

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ»**

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

**ΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΤΙΦΩΝΤΑ
ΜΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΩΝ *ΑΝΤΙΛΟΓΙΩΝ***

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ersida Lazellari
Α.Μ.:1112Μ019

Σύμβουλος Σπουδών: Παντελής Μπασάκος

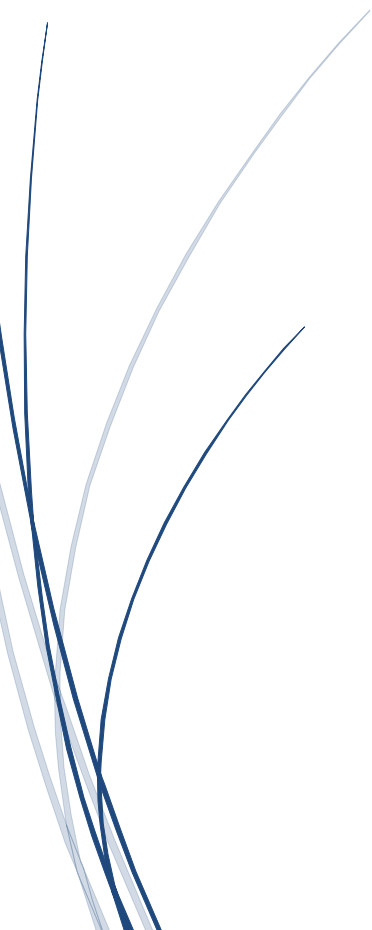
ΑΘΗΝΑ
2015

ΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΤΙΦΩΝΤΑ

ΜΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΛΟΓΙΩΝ

Στον Μπόμπη.

Περιεχόμενα

A. Σύνοψη	1
1. Ο Αντιφών	2
2. Οι τετραλογίες	3
B. Περιγραφή των επιχειρημάτων στις τετραλογίες του Αντιφώντα	8
1. Τετραλογία Πρώτη: <i>Κατηγορία φόνου απαράσημος</i>	8
1.1. Ανάπτυξη μερικών σκέψεων ως προς τα επιχειρήματα που διαμορφώνονται στην τετραλογία αυτή <i>εκ του εικότος – σκεπτόμενοι οι διάδικοι αυτό που δύναται να είναι πιθανό. Σχολιασμός κάποιων σημείων που γεννιούνται και μπορούν να δημιουργούνται χάριν και μέσω του εικότος.</i>	37
2. Τετραλογία Δεύτερη: <i>Κατηγορία φόνου ακουσίου</i>	64
2.1. Ανάπτυξη μερικών σκέψεων ως προς τα επιχειρήματα που διαμορφώνονται στην τετραλογία αυτή <i>εκ του εικότος – σκεπτόμενοι οι διάδικοι αυτό που δύναται να είναι πιθανό. Σχολιασμός κάποιων σημείων που γεννιούνται και μπορούν να δημιουργούνται χάριν και μέσω του εικότος.</i>	78
3. Τετραλογία Τρίτη: <i>Φόνου κατηγορία κατά του λέγοντος αμύνασθαι</i>	88
3.1. Ανάπτυξη μερικών σκέψεων ως προς τα επιχειρήματα που διαμορφώνονται στην τετραλογία αυτή <i>εκ του εικότος – σκεπτόμενοι οι διάδικοι αυτό που δύναται να είναι πιθανό. Σχολιασμός κάποιων σημείων που γεννιούνται και μπορούν να δημιουργούνται χάριν και μέσω του εικότος.</i>	102
Γ. Τί μπορεί να μας προσφέρει η δυνατότητα ύπαρξης δύο λόγων. Τί πράγμα πιθανόν να προέκυπτε εάν είχαμε την ύπαρξη μόνον του ενός εκ των δύο λόγων;	113
1. Τί αμφιβολία δύναται να διακρίνεται, να παράγεται στις τετραλογίες του Αντιφώντα, ως απόρροια των επιχειρημάτων που αναδύονται εκ του εικότος	116
2. Τί πειθώ δύναται να παρατηρείται στις τετραλογίες ως απόρροια της αρχικής αμηχανίας, αμφιβολίας· η οποία πιθανόν να γεννιέται ως προσωρινή απάντηση στο επιχείρημα εκ του εικότος που έχει ακουστεί.	118
Δ. Ζητήματα-ερωτήσεις που έχουν προκύψει από την εργασία	125
1. Μερικές σκέψεις ως προς το τί μπορεί να μας προσφέρουν οι τετραλογίες του Αντιφώντα	129
2. Ερωτήματα ανοιχτά	133
Βιβλιογραφικές αναφορές:	140

«έστι δε στοχασμός αδήλου πράγματος έλεγχος ουσιώδης από τινος φανερού σημείου ή από της περί το πρόσωπον υποψίας».

Ερμογένους, Α' Περί στάσεων

«Το βάρος της προκατάληψης συνίσταται στο ότι, μέσα και χάρη στην τυφλότητά της, είναι ήδη παρούσα, πριν από το κριτικό ενέργημα της θεμελίωσης, κατά τρόπο που να μην επιτρέπει την αμφισβήτησή της· η προκατάληψη δεν είναι αληθής, αλλά ισχύουσα, ως αμάχητη. Το αντιστάθμισμα που παράγει η αμφιβολία χρειάζεται προκειμένου η προκατάληψη να φανεί ως απλή ορίσιο να καταστεί δηλαδή μαχητή. Έργο της αμφιβολίας είναι η ένταξη της προκατάληψης, ως μαχητής και μερικής, σε ένα διαλεκτικό χώρο, όπου είναι δυνατοί οι δισσοί λόγοι και ο συλλογισμός των εναντίων. Η αμφιβολία διεξάγεται και κατασκευάζεται με όρους και τεχνικές επιχειρήματος».

Παντελής Μπασάκος, Επιχείρημα και κρίση

A. Σύνοψη

Αυτό που επιχειρήσαμε να κάνουμε στην παρούσα εργασία, ήταν μια προσπάθεια προσέγγισης των Τετραλογιών του Αντιφώντα μέσω της περιγραφής τους. Προσπαθήσαμε να περιγράψουμε τα επιχειρήματα που συναντήσαμε στις τετραλογίες αυτές. Πιο συγκεκριμένα, αυτό που επιθυμήσαμε να σκεφτούμε και να περιγράψουμε στην εργασία αυτή, είναι πώς μπορεί να δημιουργείται ένα επιχείρημα και τί είναι αυτό που καθιστά υπαρκτή τη δυνατότητα του να υπάρχουν επιχειρήματα. Παρακολουθώντας σε αργές στροφές, τα επιχειρήματα που προβάλλονται στις Τετραλογίες μέσα από τους λόγους των αντιδίκων, προσπαθήσαμε να περιγράψουμε, πάλι σε αργές στροφές: τί είναι αυτό που γίνεται, όταν οι αντίδικοι δημιουργούν ένα επιχείρημα σκεπτόμενοι τί δύναται να είναι πιθανό (εικός) σχετικά με κάτι.

Το κείμενο αυτό είναι μια προσπάθεια κατανόησης και περιγραφής του επιχειρήματος που δημιουργείται εκ του εικότος, του πιθανού. Καθώς το επιχείρημα αυτό μπορεί να αναδεικνύει τη δυνατότητα να αντιληφθούμε πως, το επιχείρημα είναι κάτι το οποίο μπορεί να παραχθεί· ότι τα επιχειρήματα που διαμορφώνονται και προβάλλονται από τους αντιδίκους – σκεπτόμενοι αυτοί κάποια σημεία – δεν είναι τα μοναδικά επιχειρήματα που μπορεί να διαμορφώνει κάποιος σκεπτόμενος τα σημεία αυτά. Αλλά ότι υπάρχει πιθανότητα να μπορούν να παραχθούν από τα σημεία αυτά και άλλα επιχειρήματα.

Το επιχείρημα εκ του εικότος μπορεί να προσφέρει τη δυνατότητα να λάβουν χώρα τρία σημαντικά πράγματα: Πρώτον, το επιχείρημα αυτό μπορεί να δείχνει τη μη φυσικότητα, αναδεικνύει την πιθανότητα να μην ισχύει αναγκαστικά το επιχείρημα που έχει ακουστεί από τον ενάγοντα. Δεύτερον, δίνει τη δυνατότητα στον εναγόμενο να μπορεί να δημιουργεί ένα άλλο επιχείρημα, βρίσκοντας νέα, επιπλέον σημεία. Τρίτον, το επιχείρημα αυτό δύναται να πείθει ή όχι, ανάλογα με ποια σημεία, και πώς, με ποιον τρόπο, έχει ο ενάγων ή ο εναγόμενος αντίστοιχα σκεφτεί να συνδέσει μεταξύ τους.

Αυτά τα τρία πράγματα γίνονται χάρις στο ότι μπορούμε να διαμορφώνουμε επιχείρημα, σκεπτόμενοι τί δύναται να είναι πιθανό να υποστηριχθεί σχετικά με κάτι που συζητιέται· και μπορεί όλο αυτό που γίνεται – δηλαδή αυτά τα τρία πράγματα που κάνει το επιχείρημα αυτό – να μπορεί να παράγει, να δημιουργεί το πράγμα εκείνο που επιθυμούμε να μάθουμε. Γιατί το επιχείρημα αυτό, μπορεί να κατασκευάζει το πράγμα· ή εγγύτερα, ακριβώς επειδή κατασκευάζει το πράγμα με αυτόν τον συγκεκριμένο τρόπο (εικός), μπορεί ταυτόχρονα να μας μαθαίνει, να

μας δείχνει πως μπορούμε να το μαθαίνουμε. Γιατί το εικός δημιουργεί πρωτίστως τη δυνατότητα να μπορούν να υπάρχουν επιχειρήματα κι έπειτα μπορεί και δημιουργεί επιχείρημα (εύλογο ή μη). Αυτό το «πιθανόν να», μπορεί και κατασκευάζει τη σκέψη μας με τέτοιον τρόπο, που την «ξεκλειδώνει», κάνοντάς μας να μπορούμε να σκεφτόμαστε· καθώς η σκέψη μας όταν διαμορφώνεται χάρις στο εικός, μπορεί και δημιουργεί πράγματα. Το εικός δημιουργεί σημεία από τα οποία μπορούν να δημιουργηθούν επιχειρήματα που με τη σειρά τους δύναται να δημιουργούν νέα σημεία.

1. Ο Αντιφών

Ο Αντιφών ο Ραμνούσιος (480 – 411 π.Χ.) είναι ένας Αθηναίος πολίτης του 5^{ου} π.Χ. αιώνα, σύγχρονος του ρήτορα Γοργία και του Σωκράτη¹. Ο Αντιφών γράφει λόγους, εκ των οποίων άλλοι είναι δικανικοί, όπως οι *Τετραλογίες*² του, και άλλοι είναι μη δικανικοί, όπως είναι το *περί Αληθείας* και το *περί Ομονοίας*³. Ο Αντιφών σύμφωνα με μια μικρή περιγραφή-αναφορά του Θουκυδίδη είναι: «ανήρ μη υστερών ουδενός των συγχρόνων του Αθηναίων, κατά την ευγένεια των αισθημάτων, προικισμένος δε και με μεγάλη πολιτική οξυδέρκεια και δύναμιν λόγου. Και μολονότι δεν ελάμβανε τον λόγο εις την συνέλευση του λαού και απέφευγε ν' αναμιγνύεται εις ουδενός είδους άλλες δημόσιες συζητήσεις, αλλά ήταν ύποπτος εις το πλήθος, ένεκα της ρητορικής του δεινότητας, οποιοσδήποτε είχε να ομιλήσει ενώπιον δικαστηρίου ή της συνελεύσεως του λαού, δεν μπορούσε ν' απευθυνθεί σε κανέναν πολυτιμότερο σύμβουλο από αυτόν»...⁴.

---

¹Για τον σχηματισμό μιας γενικής εικόνας σχετικά με τον Αντιφώντα και τα όσα αρχαία σωζόμενα κείμενα αναφέρουν κάτι σχετικά με τον ίδιο, βλ. Ν.Μ. Σκουτερόπουλος, *Η αρχαία σοφιστική. Τα σωζόμενα αποσπάσματα*, Γνώση, Αθήνα, 1991, σ. 403-474. Μ. Gagarin, *Antiphon the Athenian, Oratory, Law, and Justice in the Age of the Sophists*, University of Texas Press, Austin 2002, εισ., ειδικότερα σ. 6-7, επίσης σ. 37-62 για μια πιο εκτενή περιγραφή της ζωής και του έργου του Αντιφώντα. Όπως επίσης, Ν. Δενδρινού σ. 3-57 και Κ.Ι. Maidment σ. 2-6.

²Ως πηγή ανάγνωσης των *Τετραλογιών* του Αντιφώντα, πάνω στην οποία έχει βασιστεί η εργασία αυτή, είναι: *Αντιφώντος λόγοι*, εισ.- μτφρ. Νίκη Δενδρινού, Ιωάννου και Π. Ζαχαρόπουλου, Αθήνα – Στοά Αρσακείου 1939, και *Minor Attic Orators, in two volumes Antiphon Andocides*, with an english translation by Κ.Ι. Maidment, Cambridge, Massachusetts Harvard University Press, 1940.

³Για μια εκτενή παρουσίαση και ανάλυση των λόγων του Αντιφώντα, βλ. Μ. Gagarin (2002), *Antiphon the Athenian...*

⁴Θουκυδ. Ιστορ. Η. 68, μετάφραση Ελ. Βενιζέλου. Και G.A. Kennedy, *The Art of Persuasion in Greece*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey 1963, σ. 129-133.

2. Οι τετραλογίες

Οι τετραλογίες του Αντιφώντα είναι λόγοι δικανικοί και είναι τρεις στον αριθμό⁵. Οι τετραλογίες ονομάζονται δικανικοί λόγοι, διότι η καθεμιά, εντός της οποίας συζητιέται μια υπόθεση ή ένα πράγμα ή ένα περιστατικό, έχει δύο πλευρές. Υπάρχουν δηλαδή δύο αντίδικοι, ο ενάγων και ο εναγόμενος σε μια δίκη, μεταξύ των οποίων υπάρχει μια διαμάχη λόγων για κάποια ζητήματα που προκύπτουν από μια υπόθεση που τους αφορά. Οι αντίδικοι αυτοί, μεταξύ των οποίων γίνεται μια διαμάχη λόγων – δηλαδή λαμβάνει χώρα μια διαμάχη η οποία γίνεται αντιληπτή μέσα από τους λόγους-επιχειρήματα που παράγουν και εκφέρουν – απευθύνονται στους δικαστές· οι οποίοι σύμφωνα με τα λεγόμενά τους – των αντιδίκων –, «είναι οι κριτές και οι κύριοι των μεγίστων υποθέσεων της πολιτείας» (II, β' §13).⁶

Πιο συγκεκριμένα, ονομάζονται τετραλογίες, διότι οι αντίδικοι μπορούν να αναπτύξουν μέχρι και δύο λόγους ο καθένας, εναλλάξ, για να δύναται να υποστηρίξει και να ανασκευάζει τα πράγματα εκείνα που ο καθένας τους, ανάλογα από τη θέση που βρίσκεται – είτε του ενάγοντα (κατηγορία) είτε του εναγομένου (απολογία) – και ανάλογα με τη σκέψη που θα αναπτύξει, πιστεύει πως, πρέπει να αναπτυχθούν ως σημαντικά πράγματα που ενδεχομένως να έχουν να κάνουν με την υπόθεσή τους· και τα οποία δύνανται να αναδεικνύουν κάποια σημεία, με τα οποία η υπόθεση αυτή – η οποία είναι υπό συζήτηση και λαμβάνει χώρα μια διαμάχη μεταξύ των αντιδίκων γι' αυτήν – μπορεί να προσεγγιστεί, να δημιουργηθεί, να κατασκευαστεί.

Είναι απαραίτητο και χρήσιμο να έχουμε κατά νου πως, οι δικαστές στους οποίους απευθύνονται οι λόγοι των αντιδίκων – αλλά και οι ίδιοι αντίδικοι –, όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε μέσα από τις τετραλογίες του Αντιφώντα, προσπαθούν να προσεγγίσουν, να έρθουν αντιμέτωποι, με ένα πράγμα το οποίο είναι άγνωστο γι' αυτούς. Μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι, η ίδια η υπόθεση, το περιστατικό που συζητιέται, είναι ένα πράγμα άγνωστο γι' αυτούς, οπότε σαν να προσπαθούν να καταλάβουν μέσα από τους λόγους των αντιδίκων, με τί υπόθεση, με τί πράγμα δύναται (πιθανόν) να έχουν να κάνουν και γιατί.

---

⁵Βλ. σχετικά Gagarin (2002) σ. 103-134, Kennedy (1963), σ.125-152 και Ch. W. Tinadale, *Reason's Dark Champions, constructive Strategies of Socratic Argument*, The University of South Carolina Press, 2010, ειδικότερα το κεφ. 5, σ. 69-82.

⁶Η Δενδρινού μεταφράζει: «Αλλά [...] κύριοι δικασταί, πού είσθε οι κριτές και οι κύριοι των μεγίστων υποθέσεων της πολιτείας...» σ. 112-13, βλ. και σημ. 23. Ο Maidment μεταφράζει: «[...] I entreat you, gentlemen, you who are empowered to decide the most critical of issues...» σ. 68-9.

Ορμώμενοι από το απόσπασμα αυτό του Ερμογένη⁷, που χρησιμεύει ως μόνον σ' αυτήν την εργασία, μπορούμε να σκεφτούμε, λ.χ. ως προς την πρώτη τετραλογία, ότι, τα «φανερὰ σημεῖα», στα οποία αναφέρεται το χωρίο μας, δύναται να είναι τα εξής στοιχεία (σημεῖα) του περιστατικού (δηλαδή σχετικά με το περιστατικό): ότι ένας κύριος και ο δούλος του βρέθηκαν νεκροί, ότι βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα, μαχαιρωμένοι, πως βρέθηκαν σε έρημο σημείο-τόπο, αργά τη νύχτα, και πως πιο πριν έπινε με την παρέα του. Και πιθανόν, «η υποψία περί το πρόσωπον» για την οποία μιλάει το χωρίο μας, μπορεί να αναφέρεται στον εναγόμενο ως εχθρό του νεκρού, λόγω της σχέσης τους – καθώς είχαν έχθρα που δεν την αρνείται ούτε ο εναγόμενος. Τα στοιχεία αυτά, όπως τα ερμηνεύουν οι αντίδικοι, φανερώνουν κάτι, γίνονται δηλαδή σημεία χάρις στα επιχειρήματα των αντιδίκων. Καθώς οι αντίδικοι δημιουργούν και προβάλλουν επιχειρήματα, για το κάθε στοιχείο, συνδέοντάς το με άλλα στοιχεία ή σημεία το κάνουν να εκφράζει μια σχέση, δηλαδή να μεταφέρει μια πληροφορία – πράγμα που από μόνο του, το στοιχείο δεν μπορεί να κάνει. Μάλλον καλύτερα, από μόνο του, το στοιχείο δεν μπορεί καν να υπάρχει. Μπορούν να υπάρχουν μόνο κατ' αυτόν τον τρόπο, δηλαδή να μπορούν να τα σκεφτούν και να τα προβάλλουν ως σημεία οι αντίδικοι, και κατόπιν να τα συνδέουν με άλλα σημεία – που θα βρουν, που θα σκεφτούν – για να μπορούν να δημιουργούν μια σχέση· δηλαδή ένα επιχείρημα το οποίο δύναται η σύνδεση αυτών των σημείων να εκφράζει, να διαμορφώνει, να μπορεί να ερμηνεύεται τί είναι πιθανόν τα δύο αυτά σημεία να εκφράζουν, ποια ή τί είδους σχέση μπορούν να δείχνουν.

Ομοίως, ξεκινώντας από το κείμενο του Μπασάκου, θα προσπαθήσουμε να σκεφτούμε και να παρατηρήσουμε στις τετραλογίες, αυτό το «αντιστάθμισμα που παράγει η αμφιβολία»⁸ ως πράγμα που γίνεται χάρις στο εικό, σ' αυτό το «πιθανόν να» που σκέφτονται και προβάλλουν οι αντίδικοι στους λόγους τους· καθώς αυτό το αντιστάθμισμα που παράγει η αμφιβολία, δηλαδή η δυνατότητα να μπορεί να υπάρχει αμφιβολία, ενδέχεται να σχετίζεται με τη δυνατότητα να μπορεί να δημιουργείται επιχείρημα (εικό). Και πώς, με ποιον τρόπο δύναται να γίνεται η προκατάληψη απλή «*opinio*»; Ενδεχομένως, όταν μπορεί να αναδύεται ο τρόπος που σχηματίστηκε, όταν μπορεί να αναδύεται η «έννοια» του σημείου⁹, κι ότι αυτό – ένα σημείο – δύναται να ερμηνεύεται με επιχειρήματα· ή καλύτερα, ότι μπορούν να

---

⁷Ερμογένης, *Τέχνη ρητορική*, Περί στάσεων, §II *Rhetores Graeci Vol. III Christianus Walz*: «παντός ουτινοσοῦν [...] ἐστὶ δε στοχασμὸς ἀδήλου πράγματος ἔλεγχος οὐσιώδης, ἀπὸ τινος φανεροῦ σημείου, ἢ ἀπὸ τῆς περὶ τὸ πρόσωπον υποψίας» σ. 10-11. Βλ. και Δενδρινού σ. 67, σημ. 5.

⁸Παντελής Μπασάκος, *Επιχείρημα και κρίση*, Νήσος, Αθήνα 1999, σ. 26.

⁹Βλ. σχετικά Kennedy (1963), σ. 99-100 και σημ. 99· επίσης Δενδρινού, σ. 95-97 και σημ.1, και Maidment σ. 34-35 και σημ. α.

παραχθούν από αυτό επιχειρήματα και νέα σημεία. Η προκατάληψη, πιθανόν να προϋποθέτει, *τη λήθη του τρόπου που μια σκέψη αναδύεται, δημιουργείται*¹⁰. Και πώς, με ποιον τρόπο ενδεχομένως να μπορεί να δημιουργείται μια σκέψη-επιχείρημα; Πιθανόν όταν μπορείς να βρεις, να σκεφτείς ένα σημείο, και κατόπιν να μπορείς να το συνδέεις με ένα άλλο σημείο που θα σκεφτείς, για να μπορείς να δημιουργείς και να προβάλλεις με τον τρόπο αυτό ένα επιχειρήμα. Το οποίο επιχειρήμα θα δύναται να εκφράζει, να δημιουργεί μια σχέση, να μπορείς να υποστηρίζεις μιαν ερμηνεία με εύλογα επιχειρήματα. Η απλή ορίση πιθανόν να μπορεί να ιδωθεί ως η «έννοια» του σημείου· η αμφιβολία (εικός) μπορεί να κάνει την προκατάληψη¹¹, σημείο¹². Δηλαδή μπορεί η αμφιβολία στη σκέψη κάποιου – εάν αυτός την έχει, την αποκτήσει, δηλαδή μπορεί κάποιος ή κάτι να τον κάνει να αμφιβάλλει σχετικά με κάτι – να κάνει την προκατάληψη που πιθανόν η σκέψη του να έχει, να αναδεικνύει τον τρόπο – δηλαδή σε αργές στροφές να ξαναγίνει αναπαράσταση του πως μια σκέψη διαμορφώνεται, πως παράγεται – που ακολούθησε η προκατάληψη αυτή για να γίνει σκέψη-επιχείρημα.

«*Έργο της αμφιβολίας*», όπως μπορούμε να διακρίνουμε στις τετραλογίες – καθώς αυτή η αμφιβολία εμπεριέχεται στο *εικός* μαζί με την πειθώ –, είναι να κατασκευάζει, να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα (πιθανότητα) να μπορούν να υπάρχουν και να δημιουργούνται επιχειρήματα, να δημιουργεί επιχειρήματα. «*Η αμφιβολία διεξάγεται και να κατασκευάζεται με όρους και τεχνικές επιχειρήματος*», καθώς πιθανόν να μπορεί να διαπιστώνεται ότι είναι η «έννοια» της προοπτικής, της νέας οδού που δύναται να πάρει κάποιο ζήτημα, οπότε μπορούμε να αντιληφθούμε πως, πιθανόν να είναι το επιχειρήμα εκείνο που δημιουργείται *εκ του εικότος, από αυτό το πιθανόν να*. Διότι ενδέχεται η αμφιβολία, την οποία παρατηρούμε ότι μπορεί να υπάρχει σε αυτό το *πιθανόν να* που παράγεται (εικός), να μπορεί να σχηματίζεται ως μέθοδος. Ως μέθοδος που δύναται να γεννάει, πρωτίστως τη δυνατότητα να μπορούν να υπάρχουν επιχειρήματα, κι έπειτα να μπορούν να αναδύονται επιχειρήματα και νέα επιχειρήματα, ή ομοίως, να αναδύονται σημεία και νέα σημεία που πιθανόν να σκεφτούν οι αντίδικοι.

---

¹⁰Βλ. σχετικά και Μπασάκος (1999), σ. 122-3.

¹¹Η προκατάληψη, δηλαδή ένα επιχειρήμα που κάποιος ισχυρίζεται πως μπορεί να είναι το μοναδικό σχετικά με κάποιο πράγμα· όπως λ.χ. αυτό που ισχυρίζεται ο ενάγων στην πρώτη τετραλογία πως το γεγονός (σημείο) ότι δεν τους είχαν πάρει τα ενδύματα, σημαίνει πως δεν ήταν κλέφτες.

¹²Ένα σημείο από το οποίο μπορεί να παραχθεί κι άλλο επιχειρήμα, λ.χ. όπως στην πρώτη τετραλογία: μπορεί (πιθανόν) να ήταν κλέφτες αλλά να μην πήραν τα ενδύματα, διότι μπορεί να είδαν κάποιους – νέο σημείο που μπόρεσε να παραχθεί από το σημείο ενδύματα.

«Ο διαλεκτικός χώρος όπου είναι δυνατοί οι δισσοί λόγοι και ο συλλογισμός των εναντίων», ενδεχομένως να είναι κατεξοχήν ο χώρος του δικαστηρίου, καθώς εδώ, μπορεί να υπάρχει η αμφιβολία – είναι μέρος της διαδικασίας που διεξάγεται στο δικαστήριο, είναι η μέθοδος τους, θα μπορούσαμε να πούμε· η μέθοδος που ακολουθείται για να μπορούν να παράγουν τα ζητήματα που ψάχνουν και τα ζητήματα που προκύπτουν¹³– η οποία δύναται να εντάξει την προκατάληψη σε έναν διαλεκτικό χώρο όπου θα είναι δυνατοί οι δισσοί λόγοι και ο συλλογισμός των εναντίων. Ή και τη σκέψη, δεν είναι απαραίτητο να έχεις μόνο προκατάληψη, στις τετραλογίες του Αντιφώντα λόγου χάρι, δεν έχει· καθώς όπως μπορούμε να διακρίνουμε, οι αντίδικοι σκέψεις-επιχειρήματα εκφέρουν. Χάριν και μέσω της αμφιβολίας, δηλαδή μέσω σημείων, αλλά προσοχή και της δυνατότητας του επιχειρήματος εκ του εικότος¹⁴ που μπορεί να δημιουργεί σημεία και κατόπιν και άλλα, νέα σημεία, να κάνει τη μια σκέψη που ακούγεται (ή την προκατάληψη) ως μαχητή και μερική¹⁵.

Έχω ένα σημείο, δηλαδή επιλέγω, σκέφτομαι ένα σημείο, έπειτα χάρις στο επιχείρημα που θα προβάλλω, που θα παράγω ορμώμενος από το σημείο αυτό, θα το κάνω – ή όχι – στοιχείο της υπόθεσης· διότι η υπόθεση και τα στοιχεία της κατασκευάζονται, δημιουργούνται, δεν υπάρχουν και ερμηνεύονται. Αλλά ας παρατηρήσουμε κάτι: πρώτα σκέφτομαι, επιλέγω, δηλαδή κρίνω τί θα επιλέξω ως σημείο, κατόπιν προβάλλω, παράγω ένα επιχείρημα γι' αυτό, δηλαδή του δίνω μian ερμηνεία και κατόπιν τούτου αυτό γίνεται – ή όχι – στοιχείο της υπόθεσης. Έπειτα, επειδή αυτό το επιχείρημα από μόνο του, δεν μπορεί να δείχνει την κατασκευαστική και κατασκευασμένη του αυτή «φύση»^{16 17}, έρχεται ο αντίδικος-συνομιλητής και δίνει μια διαφορετική ερμηνεία, μian άλλη ερμηνεία, η οποία εξ ορισμού είναι διαφορετική, βρίσκοντας και προβάλλοντας ένα άλλο σημείο. Όπως στη δεύτερη τετραλογία, λ.χ., εκεί όπου ο εναγόμενος σκέφτεται και προβάλλει ένα τέτοιο νέο σημείο για να μπορεί να διαμορφώσει ένα άλλο επιχείρημα, μian άλλη ερμηνεία – από αυτήν του ενάγοντα –, το

---

¹³Βλ. και Μπασάκος (1999), σ.119. Επιπλέον η σκέψη αυτή μου γεννήθηκε από προφορικές παραδόσεις του Π.

Μπασάκου στις οποίες ανέφερε, μεταξύ άλλων: « [...] ως θεσμικός ρόλος της αμφιβολίας μπορεί να ιδωθεί η διαδικασία που διεξάγεται στο δικαστήριο».

¹⁴Το επιχείρημα εκ του εικότος δύναται πρωτίστως να γεννά τη δυνατότητα να μπορούν να υπάρχουν επιχειρήματα, με την έννοια του σημείου όπως αναπτύξαμε παραπάνω, και κατόπιν να μπορούν να διαμορφώνονται, να αναδύονται και νέα σημεία.

¹⁵Όπου αμφιβολία θα μπορούσαμε να φανταστούμε πως γίνεται να υπάρχει, εάν ακολουθηθεί εκείνη η οδός στη σκέψη μας, κατά την οποία μπορούμε να δημιουργούμε επιχείρημα χάρις στο ότι μπορούμε να σκεφτούμε τί δύναται να είναι εύλογο, πιθανό. Ή πράγμα σχεδόν αντίστοιχο, όταν ερμηνεύουμε με επιχειρήματα διάφορα σημεία που μπορούμε να σκεφτόμαστε· τα οποία σημεία χάρις στο επιχείρημα που θα δημιουργήσεις ορμώμενος από αυτά, θα μπορούν να φτιάχνουν και τα στοιχεία της υπόθεσης. Και κατόπιν τούτου θα δύναται να διαμορφώσεις και την υπόθεση την ίδια, για να μπορείς να αντιληφθείς, με τί πράγμα, με τί υπόθεση δύναται να είναι πιθανό να έχεις να κάνεις.

¹⁶Αυτήν τη «φύση» δύναται να την έχει η σκέψη μας, αλλά λησμονούμε το πώς, τον τρόπο (εικότος) κατά τον οποίο μια σκέψη δημιουργείται, κι αυτό με τη λήθη, από σκέψη, γίνεται προκατάληψη.

¹⁷Βλ. σχετικά και Μπασάκος (1999), σ.122-3.

σημείο ότι, *οι υπόλοιποι θεατές δεν μετακινήθηκαν*· και με τον τρόπο αυτό, κάνει το σημείο αυτό ως δυνάμενο στοιχείο της υπόθεσης, το κάνει σημείο της υπόθεσης. Έπειτα ο αντίδικος, πιθανόν να βρει, να σκεφτεί ένα άλλο σημείο· το οποίο από σημείο θα το κάνει μέσω του επιχειρήματος που ορμώμενος από αυτό θα δημιουργήσει, δυνάμενο στοιχείο της υπόθεσης. Δυνάμενο, και όχι στοιχείο της υπόθεσης, καθώς δεν θα έχουμε ακούσει ακόμα τον άλλον αντίδικο· ο οποίος πιθανόν να το κάνει με ένα άλλο δικό του επιχείρημα, πάλι, από στοιχείο, σημείο της υπόθεσης ή του πράγματος που είναι υπό συζήτηση.

Ως προς την αμφιβολία που δημιουργείται, μπορούμε να παρατηρήσουμε πως, μπορεί να παραχθεί από το επιχείρημα που σχηματίζεται, σκεπτόμενος κάποιος *εκ του εικότος*· και πως, δύναται να είναι, αυτό *το πιθανόν να*, που κάποιος σκέφτεται σχετικά με κάτι, να είναι αυτό *το πιθανόν να* με τον εξής τρόπο: Ο ενάγων, λ.χ., στην πρώτη τετραλογία σκέφτεται, βρίσκει, και κατόπιν προβάλλει τα εξής σημεία: σκέφτεται το σημείο *νεκροί*, σκέφτεται άλλο σημείο *ότι είχαν τα ενδύματά τους*, άλλο σημείο *ότι ήταν μαχαιρωμένοι*, κατόπιν σκεπτόμενος να τα συνδέσει, μπορεί και παράγει – πρώτα χάρις στο ότι τα σκέφτεται και έπειτα χάρις στο ότι σκέφτεται να συνδέσει αυτά τα σημεία που βρήκε – το επιχείρημα πως: *«πιθανόν να μην ήταν κλέφτες αυτοί που μαχαίρωσαν τους νεκρούς, γιατί βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα»*. Το αξιοσημείωτο είναι πως, και ο ενάγων προβάλλει από την αρχή κι αυτός, *αυτό το πιθανόν να μην ήταν κλέφτες* (II α' §4) [Δενδρινού] [Maidment].

Ύστερα έρχεται ο εναγόμενος, και σκεπτόμενος τα σημεία αυτά που ο ενάγων σκέφτηκε, βρήκε και προέβαλλε – *νεκροί, ενδύματα, μαχαιρωμένοι* –, σκέφτεται επιπλέον ένα σημείο, και ισχυρίζεται πως: αυτά τα σημεία που βρήκε ο ενάγων – *νεκροί, ενδύματα, μαχαιρωμένοι* – , επιπλέον πιθανόν να είδαν κάποιον να πλησιάζει και να έφυγαν – νέο σημείο που αναδύθηκε. Κατόπιν αυτού μπορεί να υποστηρίξει το επιχείρημα-ερμηνεία πως: *«πιθανόν να ήταν κλέφτες αυτοί που μαχαίρωσαν τους νεκρούς, και να μην πήραν τα ενδύματά τους, διότι μπορεί να είδαν κάποιον να πλησιάζει»*. Παρατηρούμε να μπορεί να γίνεται και να προκύπτει το εξής: εάν αυτά, λ.χ., σημείο-νεκροί, σημείο-ενδύματα, σημείο-μαχαιρωμένοι, και εάν επιπλέον ένα σημείο, λ.χ., *μπορεί να είδαν να πλησιάζουν κάποιον* (νέο σημείο), τότε πιθανόν όχι εκείνο – όχι κλέφτες – αλλά πιθανόν το άλλο – κλέφτες. Αυτό το *πιθανόν να* που αναδεικνύεται, που γεννιέται, φαίνεται να έχει μαζί, να γεννάει μαζί, *αμφιβολία και επιπλέον να ανοίγει μια νέα προοπτική, μια νέα κατεύθυνση*, σχετικά με το ζήτημα, λ.χ., *πιθανόν να ήταν κλέφτες ή όχι κλέφτες*: χάρις στο νέο σημείο που σκέφτηκε και αναδύθηκε, χάρις στον τρόπο που σκέφτηκε και που μπορεί ο εναγόμενος να συνδέει τα σημεία αυτά (II β' §5).

B. Περιγραφή των επιχειρημάτων στις τετραλογίες του Αντιφώντα.

1. Τετραλογία Πρώτη: Κατηγορία φόνου απαράσημος

Η πρώτη τετραλογία, η οποία φέρει τον τίτλο *κατηγορία φόνου απαράσημος*, ξεκινάει να αναπτύσσεται μέσα από τους λόγους των διαδίκων έχοντας κατά νου το εξής περιστατικό/υπόθεση: Ο X βρέθηκε νεκρός σε ένα έρημο σημείο. Ο ακόλουθός του, ένας σκλάβος, έπεσε πληγωμένος θανάσιμα στα πλευρά, και πέθανε λίγο μετά, αφότου το ζευγάρι βρέθηκε, αλλά πριν πεθάνει, δήλωσε ότι αναγνώρισε τον Y μεταξύ των επιτεθέντων. Η οικογένεια του X διώκει τον Y για εκούσιο φόνο¹⁸ [Δενδρινού] [Maidment].

Θα παρακολουθήσουμε στενά και σε αργές στροφές (όσο μπορούμε) τον πρώτο λόγο του ενάγοντα, για να μπορέσουμε να καταλάβουμε μέσα από τον δικό του πρώτο λόγο, τί πράγμα είναι αυτό που προσπαθεί να μας πει¹⁹. Θα προσπαθήσουμε να διακρίνουμε στον πρώτο του λόγο *πώς* και *γιατί* μπορεί από τη θέση του ενάγοντα και με τον λόγο που φτιάχνει²⁰, να μας κάνει να αντιληφθούμε γιατί δύναται να ισχυρίζεται πως, ο υποδεικνυόμενος από τον ίδιο – τον ενάγοντα – ως εναγόμενος, *εύλογα*²¹ μπορεί να υποδεικνύεται ως τέτοιος. Δηλαδή ως κάποιος άνθρωπος που *πιθανόν* να μπορεί να δειχθεί από τον ενάγοντα²² εναντίον του κάποια

---

¹⁸Εδώ μεταφράζω τον Maidment: «The situation presupposed by the first *Tetralogy*, is a simple one. X is found dead in a deserted spot. His attendant, a slave, lies mortally wounded at his side and dies shortly after the pair are discovered, but not before stating that he had recognized Y among the assailants. The family of X now prosecute X for wilful murder» (σ. 68). Η Δενδρινού μεταφράζει: «Κάποιος γυρίζοντας από ένα δειπνο βρέθηκε μαχαιρωμένος μαζί με τον υπηρέτη του. Μετά τον θάνατό του, ένας συγγενής του κατηγορήσε ως δολοφόνο έναν εχθρό του θύματος· αυτός αρνείται την ενοχή» (σ. 99).

¹⁹Βλ. και Gagarin, (2002): «[...]Antiphon's logos is quite different: he treats the same general situation analytically, building a complex case point by point using logical forms of argument, notably the hypothetical antithesis» (σ.105).

²⁰Στο σημείο αυτό μπορούμε να αναφέρουμε πως, ο λόγος του ενάγοντα, δηλαδή τα επιχειρήματα τα οποία εντός του λόγου του διαμορφώνει και προβάλλει δύναται να διαμορφώνουν τη θέση του ως ενάγοντα, αλλά και αντίστροφα, η θέση του δημιουργείται από τον λόγο που (θα) έχει φτιάξει.

²¹Αυτό το *εύλογα*, θα το διακρίνουμε στον λόγο του από τα επιχειρήματα και τις σκέψεις όπου εντός του λόγου του δύναται να υπάρχουν και διαμορφώνονται – σκεπτόμενος ο ίδιος, δηλαδή διαμορφώνοντας τη σκέψη του – εκ του *εικότος*, του πιθανού, και κατόπιν γίνονται *εύλογα* επιχειρήματα ή *εύλογες* σκέψεις.

²²Να δειχθεί ότι πιθανόν να σκότωσε τον νεκρό ο εναγόμενος. Λόγου χάρι εάν μπορέσει να βρει κάποιο σημείο που να δείχνει πως το βράδυ που πέθανε ή σκοτώθηκε ο νεκρός, ο εναγόμενος βρισκόταν κοντά στο σημείο όπου βρέθηκε ο νεκρός. Ή να μπορεί να υποστηριχθεί από τον ενάγοντα ότι ο εναγόμενος είχε ισχυρούς λόγους να μπορεί να είναι ένας από αυτούς οι οποίοι πιθανόν (*εύλογα*) να επιθυμούσαν να τον σκοτώσουν· όπως θα προσπαθήσει να δείξει παρακάτω ο ενάγων, καθώς θα βρίσκει και θα αναπτύσσει στον λόγο του διάφορα σημεία-στοιχεία για να μπορεί να υποστηρίξει πως: δύναται να μπορεί να δειχθεί για τον εναγόμενο πως *εύλογα* (πιθανόν) είχε ισχυρούς λόγους να επιθυμούσε να σκοτώσει τον νεκρό.

ενοχή, σχετικά με κάποιο πράγμα το οποίο δύναται ως πράγμα που έχει γίνει και μπορεί να δειχθεί ότι έχει γίνει, να επιρρίψει ενοχή²³.

Ο ενάγων αρχίζει να αναπτύσσει τον λόγο του απευθυνόμενος προς τους δικαστές, λέγοντάς τους πως, δύναται να²⁴ υπάρχουν δύο ειδών εγκληματίες. Τους αναφέρει πως δύναται να υπάρχουν εκείνοι που είναι *τυχαίοι, απλοί* εγκληματίες, οι οποίοι εάν τύχει και κάνουν κάποιο έγκλημα, δεν είναι δύσκολο πράγμα, να ελεγχθεί και να φανερωθεί το έγκλημά τους. Αλλά δύναται να υπάρχουν από την άλλη πλευρά, κι εκείνοι οι εγκληματίες, οι οποίοι δεν είναι καθόλου *τυχαίοι, απλοί*. Αλλά ετούτοι εδώ – σε διάκριση με τους πρώτους εννοείται –, είναι από τη φύση τους ικανοί, και είναι άνθρωποι με πείρα στη ζωή τους, κι έχουν φθάσει σε εκείνο το σημείο της ηλικίας, όπου οι διανοητικές τους ικανότητες είναι στα καλύτερά τους· οπότε, εάν τύχει να κάνουν κάποιο έγκλημα, δεν είναι εύκολο πράγμα, ζήτημα, να μπορεί να διαπιστωθεί (να δειχθεί), να αποκαλυφθεί και να ελεγχθεί. Και είναι δύσκολο πράγμα, να δύναται να αποκαλυφθεί και να ελεγχθεί το έγκλημα αυτών – των δευτέρων – καθώς, επειδή ο κίνδυνος είναι μεγάλος, από πολύ καιρό προηγουμένως κανονίζουν τα μέτρα της ασφάλειάς τους και δεν προβαίνουν στην εκτέλεση του εγκλήματος, παρά, αφού εξασφαλισθούν από κάθε υποψία (II, α' §1,2).

---

²³Στο σημείο αυτό, εννοείται πως, το πράγμα το οποίο δύναται να έχει γίνει, θα μπορεί να παραχθεί και να γίνει αντιληπτό μέσω σημείων που σκέφτονται και αναδεικνύουν οι αντίδικοι, και μέσω των επιχειρημάτων που προβάλλουν (που παράγουν) ορμώμενοι από τα σημεία αυτά για να μπορούν να κάνουν έναν ισχυρισμό τους εύλογο. Ή με τον τρόπο που θα συνδέσουν τα σημεία αυτά τα οποία σκέφτονται με άλλα σημεία που θα σκεφτούν και με τον τρόπο αυτό θα μπορούν να κάνουν εύλογα διαπιστώσιμο (όχι διαπιστωμένο, αλλά διαπιστώσιμο, δηλαδή εύλογο μεν, αλλά ανοιχτό [όχι σίγουρο] σε ενδεχόμενο [πιθανό] έλεγχο – πράγμα το οποίο θα γίνει από τον εναγόμενο, προβάλλοντας εκείνος κάποιο άλλο εύλογο επιχείρημα – για να μπορεί να γίνει αντιληπτό· εν ολίγοις θα το κάνουν εύλογο, δηλαδή, *πιθανόν να μπορεί να ισχύει*) και το πράγμα που πιθανόν να έχει γίνει. Λόγου χάρη, ο ενάγων στην πρώτη τετραλογία, σκεπτόμενος το σημείο ότι, *οι νεκροί βρέθηκαν με τα ενδύματα τους*, μπορεί (εύλογα) να ισχυριστεί πως: *πιθανόν δεν έχουμε να κάνουμε με κλέφτες, διότι (εύλογα) εάν είχαμε να κάνουμε με κλέφτες θα τους είχαν πάρει τα ενδύματά τους*. Κάνοντας με αυτόν τον τρόπο τον ισχυρισμό του αυτόν εύλογο – δηλαδή πολύ πιθανό να ισχύει αυτό που ισχυρίζεται. Εν συντομία, κάνοντας τον ισχυρισμό του αυτόν ένα επιχείρημα – εκεί έγκειται αυτό το εύλογο του ισχυρισμού του.

²⁴Αυτό το *δύναται να*, σε όλη την παράγραφο είναι δική μου προσθήκη. Η Δενδρινού μεταφράζει (σ. 100-1): «όσα εγκλήματα είναι του πρώτου τυχόντος δεν είναι δύσκολο να εξελέγχονται· όσα όμως τα κάνουν άνθρωποι, που έχουν αρκετή ευφυΐα και πείρα της ζωής, κι έχουν φθάσει στο σημείο αυτό της ηλικίας, που είναι πολύ ικανοί να λογαριάζουν τις πράξεις των, αυτά είναι δύσκολο και ν' αποκαλυφθούν και ν' αποδειχθεί η ενοχή του δράστου. Διότι επειδή ο κίνδυνος είναι μεγάλος, από πολύ καιρό προηγουμένως οι ένοχοι κανονίζουν τα μέτρα της ασφάλειας των για το έγκλημα που σχεδιάζουν και δεν προβαίνουν στην εκτέλεση, παρά αφού εξασφαλισθούν από κάθε υποψία». Ο Maidment μεταφράζει (σ. 53): «When a crime is planned by an ordinary person, it is not hard to expose; but to detect and expose criminals who are naturally able, who are men of experience, and who have reached an age when their faculties are at their best, is no easy matter. The enormous risk makes them devote a great deal of thought to the problem of executing the crime in safety, and they take no steps until they have completely secured themselves against suspicion».

Ο ενάγων, ύστερα από την παραπάνω εισαγωγική διάκριση που κάνει²⁵, προχωρά τη σκέψη του και εκθέτει κάποια επιχειρήματα, τα οποία έχουν ως σημείο εκκίνησής τους, ή καλύτερα ως τόπο δημιουργίας τους, κάποια σημεία· τα οποία δύνανται να σχετίζονται με το περιστατικό, καθώς τα επιχειρήματα που προβάλλει – δηλαδή που κατασκευάζει, που διαμορφώνει – ο ενάγων σκεπτόμενος και ορμώμενος από τα σημεία αυτά, τα κάνει κιόλας να μπορούν εύλογα, να σχετίζονται, να δημιουργούν, να φτιάχνουν το περιστατικό²⁶ – αυτό το άγνωστο πράγμα. Άγνωστο τόσο προς τους δικαστές, όσο και ως προς τους αντιδίκους.

Ο ενάγων ισχυρίζεται πως, εύλογα, ο φόνος δεν έγινε από κάποιους κλέφτες, διότι οι νεκροί βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα. Ύστερα προχωρά σε περαιτέρω υποστήριξη του ισχυρισμού του – πως δεν είναι εύλογο να έχουμε να κάνουμε με φόνο που να είχε σκοπό την κλοπή²⁷– και ισχυρίζεται πως: «κανένας άνθρωπος (κλέφτης), ο οποίος όταν αποφασίσει να εκθέσει τη ζωή του σε τόσο μεγάλο κίνδυνο – να κλέψει κάποιον – δεν θα εγκατέλειπε έτοιμο το κέρδος – τα ενδύματα των νεκρών». Χάρης στο επιχείρημα που ο ενάγων διαμόρφωσε και προέβαλλε, μπορούμε να διακρίνουμε και να πληροφορηθούμε κάποια πράγματα, να μαθαίνουμε κάποια σημεία σχετικά με το τί δύναται να είναι πιθανόν να έγινε· όπως λόγω χάρη ότι, οι νεκροί βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα. Ο ενάγων, σκεπτόμενος να λάβει υπόψη του το σημείο αυτό ως δυνάμενο να μπορεί να σχετίζεται με την υπόθεση, με το περιστατικό, δύναται να υποστηρίζει το επιχείρημα πως: «εύλογα (πιθανόν) δεν έχουμε να κάνουμε με κλέφτες οι οποίοι προσπάθησαν να τους κλέψουν». Μπόρεσε ακόμη ορμώμενος από το ίδιο σημείο να προχωρήσει σε περαιτέρω υποστήριξη του επιχειρήματος του αυτού, διότι όπως υποστήριξε, κανένας άνθρωπος (κλέφτης) δεν θα εγκατέλειπε²⁸ έτοιμο το κέρδος – τα ενδύματα των θυμάτων – από τη στιγμή που θα είχε αποφασίσει να εκθέσει τη ζωή του σε τόσο μεγάλο κίνδυνο – να κλέψει κάποιον (II, α' §4) [Δενδρινού] [Maidment].

---

²⁵Αυτό το, εισαγωγική διάκριση που κάνει, είναι ένας δικός μου χαρακτηρισμός, μια δική μου εκτίμηση, ερμηνεία, ότι ενδεχομένως αυτό γίνεται στο σημείο αυτό στον λόγο του ενάγοντα. Δεν είναι και δεν το προβάλλω ως κάτι το σίγουρο, ή κάτι που μπορεί να έχει ισχύ. Είναι μια απλή περιγραφή, αυτού που πιστεύω πως γίνεται στο σημείο αυτό.

²⁶Να φτιάχνουν το περιστατικό, δηλαδή να δημιουργούν αυτό που δύναται να είναι πιθανόν να έγινε, με αυτήν την έννοια να φτιάχνουν το περιστατικό.

²⁷Το σημείο το οποίο βρήκε, σκέφτηκε ο ενάγων για να δύναται να διαμορφώσει το επιχείρημα πως, ο φόνος – θα υποστηρίξει παρακάτω ορμώμενος (σκεπτόμενος) από άλλο σημείο, γιατί πιθανόν να είναι εύλογο να έχουμε να κάνουμε με φόνο· ή μάλλον, όλα τα επιχειρήματά του, θα διακρίνουμε πως αυτό προσπαθούν να παράγουν, να διαμορφώσουν, ότι, εύλογα (πιθανόν) πρόκειται για φόνο και μάλιστα προμελετημένο, όπως θα παρακολουθήσουμε μέσα από τον λόγο του και παρακάτω – δεν έγινε με σκοπό την κλοπή, είναι το σημείο ότι, οι νεκροί βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα.

²⁸Δεν είναι εύλογο να εγκατέλειπε εννοείται, δεν είναι πολύ πιθανό ως ενδεχόμενο, με αυτήν την έννοια. Και όχι ως κάτι σίγουρο.

Κατόπιν ο ενάγων προχωρώντας τον λόγο του, εκθέτει ένα άλλο εύλογο επιχείρημα, το οποίο έχει ως σημείο εκκίνησης, ως τόπο διαμόρφωσης και ανάδυσης, το σημείο ότι ο νεκρός, *έπινε με την παρέα του*. Ισχυρίζεται πως δεν τον σκότωσε κάποιος μεθυσμένος²⁹, *διότι θα τον ήξεραν οι σύντροφοί του*³⁰. Ο ενάγων ισχυρίζεται πως δεν τον σκότωσε κάποιος μεθυσμένος – δεν δύναται να είναι εύλογο, πιθανό εννοείται –, καθώς ο νεκρός *έπινε με την παρέα του*, οπότε εάν είχε γίνει κάτι τέτοιο, η παρέα του θα γνώριζε – εύλογα, πιθανόν θα γνώριζε εννοείται – τον δολοφόνο. Στο σημείο αυτό δύναται να αντλούμε ένα επιπλέον σημείο σχετικά με την υπόθεσή μας – σχετικά με το ερώτημα-απορία τί δύναται να είναι πιθανόν να έγινε –, καθώς πληροφορούμαστε ότι ο νεκρός πριν τον θάνατό του, *έπινε με την παρέα του*.

Ύστερα ο ενάγων ισχυρίζεται πως, ο φόνος δεν έγινε – δεν είναι εύλογο (πιθανό) να έγινε εννοείται – *επάνω σε φιλονικία· γιατί όπως υποστηρίζει, δεν θα φιλονικούσαν μέσα στη νύχτα και στην ερημιά*³¹. Στο σημείο αυτό, δύναται να αντλούμε επιπλέον στοιχεία, πληροφορίες³²

---

²⁹Εννοείται δεν είναι εύλογο (πιθανό), να τον σκότωσε κάποιος μεθυσμένος. Αλλά αυτό, το ότι ο ενάγων προϋποθέτει πως δεν είναι πιθανό (εύλογο), θα μπορεί να γίνει πιο έντονα αντιληπτό μόνον, όταν/αφού ακουστεί και ο λόγος του αντιδίκου· μέχρι να ακουστεί και ο δικός του λόγος – του εναγόμενου εν προκειμένω –, αυτό το *δεν είναι εύλογο (πιθανό) να τον σκότωσε κάποιος μεθυσμένος*, εκφέρεται ή δύναται να εκφέρεται και ως ότι, *δεν τον σκότωσε κάποιος μεθυσμένος*, ως κάτι σίγουρο.

³⁰Αυτό είναι το επιχείρημα που διαμόρφωσε ο ενάγων – ορμώμενος (δηλαδή σκεπτόμενος το σημείο αυτό εφόσον το βρήκε/σκέφτηκε) από το σημείο ότι ο νεκρός *έπινε με την παρέα του* – προς υποστήριξη του ισχυρισμού του, γιατί δεν τον σκότωσε (γιατί δεν μπορεί να είναι εύλογο, πιθανό, να τον σκότωσε εννοείται) κάποιος μεθυσμένος.

³¹*Μέσα στη νύχτα και στην ερημιά*, πρόκειται για δυο σημεία, και θα φανεί (θα δειχθεί) παρακάτω, γιατί δύναται να έχουμε να κάνουμε με δυο σημεία. Από τα οποία σημεία, μπορεί ορμώμενος (δηλαδή εάν τα σκεφτεί) κάποιος, είτε από τη θέση του ενάγοντα είτε από τη θέση του εναγόμενου, να μπορεί να σχηματίσει, να υποστηρίξει επιχείρημα· όπως κάνει εδώ ο ενάγων, σκεπτόμενος να προβάλλει αυτά τα δύο σημεία μπορεί και δημιουργεί εύλογο επιχείρημα πως: «δεν είναι πιθανό να έχουμε να κάνουμε με κάποια υπόθεση όπου κάποιος σκότωσε τον νεκρό *επάνω σε φιλονικία*». Και αυτό το επιχείρημα να δύναται να είναι εύλογο και πιθανό, λόγω του χρόνου και του τόπου που οι νεκροί βρέθηκαν – λόγω δηλαδή αυτών των δύο σημείων που σκέφτηκε, που βρήκε και προέβαλλε ο ενάγων.

³²Πληροφορίες, με την έννοια πως, ο ενάγων καθώς προβάλλει κάποια επιχειρήματα ορμώμενος από κάποια σημεία που σκέφτεται (που βρίσκει), μας κάνει κιάλας να μπορούμε να διαπιστώνουμε (να δύναται να γίνονται τα σημεία αυτά αντιληπτά και ανοιχτά προς πιθανό έλεγχο) και τα σημεία αυτά, όπως λόγου χάρι ότι, βρέθηκαν *σε έρημο σημείο και αργά τη νύχτα*. Αλλά χρειάζεται να δώσουμε μια προσοχή, γιατί ο ενάγων μας κάνει ταυτόχρονα να λαμβάνουμε ως πληροφορία, να αντιλαμβανόμαστε, κι εκείνη την πληροφορία, εκείνα τα πράγματα, που τα σημεία αυτά δύναται να μεταφέρουν· δηλαδή μπορούν να μεταφέρουν τα σημεία αυτά, εκείνη την πληροφορία την οποία ο ενάγων, επιλέγει, σκέφτεται και προβάλλει. Τα σημεία αυτά δύναται να προβάλλουν μια πληροφορία (ή ένα επιχείρημα), την οποία ο ενάγων έχει διαμορφώσει (σκεφτεί) από την πλευρά του και επιθυμεί να μας μεταφέρει μέσω των επιχειρημάτων που θα διαμορφώσει ορμώμενος (σκεπτόμενος δηλαδή αυτά τα σημεία και όχι άλλα) από τα σημεία αυτά σε μας. Μας κάνει λόγου χάρι, να αντιλαμβανόμαστε, να λαμβάνουμε ως πληροφορία πως: οι νεκροί ήταν *αργά τη νύχτα έξω και σε έρημο σημείο*. Αλλά ταυτόχρονα, με τον τρόπο που ο ενάγων έχει διαμορφώσει το επιχείρημα του, ορμώμενος από τα δυο αυτά σημεία (που ο ίδιος βρήκε και σκέφτηκε να προβάλλει), μας μεταφέρει ταυτόχρονα και πως, τα σημεία αυτά, εύλογα μας μεταφέρουν και την πληροφορία ότι: δεν είναι πιθανόν να τους σκότωσαν κλέφτες· αυτό, θα ήταν καλό και χρήσιμο να το έχουμε κατά νου. Αλλά ας έχουμε κατά νου από την άλλη πως, παραμένει το γεγονός ότι, ακόμα και με τον τρόπο αυτό ή καλύτερα χάρις στον τρόπο αυτό – ότι δύναται τα σημεία αυτά να μεταφέρουν την πληροφορία ή το επιχείρημα εκείνο, που ο ενάγων επιθυμεί και που έχει διαμορφώσει ορμώμενος από τα σημεία αυτά, ή πράγμα αντίστοιχο, σκεπτόμενος τα σημεία αυτά – αυτά τα σημεία, γίνονται κιάλας τα σημεία εκείνα, τα οποία δύναται να φτιάχνουν το περιστατικό, τα οποία μπορούν να μας ενημερώνουν, να μας μεταφέρουν πληροφορίες – οι πληροφορίες αυτές δημιουργούνται χάρις στα επιχειρήματα που ο ενάγων φτιάχνει σκεπτόμενος τα σημεία αυτά – σχετικά με κάποια σημεία του περιστατικού, για να μπορέσουμε να δώσουμε κάποια εύλογη απάντηση στο ερώτημα (το οποίο ερώτημα υπάρχει καθώς αγνοούμε): *ποιο δύναται να είναι το περιστατικό, ποια δύναται να είναι η υπόθεσή μας*, ή πιο απλά, *τι μπορεί να είναι πιθανόν να έγινε*.

σχετικά με το ερώτημα: «τί δύναται να είναι πιθανόν να συνέβη ή με τί υπόθεση δύναται να έχουμε να κάνουμε;». Καθώς ο ενάγων μας δίνει, μας προσφέρει τη δυνατότητα μέσα από τα επιχειρήματα που διαμορφώνει στον λόγο του, να μπορούμε να πληροφορηθούμε, να αντιληφθούμε κάποια σημεία που σχετίζονται με την υπόθεσή μας· και μπορούν να σχετίζονται με την υπόθεσή μας, καθώς ο ενάγων, σκέφτεται, επιλέγει τα σημεία αυτά και ορμώμενος από τα σημεία αυτά μπορεί και διαμορφώνει και κατόπιν προβάλλει – δηλαδή δύναται να αναδύεται, να παράγεται – κάποιο εύλογο επιχείρημα. Κάνοντας ταυτόχρονα και τα σημεία αυτά, με τον τρόπο αυτό³³, σημεία που μπορούν και δημιουργούν την υπόθεσή μας, σημεία που μπορούν και φτιάχνουν (παράγουν), το πράγμα (το τί μπορεί να είναι πιθανόν να έγινε) με το οποίο δύναται να έχουμε να κάνουμε και το οποίο αγνοούμε.

Μπορούμε να διακρίνουμε επίσης πως, ο ενάγων σκεπτόμενος να λάβει υπόψη του τα σημεία αυτά, ότι ο φόνος – για να είμαστε πιο ακριβείς το γεγονός ότι οι νεκροί βρέθηκαν μαχαιρωμένοι – έγινε *αργά μέσα στη νύχτα* (σημείο, χρόνος) και σε *έρημο σημείο* (σημείο, τόπος)³⁴, δύναται να διαμορφώνει και κατόπιν να υποστηρίζει, εύλογα το επιχείρημα πως: «δεν είναι εύλογο να έχουμε να κάνουμε με φόνο³⁵ ο οποίος πιθανόν να έγινε επάνω σε

---

³³Το ότι διαμορφώνει επιχείρημα ορμώμενος από αυτά τα σημεία. Το ότι μπορεί και διαμορφώνει επιχείρημα σκεπτόμενος τα σημεία αυτά ή το ότι δύναται από τα σημεία αυτά που σκέφτεται να αναδύονται επιχειρήματα. Δηλαδή, εάν κάποιος σκεφτεί (βρει) κάποια σημεία και έπειτα σκεφτεί να τα συνδέσει με άλλα σημεία που θα σκεφτεί, για να μπορεί κατόπιν να ισχυρίζεται πως, αυτά τα σημεία που συνδέθηκαν μεταξύ τους, μπορούν να εκφράζουν μια σχέση. Να μπορεί δηλαδή με τον τρόπο αυτό, να αναδύεται (να παράγεται) ένα επιχείρημα, το οποίο μπορεί να εκφράζει μια σχέση μεταξύ των σημείων που προβλήθηκαν (και πρωτίστως χάρις στο ότι κάποιος μπόρεσε και τα σκέφτηκε αυτά τα σημεία). Να μπορούν δηλαδή να αναδύονται επιχειρήματα, χάρις σε κάποια σημεία που οι διάδικοι σκέφτονται και προβάλλουν, συνδέοντας τα σημεία αυτά που σκέφτονται με άλλα σημεία που θα σκεφτούν.

³⁴*Αργά μέσα στη νύχτα* και σε *έρημο σημείο*, μπορούμε να ισχυριστούμε πως πρόκειται για σημεία τα οποία δύναται να γίνουν διαπιστώσιμα σημεία, δηλαδή στοιχεία της υπόθεσης· και πώς από σημεία θα μπορούν να γίνουν, να μεταβούν σε δυνάμενα στοιχεία που θα δημιουργούν, θα κατασκευάζουν την υπόθεση; Εάν κάποιος, είτε ο ενάγων είτε ο εναγόμενος, ορμώμενος και σκεπτόμενος τα σημεία αυτά, κατασκευάσει εύλογο, πιθανό επιχείρημα, το οποίο θα δύναται να δημιουργεί την υπόθεση. Λόγου χάρις όπως κάνει στο σημείο αυτό ο ενάγων, λαμβάνοντας υπόψη του ότι, ο νεκρός έπινε μέχρι αργά τη νύχτα με τους φίλους του, πως έφυγε αργά τη νύχτα με τον δούλο του (σημείο που μπορεί να δείξει τον χρόνο) και πως βρέθηκαν σε έρημο σημείο (σημείο του τόπου που βρέθηκαν)· μπορεί πρωτίστως να διαμορφώνει, και διαμορφώνει, και κατόπιν υποστηρίζει το εύλογο επιχείρημα πως: «δεν είναι εύλογο (πιθανόν) να έχουμε να κάνουμε με φόνο ο οποίος πιθανόν να έγινε επάνω σε φιλονικία, διότι δεν θα φιλονικούσαν σε τέτοιο έρημο σημείο και τέτοια ώρα».

³⁵Ωστόσο, ακόμα αναμένουμε την υποστήριξη, δηλαδή τη διαμόρφωση ενός επιχειρήματος, το οποίο θα μπορεί να δείχνει, γιατί μπορεί να είναι εύλογο να έχουμε να κάνουμε με φόνο, παρακάτω θα το υποστηρίξει ο ενάγων ορμώμενος από το σημείο του τρόπου που ο θάνατος έλαβε χώρα (δηλαδή σκεπτόμενος αυτό το σημείο), δηλαδή το ότι βρέθηκαν μαχαιρωμένοι, ή μάλλον πρέπει να έχουμε κατά νου πως, αυτό, θεωρείται κάτι σαν «δεδομένο», δεν το αμφισβητεί κανείς· οπότε και ο ενάγων ορμώμενος από το σημείο (δηλαδή χάρις στο ότι σκέφτηκε αυτό το σημείο) ότι ο θάνατος έλαβε χώρα κατ' αυτόν τον τρόπο – βρέθηκαν μαχαιρωμένοι – δύναται να διαμορφώνει εύλογο επιχείρημα πως: *πιθανόν έχουμε να κάνουμε με φόνο*. Αλλά και με όλα τα σημεία που σκέφτεται και προβάλλει στον λόγο του διαμορφώνοντας εύλογα επιχειρήματα ορμώμενος (σκεπτόμενος) από αυτά τα σημεία, μπορεί να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα, να μπορεί να δείχνεται, να δημιουργείται το περιστατικό ως προμελετημένος φόνος μέσα από τον λόγο του.

φιλονικία, διότι δεν θα φιλονικούσαν σε τέτοιο *έρημο σημείο και τέτοια ώρα*»³⁶. Στο σημείο αυτό, μπορούμε να διακρίνουμε πώς, τα σημεία *του τόπου και του χρόνου*, μπορούν να υποστηρίξουν το επιχείρημα του ενάγοντα πώς, δεν έχουμε να κάνουμε – δεν είναι εύλογο, πιθανό να έχουμε να κάνουμε εννοείται, λόγω του επιχειρήματος που ο ενάγων διαμόρφωσε και προέβαλλε ορμώμενος από τα σημεία αυτά, δηλαδή σκεπτόμενος τα σημεία αυτά – με τέτοιου είδους φόνο. Φόνος ο οποίος (πιθανόν) να προέκυψε επάνω σε φιλονικία και ο ισχυρισμός του αυτός να μπορεί να είναι εύλογος, δηλαδή να δύναται να σχηματίζεται ως ένα εύλογο επιχείρημα, λόγω του *τόπου και του χρόνου* που οι νεκροί βρέθηκαν³⁷ (II, α' §4).

Ο ενάγων προχωρώντας τη σκέψη του, μας προβάλλει, μας φωτίζει για να μπορεί να γίνεται αντιληπτό (δηλαδή το βρίσκει, το σκέφτεται και το προβάλλει για να μπορέσουμε να το έχουμε κατά νου, να μπορέσουμε να το συμπεριλάβουμε ως πληροφορία) και ένα άλλο, επιπλέον σημείο, σχετικά με το ερώτημα: ποια δύναται να είναι η υπόθεση, τί δηλαδή είναι πιθανόν να έγινε. Μας μεταφέρει πώς, μαζί με τον κύριο, *σκότωσαν και τον δούλο του*³⁸.

---

³⁶Σημεία – όπως αναφέρουμε και παραπάνω σημείωση 34 – που δύναται να υποστηρίξουν, δηλαδή που μπορούν να κάνουν εύλογο (πιθανό) το επιχείρημα που διαμορφώνει (που παράγει) ο ενάγων ορμώμενος από τα σημεία αυτά – σκεπτόμενος δηλαδή τα σημεία αυτά.

³⁷Εδώ, είμαστε σε θέση να μπορούμε να διακρίνουμε πώς, ο ενάγων, σκεπτόμενος να λάβει υπόψη του *τον χρόνο* (ο χρόνος εδώ μπορεί να δεχθεί ως – δηλαδή να το λάβουμε υπόψη μας ως, να το αντιλαμβανόμαστε ως, να μπορεί να κατανοείται ως – ένα σημείο από το οποίο δύναται κάποιος εάν το σκεφτεί να μπορεί δημιουργεί επιχείρημα) ή ορμώμενος από αυτό, δηλαδή σκεπτόμενος το σημείο αυτό, του χρόνου, αργά τη νύχτα, και *τον τόπο* (σημείο του τόπου, το οποίο δημιουργείται, χάριν του σημείου του τόπου όπου οι νεκροί βρέθηκαν) μπορεί και δημιουργεί εύλογο (πιθανό) επιχείρημα, γιατί αξιώνει ή *για να μπορεί να αξιώνει* ο φόνος – πρωτίστως προέβαλλε επιχειρήματα γιατί αξιώνει να είναι φόνος, ή μάλλον για να είμαστε πιο ακριβείς, το ότι πρόκειται για φόνο, λαμβάνεται κάπως *σαν δεδομένο*· πιθανόν, λόγω του ότι οι νεκροί βρέθηκαν μαχαιρωμένοι, όπως μπορούμε από την εισαγωγική υπόθεση της τετραλογίας να πληροφορούμαστε, και πιθανόν, λόγω του ότι είχαν τα ενδύματά τους, όπως υποστήριξε ο ενάγων. Ωστόσο, όταν χρησιμοποιείται η λέξη φόνος εδώ, σ' αυτό το σημείο, θα πρέπει να έχουμε κατά νου πώς: εννοείται η κατάσταση στην οποία βρέθηκαν οι νεκροί, δηλαδή νεκροί, μαχαιρωμένοι και με τα ενδύματά τους – να μη δύναται να σχετίζεται με μη προμελετημένο φόνο, λ.χ. να προέκυψε ως φόνος επάνω σε φιλονικία, και αυτό να δύναται να είναι διαπιστώσιμο (να γίνεται κατανοητό), δηλαδή να είναι, να γίνεται εύλογο (πιθανό), λόγω του επιχειρήματος που ο ενάγων μπόρεσε να δημιουργήσει σκεπτόμενος να λάβει υπόψη του, *τον χρόνο και τον τόπο* του εγκλήματος, ή ακριβέστερα, τον χρόνο και τον τόπο όπου οι νεκροί βρέθηκαν. Δηλαδή σκεπτόμενος, ή μάλλον, *σκεπτόμενος να επιλέξει*, καθώς όπως θα είμαστε σε θέση να διακρίνουμε και παρακάτω, μέσα και χάρις στον λόγο του εναγόμενου, αλλά και του ενάγοντα ακόμη παρακάτω, τα σημεία αυτά δύναται να είναι μια επιλογή. Καθώς μπορούν να βρεθούν, δηλαδή μπορούν να σκεφτούν (να βρουν) οι αντίδικοι – πράγμα το οποίο κάνουν στον λόγο τους – και άλλα σημεία, όπως μέχρι στιγμής ο ενάγων βρήκε (σκέφτηκε) τα εξής: *τον τόπο* (σημείο που δύναται να υποδεικνύει τον τόπο εάν κάποιος το σκεφτεί) *τον χρόνο* (σημείο που δύναται να υποδεικνύει τον χρόνο εάν κάποιος το σκεφτεί), *το ότι μαχαιρώθηκαν* (σημείο που δύναται να υποδεικνύει σε τί κατάσταση βρέθηκαν, ή του τρόπου που ενδεχομένως προκλήθηκε ο θάνατός τους, εάν κάποιος το σκεφτεί) και *το ότι βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα* (σημείο που δύναται να υποδεικνύει το σε τί κατάσταση βρέθηκαν)· και κατόπιν μπόρεσε και δημιούργησε (καθώς σκέφτηκε, βρήκε τα σημεία αυτά) επιχείρημα το οποίο δύναται εύλογα να υποστηρίξει πώς: «δεν είναι εύλογο να έχουμε να κάνουμε με μη προμελετημένο φόνο».

³⁸Το ότι μας μεταφέρει ο ενάγων πώς, *μαζί με τον κύριο σκότωσαν και τον δούλο*, πρέπει να έχουμε κατά νου πώς πρόκειται και εδώ για ένα σημείο το οποίο δύναται να γίνεται αντιληπτό, μπορούμε δηλαδή να τα αντιληφθούμε, χάρις στο ότι το σκέφτεται (το βρίσκει) και το προβάλλει ο ενάγων. Δηλαδή ο *δούλος*, γίνεται (ή είναι) *ένα σημείο* και αυτό, που μπορεί κάποιος, ορμώμενος (πρωτίστως σκεπτόμενος το σημείο αυτό, δηλαδή πρώτα το βρίσκει, κι έπειτα μπορεί ορμώμενος απ' αυτό να παράγει κάτι) απ' αυτό να δημιουργήσει επιχείρημα.

Έχοντας αυτό το σημείο *κατά νου*³⁹ και προβάλλοντάς το – ότι ο κύριος βρέθηκε μαζί με τον δούλο του σκοτωμένος –, ο ενάγων μπορεί και αναπτύσσει τη σκέψη, το επιχείρημα πως, *δεν είναι εύλογο (πιθανόν) κάποιος θέλοντας να χτυπήσει άλλον, να χτύπησε αυτόν, διότι τότε (εύλογα) δεν θα σκότωνε και τον δούλο του μαζί*⁴⁰. Σκεπτόμενος ο ενάγων να λάβει υπόψη του το σημείο αυτό⁴¹, ότι ο κύριος βρέθηκε σκοτωμένος μαζί με τον δούλο του, μπορεί και υποστηρίζει το επιχείρημα πως, εύλογα (πιθανόν) δεν έχουμε να κάνουμε με ένα πράγμα, με μια υπόθεση στην οποία κάποιος θέλοντας να χτυπήσει κάποιον άλλον να χτύπησε αυτόν, *διότι τότε δεν θα σκότωνε μαζί και τον δούλο του*⁴² (II, α' §4) [Δενδρινού] [Maidment].

---

³⁹ Δηλαδή επιλέγοντας, κρίνοντας να επιλέξει, ή πιο απλά διατυπωμένο, σκεπτόμενος (το ότι το βρήκε, το σκέφτηκε) αυτό το σημείο· αυτό σημαίνει το, *έχοντας αυτό το σημείο ο ενάγων κατά νου*.

⁴⁰ Όπως αναφέρουμε στην παραπάνω σημείωση (σημ. 39), σημείο γίνεται και το γεγονός πως βρέθηκε μαζί με τον δούλο του. Το οποίο σημείο, δύναται να υποστηρίζει, δηλαδή ορμώμενος (σκεπτόμενος) κάποιος από το σημείο αυτό μπορεί να διαμορφώνει, να κατασκευάζει το επιχείρημα (όπως λόγου χάρι κάνει εδώ ο ενάγων) πως: *δεν είναι εύλογο κάποιος θέλοντας να χτυπήσει άλλον να χτύπησε αυτόν*. Εδώ, το σημείο το οποίο δημιουργείται και κατόπιν μπορεί να εντοπίζεται (δηλαδή μπορεί να γίνεται ως πιθανόν να ισχύει, μπορεί να γίνεται αντιληπτό ως ότι πιθανόν υπάρχει), το ότι *σκότωσαν και τον δούλο του μαζί και ότι βρέθηκε μαζί με τον δούλο του*, μπορεί να σχηματίζει, όπως διακρίνουμε, επιχείρημα το οποίο πιθανόν να μπορεί να διαμορφώνει την υπόθεση ή το πράγμα με το οποίο δύναται (είναι πιθανόν) να έχουμε να κάνουμε και το οποίο αγνοούμε.

⁴¹ Εδώ, το γεγονός ότι ο ενάγων ισχυρίζεται πως, *μαζί με τον κύριο σκότωσαν και τον δούλο του*, τον ισχυρισμό του αυτόν, μπορούμε να τον πούμε και σημείο, δηλαδή κάτι σαν το σημείο αυτό, να λαμβάνεται υπόψη από τον ενάγοντα και ορμώμενος από αυτό το σημείο να δύναται να δημιουργεί επιχείρημα. Δηλαδή το σημείο αυτό, να μπορεί να χρησιμοποιηθεί (εφόσον κάποιος το σκεφτεί, εν προκειμένω εφόσον το σκέφτηκε ο ενάγων) προς υποστήριξη του ισχυρισμού του, και με τον τρόπο αυτόν ο ισχυρισμός του, μαζί με αυτό το σημείο να δύναται να γίνεται ένα εύλογο επιχείρημα· αλλά ταυτόχρονα, και το σημείο αυτό, γίνεται ένα σημείο που μπορούμε να το διαπιστώσουμε, να το αντιληφθούμε, χάρις στο επιχείρημα που διαμορφώνει και προβάλλει ο ενάγων ορμώμενος από αυτό, αλλά πρωτίστως χάρις στο ότι μπορεί και το σκέφτεται, στο ότι σκέφτεται να το προβάλλει.

⁴² Στο σημείο αυτό, μπορούμε να αναφέρουμε πως, μπορούμε να διακρίνουμε ένα ενδιαφέρον πράγμα που γίνεται. Το σημείο που μπόρεσε να βρει, να σκεφτεί ο ενάγων, είναι πως, *σκότωσαν και τον δούλο μαζί με τον κύριό του*. Αυτό το σημείο, μπορούμε να ισχυριστούμε πως, διακρίνουμε ότι θα χρησιμοποιηθεί προς υποστήριξη του ισχυρισμού του, ή καλύτερα διατυπωμένο, για να δύναται να υποστηρίζει πως, εύλογα (πιθανόν), *δεν έχουμε να κάνουμε με την περίπτωση κάποιος θέλοντας να σκοτώσει άλλον να σκότωσε αυτόν*. Κατόπιν τούτου, μπορούμε να παρατηρήσουμε πως πρόκειται για ένα σημείο, το οποίο μπορεί να δημιουργείται, καθώς το σκέφτεται και το προβάλλει ο ενάγων, δηλαδή μπορεί και το κάνει διαπιστώσιμο σημείο (δηλαδή ελέγξιμο, με πιθανότητα να μπορεί να ισχύει, εάν το ομολογούν το σημείο αυτό και ο ενάγων και ο εναγόμενος, ή με πιθανότητα να μην μπορεί να φέρει ισχύ, εάν κάποιος από τους δύο το αμφισβητήσει) χάρις στο επιχείρημα που διαμορφώνει, που παράγει ο ενάγων, σκεπτόμενος το σημείο αυτό. Και από την άλλη πλευρά, το επιχείρημά του, γίνεται ένα εύλογο επιχείρημα χάρις στο ότι δύναται να δείχνει (δηλαδή να μπορεί να ισχυρίζεται κάποιος, είτε ο ενάγων είτε ο εναγόμενος, πως το σημείο αυτό υπάρχει και να ανοίγει [δηλαδή να δημιουργεί] τη δυνατότητα να μπορεί να εξεταστεί, να ελεγχθεί, σχετικά με το εάν υπάρχει ή όχι, να το κάνει δηλαδή ως πιθανό να υπάρχει) το σημείο αυτό. Μπορούμε ταυτόχρονα με την παρατήρηση αυτή, να σκεφτούμε πως: στην περίπτωση που εκείνος δεν το σκεφτόταν (ή δεν του δινόταν η δυνατότητα να το σκεφτεί, η δυνατότητα αυτή, ενδεχομένως να μπορεί να δοθεί στη σκέψη μας, εάν εκείνη μπορεί να ακολουθήσει εκείνη την πορεία για να διαμορφωθεί, για να σχηματιστεί, η οποία ακολουθείται όταν, ή εάν, σκεφτόμαστε και διαμορφώνουμε επιχείρημα εκ του εικότος, του πιθανού, σκεπτόμενοι τί δύναται να είναι πιθανό να έχει συμβεί, ή τί δύναται να είναι πιθανό σχετικά με μια υπόθεση ή με ένα πράγμα το οποίο αγνοούμε· ή εάν δεν του δινόταν η δυνατότητα αυτή, λόγου χάρι όπως του δίνεται τώρα, μέσω μιας *διαδικασίας*, εν προκειμένω της δικανικής, να μπορεί δηλαδή κάποιος, να σκεφτεί, να βρει κάποια σημεία και κατόπιν να μπορεί να τα συνδέσει με κάποια άλλα σημεία, για να μπορεί να σχηματίσει και να ακουστεί το επιχείρημά του), δεν το έβρισκε, δεν θα το λαμβάναμε υπόψη μας, δεν θα μπορούσαμε να το σκεφτούμε ως προοπτική, πράγμα το οποίο τώρα μπορούμε να το σκεφτούμε. Όπως και από την άλλη πλευρά, ο εναγόμενος θα βρει, θα σκεφτεί, ορμώμενος από το ίδιο σημείο – το σημείο αυτό είναι ότι μαζί με τον κύριο σκότωσαν και τον δούλο του – και θα δημιουργήσει επιχείρημα το οποίο υποστηρίζει πως: *πιθανόν το γεγονός (σημείο) ότι σκότωσαν μαζί με τον κύριο και τον δούλο του, να έχει να κάνει με το γεγονός (κι αυτό το επιχείρημα του εναγόμενου γίνεται ένα σημείο) ότι πιθανόν να είδαν άλλους κακούργους να δολοφονούν κάποιους, κι αυτοί για να μην τους μαρτυρήσουν να τους σκότωσαν*. Το σημείο, από το οποίο οι διάδικοι μπορούν να διαμορφώσουν επιχειρήματα, είναι εδώ το σημείο ότι ο ενάγων βρήκε (δηλαδή σκέφτηκε πως μαζί με τον κύριο σκότωσαν και τον δούλο του) πως, *μαζί με τον κύριο σκότωσαν και τον*

Ο ενάγων απευθυνόμενος προς τους δικαστές ισχυρίζεται πως, από τη στιγμή που αίρεται κάθε άλλη υποψία⁴³, πως ο φόνος⁴⁴ αυτός – πιθανόν να (εύλογα) – έχει να κάνει με μη προσχεδιασμένο φόνο – τις περιπτώσεις που ανέφερε και υποστήριξε ο ενάγων παραπάνω,

---

δούλο. Και ακόμη περαιτέρω, μπορούμε να παρατηρήσουμε πως, από το ίδιο σημείο – από το οποίο ορμώμενοι οι διάδικοι διαμόρφωσαν επιχειρήματα (και επιπλέον σημεία μπορούν να διαμορφώσουν, να παράγουν ταυτόχρονα...) και μπόρεσαν με τον τρόπο αυτό να σχηματίσουν κάποιες πιθανές προοπτικές, σχετικά με το ερώτημα, με την απορία, ποια μπορεί να είναι η υπόθεσή μας ή με τί πράγμα πιθανόν να έχουμε να κάνουμε – δύναται να αναδυθεί παρακάτω στον λόγο του ενάγοντα και το εύλογο επιχείρημα πως: *πιθανόν να συνέβη και αυτό, αλλά δεν θα έπρεπε ταυτόχρονα με αυτούς τους φόνους να ανακοινωθούν από τις αρχές και οι άλλοι φόνοι αυτών των άγνωστων κακούργων*; Και έπειτα, στον δικό του λόγο ο εναγόμενος θα σκεφτεί, θα βρει και κατόπιν θα ισχυριστεί πως: *ναι, εύλογα (πιθανόν) αυτό θα συνέβαινε, φρόντισε κάποιος να το ψάξει αυτό*; Εδώ, χάρις σ' αυτά τα επιχειρήματα, και χάρις στον τρόπο που διαμορφώνονται τα επιχειρήματα αυτά (μέσω σημείων που βρίσκουν, που σκέφτονται οι αντιδικοί), μπορούμε να διακρίνουμε (δηλαδή να φανταζόμαστε, να πιθανολογούμε, να μας προβάλλονται κάποια σημεία για να μπορούμε να σκεφτόμαστε κάποια πράγματα) σε τί μορφή σκέψη, τί είδους λογική υφή, μπορεί να διακρίνει τα επιχειρήματα που γεννιούνται, που αναδύονται από σημεία και μπορούν να διαμορφώσουν το τί δύναται να είναι πιθανό. Διαμορφώνουν κάποιες προοπτικές, κάποιες κατευθύνσεις – καινούρια σημεία αναδύονται στην ουσία – θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε, οι οποίες μπορούν να σχηματίζουν την υπόθεσή μας. Διότι εύλογα (πιθανόν) μπορούμε να σκεφτούμε πως, εάν κάποιος φρόντιζε να ενημερωθεί σχετικά με το εάν έγινε κι άλλος φόνος τη βραδιά εκείνη κοντά στο ίδιο σημείο, τότε πολύ πιθανόν, να άλλαξε κατεύθυνση, να άλλαξε προοπτική το ζήτημα-ερώτημα: ποια μπορεί να είναι η υπόθεσή μας; Μπορούμε να διαπιστώνουμε (δηλαδή να αντιλαμβανόμαστε πως, ενδεχομένως, πιθανόν να μπορεί να έχει) μιαν *ευρετική ικανότητα* που διακρίνει ή που μπορεί να έχει η σκέψη εκείνη ή το επιχείρημα εκείνο, που ακολουθεί αυτήν την πορεία για να σχηματιστεί. Την πορεία εκείνη δηλαδή, κατά την οποία κάποιος μπορεί και στοχάζεται (σκέφτεται, βρίσκει) ένα σημείο ή σημεία και συνδέοντάς τα μεταξύ τους ή με άλλα σημεία τα οποία θα σκεφτεί και θα βρει, για να μπορεί να σκέφτεται: τί δύναται να είναι εύλογο (πιθανό) σχετικά με ένα πράγμα το οποίο είναι υπό συζήτηση, προς διερεύνηση και το αγνούμε. Να δημιουργούνται δηλαδή σκέψεις, επιχειρήματα και επιπλέον καινούρια σημεία, τα οποία άρα μπορούν να διαμορφώσουν την υπόθεσή μας (αυτό που δύναται να είναι πιθανόν να έγινε) κατ' αυτήν την οδό, ή εγγύτερα, να μπορούν να την παράγουν, χάρις σ' αυτήν την οδό, να μπορεί έτσι να παράγεται, να δημιουργείται η υπόθεσή μας. Καθώς αυτή δεν υπάρχει, διότι αγνούμε τι δύναται να είναι πιθανόν να έγινε, αλλά θα μπορεί να υπάρξει καθώς θα μπορεί να παράγεται και κατόπιν να υπάρχει, χάρις σ' αυτήν την οδό που η σκέψη μας θα ακολουθεί για να την παράγει.

⁴³ Αφού αίρεται κάθε άλλη υποψία, εδώ, εννοείται πιθανή, εύλογη, που να μπορεί να στέκει, να υποστηριχθεί με επιχειρήματα. Δηλαδή να βρεθούν και να προβληθούν κάποια σημεία και κατόπιν να ερμηνευτούν για να δύνανται ή όχι, να υποστηρίξουν, να σχηματίζουν εύλογο επιχείρημα ότι, πιθανόν να μπορεί να συνέβη κάτι από όλα αυτά που ο ενάγων ισχυρίζεται ότι δεν δύναται (δεν είναι πιθανόν) να συνέβη ή και πιθανόν κάτι άλλο που μπορεί να βρεθεί (λ.χ. να βρεθεί ένα άλλο σημείο, και να μπορεί να αμφισβητηθεί από την πλευρά του εναγόμενου, η ισχύς των επιχειρημάτων που μπόρεσε να διαμορφώσει ο ενάγων ορμώμενος από κάποια σημεία, για να μπορεί με τον τρόπο αυτό να ανοίγεται το σημείο αυτό ή κάποιο σημείο προς έλεγχο, ως πιθανό να μπορεί να βρεθεί ή όχι, ως προβαλλόμενο σημείο). Επίσης, πρέπει να έχουμε κατά νου πως, εννοείται ότι «*αίρεται κάθε άλλη υποψία*», από τις περιπτώσεις που ο ενάγων υποστηρίζει στον δικό του λόγο με τα δικά του επιχειρήματα: τα οποία μπορεί να τα δημιουργεί σκεπτόμενος κάποια σημεία που δύναται να σχετίζονται, να δημιουργούν την υπόθεσή μας. Αλλά, ακόμα, αναμένουμε και τον λόγο του εναγόμενου, όπου πιθανόν κι εκείνος να σκεφτεί, να βρει κάποια σημεία και να μπορεί κι εκείνος με τη σειρά του, να δημιουργεί κάποια εύλογα (πιθανά) επιχειρήματα σχετικά με το ερώτημα: *με τί υπόθεση δύναται να έχουμε να κάνουμε ή με τί πράγμα προσπαθούμε να έρθουμε αντιμέτωποι ή τί πράγμα δύναται να είναι αυτό που αγνούμε και προσπαθούμε να μάθουμε, ή πιο απλά, με το ζήτημα του πώς θα δύναται να μάθουμε αυτό που αγνούμε;* – *Με επιχειρήματα*. Το τί πράγμα μπορεί να είναι αυτά τα επιχειρήματα, το πώς μπορεί να δημιουργούνται και τί είναι αυτό το πράγμα που γίνεται όταν δημιουργούνται επιχειρήματα κατ' αυτόν τον τρόπο (όταν σκεφτόμαστε, βρίσκουμε σημεία και έπειτα δύναται να δημιουργούμε από αυτά επιχειρήματα)... Αυτό το πράγμα, θα προσπαθήσουμε να παρακολουθήσουμε στην ανάγνωση των λόγων αυτών του Αντιφώντα.

⁴⁴ Στο σημείο αυτό, εννοείται, δηλαδή προϋποτίθεται πως, ο ενάγων με τα επιχειρήματα τα οποία προέβαλλε παραπάνω, υποστήριξε πρώτα *γιατί εύλογα* δύναται να έχουμε να κάνουμε με φόνο, διότι όπως υποστήριξε στον λόγο του, *βρέθηκαν μαχαιρωμένοι*, καθώς ούτε η πληροφορία ότι έχουμε να κάνουμε με φόνο ήταν δεδομένη, δοσμένη, αλλά την προέβαλλε, δηλαδή μπόρεσε να την καταστήσει διαπιστώσιμη (δηλαδή να μπορούμε να την αντιληφθούμε ως πιθανή, να γίνεται δηλαδή ανοιχτή σε/προς έλεγχο) ο ενάγων μέσω εύλογων – το εύλογο αυτό έχουμε να μπορούμε πει στο περίπου και παραπάνω τι μπορεί να σημαίνει, λ.χ., ότι έχει βρει, έχει σκεφτεί ένα σημείο και έχει δημιουργήσει ορμώμενος από αυτό το σημείο ένα επιχείρημα το οποίο δύναται να μας δώσει κάποια πληροφορία σχετικά με κάποιον ισχυρισμό του ενάγοντα, δηλαδή δύναται να κάνει τον ισχυρισμό του ως πιθανό να ισχύει – επιχειρημάτων που ανέπτυξε σχετικά με κάποια σημεία τα οποία σκέφτηκε και προέβαλλε στον λόγο του για να μπορεί να μας περιγράψει: *με τί υπόθεση, με τί περιστατικό δύναται να είναι εύλογο (πιθανό) να έχουμε να κάνουμε και γιατί*. Γιατί δηλαδή αυτό μπορεί να είναι εύλογο, πιθανό – επειδή βρήκε, σκέφτηκε κάποια σημεία και κατόπιν ορμώμενος από αυτά μπόρεσε να δημιουργήσει και να προβάλλει κάποια επιχειρήματα τα οποία κάνουν εύλογο, πιθανό, κάποιον ισχυρισμό του που υποστηρίζει πως: *δύναται να έχουμε να κάνουμε με το τάδε ή το δείνα πράγμα, ή πράγμα αντίστοιχο, με την τάδε ή τη δείνα υπόθεση*.

δημιουργώντας κάποια εύλογα επιχειρήματα, λ.χ., να μην δύναται, να μην είναι πιθανό να τους επιτέθηκαν κλέφτες ή να μην δύναται κάποιος να τον σκότωσε κατά λάθος περνώντας τον για κάποιον άλλον ή να μην δύναται να έγινε επάνω σε φιλονικία. Οι περιπτώσεις αυτές, προβλήθηκαν από τον ενάγοντα για να μπορεί να γίνεται αντιληπτό, να δείχνεται πως, δεν είναι εύλογο (πιθανό) να έχουμε να κάνουμε με *μη προμελετημένο φόνο*, που θα μπορούσε, θα ήταν εύλογο να έχουμε να κάνουμε, εάν πιθανόν ίσχυε κάποια από τις παραπάνω περιπτώσεις, περιστάσεις – γίνεται φανερό (πιθανό, εύλογο) από την περίπτωση, από τις συνθήκες⁴⁵, πως, ο θάνατος αυτός, όπως έγινε (αυτό το *όπως έγινε* σημαίνει όπως αξιώνει ο ενάγων να έγινε, δηλαδή όπως σκέφτεται, προβάλλει και κατόπιν υποστηρίζει με επιχειρήματα τα σημεία που σκέφτεται, που βρίσκει· σημεία τα οποία δύνανται να σχετίζονται, ή καλύτερα, να δημιουργούν, να παράγουν το περιστατικό, να δημιουργούν τα στοιχεία του περιστατικού, να δημιουργούν αυτό με το οποίο πιθανόν έχουμε να κάνουμε) πρόκειται για φόνο⁴⁶.

Ο ενάγων, αφού έχει φτιάξει και έχει προβάλλει μέχρι σε αυτό το σημείο του λόγου του, επιχειρήματα τα οποία μπορούν να κάνουν εύλογα διαπιστώσιμο (να μπορούμε να το αντιλαμβανόμαστε ως πιθανό, ως εύλογο αυτό που λέει) πως είναι πολύ πιθανόν, να πρόκειται για *προμελετημένο φόνο*, λόγω των σημείων που βρήκε και προέβαλλε και λόγω του τρόπου που συσχέτισε τα σημεία αυτά μεταξύ τους: λ.χ. ότι, πριν τον θάνατό του έπινε με

---

⁴⁵Εδώ με τη λέξη *περίσταση, συνθήκες*, εννοούνται τα σημεία που με επιχειρήματα από τον ενάγοντα έγιναν δυνάμενα στοιχεία του περιστατικού. Τα σημεία δηλαδή που σκέφτηκε (βρήκε) και προέβαλλε, και χάρις στα οποία μπόρεσε να δημιουργήσει επιχειρήματα ο ενάγων· για να μπορούν κιόλας τα σημεία αυτά να απαρτίζουν, να φτιάχνουν το περιστατικό, με το οποίο πιθανόν να έχουμε να κάνουμε, λ.χ. σημεία όπως: *ο τόπος που έπιναν και που βρέθηκαν οι νεκροί, σε έρημο σημείο, ο χρόνος που βρέθηκαν και ο χρόνος που έπιναν με την παρέα του, το ότι ήταν αργά τη νύχτα, το ότι έπινε πριν το θάνατό του με τους φίλους του, το ότι και ο δούλος βρέθηκε μαζί του σκοταμένος, μαχαιρωμένος, ότι βρέθηκαν με τα ενδύματά τους*. Βλ. και Maidment, σ. 55, σημ. b.

⁴⁶Εδώ στο σημείο αυτό εννοείται *προμελετημένος φόνος*. Καθώς με τα επιχειρήματα – εκ του εικότος, του πιθανού, του εύλογου, που σχηματίστηκαν από τον ενάγοντα, καθώς αυτός έβρισκε (δηλαδή που σκέφτηκε αυτά για να διαμορφώσει επιχειρήματα και όχι κάποια άλλα), επέλεγε σημεία και προέβαλλε επιχειρήματα που δημιουργούσε ορμώμενος από τα σημεία αυτά· ή που δημιουργούσε καθώς συνέδεε τα σημεία αυτά με άλλα σημεία που έβρισκε, και κατόπιν υποστήριζε, ερμήνευε τη σχέση την οποία δύναται να εκφράζουν, να δημιουργούν τα σημεία αυτά – τα οποία ο ενάγων υποστήριξε και δημιούργησε τα σημεία-στοιχεία που παρουσίασε (τα οποία στοιχεία-σημεία βρήκε και σκέφτηκε να παρουσιάσει, να επιλέξει, δηλαδή να κρίνει ως ότι αυτά μπορούν να επιλεγούν για να υποστηρίξει κάποια πράγματα, σημεία που η σκέψη του φώτισε ως σημαντικά σημεία σχετικά με κάτι και όχι άλλα, τα οποία πιθανόν να θεωρούσε ως μη σημαντικά) σχετικά με το περιστατικό, δηλαδή που μπορούν να δημιουργήσουν το περιστατικό, υποδεικνύουν και την εύλογη – εύλογη και πιθανή, καθώς βρίσκει σημεία και κατόπιν προβάλλει, ερμηνεύει τα σημεία αυτά δημιουργώντας επιχειρήματα ορμώμενος εννοείται από τα σημεία αυτά, σε αυτό έγκειται το *εύλογη και το πιθανή*, αλλά και στο ότι δύναται να δείχνονται (να ανοίγονται δηλαδή στον έλεγχο ως πιθανά και εύλογα) κιόλας και τα σημεία αυτά χάρις στο επιχείρημα που έχει διαμορφώσει ο εναγόμενος σκεπτόμενος τα σημεία αυτά – αξιώς του να δύναται να παράγεται το περιστατικό, *προτίστως ως φόνος* και έπειτα *προμελετημένος και όχι μη προμελετημένος*. Η καλύτερα να δύναται να δείχνεται (να παράγεται) *ως προμελετημένος φόνος* με μια κίνηση· δηλαδή με τα σημεία που προβάλλει και τα επιχειρήματα που διαμορφώνει ορμώμενος από τα σημεία αυτά, να δύναται να διαμορφώνουν, να κατασκευάζουν, *προμελετημένο φόνο*. Ταυτόχρονα από την άλλη πλευρά, να μπορεί να κατασκευάζεται, να παράγεται *ως μη προμελετημένος, λ.χ. να μην πρόκειται για κλέφτες, να μην έγινε επάνω σε φιλονικία ή να μην έγινε κατά λάθος να τον πέρασαν για άλλον και να χτύπησαν αυτόν αντί άλλου – ή να μπορεί να δείχνεται και οτιδήποτε άλλο μη προμελετημένο, λόγου χάρις ατύχημα ή αυτοκτονία*. Βλ. και Maidment, σ. 55, II, α' § 4.

τους φίλους του και λόγω αυτού δεν είναι εύλογο να τον σκότωσε κάποιος μεθυσμένος ή ότι οι νεκροί βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα και λόγω αυτού δεν είναι εύλογο να τους σκότωσαν κλέφτες για τα ενδύματά τους, διότι οι κλέφτες δεν εγκαταλείπουν έτοιμο το κέρδος από τη στιγμή που έχουν αποφασίσει και εκθέσει σε τόσο μεγάλο κίνδυνο τη ζωή τους – να κλέψουν κάποιον. Κατόπιν προχωρά τη σκέψη του και ισχυρίζεται πως⁴⁷: ποιος (πιθανόν να) είναι περισσότερο εύλογο να του επιτέθηκε, παρά εκείνος ο οποίος είχε πάθει πολλά κακά⁴⁸ από τον νεκρό και περίμενε ακόμα μεγαλύτερα⁴⁹; Ένας τέτοιος όμως, ισχυρίζεται ο ενάγων, είναι ο εναγόμενος (II, α' §5).

Ο ενάγων αναπτύσσοντας τον λόγο του, στοχάζεται (δηλαδή προσπαθεί να σκεφτεί) σχετικά με σημεία που πιθανόν υπάρχουν⁵⁰ και τα οποία μπορούν να σχετίζονται με τον νεκρό – με οποιονδήποτε τρόπο να τον σχετίζονται, δεν είναι απαραίτητο να τον σχετίζονται μόνον αρνητικά ή μόνο θετικά· σχετίζομαι με κάτι, με την έννοια ότι υπάρχει δυνατότητα να μπορώ να σχετιστώ με αυτό το κάτι, να δημιουργηθεί, να παραχθεί μέσω κάποιων σημείων που θα σκεφτούν και θα προβάλλουν οι διάδικοι κάποια είδους σχέση, κάποιο σημείο επαφής μεταξύ εμού και αυτού του κάτι⁵¹ –, και τα οποία θα δύνανται επίσης να υποδεικνύουν⁵² το ήθος που (πιθανόν να) διακρίνει τον εναγόμενο⁵³.

---

⁴⁷ Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφέρουμε πως, ο ενάγων μπορεί να ισχυρίζεται αυτό που ισχυρίζεται – πως ποιος είναι περισσότερο πιθανό (εύλογο) να του επιτέθηκε, παρά εκείνος ο οποίος είχε πάθει πολλά κακά από τον νεκρό και περίμενε ακόμα μεγαλύτερα, και πως ένας τέτοιος είναι ο εναγόμενος – καθώς από τα σημεία, από τα μέχρι στιγμής στοιχεία, δηλαδή τα μέχρι στιγμής προβαλλόμενα σημεία που απαρτίζουν το περιστατικό – αλλά περισσότερο μπορούμε να πούμε, από την ερμηνεία, τα εύλογα (πιθανά) επιχειρήματα με τα οποία ο ενάγων υποστηρίζει τα σημεία αυτά ή από τα σημεία αυτά ορμώμενος υποστηρίζει τα εύλογα (πιθανά) επιχειρήματα που διαμορφώνει και υποστηρίζει: λ.χ. *δεν έχουμε να κάνουμε με κλέφτες, διότι βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα* –, δύναται να φαίνεται πιθανό, πειστικό, πως πιθανόν να πρόκειται όχι απλά ή μόνο για επίθεση, λ.χ. να ήταν κλέφτες, αλλά για *προμελετημένο φόνο*, διότι δεν είχαν πάρει τα ενδύματά τους.

⁴⁸ Εδώ, μπορούμε να ισχυριστούμε πως ένα σημείο είναι ή καλύτερα προκύπτει ως ότι είναι, ότι γίνονται και αυτό το *πολλά κακά*. Το οποίο ενδεχομένως (πιθανόν) να μπορεί να γίνει ή όχι, από σημείο, σε στοιχείο που θα μπορεί να δημιουργεί την υπόθεση ή να δημιουργεί το πράγμα με το οποίο δύναται (πιθανόν) να έχουμε να κάνουμε και το οποίο αγνοούμε.

⁴⁹ Ένα σημείο δύναται να είναι, δηλαδή να γίνεται και αυτό, *ότι περίμενε ακόμη μεγαλύτερα κακά*. Το οποίο σημείο, ενδέχεται (πιθανόν) να υποστηρίζει (να παράγει) ή όχι εύλογο επιχειρήματα (εάν κάποιος το σκεφτεί) για να δύναται να γίνει, να μετατραπεί, να μεταμορφωθεί από σημείο, σε σημείο από το οποίο θα μπορεί κάποιος να παράγει επιχειρήματα. Το οποίο επιχειρήματα θα το έχει δημιουργήσει κάποιος ορμώμενος από το σημείο αυτό και το οποίο επιχειρήματα θα δύναται να το μετατρέψει, ή καλύτερα να το κάνει το σημείο αυτό, στοιχείο που δύναται να δημιουργεί την υπόθεση. Θα μπορεί δηλαδή το επιχειρήματα που κάποιος (θα) μπορεί να διαμορφώσει ορμώμενος από το σημείο αυτό (αλλά πρωτίστως χάρις στο ότι θα έχει σκεφτεί το σημείο αυτό, χάρις στο ότι θα μπορεί να το σκεφτεί) να κάνει εντοπίσιμο, δηλαδή να δημιουργεί και το σημείο αυτό.

⁵⁰ Δηλαδή που μπορεί να σκεφτεί ο ενάγων, διότι μπορεί να σκεφτεί ο ενάγων σημεία και κατόπιν αφού τα σκεφτεί και προβάλλει ορμώμενος από αυτά κάποιο επιχειρήματα, θα τα κάνει με αυτόν τον τρόπο να υπάρχουν.

⁵¹ Παραδείγματος χάριν, τα σημεία τα οποία σκέφτονται οι αντίδικοι μπορούν να δημιουργούν σχέσεις, σημεία επαφής. Καθώς μπορεί ένα σημείο να σχετισθεί, να συνδεθεί με ένα άλλο σημείο και να μπορεί με τον τρόπο αυτό να δημιουργήσει ένα επιχειρήματα· το οποίο θα δύναται (πιθανόν) να εκφράζει, να δημιουργεί και κατόπιν να αξιώνει κάποια *σχέση, κάποια σύνδεση, κάποια επαφή* μεταξύ των δύο αυτών σημείων ή και να μπορεί να δείχνει, να παράγει, ένα τρίτο σημείο, καινούριο.

Ως τέτοια σημεία, ο ενάγων προβάλλει το γεγονός ότι ο εναγόμενος είχε κάνει πολλές (σημείο) και σοβαρές καταγγελίες (σημείο) στον νεκρό και σε καμία από αυτές δεν είχε κερδίσει ποτέ (σημείο). Από την άλλη πλευρά, όπως ο ενάγων ισχυρίζεται – ως επιπλέον σημείο το οποίο μπορεί να σχετίζεται τον εναγόμενο με τον νεκρό –, ο εναγόμενος από τον νεκρό πολύ περισσότερες φορές (σημείο) και για σπουδαιότερες υποθέσεις είχε καταγγελθεί (σημείο) και επειδή δεν σώθηκε ποτέ από την καταδίκη (σημείο) έχασε μεγάλο μέρος της περιουσίας του (σημείο). Ένα άλλο σημείο, το οποίο σύμφωνα με τον ενάγοντα, μπορεί να υποδεικνύει, δηλαδή μπορεί να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα να μπορούμε να αντιληφθούμε, να μπορούμε να καταλάβουμε, τί είδους σχέση (πιθανόν να) διέκρινε τη σχέση του εναγομένου και του νεκρού, είναι και το γεγονός (σημείο) πως, *τελευταία*⁵⁴ ο εναγόμενος είχε καταγγελθεί από τον νεκρό για κλοπή ιερών περιουσίας αξίας δύο ταλάντων⁵⁵. Εξ αυτών των σημείων ορμώμενος – δηλαδή σκεπτόμενος αυτά τα σημεία, τα σημεία που βρήκε μέχρι

---

⁵²Να υποδεικνύουν με την έννοια να δημιουργούν (να μπορούν να το δημιουργούν και με τον τρόπο αυτό να το κάνουν ως κάτι το οποίο είναι πολύ πιθανόν να υπάρχει) ποιο δύναται να είναι το ήθος του εναγομένου και ταυτόχρονα, γιατί αυτό να μπορεί να είναι εύλογο (πιθανό). Δηλαδή να μπορούν τα σημεία αυτά που θα προβάλλει ο ενάγων να δημιουργούν τον χαρακτήρα του εναγομένου. Αυτό, ενδεχομένως να μπορεί να γίνει, να παραχθεί, λαμβάνοντας υπόψη πιθανά πάθη που ενδέχεται να χαρακτηρίζουν κάποιον και εννοείται να μπορούν αυτά να είναι *διαπιστώσιμα* (να μπορούμε εύλογα να το αντιληφθούμε). Και πώς θα μπορεί να γίνει διαπιστώσιμο (ως πιθανόν να υπάρχει) ένα πάθος; Παραδείγματος χάριν, εάν μπορούσαμε να σκεφτούμε ένα σημείο: όπως λόγου χάρι ότι, κάθε φορά που βγαίνει κάποιος πίνει, πιθανόν να μπορεί να δημιουργηθεί και κατόπιν να υποστηριχθεί από το σημείο αυτό, ένα επιχείρημα που θα κάνει ταυτόχρονα και το σημείο-πάθος αυτό εύλογα αντιληπτό (ανοιχτό στον έλεγχο, ελέγξιμο, να το δημιουργεί δηλαδή με τον τρόπο αυτό και να το κάνει να μπορούμε εύλογα να το αντιληφθούμε). Ένα επιχείρημα λόγου χάρι όπως ότι: «έχει πάθος με το ποτό, καθώς κάθε φορά που βγαίνει πίνει και συνήθως είναι πωμένος, δηλαδή εύλογα (πιθανόν) σε μια κατάσταση στην οποία δεν μπορεί να έχει απόλυτη συνείδηση των πράξεών του».

⁵³Βλ. και Kennedy (1963), *The Art of Persuasion in Greece...*, σ. 91: «In practice as early as Antiphon a Greek orator concentrates in the prooemium on presenting the character of the speaker in a favorable light».

⁵⁴Αυτό είναι ένα ενδιαφέρον σημείο, διότι πρόκειται για *πρόσφατο περιστατικό*, οπότε εκ πρώτης όψεως, ενδεχομένως να σκεφτόμαστε (να μας φαίνεται εύλογο) πως, μπορεί να αποκτά μια ιδιαίτερη σημασία σχετικά με την υπόθεσή μας: πράγμα το οποίο είναι εύλογο, καθώς (πιθανόν να) σκεφτόμαστε, ως «φυσική αντίδραση» πως: «ο εναγόμενος με τον νεκρό, πρόσφατα – πριν τον θάνατό του – είχε κάποιες δικαστικές διαφορές». Ωστόσο, καλό και χρήσιμο είναι να έχουμε κατά νου πως, πρόκειται για ένα σημείο, το οποίο χάρις στον λόγο του ενάγοντα – δηλαδή χάρις στο ότι το σκέφτηκε και το προέβαλλε – μπορούμε εμείς να το λαμβάνουμε ως πληροφορία και με τον τρόπο αυτό να μπορούμε να μαθαίνουμε (να τα πληροφορούμαστε για να μπορούμε να τα λαμβάνουμε υπόψη μας) κάποια σημεία σχετικά με την υπόθεσή μας και τίποτα περισσότερο ή τίποτα λιγότερο.

⁵⁵Και αυτό γίνεται ένα σημείο μεταξύ άλλων (και πολλών) που προβάλλει ο ενάγων: το οποίο δύναται να υποστηρίξει επιχείρημα του τύπου: *ο εναγόμενος πιθανόν να φοβόταν, ακριβώς επειδή η δίκη αυτή που ο νεκρός θα άνοιγε εναντίον του, θα ήταν δίκη στην οποία ο εναγόμενος θα κατηγορούνταν για κλοπή ιερών χρημάτων*. Εάν λάβουμε υπόψη μας πως, στην Αθήνα εκείνης της εποχής, το θρησκευτικό κομμάτι διακρίνονταν από μια ιδιαίτερη αξία, τότε και το σημείο αυτό, ενδεχομένως να μπορεί να δώσει ένα ισχυρό επιχείρημα προς υποστήριξη του ισχυρισμού του ενάγοντα: *γιατί ο εναγόμενος εύλογα μπορεί να φοβόταν τον νεκρό*. Αλλά, ως έχουμε κατά νου πως, και αυτό, παραμένει ένα σημείο, τίποτα περισσότερο και τίποτα λιγότερο. Βλ. σχετικά με το θρησκευτικό κομμάτι, Gagarin (2002), σ. 109-112.

στιγμής – ο ενάγων, είναι σε θέση να μπορεί να υποστηρίξει πως: ο εναγόμενος, εύλογα (πιθανόν), μπορεί να υποδεικνύεται ως *εχθρός του νεκρού*⁵⁶.

Κατόπιν ο ενάγων ισχυρίζεται ότι λόγω αυτής της *έχθρας* που διέκρινε τη σχέση του νεκρού με τον εναγόμενο⁵⁷, εύλογα μπορεί να υποστηρίξει πως: ο εναγόμενος κινούμενος από την *έχθρα* του⁵⁸ και γνωρίζοντας τη δύναμη του νεκρού-κατηγορού⁵⁹ (σημείο), άρα και τον *φόβο* (ερμηνεία των σημείων είναι αυτό χάρις στην οποία θα προκύψει και το καινούριο σημείο του φόβου) που είχε απέναντι στον νεκρό-κατήγορο, εύλογα μπορεί να υποδεικνύεται ως ο δολοφόνος⁶⁰. Διότι εύλογα μπορούν να διακριθούν (δηλαδή να παραχθούν, να δημιουργηθούν από τον ενάγοντα για να μπορούν να γίνονται αντιληπτά ως πιθανά, ως εύλογα) στον εναγόμενο ως πιθανά ελατήρια του εγκλήματός του, η *επιθυμία να εκδικηθεί*⁶¹

---

⁵⁶Ότι ο εναγόμενος εύλογα μπορεί να υποδεικνύεται από τον ενάγοντα ως *εχθρός του νεκρού*, δείξαμε και παραπάνω πώς μπορεί και το κάνει. Ορμώμενος από σημεία που σκέφτεται και δημιουργώντας εύλογα επιχειρήματα από τα σημεία αυτά, όπως λόγου χάρις, το επιχείρημα ότι: *ο νεκρός του είχε ανοίξει πολλές δίκες και είχε κερδίσει σχεδόν σε όλες ενώ ο εναγόμενος σε καμία δεν είχε ποτέ κερδίσει, και λόγω αυτού ο εναγόμενος είχε χάσει μεγάλο μέρος της περιουσίας του, οπότε εύλογα μπορεί να υποδεικνύεται ως εχθρός του.*

⁵⁷Η σχέση αυτή είναι/γίνεται ένα σημείο και αυτό, πόσο μάλλον που η σχέση αυτή δημιουργήθηκε μέσω *σημείων* που σκέφτηκε (βρήκε) και κατόπιν προέβαλλε ο εναγόμενος. Δεν είναι απαραίτητα η σχέση αυτή στοιχείο της υπόθεσης, αλλά σίγουρα είναι ένα σημείο που μπόρεσε να δημιουργηθεί μέσω άλλων σημείων και χάρις στην ερμηνεία, χάρις στα επιχειρήματα που ο ενάγων διαμόρφωσε και υποστήριξε για τα εκάστοτε αυτά σημεία κι έτσι μπόρεσε να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα να μπορεί να διακρίνεται κάποια σχέση μεταξύ του νεκρού και του ενάγοντα: αλλά και να μπορούν να αναδεικνύονται, να υπάρχουν, να μπορούμε να μαθαίνουμε ότι υπάρχουν και τα σημεία αυτά. Αλλά το σημαντικότερο, κάποια σχέση που είναι εύλογο (γίνεται εύλογο-πιθανό λόγω των σημείων και των επιχειρημάτων που από τα σημεία αυτά μπόρεσε να δημιουργήσει ο ενάγων) να διακρίνεται από *έχθρα*.

⁵⁸Εκτός του γεγονότος ότι η *έχθρα* αυτή είναι ένα *σημείο*, το σημαντικό είναι πως και ως σημείο μπόρεσε να δημιουργηθεί χάρις στο ότι ο ενάγων σκεφτόταν, έβρισκε και προέβαλλε και άλλα σημεία που δύναται να κάνουν την *έχθρα, έχθρα-σημείο*: όπως λ.χ. βρήκε το σημείο ότι ο νεκρός παλιά είχε ανοίξει στον εναγόμενο *άλλες δίκες-σημείο*: και επίσης ότι περίμενε ο εναγόμενος από τον νεκρό να του ανοίξει και *άλλη δίκη εναντίον του στο μέλλον-σημείο*.

⁵⁹Εννοείται γνώριζε τη δύναμη του νεκρού-κατηγορού όταν αυτός ήταν ζωντανός και (πιθανόν) σκόπευε να τον κατηγορήσει, να ανοίξει εναντίον του δίκη.

⁶⁰Ο πιο πιθανός εννοείται εδώ, και το *εύλογα* να μπορεί να υποδεικνύεται ως δολοφόνος, σημαίνει το ότι βρίσκει και προβάλλει ο ενάγων αυτά τα διάφορα σημεία και ερμηνεύοντάς τα, δηλαδή συνδέοντάς τα, συνδέοντας ένα σημείο με ένα άλλο, μπορεί και δημιουργεί εύλογο επιχείρημα για να μπορεί να υποστηρίξει πως: ο εναγόμενος, εύλογα (πιθανόν), μπορεί να είναι ο δολοφόνος. Παραδείγματος χάριν, ο ενάγων σκέφτεται το σημείο ότι, *ο εναγόμενος είχε ανοίξει δίκες ενάντια στον νεκρό αλλά δεν είχε κερδίσει σε καμία*, και το συνδέει με το σημείο ότι, *από την άλλη πλευρά ο νεκρός είχε ανοίξει και αυτός δίκες εναντίον του και είχε κερδίσει σε πολλές από αυτές*, για να μπορεί να υποστηρίξει το επιχείρημα πως: *ο εναγόμενος εύλογα (πιθανόν να) είχε έχθρα εναντίον του νεκρού*. Εδώ η *έχθρα* προκύπτει (παράγεται) ως ένα καινούριο σημείο, το οποίο δύναται χάρις στα άλλα σημεία που σκέφτηκε ο ενάγων και χάρις στα επιχειρήματα που δημιούργησε ορμώμενος από αυτά (συνδέοντας ένα σημείο με ένα άλλο ή ένα σημείο με πολλά άλλα), να δημιουργεί (για να μπορούμε εύλογα και εμείς να το αντιλαμβανόμαστε) και ένα καινούριο σημείο, την *έχθρα*.

⁶¹Η *επιθυμία* αυτή, διακρίνουμε πως πρόκειται για ένα σημείο που δημιουργήθηκε χάρις σε άλλα σημεία. Ο ενάγων συνδέοντας σημεία, μπορεί και δημιουργεί το ενδεχόμενο πάθος που πιθανόν να χαρακτηρίζει τον ενάγοντα: όπως λ.χ. η *επιθυμία εκδίκησης* που ο ενάγων ισχυρίζεται πως, ως πάθος δύναται να δείχνεται – δηλαδή να παράγεται από τον ενάγοντα – στον εναγόμενο. Τα σημεία που σκέφτηκε, που βρήκε, και έδωσαν τη δυνατότητα στον ενάγοντα να μπορεί να δημιουργεί ως πιθανό το πάθος αυτό στον εναγόμενο είναι: οι πολλές δίκες που είχε ανοίξει εναντίον του εναγόμενου ο νεκρός, το ότι είχε κερδίσει ο νεκρός σχεδόν σε όλες, ενώ ο εναγόμενος είχε ανοίξει κι αυτός εναντίον του νεκρού πολλές δίκες και δεν είχε κερδίσει σε καμία, ή ότι λόγω αυτών των δικών που είχε ανοίξει εναντίον του ο νεκρός ο εναγόμενος έχασε μεγάλο

τον νεκρό λόγω της *έχθρας* (σημείο) που είχε απέναντι του και λόγω του *φόβου*⁶² που του δημιουργούσε η *έχθρα* του νεκρού καθώς τον έσερνε σε δίκες· και από την *άλλη η ελπίδα*⁶³ (σημείο) πως, εάν σκότωνε τον εχθρό του πιθανόν να γλίτωνε τις δίκες. Τέλος, ο ενάγων ως επιπλέον σημείο-επιχείρημα για να υποστηρίξει – δηλαδή για να κατασκευάσει, να δημιουργήσει – την κατηγορία του απέναντι στον εναγόμενο, προβάλλει και τη μαρτυρία του δούλου που συνόδευε τον νεκρό και βρέθηκε μαζί του μαχαιρωμένος. Λαμβάνοντας, δηλαδή μαθαίνοντας ταυτόχρονα οι δικαστές και οι ακροατές του λόγου αυτού, επιπλέον σημεία σχετικά με την υπόθεση⁶⁴. Ο ενάγων ισχυρίζεται πως, ο δούλος όταν τον σήκωσαν ήταν ακόμη ζωντανός⁶⁵ και ανακρινόμενος από τους ενάγοντες, δήλωσε ότι μονάχα τον εναγόμενο αναγνώρισε ανάμεσα σ' αυτούς που τους χτύπησαν (II, α' § 9).

Πριν προχωρήσουμε στην ανάγνωση του λόγου του εναγόμενου, αξίζει θεωρώ να κάνουμε μια παρατήρηση σχετικά με κάποια σημαντικά πράγματα που μπορούμε να διακρίνουμε στον λόγο του ενάγοντα. Μπορούμε να διακρίνουμε ότι ακόμα και τα λεγόμενα *πάθη* – κάποια εκ των οποίων είδαμε να προβάλλονται στον λόγο του ενάγοντα ως *πάθη* που μπορούν να παρατηρηθούν στον εναγόμενο, όπως λ.χ., *εκδίκηση*, *φόβος*, *ελπίδα*, *επιθυμία*, *έχθρα* – μπορούν να δημιουργούνται ως τέτοια, χάρις στο ότι ο ενάγων μπορεί να βρει, να σκεφτεί κάποια σημεία και μπορεί να τα συνδέει με κάποιο άλλο. Λόγου χάρι, ένα σημείο όπως η *περιουσία* του εναγομένου. Σημείο, το οποίο ο ενάγων μπορεί να το σκεφτεί και κατόπιν να το συνδέει με ένα άλλο σημείο, όπως το σημείο *της δίκης* την οποία ο εναγόμενος ανέμενε

μέρος της περιουσίας του, ή και το ότι ανέμενε ο εναγόμενος να τον κατηγορήσει ο νεκρός και για άλλη υπόθεση στο μέλλον, για κλοπή ιερών χρημάτων – όπως ο ενάγων ισχυρίζεται.

⁶²Και εδώ, μπορούμε να αντιληφθούμε πως, ο φόβος αυτός, είναι ένα σημείο που δύναται να δημιουργείται καθώς ο ενάγων σκέφτεται και συνδέει σημεία που δύναται να δημιουργούν στον εναγόμενο φόβο: λ.χ. όπως ο φόβος να μην χάσει την περιουσία – ένα σημείο είναι (και γίνεται) και η περιουσία – του και με τη δίκη αυτήν που ανέμενε από τον νεκρό θα έχανε και άλλο μεγάλο μέρος της περιουσίας του. Όλα αυτά είναι, δηλαδή πρόκειται για σημεία.

⁶³Ομοίως και εδώ η *ελπίδα* γίνεται ένα σημείο, το οποίο ο ενάγων μπορεί να δημιουργεί, καθώς μπορεί να σκέφτεται και να συνδέει το σημείο αυτό με το σημείο ότι ο εναγόμενος είχε *έχθρα* απέναντι στον νεκρό και ότι η *έχθρα* αυτή (πιθανόν να) του προκαλούσε φόβο να μην χάσει την περιουσία του. Και από την *άλλη*, εάν τον σκότωνε η *ελπίδα* να γλιτώσει τη δίκη και να μη χάσει άλλο μέρος της περιουσίας του. Όλα αυτά είναι (γίνονται) σημεία, τα οποία εάν κάποιος τα σκεφτεί, και συνδέοντάς τα μεταξύ τους, δηλαδή δημιουργώντας κάποιο επιχείρημα σκεπτόμενος τα σημεία αυτά, θα μπορούν να δημιουργήσουν, να κατασκευάσουν τα σημεία αυτά (επειδή κάποιος τα βρίσκει και σκέφτεται να τα συνδέσει μεταξύ τους) και άλλα, καινούρια σημεία· λόγου χάρι ο φόβος, είναι ένα τέτοιο καινούριο σημείο, ή η *ελπίδα*, ή ότι σκέφτηκε τις δίκες και με τον τρόπο αυτό μπορούν να δημιουργούν τα σημεία-επιχειρήματα αυτά την υπόθεση με την οποία πιθανόν έχουμε να κάνουμε. Δηλαδή δύναται να παράγουν αυτό που είναι πιθανόν να έγινε.

⁶⁴Επιπλέον, νέα σημεία, δυνάμενα να γίνουν στοιχεία της υπόθεσης, του περιστατικού – αυτού που δύναται να είναι πιθανόν να έγινε. Σημεία, δυνάμενα να μπορούν να σχετισθούν, να δημιουργούν το πράγμα που είναι υπό συζήτηση και το οποίο αγνοούμε.

⁶⁵Ένα σημείο γίνεται, και το γεγονός ότι ο δούλος ήταν ακόμη ζωντανός.

από τον νεκρό – θα τον κατάγγελλε πως έκλεψε ιερά χρήματα. Χάρης στο ότι ο ενάγων μπορεί και σκέφτεται και κατόπιν συνδέει τα δύο αυτά σημεία, μπορεί με τον τρόπο αυτό να δημιουργεί ένα άλλο σημείο, *την επιθυμία εκδίκησης*, ή και άλλο σημείο, *τον φόβο*. Ωστόσο, το σημαντικό και αξιοπερίεργο είναι πως μπορούμε να διακρίνουμε ότι και *τα πάθη*, παρατηρούμε να κατασκευάζονται ως σημεία και τα ίδια. Σημεία, τα οποία έχουν δημιουργηθεί από τη σύνδεση ή μη, ενός σημείου με ένα άλλο σημείο, για να μπορούν να κάνουν υπαρκτή τη δυνατότητα να μπορεί να αναδύεται, να γεννιέται ένα άλλο, καινούριο σημείο-πάθος: όπως λ.χ. του φόβου, ή της εκδίκησης, ή της ελπίδας. Δηλαδή μπορούμε να ισχυριστούμε πως, είμαστε σε θέση να διακρίνουμε ότι ακόμα και τα λεγόμενα πάθη είναι σημεία, τα οποία προϋποθέτουν ή καλύτερα έχουν δημιουργηθεί χάρις στο⁶⁶ ότι ο αντίδικος, εν προκειμένω ο ενάγων, μπορεί να βρει, να σκεφτεί ένα σημείο και μπορεί και το συνδέει με ένα άλλο σημείο και κατόπιν τούτου να μπορεί να ισχυρίζεται πως: μέσω αυτών μπορεί να παράγει ένα καινούριο ή απλά ένα άλλο σημείο-πάθος, λ.χ. του φόβου. Σημείο, το οποίο μπορεί να δημιουργηθεί χάρις στο ότι ο ενάγων σκέφτεται και συνδέει – δηλαδή δημιουργεί και προβάλλει επιχειρήματα – σημεία, όπως λ.χ. το σημείο της δίκης που θα άνοιγε ο νεκρός εναντίον του εναγόμενου με το σημείο της περιουσίας του εναγόμενου – για δύναται να δημιουργεί με αυτόν τον τρόπο το σημείο του φόβου.

Ο εναγόμενος στον δικό του πρώτο λόγο, ο οποίος φέρει τον τίτλο *απολογία εις το αυτό πράγμα*⁶⁷, απευθυνόμενος προς τους δικαστές αναπτύσσει τον λόγο του, δηλαδή κάποιες σκέψεις, σχετικά με τα όσα υποστηρίχθηκαν από τον λόγο των εναγόντων. Και όπως θα παρατηρήσουμε, προσπαθεί με τον λόγο του – μέσω των όσων επιχειρημάτων θα δημιουργήσει και θα προβάλλει σε αυτόν – να δείξει το *μη εύλογο* των σκέψεων, των επιχειρημάτων που οι ενάγοντες προέβαλλαν και ανέπτυξαν στον δικό τους λόγο⁶⁸. Επίσης, ο

---

⁶⁶Μπορούμε να πούμε πως αυτό το, *έχουν δημιουργηθεί χάρις στο*, σημαίνει, *έγκειται* – και θα το δούμε παρακάτω – στο *επιχείρημα εκ του εικότος*. Δηλαδή χάρις στο επιχείρημα/επιχειρήματα τα οποία δημιουργούνται ακολουθώντας η σκέψη μας *αυτήν την πορεία* για να τα δημιουργεί. Έχουμε αναφέρει συνοπτικά, αλλά θα δείξουμε και αναλυτικότερα παρακάτω, σε τί πράγμα μπορεί να *έγκειται* η πορεία αυτή, ή τί πράγμα πιθανόν να είναι αυτό που γίνεται φτιάχνοντας επιχειρήματα κατ' αυτόν τον τρόπο, ή τί πράγμα γίνεται όταν αναδύονται, όταν παράγονται επιχειρήματα κατ' αυτόν τον τρόπο.

⁶⁷Αυτόν τον τίτλο φέρει το αρχαίο κείμενο. Η Δεδρινού μεταφράζει: «Απολογία στην ίδια υπόθεση» (σ.105). Ο Maidment μεταφράζει: «Reply to the same charge» (σ. 59).

⁶⁸Προσπαθεί να δείξει ακριβώς πως, αυτές οι σκέψεις, τα επιχειρήματα του ενάγοντα, είναι κάποια σημεία, τα οποία μέσω της σύνδεσης τους μεταξύ τους – πρωτίστως όμως χάρις στο γεγονός πως ο ενάγων μπόρεσε και τα βρήκε, τα σκέφτηκε, και τα προέβαλλε – δύναται να είναι μη εύλογα· καθώς ο ίδιος, θα προβάλλει και άλλα σημεία ή και από τα ίδια σημεία που ο ενάγων προέβαλλε συνδέοντάς τα διαφορετικά, θα διαμορφώσει ορμώμενος από αυτά τα σημεία, κάποια επιχειρήματα που μπορούν να δείχνουν, που μπορούν να μας κάνουν να αντιληφθούμε το *μη εύλογο* των επιχειρημάτων του ενάγοντα. Και ενδεχομένως *το περισσότερο εύλογο* των δικών του επιχειρημάτων, μέσω και χάρις στα καινούρια σημεία που θα σκεφτεί και θα αναδείξει.

εναγόμενος αναπτύσσει τον λόγο του και σχετικά με πράγματα που τον αφορούν και τον διακρίνουν, που τον χαρακτηρίζουν⁶⁹. και τα οποία πιστεύει πως, είναι απαραίτητο να ακουστούν στην απολογία του.

Στην απολογία του εναγόμενου, από την αρχή κιόλας του λόγου του, διακρίνουμε να αποδέχεται τη σχέση που ισχυρίστηκε ο ενάγων πως είχε με τον νεκρό. Να αποδέχεται δηλαδή την έχθρα που διέκρινε τη σχέση τους λόγω διαφορών, καθώς υποστηρίζει πως: πράγματι ο άνθρωπος αυτός και ζωντανός υπήρξε η καταστροφή του σπιτιού του και τώρα νεκρός αρκετές στεναχώριες και φροντίδες του προξενεί. Ωστόσο, ο εναγόμενος δεν αποδέχεται ως μη εύλογη σκέψη, δηλαδή ως μη εύλογο επιχείρημα⁷⁰, το επιχείρημα που υποστήριξαν οι ενάγοντες ορμώμενοι από τη σκέψη (σημείο) πως: από τη στιγμή που είναι ο μεγαλύτερος εχθρός του, τότε εύλογα μπορεί να θεωρηθεί και ο δράστης του φόνου. Καθώς και τα σημεία που απαρτίζουν το περιστατικό, με τον τρόπο που οι ενάγοντες υποστήριξαν αυτά τα σημεία, δηλαδή τα συγκεκριμένα επιχειρήματα που δημιούργησαν, που διαμόρφωσαν οι ενάγοντες – σκεπτόμενοι εκ του εικότου, του πιθανού, σκεπτόμενοι τί δύναται να είναι εύλογο να συνέβη – μπορούν να υποδεικνύουν πως πιθανόν (εύλογα) πρόκειται για φόνο, ο οποίος όμως δεν είναι εύλογο να έγινε από κλέφτες ή επάνω σε φιλονικία ή κάποιος μεθυσμένος να τον σκότωσε. Συνεπώς να μπορεί να σχηματίζεται πως όχι απλά έχουμε να κάνουμε με φόνο, αλλά πιθανόν (εύλογα) να έχουμε να κάνουμε με προμελετημένο φόνο, και αυτό να δύναται να είναι εύλογο (πιθανό), λόγω των σημείων

---

⁶⁹Θα προβάλλει δηλαδή πράγματα, τα οποία θα του φτιάχνουν, θα του κατασκευάζουν το ήθος του. Μέσω σημείων μπορεί και δημιουργεί και το ήθος του· καθώς βρίσκει, σκέφτεται, δηλαδή επιλέγει και προβάλλει τα σημεία εκείνα που επιθυμεί και τα συνδέει με τον τρόπο που επιθυμεί, για να μπορεί να δημιουργεί επιχειρήματα ορμώμενος από τα σημεία αυτά, για να κατασκευάσει, να σχηματίσει το ήθος που επιθυμεί. Θα δούμε παρακάτω, μέσα από ποια σημεία ακριβώς και ποια επιχειρήματα δημιουργεί ορμώμενος από τα σημεία αυτά, για να μπορεί να το κάνει αυτό – να κατασκευάζει το ήθος του, να κατασκευάζει επιχειρήματα που του δημιουργούν το ήθος του.

⁷⁰Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφέρουμε πως, αυτό το δεν αποδέχεται ως μη εύλογη σκέψη, ως μη εύλογο επιχείρημα το επιχείρημα των εναγόντων, σημαίνει πως ο εναγόμενος θα αμφισβητήσει την ισχύ του επιχειρημάτων τους. Δηλαδή θα αμφισβητήσει το κατά πόσο πιθανό (εύλογο) δύναται να είναι το επιχείρημά τους, εκεί έγκειται η μη αποδοχή. Και στο ότι θα δείξει ο εναγόμενος με τα δικά του επιχειρήματα που θα διαμορφώσει στον λόγο του πως, η έχθρα αυτή, πρόκειται στην ουσία για ένα σημείο, το οποίο δημιουργήθηκε με συγκεκριμένο τρόπο από τον ενάγοντα και πως δύναται να είναι έτσι όπως ο ενάγων προέβαλλε, δηλαδή να οδηγήσει η έχθρα κάποιον σε φόνο, αλλά δύναται και να μην είναι έτσι, δηλαδή να μη οδηγηθεί κάποιος στον φόνο λόγω έχθρας. Ο εναγόμενος με άλλα σημεία που θα σκεφτεί και θα αναδείξει, θα κάνει την έχθρα «αντικίνητρο» με τον ίδιο τρόπο – δηλαδή θα σκεφτεί σημεία και θα τα συνδέσει μεταξύ τους, δηλαδή ορμώμενος από αυτά τα σημεία θα δημιουργήσει και θα προβάλλει επιχειρήματα – που ο ενάγων την έκανε «κίνητρο». Θα βρει (θα σκεφτεί) δηλαδή επιπλέον σημεία – ή και θα συνδέσει διαφορετικά μεταξύ τους ήδη προβαλλόμενα από τον ενάγοντα – για να μπορεί να δημιουργήσει, να κατασκευάσει επιχειρήματα τα οποία θα εκκινούν από το σημείο της έχθρας και θα προβάλλουν άλλα εύλογα επιχειρήματα, που μπορούν να την δημιουργούν και ως «αντικίνητρο» – ως κάτι το οποίο (εύλογα, πιθανόν) θα σε αποθάρρυνε από το να κάνεις έναν φόνο. Με αυτόν τον τρόπο μπορούμε να παρατηρήσουμε – και εμείς οι ακροατές του λόγου αυτού – πώς, μπορεί η έχθρα να είναι ένα πράγμα κατασκευασμένο, και πώς, με ποιον τρόπο, από τη μια κατασκευάζεται από τον ενάγοντα, και πώς, με ποιον τρόπο, ποια σημεία και πώς τα συνδέει μεταξύ τους – τί επιχειρήματα δημιουργεί και προβάλλει από τα σημεία αυτά – από τον εναγόμενο.

αυτών που οι ενάγοντες αναδεικνύουν και λόγω των επιχειρημάτων που διαμορφώνουν ορμώμενοι από τα σημεία αυτά που βρήκαν.

Ο εναγόμενος στην απολογία του αναπτύσσει τη σκέψη πως δεν μπορεί να σκεφτεί άλλον τρόπο, άλλη οδό, για να ελέγξει τα όσα ο ενάγων χρησιμοποίησε για να τον καταστήσει ένοχο (ύποπτο), από το να αναπτύξει και να στοχαστεί πάνω στα ίδια πράγματα τα οποία ο ενάγων χρησιμοποίησε⁷¹ για να καταστήσει τους άλλους αθώους και τον εναγόμενο ύποπτο [Δενδρινού] [Maidment].

Ισχυρίζεται λοιπόν ο εναγόμενος πως ο τρόπος⁷² με τον οποίο ισχυρίζεται ο ενάγων να έχει – πιθανόν να έχει εννοείται – το περιστατικό⁷³, το ότι *δολοφονήθηκε μαζί με τον δούλο του*, το ότι *έγινε σε έρημο σημείο αργά τη νύχτα*, και το ότι *βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα*, δεν μπορεί να αποδεικνύει – δεν υποδεικνύει, δεν είναι εύλογο να μπορεί να δείχνει, με αυτήν την έννοια – τίποτα παραπάνω για την ενοχή του, όσο και για την ενοχή του οποιουδήποτε άλλου (II, β' § 4).

---

⁷¹Αυτό το σημείο είναι καίριο και ενδιαφέρον, διότι ο εναγόμενος λέει πως: θα στοχαστεί κατά τον ίδιο τρόπο, θα ακολουθήσει την ίδια οδό στη σκέψη του – εννοείται με αυτήν του ενάγοντα – για να μπορέσει να διαμορφώσει και αυτός τα επιχειρήματά του. Ο Maidment, μεταφράζει (σ. 61): «My plight is indeed hapless: I am forced not only to defend myself, but to reveal the criminals as well. Still, I must attempt this further task; nothing, it seems, is more relentless than necessity. I can expose the criminals, I may say, only by following the principle used by my accuser, who establishes the innocence of every one else and then asserts that the circumstances of death in themselves show the murderer to be me». Ως ότι, ο εναγόμενος θα ακολουθήσει την ίδια αρχή (principle) για να δύναται να βρει (να σκεφτεί ως πιθανό) τους δολοφόνους. Είναι ένα κρίσιμο σημείο, καθώς η αρχή αυτή θα μπορούσαμε να πούμε πως, μπορεί να ιδωθεί ως (δηλαδή να πιθανολογήσουμε πως) η αρχή του επιχειρήματος εκ του εικότος· δηλαδή ως η αρχή (principle) εκείνη κατά την οποία μπορείς να στοχαστείς πάνω στα σημεία του περιστατικού (the circumstances of death), για να δύναται με τον τρόπο αυτό να διαμορφωθεί το περιστατικό (το τί δύναται να είναι πιθανό να έγινε). Δηλαδή να μπορούν και τα στοιχεία να γίνουν στοιχεία, χάρις στην αρχή-μέθοδο (principle) αυτή· η οποία μέθοδος έγκειται στο ότι μπορείς να βρίσκεις, να επιλέγεις σημεία και κατόπιν να δημιουργείς και να προβάλλεις επιχειρήματα ή να συνδέεις ένα σημείο που σκέφτεσαι, που βρίσκεις, με ένα άλλο σημείο και να μπορείς με τον τρόπο αυτό να δημιουργείς και να προβάλλεις επιχειρήματα ή αξίωση να δείχνουν ένα τρίτο σημείο: λόγου χάρις ένα πάθος. Η αρχή αυτή μπορούμε να ισχυριστούμε πως έγκειται στο *επιχείρημα εκ του εικότος*: το οποίο δημιουργεί σημεία, τα οποία τα κάνει δυνάμενα στοιχεία του περιστατικού μέσω του επιχειρήματος που θα δημιουργήσει και θα προβάλλει κάποιος σκεπτόμενος και ορμώμενος από τα σημεία αυτά. Για να μπορεί να δημιουργεί εκείνο που είναι πιο πιθανό να έχει συμβεί ή να δημιουργεί εκείνο το πράγμα με το οποίο πιθανόν (εύλογα) έχουμε να κάνουμε – να κατασκευάζει την υπόθεσή μας, αυτό που δύναται να είναι πιθανό να έγινε, με λίγα λόγια.

⁷²Δηλαδή τα στοιχεία-σημεία που ο ενάγων προσκόμισε για να δείχνουν αυτόν τον τρόπο. Το *προσκόμισε*, το χρησιμοποιούμε με την έννοια πως, αφού σκέφτηκε να επιλέξει, καθώς η σκέψη εδώ φαίνεται να είναι ήδη μια διαδικασία επιλογής, ή να έγκειται η σκέψη σε μια επιλογή σημείων (δηλαδή κάποιων στοιχείων, και όχι των στοιχείων της υπόθεσης, αλλά κάποιων στοιχείων της υπόθεσης, γι' αυτό θα προτιμήσουμε να τα λέμε σημεία της υπόθεσης, καθώς είναι κάποια στοιχεία, άρα σημεία, και όχι τα στοιχεία της υπόθεσης) που γίνεται ή να μπορεί να είναι η σκέψη μια επιλογή των σημείων τα οποία θα δύναται να γίνονται στοιχεία χάρις στα επιχειρήματα που ερμηνεύουν τα σημεία αυτά, δηλαδή που τα κάνουν, τα δημιουργούν, τα κατασκευάζουν ως στοιχεία, δηλαδή ως παραγόμενα, ως κατασκευάσιμα σημεία. Δηλαδή χάρις στο επιχειρήματα εκείνο (το επιχειρήματα εκ του εικότος, του πιθανού) που έγκειται στο ότι όταν κάποιος φτιάχνει τα επιχειρήματά του κατ' αυτόν τον τρόπο (επιχείρημα εκ του εικότος), αυτό που κάνει είναι να δημιουργεί, ή να επιλέγει, να σκέφτεται ένα σημείο και κατόπιν να το συνδέει με ένα άλλο σημείο για να δύναται να υποστηρίξει ένα επιχειρήματα. Να προσκομίσει, με την έννοια ότι σκέφτηκε να τα λάβει υπόψη του και να τα διαμορφώσει με αυτόν τον τρόπο, δηλαδή λαμβάνοντάς τα υπόψη και προβάλλοντάς επιχειρήματα σχετικά με αυτά, για να δύναται να γίνουν παραγόμενα σημεία (στοιχεία) που ενδεχομένως να μπορούν να δημιουργούν το περιστατικό. Με αυτήν την έννοια προσκόμισε, δηλαδή δημιούργησε, και όχι ότι ήταν εκεί κάπου και αυτός απλά τα πήρε έτοιμα και τα έφερε ένα πράγμα.

⁷³Το περιστατικό, δηλαδή αυτό που δύναται να είναι πιθανό να έγινε.

Ο εναγόμενος υποστηρίζει πως από τα στοιχεία – σημεία δυνάμενα μέσω του επιχειρήματος που θα προβληθεί για να τα ερμηνεύσει, δηλαδή να τα κάνει να σημαίνουν κάτι· και κατόπιν αυτού να μπορούν να γίνουν, να δημιουργηθούν ως σημεία που πιθανόν να μπορούν να γίνουν στοιχεία – που απαρτίζουν το περιστατικό και τα οποία ο ίδιος ο ενάγων προβάλλει (πρωτίστως εννοείται πως μπόρεσε και τα σκέφτηκε, διότι δεν υπήρχαν, αυτός τα έκανε στοιχεία που απαρτίζουν το περιστατικό, αυτός μπόρεσε και τα δημιούργησε καθώς τα σκέφτηκε)· μπορεί να δειχθεί πως είναι πολύ πιθανό (*εϊκός*) και όχι απίθανο (*ούκ άπεικός*), όπως ο ενάγων ισχυρίζεται, να δολοφονήθηκε ο νεκρός αργά τη νύχτα από ληστές για τα ρούχα του. Το γεγονός ότι δεν τους τα πήραν, δεν είναι απόδειξη⁷⁴ – ο ενάγων ισχυρίστηκε πως προς απόδειξη του ισχυρισμού του ότι δεν πρόκειται για ληστές, μπορούν οι δικαστές να λάβουν υπόψη τους, το στοιχείο (σημείο) ότι βρέθηκαν με τα ρούχα τους ανέπαφα. Διότι αν δεν πρόλαβαν να τους βγάλουν τα ρούχα, αλλά βλέποντας κάποιον άλλον να πλησιάζει (σημείο νέο), φοβήθηκαν και τους άφησαν, θα έκαναν πολύ φρόνιμα και δεν θα ήταν τρελοί, αν προτιμούσαν τη *σωτηρία* από το *κέρδος*⁷⁵.

Ύστερα ο εναγόμενος προχωρά τη σκέψη του και σκέφτεται πως: *πιθανόν* και να μην δολοφονήθηκε από κλέφτες για τα ρούχα του, αλλά μπορεί να είδε άλλους να κάνουν κάποιο έγκλημα (σημείο) και αυτοί για να μην τους μαρτυρήσει, να τον σκότωσαν. Έπειτα προβάλλει μια ένσταση, προβληματίζεται ως προς το επιχείρημα που οι ενάγοντες προέβαλλαν ως εύλογο: ότι από τη στιγμή που είναι⁷⁶ ο μεγαλύτερος εχθρός του νεκρού,

---

⁷⁴ Δηλαδή δεν είναι, δεν πρόκειται για στοιχείο-απόδειξη, αλλά για ένα σημείο δυνάμενο να ερμηνευθεί με επιχειρήματα, δηλαδή να μπορούν να δημιουργηθούν επιχειρήματα από το σημείο αυτό, για να καταστεί, να μπορεί να κατασκευαστεί *ως σημείο*. Δηλαδή ως ένα στοιχείο, το οποίο στοιχείο δεν είναι τίποτα άλλο από ένα *διαπιστώσιμο σημείο* σχετικά με την υπόθεσή μας.

⁷⁵ Σημεία δυνάμενα να γίνουν στοιχεία, δηλαδή διαπιστώσιμα σημεία της υπόθεσης, *χάριν* και μέσω του επιχειρήματος εκ του πιθανού είναι και όλα τα πάθη, όπως αναφέρουμε και παραπάνω, και όπως μπορούμε να διακρίνουμε και σε αυτό το σημείο του λόγου του εναγόμενου. Και μπορούμε να ισχυριστούμε πως πρόκειται για σημεία ή προκύπτουν, δημιουργούνται τα πάθη από σημεία, διότι μπορούμε να παρατηρήσουμε πως, δημιουργούνται από σημεία. Λόγου χάρι, έχουμε το σημείο ότι *οι νεκροί βρέθηκαν με τα ενδύματά τους* και το σημείο *ότι μαχαυρώθηκαν*, ο ενάγων σκεπτόμενος και ορμώμενος από τα δύο αυτά σημεία, μπόρεσε να υποστηρίξει πως: αν ήταν κλέφτες – με τον τρόπο αυτό και οι κλέφτες γίνονται ένα σημείο – το κέρδος τους θα ήταν τα ενδύματα των νεκρών και (εύλογα, πιθανόν εννοείται) δεν θα εγκατέλειπαν το κέρδος τους (τα ενδύματα)· διότι κανένας λογικός άνθρωπος δεν αφήνει τόσο εύκολα το κέρδος για το οποίο έβαλε τη ζωή του σε τόσο μεγάλο κίνδυνο (να κλέψει κάποιον). Το πάθος το οποίο μπορεί και δημιουργείται εδώ είναι η επιθυμία να πάρουν τα ενδύματα οι κλέφτες. Ενώ ο εναγόμενος, σκεπτόμενος και ορμώμενος από τα ίδια σημεία, ισχυρίζεται πως: *πιθανόν* να ήταν κλέφτες και να μην πήραν τα ενδύματα γιατί μπορεί να είδαν κάποιον να πλησιάζει – καινούριο σημείο που αναδύθηκε και χάρις στο οποίο μπορεί να υποστηριχθεί επιχείρημα. Μπορεί και δημιουργεί ο εναγόμενος επιχείρημα που κατασκευάζει, που δημιουργεί πάθος, όπως λόγου χάρι ότι: *θα έκαναν καλά*, θα ήταν φρόνιμοι και όχι τρελοί αν προτιμούσαν τη *σωτηρία* (φυγή) από το κέρδος (ενδύματα). Διότι εδώ, σ' αυτήν την περίπτωση-περίπτωση, μπορούμε να προσθέσουμε πως, το μεγαλύτερο κέρδος τους, θα ήταν η φυγή. Οι ενάγοντες δημιούργησαν πάθος στους κλέφτες το οποίο μπορεί να δείχνει, να υποδεικνύει, το *κέρδος* ως το μεγαλύτερο πάθος τους. Ενώ οι εναγόμενοι δημιούργησαν επιχείρημα που δύναται να δείχνει τη *σωτηρία* ως το μεγαλύτερο κέρδος. Εδώ, μπορούμε να διακρίνουμε πως τα πάθη δημιουργούνται από σημεία· και πως τα ίδια είναι σημεία που μπορούν να συνδυαστούν με άλλα σημεία για να μπορούν να δημιουργήσουν ένα επιχείρημα.

⁷⁶ Εδώ εννοείται πως, αυτό το, «από τη στιγμή που είναι», μπορεί να προκύπτει (να παράγεται) από σημεία τα οποία ο ενάγων σκέφτηκε και ορμώμενος από αυτά τα σημεία δημιούργησε επιχειρήματα προς υποστήριξη των ισχυρισμών του. Παραδείγματος χάριν, το σημείο ότι ο νεκρός *θα άνοιγε δική εναντίον του εναγόμενου* και η υποστήριξη αυτού, με το επιχείρημα των εναγόντων ότι: *εύλογα* εδώ μπορούμε να διακρίνουμε τι είδους σχέση πιθανόν να χαρακτήριζε τη σχέση του νεκρού και του εναγόμενου· δηλαδή ότι πιθανόν να τη χαρακτήριζε *έχθρα* – ως ένα σημείο προκύπτει και η *έχθρα* – τη σχέση αυτή.

τότε (εύλογα, πιθανόν να) είναι και ο πιο πιθανός ύποπτος να έχει διαπράξει το έγκλημα⁷⁷. Η ένστασή του, έγκειται στο ότι θεωρεί και προβάλλει ως πιο πιθανό, κάποιος που τον μισούσε λιγότερο από εκείνον να τον σκότωσε. Ο εναγόμενος φαίνεται να το θεωρεί αυτό πιο εύλογο, διότι προβάλλει το επιχείρημα πως, για εκείνους που τον μισούσαν λιγότερο⁷⁸ ήταν φανερό πως οι υποψίες θα πέσουν πάνω στον μεγαλύτερο εχθρό του. Αλλά από την άλλη πλευρά, ο ίδιος γνώριζε πως, αν κάτι συνέβαινε στον νεκρό, οι υποψίες θα στρέφονταν σε εκείνον⁷⁹.

Κατόπιν ο εναγόμενος, αναπτύσσει τη σκέψη πως δεν είναι εύλογο να δώσουμε πίστη στη μαρτυρία του δούλου⁸⁰. Ισχυρίζεται λοιπόν πως, εκτός του γεγονότος ότι δεν αποσπάστηκε η μαρτυρία του με βασανισμό⁸¹, το πιο εύλογο (πιθανό) να έχει συμβεί, είναι να συγκατένευσε

---

⁷⁷ Δύναται να υποδεικνύεται, να κατασκευάζεται έγκλημα, καθώς τα σημεία που βρήκαν και προέβησαν οι ενάγοντες, μπορούν να δείχνουν (εύλογα) πως πρόκειται για έγκλημα-φόνος, διότι βρέθηκαν μαχαιρωμένοι. Δηλαδή τα επιχείρημα που προβλήθηκαν και δημιούργησαν τα σημεία αυτά, αλλά και αντίστροφα, ανάποδα, τα σημεία αυτά που σκέφτηκαν οι ενάγοντες και μπόρεσαν να δημιουργήσουν τα επιχείρημα αυτά για να δύναται να κατασκευάζεται, να παράγεται φόνος-έγκλημα.

⁷⁸ Και εκείνοι που τον μισούσαν λιγότερο μπορεί να δημιουργείται ως ένα σημείο, από το οποίο δύναται ο εναγόμενος εν προκειμένω (αλλά αντίστοιχα και ο ενάγων παρακάτω), ορμώμενος από αυτό να δημιουργήσει επιχείρημα εύλογο, πιθανό.

⁷⁹ Η έχθρα, το πάθος αυτό, γίνεται εδώ σημείο από στοιχείο της υπόθεσης, καθώς ο εναγόμενος το σημείο-έχθρα το συνδέει με το σημείο-άλλοι που τον μισούσαν λιγότερο και δημιουργεί επιχείρημα· το οποίο επιχείρημα μπορεί να υποδεικνύει, να κατασκευάζει πως είναι εύλογο να τον σκότωναν – εάν πρόκειται για φόνος – και αυτοί που τον μισούσαν λιγότερο. Και αυτό το επιχείρημα δύναται να είναι εύλογο, πιθανό, λόγω των συγκεκριμένων σημείων που ο εναγόμενος σκέφτεται, βρίσκει και κατόπιν συνδέει, σχετίζει το ένα σημείο με ένα άλλο. Παραδείγματος χάριν, το σημείο της έχθρας, το σημείο οι άλλοι που τον μισούσαν λιγότερο και το σημείο μαχαιρωμένος-νεκρός, δύναται από τα σημεία αυτά να αναδειχθούν και το σημείο πως: αυτοί γνώριζαν πως αν γίνει κάτι τέτοιο ο εχθρός του θα ήταν ύποπτος - μπορεί και προκύπτει (παράγεται) από το σημείο ότι οι άλλοι που τον μισούσαν λιγότερο. Ή άλλο σημείο, πως, ο ίδιος γνώριζε πως αυτός θα ήταν ύποπτος αν κάτι τέτοιο συνέβαινε – το οποίο μπορεί να προκύψει (να παράγεται) από το σημείο της έχθρας, η έχθρα του εναγόμενου απέναντι στον νεκρό – και να μπορεί να δημιουργείται το εύλογο επιχείρημα του εναγόμενου πως: είναι πολύ πιθανόν και αυτοί που τον μισούσαν λιγότερο να τον σκότωσαν. Εδώ, μπορούμε να διακρίνουμε πώς (με ποιον τρόπο), από κάποια σημεία μπορούν να γεννηθούν και άλλα σημεία τα οποία μπορούν να δημιουργήσουν εύλογο επιχείρημα. Και χάρις στα οποία σημεία, θα δύναται να δημιουργηθεί επιχείρημα από το οποίο θα μπορούμε να μαθαίνουμε καινούρια πράγματα ή θα μπορούμε (θα δύναται) να σκεφτόμαστε και καινούρια σημεία: όπως λ.χ., γιατί δύναται να είναι εύλογο και κάποιος που τον μισούσαν λιγότερο να τον σκότωναν.

⁸⁰ Τη σκέψη αυτή, δύναται να την αναπτύξει ο εναγόμενος καθώς, βρίσκει, σκέφτεται το σημείο της μαρτυρίας ή και δύναται να δημιουργεί το σημείο της μαρτυρίας, καθώς σκέφτεται το σημείο-δούλος και το σημείο-ότι πέθανε ύστερα· συνεπώς (πιθανόν) σαν να μπορεί να σκέφτεται πως, εάν τα συνδέσουμε μπορούμε να υποστηρίξουμε, να δημιουργήσουμε επιχείρημα πως, μας έδωσε μαρτυρία. Αυτό σε διαφορετική περίπτωση, λ.χ. να μην είχαμε το σημείο ότι ο δούλος πέθανε ύστερα, δεν θα μπορούσε να δημιουργήσει τόσο εύλογο (πιθανό) επιχείρημα, όπως δύναται να είναι αυτό της μαρτυρίας, όπου και η μαρτυρία αυτή ένα εύλογο επιχείρημα είναι, όπου και αυτή, ως σημείο προκύπτει, δημιουργείται. Σημείο, από το οποίο ορμώμενος κάποιος μπορεί να δημιουργήσει επιχείρημα, είτε από τη θέση του ενάγοντα είτε από τη θέση του εναγόμενου.

⁸¹ Εδώ, αυτό το «εκτός του γεγονότος ότι η μαρτυρία δεν αποσπάστηκε με βασανισμό», μπορεί να μας κάνει να διακρίνουμε πως, το γεγονός αυτό είναι και αυτό ένα σημείο, και ότι θα μπορούσαμε στη θέση του να πούμε πως, «εκτός του σημείου ότι η μαρτυρία δεν αποσπάστηκε με βασανισμό» και δύναται να το υποστηρίξει αυτό ο εναγόμενος, καθώς πιθανόν να σκέφτηκε να συνδέσει, να σχετίσει, το σημείο ότι δεν πέθανε κατευθείαν ο δούλος και το σημείο ότι του απέσπασαν μαρτυρία οι ενάγοντες, και κατόπιν τούτου δύναται να υποστηρίξει πως: «δεν μπορεί να θεωρηθεί αξιόπιστη η μαρτυρία του διότι πιθανόν η μαρτυρία αυτή – ένα σημείο είναι και η μαρτυρία αυτή – να συγκατένευσε απλά στις υποδείξεις των κυρίων του». Αυτό, γίνεται και αυτό από σημείο σε δυνάμενο στοιχείο της υπόθεσης χάρις στο επιχείρημα εκ του εικότος, το οποίο ακριβώς αυτό το πράγμα κάνει, τα σημεία που έχουν προβληθεί, που έχουν σκεφτεί και προβάλλει οι ενάγοντες δύναται να τα συνδέει με ένα άλλο σημείο ή και τα ίδια σημεία τα συνδέει διαφορετικά μεταξύ τους για να δύναται να δείχνει ένα καινούριο σημείο. Από το οποίο καινούριο σημείο ταυτόχρονα θα δύναται να δημιουργηθεί και να προβληθεί και ένα καινούριο, ένα επιπλέον ή απλά ένα άλλο επιχείρημα. Επίσης, πρόκειται εδώ για ένα ενδιαφέρον σημείο, καθώς μπορούμε να διακρίνουμε ότι, ο εναγόμενος δεν δίνει κάποια ιδιαίτερη βαρύτητα στο ότι η μαρτυρία του δούλου δεν αποσπάστηκε με βασανισμό (όπως συνηθίζονταν), αλλά τόση βαρύτητα όση και στα υπόλοιπα σημεία. Καθώς και η μαρτυρία αυτή όπως μπορούσαμε να παρατηρήσουμε είναι (και γίνεται) και αυτό ένα σημείο μεταξύ άλλων.

στις υποδείξεις των κυρίων του σχετικά με το ποιος ήταν ο δράστης που τους μαχαίρωσε. Ο εναγόμενος φαίνεται να το θεωρεί πιο εύλογο αυτό, γιατί δεν θεωρεί πιθανό (εύλογο) να έκανε σωστή αναγνώριση ο δούλος την ώρα που τον έσφαζαν και καθώς ήταν τρομαγμένος από τον κίνδυνο⁸². Άλλωστε – όπως ισχυρίζεται και αναπτύσσει στην ίδια πορεία σκέψης, δηλαδή σχετικά με το τί είναι πιο εύλογο, πιθανό όσον αφορά τη μαρτυρία του δούλου (σημείο) –, δεν είναι ακόμη πιο πιθανό να λάβω όλες τις προφυλάξεις για να εξασφαλίσω τη μυστικότητα του προμελετημένου εγκλήματός μου και να μην είμαι παρών⁸³, παρά ο δούλος να έκανε σωστή αναγνώριση την ώρα που τον έσφαζαν, τί σας φαίνεται πιο πιθανό; Σκέφτεται και προβάλλει ο εναγόμενος [Δενδρινού] [Maidment].

Έπειτα ο εναγόμενος, αναφέρεται σε πράγματα σχετικά με το ήθος του. Σε πράγματα δηλαδή στα οποία κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα μέσω των επιχειρημάτων που αναφέρει, που δημιουργεί ορμώμενος από αυτά τα πράγματα (σημεία), να μπορεί να κατασκευάζει το ήθος του. Ταυτοχρόνως κάνει και μια νύξη σχετικά με το ήθος τόσο των εναγόντων όσο και του νεκρού⁸⁴. Ο εναγόμενος προβάλλει – ως απάντηση στο επιχείρημα που υποστήριζαν οι ενάγοντες πως φοβούμενος μην χάσει την περιουσία του καθώς ο νεκρός θα τον κατάγγελλε σε δίκη, είναι εύλογο να έκανε τον φόνο, διότι (εύλογα, πιθανόν να) θεωρούσε τον κίνδυνο της δίκης για φόνο ασφαλέστερο από τον κίνδυνο σχετικά με την καταγγελία – πως, τον φόβο, τον κίνδυνο⁸⁵ της καταγγελίας για φόνο, προφανώς (πιθανόν) και τον θεωρούσε

---

⁸² Στο εύλογο και πιθανό ερώτημα: *πώς μπόρεσε να φτιάξει, να δημιουργήσει ο εναγόμενος το επιχείρημα αυτό;* Θα μπορούσαμε να απαντήσουμε πως: καθώς έλαβε υπόψη του, δηλαδή εφόσον σκέφτηκε το σημείο-μαρτυρία του δούλου και το σημείο-μαχαίρωμένοι ή το σημείο-φόνος και μπόρεσε να φτιάξει επιχείρημα – το οποίο και αυτό με τη σειρά του ένα σημείο-πάθος δύναται να δείχνει – ότι δύναται να ήταν τρομαγμένος (σημείο-τρόμος, η κατάσταση που πιθανόν να βρισκόταν) ο δούλος από τον κίνδυνο (ο κίνδυνος που κι αυτό ένα σημείο είναι, μπόρεσε να δημιουργηθεί από το σημείο-μαχαίρωμένοι)· συνεπώς όχι και τόσο εύλογο, πιθανό, να μπόρεσε να αναγνώρισε τους δράστες, λόγω της περίπτωσης, δηλαδή των σημείων που σκέφτονται και αναδεικνύουν οι διάδικοι και ορμώμενοι από τα σημεία αυτά δημιουργούν επιχειρήματα για να μπορούν να φτιάξουν την υπόθεση. Να δημιουργούν σημεία, μέσω και χάρις στα επιχειρήματα που προβάλλουν για να μπορούν με τον τρόπο αυτό να δημιουργούν το πράγμα με το οποίο πιθανόν έχουμε να κάνουμε. Να δημιουργούν αυτό που δύναται να είναι πιθανό να έγινε.

⁸³ Εδώ, ο εναγόμενος έχει φτιάξει σημείο και κατόπιν εύλογο επιχείρημα, χάρις στο ότι έχει συνδέσει διαφορετικά παραπάνω τα διάφορα σημεία που βρήκε, που σκέφτηκε.

⁸⁴ Αυτό δύναται να γίνεται χάρις στα σημεία που βρίσκουν οι αντίδικοι και χάρις στο επιχείρημα εκ του εικότος, του πιθανού. Το οποίο μπορεί και αναδύεται μέσω των πιθανών συσχετισμών αυτών των σημείων, αλλά και μέσω της ερμηνείας, δηλαδή της δημιουργίας και κατόπιν της υποστήριξής τους με κάποιο επιχείρημα που κάνει και τα σημεία αυτά διαπιστώσιμα, δηλαδή που τα κατασκευάζει ως σημεία.

⁸⁵ Εδώ, τον φόβο, μπορούμε να τον αντιληφθούμε ως σημείο το οποίο δύναται χάρις σε αυτό να δημιουργήσει και να υποστηρίξει επιχείρημα, τόσο ο εναγόμενος όσο και ο ενάγων· ανάλογα με ποιο άλλο σημείο, έκαστος από αυτούς θα σκεφτεί, θα βρει, για να το συνδέσει, να το σχετίσει. Στο σημείο αυτό από τον λόγο του εναγόμενου μπορούμε να σκεφτούμε μια περίπτωση που πρέπει να ελέγχουμε: λ.χ. όταν έχουμε να κάνουμε με ένα σημείο-φόβος πρέπει να σκεφτόμαστε εάν κάποιος είχε συνείδηση του φόβου, ή εάν δεν είχε συνείδηση του φόβου, οπότε δεν είναι εύλογο να κάνει κάτι για να προστατευτεί μη έχοντας συνείδηση αυτού για το οποίο πρέπει να προστατευτεί. Καθώς ο φόβος, μπορούμε να διακρίνουμε πως γίνεται ένα σημείο. Πως, και ως σημείο-πάθος δύναται να δημιουργείται χάρις στη σύνδεση κάποιων σημείων. Οπότε, ως ένα δημιουργημένο σημείο πλέον, ο φόβος, είναι κάτι το επισφαλές για να μπορεί να υποστηρίξει μια κατάσταση συγκεκριμένη και μιαν άλλη όχι. Καθώς, όπως παρατηρούμε να δημιουργείται ως σημείο, δεν γίνεται να το έχουμε υπόψη μας

μεγαλύτερο από τον φόβο να τον κατάγγελλε ο νεκρός, εκτός και αν ήταν τρελός (σημείο) (II, δ' §9-13).

Κατόπιν ο εναγόμενος, προχωρά στην υποστήριξη αυτού του ισχυρισμού του – ότι θεωρούσε τον κίνδυνο για δίκη σε φόνο μεγαλύτερο από το να τον κατάγγελλε ο νεκρός – και προβάλλει το επιχείρημα πως, αν καταδικαζόταν από την καταγγελία που θα του έκανε ο νεκρός για κλοπή (σημείο), θα έχανε την *περιουσία του* (σημείο) όχι όμως τη *ζωή του* (σημείο), ούτε και θα εξοριζόταν χάνοντας τα *πολιτικά του δικαιώματα* (σημείο). Επίσης ισχυρίζεται πως, από τη στιγμή που δεν θα έχανε τη ζωή του, *θα έκανε έρανο μεταξύ των φίλων του* (σημείο) και δεν θα έφτανε στην *έσχατη εξαθλίωση* (σημείο) να χάσει τη ζωή του, ή να εξοριζόταν χάνοντας τα πολιτικά του δικαιώματα και να καταντήσει ένας γέρος ζητιάνος στα ξένα (σημείο) και να αφήσει όνειδος στα παιδιά του για πράξη ανόσια (σημείο)⁸⁶.

Κλείνοντας τον λόγο του, ο εναγόμενος αναφέρεται και προβάλλει κάποια πράγματα σχετικά με το ήθος του και γνωστοποιεί στους δικαστές πως, μπορούν να αντιληφθούν με τί άνθρωπο έχουν να κάνουν κρίνοντάς τον και από *παλαιότερες πράξεις του* (σημείο)⁸⁷. και θα καταλάβουν, θα αντιληφθούν πως οι πράξεις του αυτές – όπως αναφέρει – δεν υποδεικνύουν τίποτα άλλο, παρά έναν άνθρωπο ο οποίος δεν θα μπορούσε ποτέ να επιβουλευθεί τη ζωή κάποιου άλλου ανθρώπου. Ίσα-ίσα θα είναι σε θέση να παρατηρήσουν πως, έχουν να κάνουν με έναν άνθρωπο ο οποίος είναι *υπόδειγμα πολίτη*⁸⁸ και ο οποίος την περιουσία του δεν την έκανε με δίκες αλλά με την εργασία του⁸⁹. Τους υπενθυμίζει πως αντιλαμβάνεται ότι εκ

παρά μόνον ως τέτοιο, ως ένα σημείο το οποίο δημιουργείται από άλλα σημεία που σκέφτονται οι διάδικοι. Και μπορεί να γίνει ένα διαπιστώσιμο σημείο ο φόβος, ή η έχθρα, ή ο κίνδυνος, χάρις στο επιχείρημα που κάποιος ορμώμενος από αυτά τα σημεία θα δημιουργήσει, και θα τα κάνει με τον τρόπο αυτό, με το επιχείρημα που θα φτιάξει, διαπιστώσιμα σημεία ή μη δυνάμενα να διαπιστωθούν.

⁸⁶Όλα αυτά είναι, πρόκειται για σημεία, λ.χ. το σημείο *ότι δεν θα έφτανε στην έσχατη εξαθλίωση*, μπορούμε να ισχυριστούμε πως είναι ένα σημείο, καθώς και ο *ενάγων* θα το πάρει το σημείο αυτό και θα δημιουργήσει επιχείρημα ορμώμενος από αυτό υποστηρίζοντας πως: *έσχατη εξαθλίωση γι' αυτόν ήταν να χάσει την περιουσία του* (σημείο) ή *να μην εκδικηθεί* (σημείο). Και ο *ενάγων* από την πλευρά του δηλαδή, θα δημιουργήσει εύλογα επιχειρήματα συνδέοντας το σημείο αυτό με άλλα σημεία. Όλα αυτά είναι σημεία τα οποία εάν κάποιος τα σκεφτεί και τα προβάλλει, τα συνδέσει με άλλα σημεία, μπορεί να δημιουργήσει ορμώμενος από αυτά επιχειρήματα, τα οποία θα δημιουργούν, θα παράγουν τα σημεία αυτά, αλλά και θα δύναται να βρίσκουν, να δημιουργούν, να παράγουν και καινούρια σημεία.

⁸⁷Και αυτό πρόκειται για ένα σημείο, για να μπορεί να δειχθεί, να δημιουργηθεί το ήθος του. Σημείο, από το οποίο ορμώμενος κάποιος μπορεί να δημιουργήσει επιχείρημα, εάν σκεφτεί το σημείο αυτό και κατόπιν εάν σκεφτεί να το συνδέσει και με κάποιο άλλο σημείο το οποίο (ενδεχομένως, πιθανόν) μπορεί να σκεφτεί, για να δύναται να σχηματίσει επιχείρημα.

⁸⁸Ομοίως και εδώ πρόκειται για σημείο. Παρακάτω ο *ενάγων* ορμώμενος από το ίδιο αυτό σημείο, θα δύναται να δημιουργήσει επιχείρημα και θα υποστηρίξει πως: *ακριβώς αυτό τον ώθησε στην πράξη του φόνου*: συνδέοντας το σημείο αυτό – ότι ήταν υπόδειγμα πολίτη – με το σημείο του φόβου.

⁸⁹Εδώ, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι ο εναγόμενος σκεπτόμενος τα εξής σημεία: *υπόδειγμα πολίτη, περιουσία και τον τρόπο που δημιούργησε την περιουσία του, με εργασία και όχι δίκες* – κάτι σαν ταυτόχρονα στο σημείο αυτό να μπορεί να δείχνεται και πως, αυτοί που την έκαναν με δίκες δεν δύναται να είναι υπόδειγμα πολίτη. Θα μπορούσε να είναι και μια νύξη προς του *ενάγοντες* αυτό, καθώς παρακάτω

πρώτης όψεως φαίνεται εύλογο πως σκότωσε τον άνθρωπο, επειδή είχε πάθει μεγάλα κακά από εκείνον και ότι λόγω αυτού (πιθανόν να) φαίνεται εύλογο πως, για να αμυνθεί τον σκότωσε· αλλά τους υπενθυμίζει επίσης πως, οι δικαστές πρέπει να έχουν κατά νου ότι καταδικάζουν όχι αυτούς που κατηγορούνται από κάποιον για φόνο – ή αυτούς που είναι μόνον εύλογο, πιθανό να σκότωσαν, λ.χ. επειδή ήταν εχθρός του να είναι και ο πιο πιθανός ύποπτος – αλλά αυτούς που πραγματικά σκότωσαν, αυτούς δηλαδή που θα δύναται να δειχθεί εύλογα ότι (πιθανόν να) σκότωσαν.

Οι ενάγοντες αναπτύσσουν στη δευτερολογία τους έναν λόγο σχετικά με τα όσα πράγματα ο εναγόμενος υποστήριξε στην απολογία του για να δείξει το μη εύλογο του πρώτου λόγου των εναγόντων. Οπότε, με τη σειρά τους οι ενάγοντες προσπαθούν να σκεφτούν και να αναδείξουν το μη εύλογο των όσων ο εναγόμενος υποστήριξε στον δικό του λόγο. Στοχαζόμενοι, σκεπτόμενοι γιατί ο λόγος του εναγόμενου δύναται να είναι μη εύλογος, μη πιθανός, ορμώμενοι από σημεία τα οποία ο ίδιος ο εναγόμενος ανέδειξε στον δικό του λόγο – μέσω επιχειρημάτων που δημιουργήθηκαν εκ του εικότος, του πιθανού – σκέφτονται και αναδεικνύουν κι αυτοί με τη σειρά τους, εύλογα επιχειρήματα⁹⁰· τα οποία δύναται να μας κάνουν να σκεφτούμε παραπάνω πράγματα⁹¹ σχετικά με την υπόθεσή μας και σχετικά με αυτά τα πράγματα τα οποία συζητιούνται, σκέφτονται και προβάλλουν οι διάδικοι.

Αρχικά, οι ενάγοντες ισχυρίζονται πως, αν λάβουμε υπόψη μας ως εύλογο (πιθανό) τον ισχυρισμό του εναγόμενου ότι το επιχείρημα (σημείο) που υποστήριξαν οι ίδιοι – ότι (πιθανόν) έχουμε να κάνουμε με φόνο και μάλιστα προμελετημένο καθώς βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα και τους μαχαίρωσαν – δεν μπορεί να ισχύει αναγκαστικά καθώς πιθανόν να έχουμε να κάνουμε με μη προμελετημένο φόνο· με κλέφτες και το γεγονός

θα ισχυριστεί πως, από μετριοπάθεια δεν θα επεκταθεί σχετικά με το ποιο συμφέρον πιθανόν μπορεί να έχουν οι ενάγοντες από τη δίκη αυτή. Ποιος ο σκοπός τους δηλαδή, καθώς από τη δίκη εάν την κέρδιζαν οι ενάγοντες θα έπαιρναν κάποια είδους αποζημίωση χρηματική, ως την πούμε έτσι – μπορεί συνδέοντάς τα σημεία αυτά να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα, να μπορεί να δημιουργείται ένα τρίτο σημείο: όπως ότι είναι υπόδειγμα πολίτη. Οπότε, να μπορεί με αυτόν τον τρόπο να δημιουργεί επιχείρημα που να μπορεί να υποστηρίξει – δηλαδή να μπορεί να υποδεικνύει το ήθος του – το ήθος που επιθυμεί να προβάλλεται, να δημιουργείται – ένα άλλο σημείο γίνεται και το ήθος. Ταυτόχρονα εμείς – οι ακροατές του λόγου και οι δικαστές – δύναται με τον τρόπο αυτό να μαθαίνουμε περισσότερα σημεία για την υπόθεσή μας ή περισσότερα σημεία σχετικά με το ερώτημα: «ποια δύναται να είναι η υπόθεσή μας;». Ο εναγόμενος αναφέρει και άλλα σημεία για να μπορέσει να κατασκευάσει το ήθος του, λόγου χάρι όπως ότι, έκανε χορηγίες και αρκετά άλλα πράγματα. Βλ. Maidment σ. 66-7 και Δενδρινού σ.110-1.

⁹⁰ Δηλαδή άλλα (επιπλέον) καινούρια σημεία, που τα δημιουργούν χάρις στο ότι σκέφτονται πιθανούς συνδυασμούς των σημείων που έχουν ακουστεί· ή σκέφτονται και καινούρια που δύναται να βρεθούν, να αναδυθούν από τα σημεία αυτά που έχουν ήδη σκεφτεί και προβάλλει οι διάδικοι, δημιουργώντας δηλαδή επιχειρήματα σκεπτόμενοι τα σημεία αυτά.

⁹¹ Φτιάχνουν επιχειρήματα καινούρια χάρις στο ότι προβάλλουν καινούρια σημεία. Φτιάχνουν, δημιουργούν νέες κατευθύνσεις, νέα επιχειρήματα-προοπτικές, εντός ή χάριν των οποίων δύναται να προσεγγιστεί το ζήτημα, να δημιουργηθεί η υπόθεσή μας.

(σημείο) ότι βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα, πιθανόν να έχει να κάνει με το ότι οι κλέφτες αυτοί μπορεί να τους εγκατέλειψαν, γιατί μπορεί να είδαν κάποιον να πλησιάζει εκείνη τη στιγμή⁹². Οι ενάγοντες, προχωρώντας στην ίδια πορεία σκέψης με του εναγόμενου⁹³, σκέφτονται πως αν αυτό που παρουσίασε, που προέβαλλε ως εύλογο ο εναγόμενος να έχει συμβεί, πιθανόν να συνέβη, τότε υποστηρίζουν οι ενάγοντες πως, είναι εύλογο και εκείνοι που θα συνάντησαν τα θύματα να εύρισκαν ζωντανό τον δούλο· διότι οι διαβάτες όταν σήκωσαν τον δούλο ήταν ακόμη ζωντανός και του πήραν μαρτυρία, οπότε (εύλογα) και η κατηγορία δεν θα στρεφόταν ενάντια στον εναγόμενο, αλλά σε εκείνους τους οποίους η μαρτυρία του δούλου θα υποδείκνυε.

Έπειτα οι ενάγοντες προχωρούν και αναπτύσσουν ακόμα ένα σημείο-επιχείρημα, το οποίο ο εναγόμενος μπόρεσε να βρει και να το αναπτύξει σκεπτόμενος τι είναι εύλογο (πιθανό) να συνέβη, λαμβάνοντας υπόψη του και τα σημεία του περιστατικού, *ότι τα θύματα βρέθηκαν μαχαιρωμένοι, ότι βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα, αργά τη νύχτα και σε έρημο σημείο*. Υποστηρίζουν πως, αν λάβουν υπόψη τους ως εύλογο, το επιχείρημα που υποστήριξε ο εναγόμενος σχετικά με το τί μπορεί να υποδεικνύουν τα σημεία που απαρτίζουν το περιστατικό – ότι πιθανόν οι νεκροί να είδαν άλλους κακούργους να διαπράττουν κάποιο έγκλημα και αυτοί να τους σκότωσαν για να μην τους μαρτυρήσουν –, τότε, υποστηρίζουν οι ενάγοντες, εύλογα θα πρέπει μαζί με τον θάνατο των θυμάτων να φανερωνόταν και το άλλο έγκλημα (σημείο νέο) και στους κακούργους εκείνους θα στρεφόταν η υποψία⁹⁴.

Κατόπιν οι ενάγοντες στοχάζονται πάνω στο επιχείρημα που υποστήριξε ο εναγόμενος – ότι εκείνοι που τον μισούσαν λιγότερο από τον ίδιο είναι πιο πιθανό να τον σκότωσαν, καθώς εκείνοι (πιθανόν να) γνώριζαν πως οι υποψίες θα στρέφονταν ενάντια στον εχθρό του, ενώ ο ίδιος γνώριζε πως αν κάτι συνέβαινε στον εχθρό του ο ίδιος θα θεωρούνταν ένοχος αντί εκείνων που τον μισούσαν λιγότερο – για να αναδείξουν το μη εύλογο του επιχειρήματός του

---

⁹²Σημείο νέο που οι ενάγοντες σκέφτηκαν, βρήκαν. Καθώς σκέφτηκαν πως, πιθανόν οι νεκροί (σημείο) βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα (σημείο) όχι διότι δεν προσπάθησαν κάποιοι κλέφτες να του κλέψουν (σημείο κλέφτες). Αλλά, διότι πιθανόν να είδαν κάποιους να πλησιάζουν (σημείο νέο) και να τους εγκατέλειψαν – καινούριο σημείο που αναδόθηκε προς υποστήριξη του δικού τους επιχειρήματος, σημείο δηλαδή που κάνει εύλογο το επιχείρημά τους ή σημείο από το οποίο μπορεί και αναδύεται το επιχείρημά τους.

⁹³Αυτή η πορεία σκέψης, έγκειται στην εύρεση σημείων, στο ότι σκέφτονται οι διάδικοι σημεία και στη σύνδεση τους ή την αποσύνδεση κάποιων άλλων, για να δύναται να υποστηριχθεί, να δημιουργηθεί ή όχι, επιχείρημα. Αλλά και στην ανάδυση νέων σημείων, όχι μόνο στη διαφορετική συσχέτιση των ήδη υπαρχόντων (ήδη προβαλλόμενων), αλλά και στην ανάδυση νέων σημείων χάρις στον τρόπο αυτόν. Δηλαδή χάρις στο ότι η πορεία που ακολουθεί η σκέψη αυτή σκέφτεται και συνδέει ή αποσυνδέει σημεία, για να μπορεί να δημιουργεί επιχείρημα, και κατόπιν τα επιχειρήματα αυτά ενδεχομένως να δημιουργούν, να παράγουν νέα σημεία.

⁹⁴Εδώ στο σημείο αυτό μπορούμε να διακρίνουμε πώς, οι ενάγοντες σκεπτόμενοι να λάβουν υπόψη τους το σημείο ότι πιθανόν να τους σκότωσαν άλλοι, και συνδέοντας το με το σημείο-άλλοι δράστες πιθανόν να έκαναν άλλο έγκλημα και οι νεκροί να τους είδαν, μπορούν και δημιουργούν το επιχείρημα (το οποίο είναι και ένα νέο σημείο) ότι, εύλογα τότε θα πρέπει να έχει γίνει και κάποιο άλλο έγκλημα.

αυτού· και ισχυρίζονται πως, εκείνοι που μισούσαν λιγότερο τον νεκρό δεν θα προχωρούσαν στην πράξη του φόνου, διότι ο *κίνδυνος* (νέο σημείο) και η *ντροπή* (νέο σημείο) που μια τέτοια πράξη αποφέρει, αν τύχαινε και τους εντόπιζαν (τους έπιαναν ή τους αποκάλυπταν), ήταν αρκετά μεγαλύτερα από την *έχθρα* (σημείο) τους προς τον νεκρό. Οπότε αυτό – ο *κίνδυνος* και η *ντροπή* που πιθανόν να αισθάνονταν αν προχωρούσαν σε μια τέτοια πράξη – εύλογα θα τους συγκρατούσε, ακόμα και αν έβαζαν το κακό στον νου τους – να δολοφονήσουν τον νεκρό. Ενώ από την άλλη πλευρά, στον εχθρό του – όπως οι ενάγοντες ισχυρίζονται – επικρατούσε ο *φόβος* (νέο σημείο) προς τον νεκρό, ο φόβος που του δημιουργούσε η κατάσταση ότι ο νεκρός-εχθρός του ήταν ζωντανός, ο φόβος προς την αδικία που θα του γινόταν από τον νεκρό. Πράγμα το οποίο (πιθανόν) θα ήταν ικανό να κάνει τον εχθρό του – τον εναγόμενο – να χάσει (να μην σκεφτεί) κάθε προφύλαξη και να προχωρήσει σε μια πράξη φόνου^{95 96}.

Στη συνέχεια, οι ενάγοντες στοχαζόμενοι σχετικά με τη μαρτυρία του δούλου υποστηρίζουν πως: καθόλου δεν πρέπει να τη θεωρούν αναξιόπιστη, διότι οι δούλοι δεν βασανίζονται σε τέτοιες περιπτώσεις – σαν και τη δική τους εννοούν – αλλά αφήνονται να μιλήσουν ελεύθεροι. Αναφέρουν ότι μόνο στις περιπτώσεις που κλέψουν και το αρνούνται ή όταν κρύβουν τον κύριό τους, πρέπει να βασανίζονται για μπορεί να θεωρηθεί αξιόπιστη η μαρτυρία τους. Υποστηρίζουν επίσης πως, ούτε η απουσία του εναγόμενου από τον τόπο του

---

⁹⁵Στο σημείο αυτό, μπορούμε να διακρίνουμε πως, εδώ ο φόβος (σημείο) στους άλλους που τον μισούσαν λιγότερο, προβάλλεται από τον ενάγοντα ως μεγάλος, αλλά ως προς/σε σχέση με την ντροπή (σημείο) και τον κίνδυνο (σημείο) αν έκαναν μια τέτοια πράξη, αυτά δηλαδή θα γεννούσαν τον φόβο τους. Ο φόβος (σημείο) στον εναγόμενο κατασκευάζεται από τους ενάγοντες ως μεγάλος φόβος, αν δεν έκανε την πράξη του φόνου. Ενώ αντίστροφα, ως μεγάλος φόβος κατασκευάζεται από τους ενάγοντες στους άλλους που τον μισούσαν λιγότερο, αν προχωρούσαν στην πράξη του φόνου. Το ίδιο *μεγάλο πάθος* εδώ του φόβου δείχνεται – δηλαδή δύναται να παρατηρείται χάρις στα επιχειρήματα που δημιουργούν ορμώμενοι από το σημείο του φόβου οι διάδικοι, εν προκειμένω οι ενάγοντες – από τους ενάγοντες και για τους δύο, δηλαδή και στον εναγόμενο και στους άλλους που το μισούσαν λιγότερο, αλλά για αντίθετη πράξη. Για τους μεν άλλους που τον μισούσαν λιγότερο αν τον σκότωναν θα μεγάλωνε ο φόβος, όπως υποστηρίζουν οι ενάγοντες λόγω της ντροπής και του κινδύνου που μια τέτοια πράξη αποφέρει αν αποκαλυφθεί· για τον δε εναγόμενο, όπως υποστηρίζουν οι ενάγοντες, αν δεν τον σκότωνε θα μεγάλωνε ο φόβος λόγω του ότι θα άνοιγε δίκη εναντίον του. Εδώ παρατηρούμε πως οι ενάγοντες σκέφτονται και συνδέουν τα εξής σημεία: το σημείο της πράξης του φόνου με το σημείο άλλοι που τον μισούσαν λιγότερο από τον εναγόμενο με το σημείο της έχθρας και τα σημεία ντροπή και κίνδυνος για να μπορούν να υποστηρίξουν, να δύναται να δημιουργήσουν επιχειρήματα πως: «δεν είναι εύλογο να το έκαναν αυτοί που τον μισούσαν λιγότερο, διότι θα φοβόνταν την ντροπή και τον κίνδυνο (καινούρια σημεία που σκέφτηκε ο ενάγων) που μια τέτοια πράξη αποφέρει εάν αποκαλυφθεί». Ένα εύλογο ερώτημα που μπορεί και αναδύεται εδώ, από και χάρις στα σημεία αυτά – αλλά πρωτίστως χάρις στο επιχειρήματα που διαμορφώνεται εκ του πιθανού, ακολουθώντας αυτήν την πορεία η σκέψη μας για να δημιουργηθεί, κατά την οποία μπορεί και βρίσκει σημεία για να μπορεί να διαμορφώσει και να υποστηρίξει επιχειρήματα – είναι και το εύλογο ερώτημα ή η εύλογη απορία: «εάν (πιθανόν) είχαν συνείδηση ή όχι, όλοι οι άλλοι που τον μισούσαν λιγότερο, της ντροπής και του κινδύνου που η τέλεση μιας τέτοιας πράξης αποφέρει· δηλαδή, εάν κάποιος από τους άλλους εχθρούς του που τον μισούσε λιγότερο, πιθανόν να μην είχε συνείδηση αυτών των πραγμάτων που η τέλεση μιας τέτοιας πράξης αποφέρει». Όπως λόγω χάρη, να ήταν κάποιος τρελός (νέο σημείο) ή να ήταν κάποιος ο οποίος διακρινόταν για τον ευέξαπτο χαρακτήρα του (νέο σημείο).

⁹⁶Στην παράγραφο αυτή, το επιχειρήματα που δημιουργεί και προβάλλει ο ενάγων, έγκειται στο ότι σκέφτεται και συνδέει το σημείο του κινδύνου με το σημείο της ντροπής και το σημείο της έχθρας, για να δύναται να δημιουργεί το επιχειρήματα πως: «δεν είναι εύλογο να τον σκότωναν εκείνοι που τον μισούσαν λιγότερο λόγω του φόβου». Σημείο είναι και εδώ ο φόβος, το οποίο μπόρεσε να σχηματιστεί χάρις στα άλλα σημεία που σκέφτηκε και προέβαλλε ο ενάγων, και χάρις στον τρόπο που σκέφτηκε να συνδέσει τα σημεία αυτά μεταξύ τους· ή χάρις στη διαφορετική σύνδεση των διάφορων σημείων που σκέφτηκε, χάρις δηλαδή στα επιχειρήματα τα οποία δημιούργησε και προέβαλλε, ορμώμενος από τα σημεία αυτά.

εγκλήματος είναι περισσότερο πιθανή από την παρουσία του⁹⁷. Μπορούν και υποστηρίζουν ότι το να παρίστατο αυτοπροσώπως στο έγκλημα είναι πιο πιθανό ή εξίσου πιθανό, διότι σκέφτονται κάποια σημεία και προβάλλουν, δημιουργούν επιχειρήματα ορμώμενοι από τα σημεία αυτά. Όπως το επιχείρημα ότι: από τη μια πλευρά, θα διέτρεχε τον ίδιο κίνδυνο εάν έβαζε κάποιον άλλον να κάνει το έγκλημα, καθώς εάν οι αυτουργοί αυτοί συλλαμβάνονταν θα μαρτυρούσαν ότι, αυτός τους έβαλε (νέο σημείο). Από την άλλη, ως επιπλέον επιχείρημα για να ενισχύσει ο ενάγων τη σκέψη ότι είναι πιο πιθανό να πήγε ο ίδιος, προβάλλει ότι: εάν έβαζε άλλους να κάνουν τον φόνο αντί να πάει ο ίδιος, τότε πιθανόν θα είχε φόβο πως, «η δουλειά» μπορεί να μην πήγαινε και τόσο καλά (σημείο νέο), διότι αυτοί που θα έβαζε πιθανόν να μην έδειχναν τον ίδιο ζήλο να σκοτώσουν τον νεκρό (σημείο νέο) όσο ζήλο θα έδειχνε ο εχθρός του, δηλαδή ο εναγόμενος.

Έπειτα οι ενάγοντες, απευθυνόμενοι προς τους δικαστές, προχωρούν τον λόγο τους και υποστηρίζουν πως θα προβάλλουν επιχειρήματα τα οποία θα τους κάνουν να εννοήσουν, γιατί πιστεύουν ότι ο εναγόμενος θεωρούσε⁹⁸ τον κίνδυνο από την καταγγελία που θα του έκανε ο νεκρός – ότι έκλεψε ιερά χρήματα – μεγαλύτερο από τον κίνδυνο της δίκης αυτής. Υποστηρίζουν – και ταυτόχρονα κάνουν μια διάκριση την οποία μπορούμε να αντιληφθούμε και εμείς μέσω και χάρις στο επιχείρημά τους αυτό – πως, ας υποθέσουμε ότι και στις δύο δίκες ο φόβος (σημείο) να καταδικασθεί ήταν ίσος με την ελπίδα (σημείο) να αθωωθεί. Προχωρούν τη σκέψη τους και σκέφτονται πως, από τη μια πλευρά όμως, όσο ο νεκρός-εχθρός του ήταν ζωντανός (σημείο), δεν είχε καμία ελπίδα να μην εισαχθεί στο δικαστήριο για εκδίκηση η καταγγελία (σημείο). Και γιατί το υποστηρίζουν αυτό, διότι όπως υποστηρίζουν στην περίπτωση αυτή δεν θα μπορούσε να πείσει τον νεκρό να την αποσύρει (νέο σημείο αναδύθηκε). Από την άλλη πλευρά όμως, υποστηρίζουν οι ενάγοντες, στη δίκη αυτή είχε την ελπίδα να μην φτάσει, διότι όπως υποστηρίζουν είναι εύλογο να πίστευε ο

---

⁹⁷ Εδώ, τα επιχειρήματα αυτά που δημιουργούν και προβάλλουν οι ενάγοντες, είναι προς απάντηση στο επιχείρημα που ο εναγόμενος ισχυρίστηκε παραπάνω πως: πιο πιθανόν θα ήταν να έβαζε άλλους να κάνουν το έγκλημα παρά να αναγνώρισε ο δούλος σωστά. Εδώ, παρατηρούμε ένα ενδιαφέρον πράγμα να γίνεται, όπως ότι, ακόμα και το αν είναι εύλογο να πήγε ο ίδιος ή να έβαλε άλλον, προσπαθεί να υποστηριχθεί, δηλαδή ναδειχθεί ως πράγμα που πιθανόν να έχει συμβεί ή όχι, μόνο, μέσα και χάρις στα διάφορα σημεία, τα οποία σκέφτονται οι διάδικοι και ορμώμενοι από αυτά δημιουργούν επιχειρήματα: τα οποία κατόπιν τα προβάλλουν για να δύναται να παράγονται και τα σημεία αυτά, αλλά και καινούρια. Όπως λόγου χάρι, το σημείο της μαρτυρίας του δούλου (που και αυτό δεν είναι τίποτα άλλο ή τίποτα περισσότερο, από ένα σημείο μεταξύ άλλων, που μπορεί και δημιουργείται χάρις στο ότι οι αντίδικοι το σκέφτονται και το δημιουργούν το σημείο αυτό). Αλλά και καινούρια σημεία που αναδύονται, όπως ότι, πιθανόν να είχε φόβο να έβαζε άλλους, μην τυχόν και δεν πάει κάτι καλά (σημείο) και λόγο του ότι δεν θα έδειχναν τον ίδιο ζήλο (σημείο) με αυτόν. Ή όπως και άλλο νέο σημείο ότι: πιθανόν να φοβόταν μην συλληφθούν αυτοί που θα έβαζε και διέτρεχε τον κίνδυνο να τον μαρτυρούσαν.

⁹⁸ Αυτό το θεωρούσε, δεν σημαίνει πως είναι έτσι, ή μόνο, έτσι, αλλά σημαίνει, γιατί είναι εύλογο (πιθανόν) να θεωρούσε. Δηλαδή οι ενάγοντες θα προβάλλουν επιχειρήματα που θα τον κάνουν εύλογο και πιθανό ισχυρισμό ο οποίος να μπορεί να υποδεικνύει πως πιθανόν να σκέφτηκε έτσι ο εναγόμενος. Από την πλευρά των εναγόντων εννοείται, διότι ακόμα δεν θα έχουμε ακούσει και τον εναγόμενο, και χάρις στα σημεία που θα σκεφτούν και θα δημιουργήσουν επιχειρήματα μέσω και χάρις στα σημεία αυτά, για να μπορούν να το προβάλλουν ως (εύλογο, πιθανό) ισχυρισμό.

εναγόμενος ότι στη δίκη αυτή δεν θα έφτανε, διότι είναι πολύ πιθανό να πίστευε πως δεν θα αποκαλυπτόταν η ενοχή του και θα γλίτωνε⁹⁹ (νέο σημείο).

Κατόπιν, αναφέρονται στο επιχείρημα που προέβαλλε ο εναγόμενος στην απολογία του ορμώμενος από το επιχείρημα που οι ενάγοντες προέβαλλαν ως εύλογο, ότι λόγω της *έχθρας* (σημείο) του είναι πιθανό να σκότωσε τον νεκρό (σημείο) – ο εναγόμενος υποστήριξε πως δεν είναι πιθανό να διέπραξε αυτός τον φόνο (σημείο), διότι γνώριζε πως πάνω του θα έπεφταν *οι υποψίες* (σημείο), καθώς ήταν *ο μεγαλύτερος εχθρός* του (σημείο) και από την άλλη πλευρά πως, είναι πιο πιθανό *κάποιος που τον μισούσε λιγότερο* (σημείο) να διέπραξε τον φόνο, *διότι αυτός θα γνώριζε ή καλύτερα θα του ήταν γνωστό πως οι υποψίες δεν θα βαρύνουν αυτόν*¹⁰⁰, αλλά τον μεγαλύτερο εχθρό του – και υποστηρίζουν πως, το επιχείρημα του αυτό, ότι λόγω του ότι θα στρέφονταν πάνω του οι υπόνοιες (σημείο) δεν θα διέπραττε τον φόνο (σημείο), δεν είναι καθόλου εύλογο επιχείρημα για να υποστηρίξει ότι δεν είναι ένοχος· και υποστηρίζουν πως, πρόκειται για ένα μη πειστικό, μη εύλογο επιχείρημα, διότι σκέφτονται πως είναι ακόμη πιο πιθανό, εάν αυτόν που διέτρεχε τους *μεγαλύτερους κινδύνους* (σημείο) από τον νεκρό (σημείο), ήταν *ικανός ο φόβος ότι θα τον υποψιασθούν* (σημείο) να τον αποτρέψει από *μια τέτοια πράξη* (σημείο), πόσο μάλλον άλλος κανείς (σημείο) δεν θα προμελετούσε το έγκλημα. Διότι όπως υποστηρίζουν και προβάλλουν οι ενάγοντες, εύλογα κάθε άλλος από εκείνους που κινδύνευε λιγότερο από τον νεκρό, φοβούμενος την υποψία περισσότερο από τον κίνδυνο (νέο σημείο)¹⁰¹ – που πιθανόν θα τον διέτρεχε από την έχθρα του νεκρού, δηλαδή από κάποια πράξη που πιθανόν να πήγαζε και να γινόταν από την έχθρα αυτή, η οποία όμως παραμένει μικρότερη απέναντι τους σε σχέση με την έχθρα του νεκρού απέναντι στον εναγόμενο όπως οι ενάγοντες ισχυρίζονται –, πολύ λιγότερο από τον εναγόμενο θα αποφάσιζε την επίθεση, να κάνει τον φόνο¹⁰².

---

⁹⁹Στην παράγραφο αυτή, μέσω και χάρις στα επιχειρήματα που ο ενάγων προβάλλει ορμώμενος από διάφορα σημεία που σκέφτεται και που ήδη έχουν προβληθεί από τους λόγους τους, μπορούν και αναδύονται και δύο νέα εύλογα επιχειρήματα-σημεία όπως: *ότι όσο ο νεκρός-εχθρός του ήταν ζωντανός, δεν είχε καμία ελπίδα να μην εισαχθεί στο δικαστήριο για εκδίκαση η καταγγελία, διότι στην περίπτωση αυτή δεν θα μπορούσε να πείσει τον νεκρό να την αποσύρει· ή όπως επίσης και ένα δεύτερο σημείο: ότι στη δίκη αυτή είχε την ελπίδα ο εναγόμενος να μην φτάσει, διότι είναι εύλογο να πίστευε πως, στη δίκη αυτή δεν θα έφτανε, διότι είναι πολύ πιθανό να πίστευε πως δεν θα αποκαλυπτόταν η ενοχή του και θα γλίτωνε.*

¹⁰⁰Επιχείρημα το οποίο δημιουργήθηκε χάρις στα παραπάνω σημεία και συγχρόνως νέο σημείο που αναδύθηκε: *ότι αυτοί που τον μισούσαν λιγότερο γνώριζαν πως οι υποψίες θα στρέφονταν στον μεγαλύτερο εχθρό του νεκρού, τον εναγόμενο.*

¹⁰¹Ομοίως, επιχείρημα που δημιουργήθηκε χάρις στα παραπάνω σημεία και ταυτόχρονα μπόρεσε και αναδύθηκε ένα νέο σημείο: *ότι εύλογα κάθε άλλος από εκείνους που κινδύνευε λιγότερο από τον νεκρό, φοβούμενος την υποψία περισσότερο από τον κίνδυνο – καθώς κινδύνευε λιγότερο –, πολύ λιγότερο από τον εναγόμενο θα αποφάσιζε να προχωρήσει στην τέλεση μιας τέτοιας πράξης.*

¹⁰²Ωστόσο, σκεπτόμενοι τα όσα ο ενάγων ισχυρίζεται και υποστηρίζει στο σημείο αυτό, θα μπορούσαμε να σκεφτούμε και να κάνουμε την εξής (πιθανή, εύλογη) διάκριση: ο εναγόμενος υποστήριξε πως, *αυτοί που τον μισούσαν λιγότερο* ήταν πιο πιθανό να διέπραξαν τον φόνο, διότι ακριβώς γνώριζαν πως η υποψία θα πέσει, θα στρέφονταν στον εναγόμενο, οπότε δεν διέτρεχαν και τόσο μεγάλο κίνδυνο, δηλαδή δεν φοβόνταν ότι θα τους υποψιασθούν. Ενώ ο ενάγων λέει το εξής διαφορετικό: εάν εσένα, που τον μισούσες περισσότερο, ο κίνδυνος-φόβος να σε υποψιασθούν σε απέτρεπε από το να κάνεις το έγκλημα, πόσο μάλλον τους άλλους που τον μισούσαν λιγότερο, πόσο περισσότερο, θα

Κλείνοντας τον λόγο του ο ενάγων κάνει μια αναφορά, δηλαδή δημιουργεί και κατόπιν προβάλλει ένα τελευταίο επιχείρημα σχετικά με το ήθος του εναγόμενου· ωθούμενος από το επιχείρημα που είχε προβάλλει ο εναγόμενος στον δικό του λόγο – είχε ισχυριστεί πως οι δικαστές μπορούν να κρίνουν το ήθος του, δηλαδή με τί άνθρωπο (πιθανόν) έχουν να κάνουν, λαμβάνοντας υπόψη τους, τον *τρόπο με τον οποίο έπραττε σε όλη την προηγούμενη ζωή του* (σημείο) και με αυτόν τον τρόπο θα καταλάβουν, θα αντιληφθούν πως είχε υπάρξει *υπόδειγμα πολίτη με συνεισφορές και χορηγίες*¹⁰³ (σημεία) – υποστηρίζει πως: εύλογα ο εναγόμενος φοβούμενος μην χάσει, ακριβώς, αυτήν την περιουσία – καθώς έχουμε και κατά νου πως, εάν ο νεκρός άνοιγε δίκη ενάντια στον εναγόμενο και εάν κέρδιζε τη δίκη αυτή, ο δεύτερος θα έχανε και άλλο μέρος της περιουσίας του όπως υποστηρίζουν οι ενάγοντες – (εύλογα, πιθανόν να) σκότωσε τον νεκρό¹⁰⁴.

Στην απολογία του ο εναγόμενος απευθυνόμενος προς τους δικαστές, τους ζητά να του μετατρέψουν την *ατυχία* του – το ότι ήταν εχθρός του νεκρού – στην οποία ατυχία, οι

τους απέτρεπε ο φόβος να τους υποψιασθούν, από το να κάνουν το έγκλημα. Ωστόσο ο εναγόμενος υποστηρίζει πως: ακριβώς το ότι αυτοί που τον μισούσαν λιγότερο, γνώριζαν (δηλαδή πιθανολογούσαν ως πιο εύλογο αυτό εννοείται γνώριζαν, δηλαδή εύλογα εάν το σκέφτονταν θα τους ήταν φανερό) πως η υποψία θα πέσει στον εναγόμενο, δεν είχαν τόσο μεγάλο φόβο, αλλά μόνον έχθρα. Ενώ, ο εναγόμενος μπορεί να είχε μεγαλύτερη έχθρα αλλά γνώριζε (δηλαδή του ήταν φανερό, αντιλαμβάνονταν ως εύλογο, πιθανό) κιόλας πως οι υποψίες θα πέσουν πάνω του. Εδώ δηλαδή, σαν να υποστηρίζει ο εναγόμενος πως, δύναται να έχουμε να κάνουμε με το εξής: «όσο μεγαλύτερη η έχθρα σε μένα, τόσο και πιο μεγάλος ο κίνδυνος, ο φόβος μου πως, ό, τι και να του συμβεί θα με υποψιασθούν, ενώ στους άλλους όσο πιο μικρή η έχθρα, τόσο λιγότερος ο φόβος τους πως θα τους υποψιασθούν, όποτε τόσο μεγαλύτερη η «ασφάλειά» τους πως, εάν τον σκότωναν δεν θα τους άλλων εάν τον σκότωναν, (πιθανόν να) να γνώριζαν πως δεν είχαν τον φόβο της υποψίας, αλλά μάλλον μόνο τον φόβο να μην τους πιάσουν επ’ αυτοφώρω. Εδώ μπορούμε να διακρίνουμε να σχηματίζεται το εξής: από τη μια ο φόβος της υποψίας ως αποτροπής και από την άλλη η σιγουριά, η ασφάλεια της μη υποψίας ως ενθάρρυνσης, ή καλύτερα, ως μη αποτροπής σε εκείνους που μισούσαν, που τον εχθρεύονταν λιγότερο τον νεκρό. Αλλά μπορούμε επίσης – χάριν και μέσω των επιχειρημάτων που αναδύονται εκ του πιθανού, των σημείων που σκέφτονται και προβάλλουν οι διάδικοι – να διακρίνουμε και το εξής: στους μεν που τον μισούσαν λιγότερο ο κίνδυνος που πιθανόν να τους αποφέρει μια τέτοια πράξη είναι μεγαλύτερος από την έχθρα τους, όποτε εύλογα (πιθανόν) θα του απέτρεπε από αυτήν, ενώ στον εναγόμενο ο κίνδυνος που πιθανόν θα του απέφερε η έχθρα του νεκρού είναι μεγαλύτερος από τον κίνδυνο που μια τέτοια πράξη θα του απέφερε, ακριβώς επειδή πιθανόν να είχε την ελπίδα να μην τον πιάσουν, ενώ στη δίκη δεν είχε ελπίδα να μην τον σύρει ο νεκρός, όπως ισχυρίζονται οι ενάγοντες. Κάτι σαν να υποστηρίζουν εδώ οι ενάγοντες πως: (πιθανόν) στους μεν άλλους που τον μισούσαν λιγότερο η πράξη του φόνου δεν θα γινόταν διότι δεν θα ήταν αναγκαία, καθώς (πιθανόν) δεν κινδύνευαν τόσο από την έχθρα του νεκρού· στον δε εναγόμενο, η πράξη του φόνου (πιθανόν) έπρεπε να γίνει, ως αναγκαία διότι (πιθανόν) δεν είχε επιλογή, διότι κινδύνευε από την έχθρα του νεκρού (σίγουρη δίκη του νεκρού, όχι ελπίδα, νέο σημείο που βρήκαν) περισσότερο από την τέλεση της πράξης – καθώς ενδεχομένως να πίστευε, να ήλπιζε πως θα την γλίτωνε, νέο σημείο που βρήκαν.

¹⁰³Πρόκειται για καινούρια σημεία, τα οποία είχε βρει και είχε προβάλλει ο εναγόμενος στον δικό του λόγο. Έχουμε αναφέρει και παραπάνω πως, όλα αυτά, ο προηγούμενος τρόπος ζωής, το ότι ήταν υπόδειγμα πολίτη, οι χορηγίες και οι συνεισφορές, είναι σημεία· από τα οποία στοχαζόμενοι (δηλαδή εάν τα σκεφτούν) και ορμώμενοι οι διάδικοι, δύναται να διαμορφώνουν επιχείρημα και να δημιουργούν και καινούρια σημεία σχετικά με την υπόθεσή μας. Από τα οποία νέα σημεία με τη σειρά τους, ορμώμενοι οι διάδικοι θα μπορούν να υποστηρίξουν, να δημιουργούν και άλλα επιχειρήματα, για να μπορούν να κατασκευάζουν αυτό που είναι πιθανόν να έγινε, αυτό που αγνοούμε και θέλουμε να μάθουμε.

¹⁰⁴Εδώ, ο ενάγων σκεπτόμενος το σημείο της δίκης που θα άνοιγε ο νεκρός στον εναγόμενο, και το σημείο της περιουσίας που είχε ο εναγόμενος και μέρος της οποίας θα έχανε σε περίπτωση που ο νεκρός κέρδιζε τη δίκη, μπορεί και υποστηρίζει ένα νέο (εύλογο) επιχείρημα-σημείο πως: ακριβώς φοβούμενος μην χάσει και άλλο μέρος από την περιουσία του τον σκότωσε. Εδώ, μπορούμε να διακρίνουμε πως και το πάθος του φόβου, μπορεί να ιδωθεί ως ένα σημείο το οποίο μπορεί να δημιουργηθεί χάρις στο ότι ο ενάγων σκέφτεται (και συνδέει, σχετίζει) το σημείο της δίκης και το σημείο της περιουσίας. Και κατόπιν μπορεί να υποστηρίξει εύλογα (πιθανόν) πως, αυτά δύναται να παράγουν ένα άλλο σημείο-επιχείρημα: αυτό του φόβου μην χάσει αυτήν την περιουσία.

ενάγοντες στηριζόμενοι και ορμώμενοι από αυτήν τον συκοφαντούν, *σε ευτυχία*. Κατόπιν συνεχίζει τον λόγο του, προβάλλοντας εντός του εύλογα επιχειρήματα, προσπαθώντας να αντικρούσει – δηλαδή να δείξει ότι δεν είναι πιθανά, εύλογα μέσω νέων σημείων που θα σκεφτεί – τα όσα οι ενάγοντες υποστήριζαν. Λαμβάνοντας υπόψη του το επιχείρημα που προέβαλλαν οι ενάγοντες – ότι εύλογο (πιθανό) είναι πως εκείνοι οι οποίοι θα συναντούσαν τα θύματα την ώρα που τα χτυπούσαν, να ρωτούσαν ποιοι είναι οι δολοφόνοι, όπως και έγινε διότι οι διαβάτες σήκωσαν ζωντανό τον δούλο, και πως (εύλογα) τότε η υποψία δεν θα βάραινε τον εναγόμενο αλλά εκείνους τους άλλους δολοφόνους – δύναται να υποστηρίξει το επιχείρημα πως: ο ίδιος δεν φαντάζεται (δεν του φαίνεται εύλογο, πιθανό) να υπάρξει άνθρωπος τόσο *θερμός και γενναίος* (νέο σημείο), που εάν συναντήσει σε *τόσο προχωρημένη ώρα της νύχτας* (σημείο), *μαχαιρωμένους να ασπαίρουν ακόμα* (σημείο) να μην αλλάξει δρόμο και να φύγει· παρά να καθίσει και να εκθέσει τη ζωή του σε τόσο μεγάλο κίνδυνο (σημείο), προσπαθώντας να μάθει τους κακούργους (σημείο)¹⁰⁵.

Ο εναγόμενος συνεχίζει τον λόγο του και ισχυρίζεται πως, εάν όπως προέβαλλε είναι περισσότερο εύλογο οι διαβάτες εκείνοι να έκαναν αυτό που ο εναγόμενος προέβαλλε ως πιθανό να είχαν κάνει· δεν είναι καθόλου λιγότερο εύλογο, να εγκατέλειπαν τα θύματα εκείνοι οι οποίοι θα τα σκότωναν για τα ενδύματά τους. Και προχωρώντας τον λόγο του, προβάλλει ως εύλογη απάντηση στο επιχείρημα των εναγόντων – οι οποίοι υποστήριζαν ότι δεν έχουμε να κάνουμε (δεν είναι εύλογο και πιθανό να έχουμε να κάνουμε εννοείται) με περίπτωση στην οποία είναι πιθανόν να είδε άλλους να σκοτώνουν κάποιον κι εκείνοι για να μην τους μαρτυρήσει να τον σκότωσαν, διότι τότε μαζί με τον φόνο αυτόν, θα φανεωνόταν και το άλλο κακούργημα, και σε εκείνους τους κακούργους θα έπεφταν οι υπόνοιες – ότι αν ειδοποιήθηκαν οι αρχές ή όχι, για άλλο κακούργημα συγχρόνως με τον φόνο αυτό, ποιος ξέρει; Κανείς δεν φρόντισε να το μάθει αυτό. Αφού μια τέτοια αναγγελία κακούργηματος δεν ακούστηκε, ο εναγόμενος ισχυρίζεται πως, δεν είναι απίθανο να σκοτώθηκε το θύμα απ' αυτούς τους άγνωστους κακούργους (II δ', § 4-6) [Δενδρινού] [Maidment].

---

¹⁰⁵Ο εναγόμενος σκεπτόμενος και ορμώμενος από τα σημεία που οι ενάγοντες προέβαλλαν στον δικό τους λόγο, δύναται να αναπτύσσει εδώ τον δικό του λόγο, δημιουργώντας καινούρια σημεία ορμώμενος από αυτά, όπως λόγου χάρι ότι: ο ίδιος δεν φαντάζεται να υπάρξει άνθρωπος τόσο *θερμός και γενναίος* (σημείο), που εάν συναντήσει σε *τόσο προχωρημένη ώρα της νύχτας* (σημείο), *μαχαιρωμένους να ασπαίρουν ακόμα* (σημείο), να μην αλλάξει δρόμο και να φύγει, παρά να καθίσει και να εκθέσει τη ζωή του σε τόσο μεγάλο κίνδυνο (σημείο), προσπαθώντας να μάθει τους κακούργους. Εδώ, αυτό που ο εναγόμενος ισχυρίζεται, είναι ένα νέο σημείο-επιχείρημα. Το οποίο μπόρεσε ο εναγόμενος να το δημιουργήσει, σκεπτόμενος τα σημεία που δημιουργήθηκαν και προβλήθηκαν στους προηγούμενους λόγους τους και σκεπτόμενος τί δύναται να είναι εύλογο (πιθανό) τα σημεία αυτά να μας δείχνουν, να μας μεταφέρουν σχετικά με την ερώτηση: «ποια δύναται να είναι η υπόθεσή μας; Τί δύναται να είναι πιθανό να έγινε;».

Κατόπιν αναπτύσσοντας τον δεύτερο λόγο της απολογίας του, ο εναγόμενος προβάλλει ένσταση – δηλαδή προβάλλει ένα επιχείρημα, το οποίο δύναται να γεννά αμφιβολία σχετικά με τη μαρτυρία του δούλου, με αυτήν την έννοια χρησιμοποιούμε την *ένσταση* – σχετικά με τη μαρτυρία του δούλου. Η ένσταση αυτή συνοδεύεται από το επιχείρημα πως, οι ελεύθεροι πολίτες, εάν φανερωθούν ότι ψευδομαρτύρησαν, καταδικάζονται σε ατίμωση και χρηματικό πρόστιμο¹⁰⁶. Αλλά ο δούλος, του οποίου η μαρτυρία ούτε από έλεγχο πέρασε ούτε και αποσπάστηκε με βάσανο – όπως συνηθιζόταν –, πού θα δώσει λόγο σε περίπτωση που ψευδομαρτυρούσε; Και ποιος έλεγχος είναι δυνατόν; Αφού χωρίς κανέναν κίνδυνο¹⁰⁷ επρόκειτο να δώσει μαρτυρία, αυτός τίποτα το φοβερό δεν έπαθε από τους κυρίους του και εχθρούς μου, με το να πείσθηκε – εύλογα, πιθανόν εννοείται εδώ – να πει ψέματα εναντίον μου. Ο εναγόμενος προβάλλει εδώ ένσταση, καθώς η μαρτυρία του δούλου φαίνεται να μην μπορεί να αξιώνει μεγάλη ισχύ, αξιοπιστία, λόγω του εύλογου επιχειρήματος το οποίο προβάλλει ο εναγόμενος σχετικά με τον τρόπο που η μαρτυρία αυτή αποσπάστηκε. Καθώς ισχυρίζεται πως, η μαρτυρία αυτή χάνει σε αξιοπιστία λόγω του ότι ο δούλος ό, τι και να ισχυριζόταν δεν θα είχε κάποιο κόστος, κανέναν κίνδυνο, για να επιθυμεί να προβάλλει μόνον ότι θεωρούσε πως ήταν αληθινό, λόγου χάρι «μας χτύπησε αυτός ή ο δείνα»· αλλά εφόσον γνώριζε πως, κανένα κόστος δεν θα του αποκόμιζε ο λόγος του, είναι πολύ πιθανόν (σκέφτεται ο εναγόμενος) απλά να συμφώνησε σε ότι οι κύριοι – και εχθροί μου λέει αυτό δεν πρέπει να το ξεχνάμε – του υποδείκνυαν ως αυτό που πρέπει να ειπωθεί, λόγου χάρι «ήταν ο δείνα, έτσι δεν είναι;»¹⁰⁸.

Στη συνέχεια, ισχυρίζεται ότι το επιχείρημα που προέβαλλαν οι ενάγοντες – πως είναι περισσότερο πιθανό να ήταν παρών στο έγκλημα παρά να μην ήταν, διότι εάν έβαζε άλλον θα υπήρχε κίνδυνος να μην πάει καλά η «δουλειά» και από την άλλη πιο εύλογο ήταν να ήθελε να πάει ο ίδιος, καθώς κανένας άλλος (πιθανόν) δεν θα έδειχνε τον ίδιο ζήλο για να σκοτώσει τον νεκρό όσο ο ίδιος ο εχθρός του – δεν είναι, δεν δύναται να είναι, καθόλου εύλογο επιχείρημα. Διότι ο ίδιος, όπως ισχυρίζεται, βρισκόταν στο σπίτι του το βράδυ του περιστατικού και ως προς την ισχύ ή όχι του επιχειρήματός του αυτού, είναι διαθέσιμος να

---

¹⁰⁶Νέο σημείο το οποίο αναδύθηκε, χάρις στο ότι μπόρεσε ο εναγόμενος να το σκεφτεί και να το προβάλλει ως εύλογο.

¹⁰⁷Και εδώ, μπορούμε να διακρίνουμε ένα νέο σημείο που προβάλλει ο εναγόμενος και το οποίο δύναται να δημιουργεί, να κατασκευάζει την υπόθεσή μας.

¹⁰⁸Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφέρουμε πάλι και ένα εύλογο επιχείρημα που υποστήριξε σε κάποιο σημείο παραπάνω στον λόγο του ο εναγόμενος σχετικά με τη μαρτυρία του δούλου και σχετικά με το γιατί δεν δύναται να θεωρηθεί αξιόπιστη. Διότι όπως υποστήριξε παραπάνω ο εναγόμενος σκεπτόμενος τα σημεία που προβλήθηκαν σχετικά με το περιστατικό, σχετικά με το σε τι κατάσταση ήταν ο δούλος – μαχαρωμένος και τρομαγμένος: «είναι πολύ πιθανόν απλά να αναγνώρισε λάθος ο δούλος».

παραδώσει προς βασανισμό όλους τους δούλους του¹⁰⁹, για να εξακριβωθεί, να διαπιστωθεί (ή όχι) η αξιοπιστία του ισχυρισμού του, του επιχειρήματός του.

Ολοκληρώνοντας τον λόγο του, ο εναγόμενος προβάλλει ένα τελευταίο εύλογο επιχείρημα ως απάντηση και ένσταση προς το επιχείρημα των εναγόντων – οι οποίοι ισχυρίστηκαν πως, είναι πολύ πιθανό να σκότωσε τον νεκρό, διότι δύναται να φαίνεται (να δείχνεται ως) εύλογο λόγω της έχθρας που χαρακτήριζε τη σχέση του με τον νεκρό, ότι πιθανόν ο φόβος του να μην χάσει την περιουσία του να τον οδήγησε στην πράξη του φόνου από άμυνα προς την έχθρα που χαρακτήριζε τη σχέση του με το νεκρό· και κατά συνέπεια (πιθανόν) κινούμενος από φόβο μην χάσει την περιουσία του λόγω της έχθρας αυτής, να προχώρησε στον φόνο – το οποίο κατά τον εναγόμενο δεν είναι, δεν μπορεί να είναι, καθόλου εύλογο επιχείρημα. Και δεν το θεωρεί καθόλου εύλογο το επιχείρημα αυτό, διότι, ο εναγόμενος προβάλλει ως ένσταση σε αυτό το επιχείρημα, τη σκέψη πως: «σε όσους ατυχούν, συμφέρει να επιχειρούν κάτι νέο, επειδή από τις μεταβολές των πράξεών τους ελπίζουν να μεταβληθεί και η δυστυχία τους· ενώ στους ευτυχείς, συμφέρει να μένουν ήσυχοι και να διατηρούν τα καλά που έχουν, διότι, όταν αλλάζουν τα πράγματα, μπορεί από ευτυχείς να γίνουν δυστυχείς»¹¹⁰.

---

¹⁰⁹Και εδώ, το επιχείρημα αυτό του εναγόμενου προκύπτει – δηλαδή γίνεται – ως ένα νέο σημείο, όπως παραπάνω αντίστοιχα προέκυψαν και άλλα σημεία. Το οποίο σημείο μπόρεσε να δημιουργηθεί, σκεπτόμενος ο εναγόμενος να προβάλλει (να βρει να σκεφτεί) άλλα σημεία, όπως ότι, *βρισκόταν στο σπίτι του το βράδυ εκείνο*, και άλλο σημείο, ότι, *μπορεί να παραδώσει τους δούλους του προς βασανισμό προς υποστήριξη αυτού*. Ωστόσο, και η μαρτυρία των δούλων του εναγόμενου προκύπτει ως ένα νέο σημείο σχετικά με την υπόθεσή μας και τίποτα λιγότερο ή περισσότερο, ούτε σημείο που «κλείνει» ούτε σημείο που «ανοίγει» οριστικά την υπόθεση. Θα ήταν άτοπο ή καλύτερα δεν θα είχε νόημα να πούμε πως, πρόκειται για «το κρίσιμο σημείο της υπόθεσης» ή για το σημείο εκείνο «που μας λέει πολλά πράγματα σχετικά με την υπόθεση, που μπορεί και της δίνει κάποιο νόημα». Διότι στην ανάγνωση αυτή, ακριβώς αυτό προσπαθούμε να δείξουμε, πως πρόκειται για ένα σημείο, το οποίο δύναται να (και) δημιουργείται, κατασκευάζεται από τους λόγους, τα επιχειρήματα των αντιδίκων, και ως τέτοιο, είναι απλά ένα σημείο. Και το σημαντικότερο, μπορεί και δημιουργείται, μπορεί να/και υπάρχει ως τέτοιο, ως σημείο, χάρις στο ότι οι αντίδικοι μπορούν και προβάλλουν, δημιουργούν ορμώμενοι από διάφορα σημεία που σκέφτονται και βρίσκουν, επιχειρήματα, τα οποία δύναται να παράγουν, να δημιουργούν και νέα σημεία (τα οποία μπορούμε να τα σκεφτούμε, να τα έχουμε υπόψη μας) σχετικά με το ερώτημα, *ποια δύναται να είναι την υπόθεσή μας*.

¹¹⁰Μπορούμε να ισχυριστούμε πως, ο εναγόμενος αξιώνει να διακρίνεται ο ίδιος ως ευτυχής στο σημείο αυτό. Αλλά από την άλλη, φαίνεται να δύναται να είναι εύλογο και ως ότι, ακόμα και να ατυχούσε, να του έπαιρναν την περιουσία του, θα επιχειρούσε κάτι νέο. Το σημείο αυτό δύναται να ερμηνευθεί διττά και να ενισχύει τη θέση του εναγόμενου, είτε αυτός δύναται να δείχνεται ως ότι πιθανόν να ανήκει στην πρώτη κατηγορία είτε στη δεύτερη. Οπότε, σαν να επιθυμεί ο εναγόμενος προβάλλοντας το επιχείρημα αυτό να δύναται να διακρίνεται ο ίδιος ως ανήκων στην κατηγορία των ευτυχισμένων ανθρώπων. Δηλαδή των ανθρώπων εκείνων, που δεν επιθυμούν με κάτι νέο να αλλάξουν την κατάσταση στην οποία βρίσκονται, και οι οποίοι δεν θα έβαζαν σε κίνδυνο την ευτυχία τους αυτή, πράττοντας έναν φόνο, διότι τότε θα ήταν πολύ πιθανόν να γίνει δυστυχής. Βέβαια, στο σημείο αυτό αξίζει να σημειώσουμε πως, το επιχείρημα αυτό του εναγόμενου είναι ένα εύλογο επιχείρημα, αλλά μετέωρο, ανίσχυρο ως προς το να μπορεί να υποστηρίξει ότι ο ίδιος ανήκει σε εκείνους που ευτυχούν. Και συνεπώς που δεν θα έπρατταν κάτι που θα έθετε σε κίνδυνο την ευτυχία αυτή· διότι οι ενάγοντες ισχυρίστηκαν ακριβώς πως: λόγω της έχθρας του νεκρού, ο οποίος τον καταδίωκε συνεχώς με δίκες και λόγω των οποίων είχε χάσει αρκετό μέρος της περιουσίας του, και επίσης λόγω του ότι είχε κατά νου ο νεκρός να τον ρίξει σε ακόμη μια δοκιμασία, κατηγορώντας τον για κλοπή, με κίνδυνο να χάσει και άλλο μέρος της περιουσίας του. Συνεπώς, στο σημείο αυτό, δύναται να διακρίνουμε τον εναγόμενο και ως ανήκων σε εκείνους του ανθρώπους οι οποίοι ατυχούν, και οι οποίοι με κάτι νέο, με μια πράξη τους νέα – έναν φόνο εν προκειμένω –, πιθανόν να επιθυμούσαν να ανατρέψουν την ατυχία τους αυτή – το ότι ο νεκρός τον καταδίωκε επανειλημμένως με δίκες.

1.1. Ανάπτυξη μερικών σκέψεων ως προς τα επιχειρήματα που διαμορφώνονται στην τετραλογία αυτή *εκ του εικότος – σκεπτόμενοι οι διάδικοι αυτό που δύναται να είναι πιθανό*. Σχολιασμός κάποιων σημείων που γεννιούνται και μπορούν να δημιουργούνται χάριν και μέσω του *εικότος*.

Το επιχείρημα *εκ του εικότος*¹¹¹, χάρις στη μορφή – δηλαδή χάρις στην οδό που ακολουθεί αυτό το επιχείρημα για να δημιουργείται, χάρις στον τρόπο που γεννιέται – που έχει, μπορεί να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα να γεννηθεί η αμφιβολία ή να μπορεί να αναδύεται η αμφιβολία¹¹². Στην πρώτη τετραλογία, το επιχείρημα αυτό, μπορεί να αναδείξει το κατασκευασμένο του επιχειρήματος ή των επιχειρημάτων, την «μη φυσικότητά» τους. Άρα και τη μη αναγκαία πιθανότητα τα πράγματα που λέγονται να είναι μόνον έτσι όπως ο ένας ή ο άλλος αντίδικος ισχυρίζεται ότι έχουν. Κάτι σαν το μη φυσικό του επιχειρήματος – ότι δηλαδή δεν πρόκειται ας πούμε για κεραυνό, για κάποιο φυσικό φαινόμενο, αλλά για *κάτι άλλο* το οποίο δύναται να κατασκευαστεί –, την *κατασκευασμένη του φυσικότητα*, να δύναται να την αναδεικνύει, να την γεννά, ο αντίδικος, με την απάντηση που θα προβάλλει μέσω και χάριν του λόγου του προς τον λόγο του αντιδίκου. Και κυρίως, ή μάλλον η απάντηση αυτή καθίσταται δυνατή χάρις στο επιχείρημα που αναδύεται, που δημιουργείται εκ του πιθανού, από το ερώτημα και την απορία σχετικά με το *τί δύναται να είναι εύλογο (πιθανό)* και *τί δεν δύναται να είναι εύλογο ταυτόχρονα*, ή *λιγότερο εύλογο*, για να μπορεί να υποστηριχθεί σχετικά με ένα περιστατικό ή μια υπόθεση ή σχετικά με ένα πράγμα που είναι υπό συζήτηση – και αναζήτηση, είναι ένα ζητούμενο – και αγνοούμε.

Στην απολογία του εναγόμενου μπορούμε να διακρίνουμε κάτι ενδιαφέρον, ο ίδιος αφού έχει προηγουμένως αναπτύξει εύλογα, ικανοποιητικά, μέσω πιθανών επιχειρημάτων – που έχει διαμορφώσει σκεπτόμενος κάποια σημεία και κατόπιν δημιουργώντας ορμώμενος από αυτά εύλογα επιχειρήματα – γιατί είναι εύλογο να ήταν κλέφτες εκείνοι που χτύπησαν τον κύριο μαζί με τον δούλο του· προχωρά τη σκέψη του και ισχυρίζεται πως: «πιθανόν και να μην ήταν κλέφτες, αλλά πιθανόν να είδε κάποιους άλλους να κάνουν κάποιο έγκλημα και κατόπιν

---

¹¹¹Για μια διαφορετική περιγραφή σχετικά με το επιχείρημα που δημιουργείται εκ του εικότος στην πρώτη τετραλογία του Αντιφώντα, βλ. Gagarin (2002) σ. 112-118: «[...] that probability arguments in general have only a limited validity. This is confirmed at the end by the presentation of an unrefuted and thus, Antiphon seems to imply, irrefutable piece of factual evidence. The importance of probability arguments is thus undeniable but also limited, and on the scale of proofs they must rank below certain kinds of factual evidence» σ. 118. Βλ. και Δενδρινού, σ. 93-97, Maidment, σ. 50-5. Επίσης, Tindale, *A Question of Appearance: Weak and Strong Arguments at Rhet. 140A23*, σ. 1-14 και κεφ. 5, σ. 69-82, από το *Reasons' Dark Champions...*

¹¹²Η οποία αμφιβολία με τη σειρά της ενδέχεται να γεννά επιχείρημα, δηλαδή την ανάγκη για επιπλέον επιχειρήματα, για πληρότητα· καθώς η αμφιβολία αυτή πιθανόν να είναι μια κατάσταση – στην οποία κάποιος ή κάτι είναι και αισθάνεται – ελλιπής και αποζητά πληρότητα, «σιγουριά», ακόμη και εάν η πληρότητα (σιγουριά) αυτή είναι απλώς πιθανή, περιστασιακή, με ανοιχτό το ενδεχόμενο να μην είναι την επόμενη στιγμή εάν άλλα σημεία μπορέσουν να βρεθούν, να δημιουργηθούν σχετικά με κάτι.

αυτοί να τους δολοφόνησαν για να μην τους μαρτυρήσει, ποιος το ξέρει αυτό;». Στο σημείο αυτό, θα αναμέναμε – δηλαδή θα μας φαίνονταν εύλογο – να μην προχωρήσει ο εναγόμενος περαιτέρω τη σκέψη του και να ισχυριστεί πως πιθανόν και να μην δολοφονήθηκαν για τα ρούχα τους.

Εύλογο θα μας φαίνονταν πως, από τη στιγμή που μπόρεσε ο εναγόμενος και ανέδειξε τη μη φυσική ισχύ¹¹³ του επιχειρήματος των εναγόντων – δηλαδή τη μη φυσική και μοναδική ισχύ του επιχειρήματός τους, τη μη μοναδική πιθανότητα να έχει μόνον έτσι το πράγμα. Ότι (εύλογα) δηλαδή έχουμε να κάνουμε με προμελετημένο φόνο καθώς το στοιχείο, το γεγονός (θα αναδειχθεί σε ένα σημείο μεταξύ άλλων) ότι δεν τους είχαν πάρει τα ρούχα (εύλογα) μπορεί να δείχνει πως δεν πρόκειται για κλέφτες – ότι θα αρκούσαν στο γεγονός αυτό. Ότι μέσω του επιχειρήματός του¹¹⁴, εύλογα μπορεί να παράγεται και να προβάλλεται ότι, πιθανόν να έχουμε να κάνουμε με φόνο προερχόμενο από κλέφτες. Και πως το γεγονός-στοιχείο (σημείο) ότι βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα, δεν μπορεί να αποδεικνύει ότι δεν ήταν κλέφτες, διότι, *πιθανόν* να μην πρόλαβαν να τους πάρουν τα ρούχα, διότι *πιθανόν* κάποιος να πλησίαζε εκείνη την ώρα. Ο εναγόμενος, αντί να εφυσυχάζει στο γεγονός αυτό (δηλαδή σε αυτό το εύλογο επιχείρημα που μπόρεσε να δημιουργήσει και να προβάλλει), προχωρά τη σκέψη του και στοχάζεται (σκέφτεται) περαιτέρω σχετικά με το τί δύναται να είναι πιθανό να έχει συμβεί, τοποθετώντας και ένα επιπλέον επιχείρημα: ότι είναι εύλογο (πιθανόν) ακόμη και να είδε κάποιους άλλους να διαπράττουν κάποιο έγκλημα και αυτοί για να μην τους μαρτυρήσει, (πιθανόν) να τον δολοφόνησαν¹¹⁵.

Στο σημείο αυτό, μπορούμε να διακρίνουμε ότι, το επιχείρημα που γεννιέται εάν ακολουθήσουμε την οδό εκείνη που μας επιτρέπει να στοχαστούμε σχετικά με το τί δύναται να είναι πιθανό (εύλογο) σχετικά με μια υπόθεση, με ένα περιστατικό, ή με ένα πράγμα· μπορούμε να είμαστε σε θέση ή μάλλον μπορούμε να βρεθούμε σε έναν τόπο, σε μια θέση,

---

¹¹³Φυσική, με την έννοια να ισχύει με μίαν αναγκαιότητα, « [...] *διότι το φυσικό, η φύση, δεν έχει αντίπαλο*», από προφορικές παραδόσεις του Παντελή Μπασάκου. Δεν δύναται να έχει αντεπιχείρημα, καθότι «φυσικό» αντλεί τη ισχύ του, κατά κάποιο τρόπο από τη φυσικότητά του αυτή, οπότε δεν χρειάζεται υποστήριξη ή μάλλον δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ή δεν δύναται να υπάρξει πιθανότητα να μην ισχύει. Διότι το φυσικό, ισχύει όπως όταν σκεφτόμαστε πως, *εάν έχω αυτά τότε απαραίτητα, αναγκαία θα έχω και το άλλο, χωρίς καμία δυνατή πιθανότητα να μην έχω το άλλο εάν έχω αυτά, αλλά πιθανόν και κάτι καινούριο, άλλο από το άλλο που νόμιζα ότι θα έχω εάν έχω αυτά*.

¹¹⁴Το οποίο δύναται να δημιουργηθεί, να αναδυθεί, και κατόπιν να μπορεί να υπάρξει, εκ του πιθανού – σκεπτόμενοι δηλαδή οι διάδικοι τί δύναται να είναι πιθανό να έγινε. Για να είμαστε πιο ακριβείς, χάρις στο ότι μπορούν να σκέφτονται τί δύναται να είναι πιθανό να έγινε, δηλαδή χάρις στο εικός, το οποίο μπορεί να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα πρωτίστως να υπάρχει επιχείρημα κι έπειτα να μπορούν να δημιουργούνται επιχειρήματα.

¹¹⁵Δηλαδή σαν να ανοίγει στο σημείο αυτό ο εναγόμενος, μια νέα προοπτική, μια νέα κατεύθυνση για να δύναται να προσεγγιστεί το ζήτημα. Και αυτό μπορεί και το κάνει, μέσω του επιχειρήματος που δημιουργεί από το εικός, σκεπτόμενος τί μπορεί να είναι πιθανό με την υπόθεσή μας.

από την οποία θα μπορούμε να διακρίνουμε πως: δεν έχει να κάνει το είδος του επιχειρήματος αυτού, μόνο με το γεγονός ότι θα μπορείς να είσαι σε θέση, λ.χ. να μπορείς να παρατηρείς, να αντιλαμβάνεσαι πως, το επιχείρημα που υποστήριζε ο αντίδικος δεν ισχύει με φυσική αναγκαιότητα· ή ότι μπορείς να αντιλαμβάνεσαι ότι, το επιχείρημα του αντιδίκου είναι ένα επιχείρημα μεταξύ άλλων που δύνανται να υποστηριχθούν σχετικά με τα πράγματα εκείνα που είναι υπό συζήτηση μεταξύ των αντιδίκων.

Αλλά κυρίως, το επιχείρημα που γεννιέται εκ του πιθανού – σκεπτόμενοι δηλαδή τί μπορεί να υποστηριχθεί ως εύλογο, ως πιθανό ή καλύτερα η δυνατότητα να μπορούμε να σκεφτόμαστε τί δύναται να είναι πιθανό σχετικά με κάτι – κάνοντας αυτό το πράγμα, να δείχνει δηλαδή τη μη φυσική ισχύ του επιχειρήματος του αντιδίκου, δύναται να κατορθώνει να γεννά, να αναδύεται η δυνατότητα να μπορούν υποστηριχθούν και *άλλα πιθανά, εύλογα επιχειρήματα*¹¹⁶. τα οποία ενδεχομένως να μην μπορούσαμε να τα σκεφτούμε, χωρίς τους λόγους των αντιδίκων, δηλαδή των επιχειρημάτων που εντός τους προβάλλουν. Οι οποίοι λόγοι με τη σειρά τους δύνανται να δημιουργούνται, χάρις στο επιχείρημα εκ του εικότος, χάρις στο ότι μπορούμε να σκεφτόμαστε τί δύναται να είναι εύλογο να σχετίζεται με την υπόθεσή τους (δηλαδή τί δύναται να είναι πιθανό να την κατασκευάζει). Το οποίο εύλογο επιχείρημα, έκαστος από τους αντιδίκους προσπαθεί να σκεφτεί, να εκφέρει, να το δημιουργήσει και να το προβάλλει για να μας αναπαραστήσει (δηλαδή να δημιουργήσει, να παράξει, με αυτήν την έννοια), δηλαδή να μας κάνει να μπορέσουμε να βρεθούμε σε μια θέση από την οποία θα μπορούμε να καταλαβαίνουμε, να αντιλαμβανόμαστε, *τί πράγματα και γιατί*, είναι εύλογα, πιθανά, σχετικά με αυτό το πράγμα (ή αυτά τα πράγματα) που είναι υπό συζήτηση και προσπαθούμε να μάθουμε.

Παραδείγματος χάριν, ο εναγόμενος στην τετραλογία αυτή, συνεχίζει τον λόγο του και ισχυρίζεται πως: «πιθανόν να είδε ο νεκρός κάποιους να κάνουν κάποιο έγκλημα κι εκείνοι για να μην τους μαρτυρήσει (πιθανόν) να τον δολοφόνησαν». Πράγμα το οποίο, δηλαδή το παράδειγμα αυτό, δύναται να μπορεί να αναδεικνύει, να περιγράφει με τί είδους επιχείρημα πιθανόν να έχουμε να κάνουμε, όταν αρχίζουμε να στοχαζόμαστε σχετικά με το τί δύναται να είναι πιθανό (εύλογο) να μπορεί να υποστηριχθεί σχετικά με ένα πράγμα που είναι υπό

---

¹¹⁶Τα οποία, *άλλα πιθανά, εύλογα επιχειρήματα*, δύναται να ανοίγουν προοπτικές, να ανοίγουν κάποιες κατευθύνσεις που η υπόθεσή μας πιθανόν να πάρει. Κάτι σαν, να δύναται να ανοίγει, να δημιουργεί προοπτικές που μπορεί η υπόθεσή μας, το περιστατικό το οποίο αγνοούμε να μπορεί να πάρει. Προοπτικές της υπόθεσης, δύναται να δημιουργεί το επιχείρημα εκ του εικότος: καθώς μπορεί να τις δημιουργεί χάρις στο ότι το επιχείρημα αυτό, δηλαδή η σκέψη μας όταν ακολουθεί αυτήν την οδό για να δημιουργηθεί, που έγκειται στο να σκέφτεται τί δύναται να είναι πιθανό, μπορεί και αναδεικνύει ταυτόχρονα τη *μη φυσικότητά* του επιχειρήματος που έχει ακουστεί, γεννάει με τον τρόπο αυτό αμφιβολία, αμηχανία, αλλά ταυτόχρονα έχει δημιουργήσει και μια νέα προοπτική για να μπορεί να προσεγγιστεί η υπόθεσή μας, την οποία αγνοούμε, και προσπαθούμε να μάθουμε.

συζήτηση· λόγου χάρι, όπως στην πρώτη τετραλογία, που το πράγμα το οποίο είναι υπό συζήτηση είναι ότι, οι ενάγοντες ισχυρίζονται ότι ο εναγόμενος σκότωσε τον νεκρό και ο εναγόμενος ισχυρίζεται ότι δεν τον σκότωσε. Αλλά και τί δύναται να είναι πιθανό (εύλογο) σχετικά με διάφορα πράγματα (ζητήματα) τα οποία συζητιούνται, προκύπτουν (γεννιούνται, αναδύονται) από τη συζήτηση, από την διαμάχη των επιχειρημάτων που λαμβάνει χώρα μεταξύ των αντιδίκων. Πράγματα όπως, γιατί δύναται να είναι πιθανό να έχουμε να κάνουμε με προμελετημένο φόνο, ή όχι προμελετημένο φόνο, ή γιατί (δύναται) οι άλλοι που μισούσαν λιγότερο τον νεκρό από ότι ο εναγόμενος να μην είναι πιθανό να τον σκότωσαν, ή γιατί δύναται η υποψία της πράξης του φόνου (πιθανόν) να απέτρεπε τον εναγόμενο από το να κάνει μια τέτοια πράξη, αλλά (πιθανόν) όχι και τους άλλους που τον εχθρεύονταν λιγότερο.

Δεν σημαίνει απαραίτητα, εξ ανάγκης, ότι ισχύει, ότι δύναται να είναι πιθανό ένα και μοναδικό από αυτά τα επιχειρήματα που μπορούν και αναδύονται χάρις στη δυνατότητα να μπορούμε να σκεφτόμαστε σχετικά με πράγματα που πιθανόν μπορεί να έχουν συμβεί. Αλλά κυρίως, τα επιχειρήματα που αναδύονται, εάν στοχαζόμαστε σχετικά με το τί δύναται να είναι πιθανό, εύλογο να έχει συμβεί, μπορούν να δημιουργήσουν *πιθανές προοπτικές*¹¹⁷. Για να μπορούμε να σκεφτόμαστε, πώς θα δύναται να προσεγγίζουμε, πώς θα μπορούμε να μάθουμε το πράγμα εκείνο που αγνοούμε – εάν δύναται να είναι πιθανόν να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος, εν προκειμένω, αλλά όχι μόνον αυτό¹¹⁸. και ποια επιχειρήματα τα οποία θα δύναται να γίνουν, θα δύναται να αναδειχθούν ως πιθανά με τον τρόπο που οι αντίδικοι θα τα διαμορφώσουν και θα τα προβάλλουν, να μπορούν να μας πείσουν (ως εύλογα) σχετικά με αυτό που δεν γνωρίζουμε, ή καλύτερα που μας είναι άγνωστο, αλλά επιθυμούμε να μάθουμε.

Για αυτόν τον λόγο, τα επιχειρήματα που γεννιούνται, που αναδύονται στις τετραλογίες μεταξύ των αντιδίκων, καθώς αυτοί μπορούν να σκέφτονται (από το) τί δύναται να είναι εύλογο (πιθανό)· μπορούν να μας κάνουν να καταλάβουμε πως, *ψάχνουμε τρόπους*¹¹⁹ – μέσω των επιχειρημάτων που αναδύονται σκεπτόμενοι τί δύναται να είναι πιθανό (εικός) – οι

---

¹¹⁷Τα επιχειρήματα εκ του εικότος (αυτά που δημιουργούνται καθώς δύναται κάποιος να σκέφτεται τί μπορεί να είναι πιθανό σχετικά με κάτι), μπορούμε να ισχυριστούμε πως δημιουργούν προοπτικές, μέσω των οποίων δύναται να προσεγγίζουμε το πράγμα που αγνοούμε και θέλουμε να μάθουμε. Ωστόσο, αυτό το πράγμα δεν είναι μόνον εάν σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος, αλλά λ.χ. και εάν η έχθρα μπορεί να είναι πιθανό, να τον οδήγησε (να οδηγή) ή όχι σε μια τέτοια πράξη, ή εάν δύναται αυτοί που τον μισούσαν λιγότερο να είναι πιο πιθανό ή όχι να τον σκότωσαν, γνωρίζοντας (πιθανόν) πως οι υποψίες θα βαρύνουν τον μεγαλύτερο εχθρό του. Ή εάν δύναται ο φόβος για να μην χάσει την περιουσία του κάποιος να μπορεί να τον οδηγήσει ή όχι σε μια πράξη φόνου. Και πολλά άλλα τέτοια παρόμοια ζητήματα-πράγματα, που δύναται να διακρίνουμε στην τετραλογία αυτή να αναδύονται, να γεννιούνται.

¹¹⁸Βλέπε σημείωση 117 παραπάνω.

¹¹⁹Κάτι σαν να ψάχνουμε κατευθύνσεις, προοπτικές, σαν να ψάχνουμε μια πορεία στη σκέψη μας η οποία θα μπορεί να μας μαθαίνει πράγματα.

οποίοι θα μας κάνουν, δηλαδή θα μπορούν να δημιουργούν έναν τόπο, έναν χώρο¹²⁰ τα επιχειρήματα αυτά (δηλαδή το εικότος), όπου (ή από όπου) θα είμαστε σε θέση να μπορούμε να μαθαίνουμε πράγματα άγνωστα σε μας, ή πιο απλά, να μπορούμε να μαθαίνουμε πράγματα. Πράγματα, όπως παραδείγματος χάριν: τί δύναται να είναι πιο πιθανό να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος; Βέβαια, δεν μαθαίνουμε μόνον αυτό, αλλά και πολλά άλλα πράγματα στην πορεία, στην προσπάθειά μας να μάθουμε αυτό, απλά όλα τα άλλα πράγματα που μαθαίνουμε, τα οποία είναι εξίσου σημαντικά, όπως λόγου χάρη ότι βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα, ή ότι ο νεκρός και ο εναγόμενος είχαν μια πρότερη σχέση η οποία διακρινόταν από μια διαμάχη αρκετών δικών μεταξύ τους, ή ότι δύναται να είναι πιθανό κι εκείνοι που τον μισούσαν λιγότερο να τον σκότωσαν, διότι (πιθανόν να) γνώριζαν πως τον εναγόμενο θα βαρύνουν οι υποψίες· όλα αυτά τα πράγματα γυρνάνε γύρω από το ζήτημα αυτό στις τετραλογίες, δηλαδή γύρω από το ζητούμενο, εάν και γιατί δύναται να είναι εύλογο (πιθανό), να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος τον νεκρό¹²¹. Κάτι σαν, τα επιχειρήματα που αναδύονται, που γεννιούνται (δημιουργούνται) εκ του εικότος, σκεπτόμενοι τί μπορεί να είναι εύλογο να έχει συμβεί ή να μην έχει συμβεί, να είναι ένα πράγμα ή πράγματα ή τρόποι, ή επιχειρήματα, τα οποία μπορούν να μας μαθαίνουν πράγματα. Να δύναται να διαγράφουν τα επιχειρήματα που γεννιούνται εκ του εικότος, μια πορεία στην οποία γίνεται υπαρκτή η δυνατότητα να μπορούμε να διακρίνουμε, να αντιληφθούμε (κάποιους) τρόπους, οι οποίοι μπορούν μας δείχνουν, πώς θα δύναται να μαθαίνουμε πράγματα που αγνοούμε ή σκέτο πώς θα δύναται να μαθαίνουμε πράγματα.

Στην πρώτη τετραλογία σχετικά με τη μαρτυρία του δούλου, ο εναγόμενος δύναται να αναδεικνύει την ενδεχόμενη, την πιθανή και μη φυσική ισχύ της μαρτυρίας, την κατασκευασμένη της ισχύ, την κατασκευασμένη της ταυτότητα. Δηλαδή το να μην δύναται η μαρτυρία να είναι μόνον έτσι, ως μαρτυρία η οποία θα αντλεί την ισχύ της από το γεγονός ότι είναι μαρτυρία ή το να μην δύναται η μαρτυρία αυτή να ισχύει με μίαν αναγκαιότητα, όπως ισχύει ότι: εάν βάλω το χέρι μου στη φωτιά ακάλυπτο από το οτιδήποτε, με μίαν (φυσική) αναγκαιότητα θα καεί. Καθώς ο εναγόμενος υποστηρίζει, μέσω και χάρις στο επιχείρημα που μπορεί να γεννηθεί από το εικότος (το εύλογο), ότι πιο πιθανό όσον αφορά τη μαρτυρία είναι

---

¹²⁰ Του κριτή, του δικαστή, ή και σκέτο, του ανθρώπου που θα μπορεί να μαθαίνει πράγματα που του είναι άγνωστα, πράγματα που δεν γνωρίζει.

¹²¹ Η μάλλον, για να μπορέσουμε να γίνουμε λίγο πιο σαφείς, θα προσπαθήσουμε να σκεφτούμε και να κάνουμε μια διάκριση στο σημείο αυτό, όπως ότι: ενδεχομένως το ζήτημα να είναι να μάθουμε εάν δύναται να είναι πιθανό να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος τον νεκρό, αλλά το (κυρίως) ζητούμενο είναι πώς θα δύναται να μπορούμε να το μαθαίνουμε αυτό το πράγμα.

να έβαζε άλλον· για να λάβει τις προφυλάξεις ως προς τη μυστικότητα του προμελετημένου εγκλήματός του, παρά να αναγνώρισε ο δούλος σωστά, την ώρα που τον έσφαζαν και καθώς ήταν τρομαγμένος. Στο σημείο αυτό είναι σαν να υποστηρίζει και να προβάλλει ο εναγόμενος την εξής ερώτηση: «Τί από αυτά που ισχυριζόμαστε οι αντίδικοι σχετικά με τη μαρτυρία του δούλου, σας φαίνεται (δύναται να είναι) πιο εύλογο, πιο πιθανό;».

Εδώ, μπορούμε να παρατηρήσουμε πως, χάρις σε εκείνα τα επιχειρήματα που ο εναγόμενος προβάλλει και υποστηρίζει μέσω του λόγου του, μπορούμε να σκεφτούμε κάτι ενδιαφέρον. Όπως ότι, ακόμα και στην περίπτωση που δεν είχε ο εναγόμενος κανέναν δούλο να μαρτυρήσει ότι εκείνη τη μέρα δεν βγήκε καθόλου από το σπίτι του, δύναται μόνο μέσω του επιχειρήματος εκ του πιθανού, του εύλογου, να μπορεί να σπάει τη φυσική ισχύ, δηλαδή την πιθανότητα να ισχύει αναγκαστικά, αυτό που οι ενάγοντες προέβαλλαν σχετικά με τη μαρτυρία του δούλου μέσα από τον δικό τους πρώτο λόγο. Το σημαντικό πράγμα που μπορούμε να διακρίνουμε σε αυτό το σημείο, είναι πως αυτό – *το να μπορούμε να αντιληφθούμε τη μη φυσική (την πιθανότητα να μην ισχύει αναγκαστικά) ισχύ της μαρτυρίας του δούλου* –, γίνεται, μπορεί και γίνεται, ανεξάρτητα από το εάν ο ίδιος ο εναγόμενος διαθέτει ή όχι μάρτυρες προς αντίκρουση της μαρτυρίας του δούλου την οποία διέθεσαν στους δικαστές οι ενάγοντες.

Αυτό που επιθυμώ και προσπαθώ να τονίσω σε αυτό το σημείο, είναι πως, μπορούμε να σκεφτούμε ότι ο εναγόμενος, μπορεί και προβάλλει σε διάφορα σημεία μέσω του λόγου του¹²², την αξία που ενδεχομένως δύναται να έχει το επιχείρημα που αναδύεται εκ του εικότος. Καθώς στον λόγο του διακρίνουμε να μπορεί να στοχάζεται σχετικά με τη μαρτυρία του δούλου¹²³ και να μπορεί να προβάλλει πως: «δεν (δύναται να) είναι εύλογο, πιθανό, να αναγνώρισε σωστά ο δούλος, διότι, όπως μπορούμε να αντιληφθούμε και από τα στοιχεία¹²⁴ του περιστατικού – τα οποία οι ίδιοι οι ενάγοντες προέβαλλαν – οι δράστες τους μαχαίρωσαν, οπότε δεν είναι εύλογο (πιθανό), να ήταν σε θέση να δύναται να αναγνωρίσει τους δράστες, καθώς ήταν μαχαιρωμένος και τρομαγμένος». Επιπλέον, ως πιο πιθανό, πιο

---

¹²² Και χάρις στη δυνατότητα ότι μπορεί και υπάρχει και ο λόγος του εναγόμενου, ότι μια διαδικασία, η δικανική εν προκειμένω, μπορεί και κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα αυτή. Να μπορεί μεν από τη μια πλευρά να υπάρχει ο λόγος του ενάγοντα, αλλά να μπορεί από την άλλη πλευρά να υπάρχει και λόγος του εναγόμενου.

¹²³ Ανεξάρτητα από το γεγονός, εάν το κάνει από τη θέση του ως εναγόμενου, άρα πιθανόν κατά νου να έχει την προσωπική ωφέλεια (την έννοια, το συμφέρον) να μην καταδικαστεί, αυτό δεν επηρεάζει καθόλου την αξία, τη σημασία της σκέψης που στο σημείο αυτό αναπτύσσει· καθώς η σκέψη αυτή φαίνεται να μπορεί να αναδεικνύει, να περιγράφει κάτι το εύλογο ή μη εύλογο, ανεξάρτητα από τη θέση του.

¹²⁴ Δηλαδή σημεία που έγιναν στοιχεία του περιστατικού, χάρις στο ότι σκέφτηκαν, τα δημιούργησαν, και τα προέβαλλαν, οι διάδικοι.

εύλογο πράγμα, δημιουργεί και προβάλλει (αναδεικνύει) ο εναγόμενος¹²⁵ την περίπτωση να είχε συγκατανεύσει ο δούλος στις υποδείξεις των κυρίων του· καθώς ήταν τρομαγμένος από τον κίνδυνο και καθώς οι κύριοί (πιθανόν) του υποδείκνυαν ως δράστη τον εναγόμενο. Οπότε εύλογα (πολύ πιθανόν) και εκείνος απλά να συγκατανεύσει στη δική τους υπόδειξη – των εναγόντων και κυριών του – και όχι να έκανε σωστή αναγνώριση των δραστών (II, β' § 7, 8).

Μπορούμε να διακρίνουμε πως, σχετικά με τη μαρτυρία του δούλου την οποία οι ενάγοντες προέβαλλαν, δύνανται να είναι πιθανές κάποιες περιπτώσεις¹²⁶, τις οποίες ενδεχομένως χωρίς τον λόγο του εναγόμενου να μην μπορούσαμε να τις σκεφτούμε. Η σημασία, η αξία που δίνουμε στην απαραίτητη και αναγκαία δυνατότητα ύπαρξης και ακρόασης και του λόγου του εναγόμενου, σχετίζεται κυρίως με τη δυνατότητα (ιδιότητα) που η θέση του, δηλαδή ο λόγος του, κάνει υπαρκτή. Τη δυνατότητα του να μπορεί να υπάρξει ένας λόγος από τη μια πλευρά, αλλά να μπορεί να υπάρξει και ένας άλλος λόγος από την άλλη πλευρά, που μπορεί να δείχνει πώς: ο λόγος αυτός της μιας πλευράς δεν ισχύει με μια φυσική αναγκαιότητα¹²⁷, αλλά διακρίνεται ενδεχομένως (πιθανόν) από μια έλλειψη και συνεπώς από μια μη πληρότητα, καθώς η έλλειψη αυτή έγκειται στη μη πληρότητά του¹²⁸. Κάτι σαν να λείπει δηλαδή από τον λόγο του ενάγοντα η πληρότητα εκείνη, η οποία θα μπορούσε να προσφέρει στον λόγο του μιαν ισχύ εύλογη και φυσική, δηλαδή θα μπορούσε να προσφέρει στον λόγο του την πιθανότητα να ισχύει αναγκαστικά. Η έλλειψη αυτή που έγκειται στη μη πληρότητα – δηλαδή στην πιθανότητα που αναδύεται να μην ισχύει αναγκαστικά αυτό που ισχυρίζεται – του λόγου του ενάγοντα, μπορεί να γίνει αντιληπτή ως έλλειψη που μπορεί να διακρίνεται

---

¹²⁵ Αυτό το, δημιουργεί και προβάλλει ο εναγόμενος, έγκειται στο ότι σκεπτόμενος και ορμώμενος από κάποια σημεία δύνανται να προβάλλει επιχειρήματα, για να αναδεικνύονται τα πράγματα που θέλει, που επιθυμεί να αναδεικνύονται (να παράγονται) ως εύλογα να έχουν συμβεί· να δημιουργεί ως πιο πιθανό ενδεχόμενο να έχουν συμβεί αυτά, και όχι εκείνα ή κάποια άλλα.

¹²⁶ Οι περιπτώσεις αυτές δύνανται να είναι κάποιες προοπτικές, δηλαδή τα πιθανά και εύλογα ενδεχόμενα που δημιουργήθηκαν, σχετικά με το εάν είναι πιθανό να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος τον νεκρό και γιατί, και χάρις στα επιχειρήματα που αναδύονται, που δημιουργούνται σκεπτόμενοι οι διάδικοι εκ του εικότος, του πιθανού (σκεπτόμενοι τί δύνανται να είναι πιθανό).

¹²⁷ Δηλαδή να δύνανται να αναδεικνύεται η πιθανότητα να μην ισχύει αναγκαστικά.

¹²⁸ Ένας λόγος ενδεχομένως δύνανται να αναδειχθεί, να παραχθεί, ως πλήρης, όταν δεν έχει κάποια έλλειψη, όταν μπορεί να συμπεριλάβει (όταν θα δύνανται να έχει σκεφτεί αυτός που τον έχει φτιάξει) τα πάντα, που μπορούν να ειπωθούν σχετικά με ένα πράγμα που αγνοούμε. Το δύσκολο στο ζήτημα αυτό, είναι πως είναι δύσκολο να υπάρξει ένας τέτοιος λόγος, όχι αδύνατον, αλλά δύσκολο, καθώς προϋποθέτει η πληρότητά του αυτή τη μη έλλειψη και η μη έλλειψη την πληρότητα κάποιου λόγου, πράγμα δύσκολο, έως και αδύνατο. Καθώς το πράγμα αυτό, που κάποιος λόγος προσπαθεί μέσω των επιχειρημάτων του να μας μάθει, μας είναι κάτι το άγνωστο το οποίο προσπαθούμε να μάθουμε, να το προσεγγίσουμε, οπότε δεν μπορούμε να γνωρίζουμε πότε και σε ποια στιγμή ή ποιος λόγος και με ποια επιχειρήματα εντός του, θα περιλαμβάνει τα πάντα – δηλαδή όσο δυνατόν περισσότερα – γι' αυτό το πράγμα, θα μπορεί δηλαδή να ισχυρίζεται πως είναι πλήρης, πως δύνανται να ισχύει αναγκαστικά.

στον λόγο του, χάρις στον λόγο του εναγομένου¹²⁹. Ο οποίος λόγος του εναγόμενου θα δύναται να διακρίνει και κατόπιν να προβάλλει την έλλειψη αυτή – δηλαδή δημιουργεί στον λόγο του την πιθανότητα να μην ισχύουν αναγκαστικά αυτά που ο ενάγων ισχυρίστηκε στον δικό του λόγο – μέσω του λόγου. Ο οποίος λόγος του εναγόμενου – όπως και του ενάγοντα προηγουμένως – μπορεί και αναδύεται, δημιουργείται χάρις στα επιχειρήματα εκ του εικότος, του πιθανού, σκεπτόμενοι οι διάδικοι τί δύναται να είναι εύλογο (πιθανό) σχετικά με την υπόθεσή μας ή σχετικά με το πράγμα εκείνο το οποίο αγνοούμε και γίνεται μια προσπάθεια να μην το αγνοούμε πια αλλά να μπορέσουμε να το προσεγγίσουμε μέσω και χάρις στους λόγους των αντιδίκων. Οι οποίοι λόγοι εντός τους δεν έχουν και δεν προβάλλουν τίποτα άλλο, παρά επιχειρήματα¹³⁰.

Κατά συνέπεια, από τη στιγμή που η πληρότητα αυτή δύναται να μπορεί να δημιουργείται, να αναδύεται μόνον εάν λάβουμε υπόψη μας την ακρόαση και την αντιπαραβολή και του λόγου του εναγόμενου. Τότε η σημασία του να είναι απαραίτητος και ο δικός του λόγος, έγκειται στο γεγονός – πλέον – ότι μπορεί να μας προσφέρει ο λόγος αυτός μαζί με του ενάγοντα τον λόγο¹³¹, την *επιδιωκόμενη πληρότητα*¹³² σχετικά με αυτό το πράγμα που είναι

---

¹²⁹ Αντίστοιχα σε διαφορετική περίπτωση ο λόγος του εναγομένου να μπορεί να διακρίνεται από μια μη πληρότητα χάρις στον λόγο του ενάγοντα – καθώς ο ενάγων θα βρίσκει, θα σκέφτεται νέα σημεία και θα μπορεί ορμώμενος από αυτά να δημιουργεί επιχειρήματα και θα δύναται με τον τρόπο αυτό να αναφύεται η πιθανότητα να μην ισχύει αναγκαστικά ο λόγος του εναγόμενου. Δηλαδή κάτι σαν η μη πληρότητα του λόγου του εναγόμενου, σ' αυτήν την περίπτωση, να έγκειται στο ότι ο ενάγων μπορεί να δημιουργεί την πιθανότητα αυτά που ισχυρίζεται ο εναγόμενος να μην ισχύουν αναγκαστικά –, και αντίστοιχα αλλά αντίστροφα στον δικό του λόγο ο εναγόμενος θα δύναται να το κάνει αυτό για τον λόγο του ενάγοντα.

¹³⁰ Και πώς δύναται να γίνεται αυτό; Δηλαδή πώς μπορεί να δημιουργούν και να προβάλλουν επιχειρήματα οι διάδικοι; Όταν ο λόγος του εναγόμενου μπορεί να (και) δείχνει τη μη φυσική αναγκαιότητα του επιχειρήματος ή κάποιου επιχειρήματος που υποστηρίχθηκε από τον ενάγοντα. Και πώς μπορεί να το δείχνει αυτό, πώς δύναται να το κάνει; Όταν σκέφτεται και βρίσκει σημεία και τα συνδέει με άλλα σημεία και προχωρά και προβάλλει, κατασκευάζει ένα επιχειρήματα ορμώμενος από αυτά. Και όλο αυτό δύναται να γίνεται, χάρις στο ότι τα σημεία αυτά ακριβώς κατασκευάζονται-δημιουργούνται. Χάρις στο ότι και οι δύο λόγοι (εναγόμενος και ενάγων) κατασκευάζουν και δημιουργούν σημεία τα οποία δύναται να γεννούν επιχειρήματα, τα οποία με τη σειρά τους μπορούν και σχηματίζουν λόγο. Αυτό που μας παρουσιάζει ο Αντιφών ή μάλλον αυτό που μπορούμε να διακρίνουμε να κάνει στους λόγους αυτούς, αυτό που γίνεται, πιθανόν να έχει τη δική του μέθοδο, η οποία πιθανόν να έγκειται στο επιχειρήματα εκ του εικότος, στα επιχειρήματα που γεννιούνται, που αναδύονται κατ' αυτόν τον τρόπο· ακολουθώντας δηλαδή η σκέψη μας αυτήν την πορεία για να δημιουργηθεί. Μπορούμε να πούμε πως αυτό που πιθανόν να διακρίνουμε στους λόγους αυτούς είναι να δημιουργούνται προοπτικές, νέες προοπτικές, που μπορεί και γεννά η μέθοδος αυτή. Όπου, στους λόγους αυτούς του Αντιφώντα παρατηρούμε πως οι προοπτικές αυτές σημαίνουν επιχειρήματα, ότι δύναται να δημιουργούνται επιχειρήματα χάρις σ' αυτήν τη μέθοδο, χάρις στην οποία δύναται να αναδύονται, μάλλον να γεννιούνται, να δημιουργούνται σημεία από τα οποία κάποιος ορμώμενος μπορεί να δημιουργήσει (εύλογο) επιχειρήματα. Συνεπώς, εύλογα μπορούμε να παρατηρήσουμε και να σκεφτόμε πως, πιθανόν να μπορούμε να διακρίνουμε μια «θεωρία του επιχειρήματος» στον Αντιφώντα. Η οποία «θεωρία του επιχειρήματος» ή ας την πούμε για να είμαστε πιο κοντά σε αυτό, *το επιχειρήματα/επιχειρήματα που δημιουργούνται εκ του εικότος*, ως «μέθοδος» του έχει τα επιχειρήματα που αναδύονται εκ του εικότος του πιθανού. Η οποία μέθοδος με τη σειρά της, έγκειται στο ότι μπορεί και γεννά σημεία τα οποία δεν τα έχουμε από πριν, αλλά δημιουργούνται χάρις σ' αυτήν τη μέθοδο· και κατόπιν τα σημεία αυτά μπορούν και δημιουργούν επιχειρήματα και τα επιχειρήματα αυτά με τη σειρά τους νέα σημεία. Βλ. και Μπασάκος (1999).

¹³¹ Δηλαδή τα επιχειρήματα που έχουν δημιουργηθεί και προβληθεί στον λόγο αυτόν, τα επιχειρήματα που απαρτίζουν τους λόγους αυτούς. Διαφορετικά επιχειρήματα στον λόγο του ενάγοντα και διαφορετικά, *άλλα* στον λόγο του εναγόμενου.

¹³² Δηλαδή να μπορούμε να μαθαίνουμε κάτι έχοντας ακούσει, δηλαδή έχοντας δημιουργηθεί από τους λόγους των διαδίκων όσες περισσότερες προοπτικές για να μπορούμε να μάθουμε αυτό που δεν γνωρίζουμε, που βρισκόμαστε σε απορία σχετικά με το πώς θα μπορούμε να το μάθουμε και όχι μόνο σε απορία σχετικά με το τί πράγμα πιθανόν να είναι αυτό που αγνοούμε και θέλουμε να μάθουμε, αλλά κυρίως και πώς θα μπορούμε, με ποιον τρόπο θα μπορούμε να μάθουμε αυτό που αγνοούμε. Δηλαδή εδώ, σαν να αγνοούμε και τον τρόπο που θα μπορούμε να μαθαίνουμε κάτι, δηλαδή σαν να αναζητούμε τον τρόπο, τη μέθοδο πώς θα δύναται να μαθαίνουμε· και όχι απλά ή μόνο το πράγμα που αγνοούμε και θέλουμε να μάθουμε, όπως λ.χ. εάν σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος. Το ζητούμενο είναι *πώς θα μπορούμε να μαθαίνουμε εάν σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος* και όχι τόσο ή μάλλον αυτό, *το εάν δύναται να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος*, είναι κάτι επιμέρους, το οποίο μαθαίνεται χάρις και μέσω, αλλά κατόπιν ή ταυτόχρονα με τον τρόπο μαθαίνεις πώς θα μπορείς να μαθαίνεις.

υπό συζήτηση, αγνοούμε και επιθυμούμε να προσεγγίσουμε, να μάθουμε. Πιθανόν, χωρίς τον λόγο του εναγόμενου – όπως και του ενάγοντα εννοείται – να μην μπορούσαμε να έχουμε τη δυνατότητα να βρεθούμε *σε μια θέση, σε έναν τόπο*, ο οποίος θα μπορεί να μας προσφέρει τη δυνατότητα, όχι απλά – που και αυτό το απλά δεν είναι τόσο απλό – να μαθαίνουμε εάν σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος, πράγμα το οποίο είναι κάτι το επιμέρους ως ερώτημα. Αλλά κυρίως, μπορούμε από τον τόπο εκείνον – ενδεχομένως του δικαστή, του κριτή ή και του επιστήμονα – να μαθαίνουμε πράγματα, δηλαδή μπορούμε να μαθαίνουμε πως θα δύναται να μαθαίνουμε: όπως λ.χ. εάν και γιατί δύναται να είναι πιθανόν να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος: όπου εδώ έγκειται το κυρίως ερώτημα, η απορία του *«πώς θα μπορούμε να μαθαίνουμε»*¹³³.

Άλλο σημείο ενδεικτικό του τί μπορεί να σημαίνει να αναδύονται επιχειρήματα μεταξύ των αντιδίκων, ορμώμενοι και στοχαζόμενοι οι αντίδικοι σχετικά με το τί δύναται να είναι πιθανό (εύλογο) σχετικά με κάτι που συζητιέται· μπορεί να γίνεται φανερό (μεταξύ άλλων) και στον πρώτο λόγο του εναγόμενου, στο σημείο όπου ο ίδιος υποστηρίζει το εξής: «Όσο για το ότι δεν θεωρούσα τον κίνδυνο αυτόν – να καταγγεληθεί για φόνο – ασφαλέστερο από τον κίνδυνο που θα διέτρεχα από την καταγγελία του νεκρού – θα τον κατήγγελλε για κλοπή ιερών χρημάτων – αλλά ότι μάλιστα τον θεωρούσα πολύ μεγαλύτερο, εκτός και αν ήμουν τρελός θα σας κάνω να εννοήσετε». Παρακάτω ο εναγόμενος υποστηρίζει το επιχείρημα ότι θεωρούσε μεγαλύτερο τον κίνδυνο που θα διέτρεχε από μια καταγγελία για φόνο, διότι, όπως υποστηρίζει, γνώριζε, δηλαδή του ήταν φανερό πως, με την καταγγελία αυτή – εννοείται εάν έκανε τον φόνο και τον κατάγγελλαν – υπήρχε πιθανότητα να φτάσει στην *έσχατη εξαθλίωση, να χάσει τη ζωή του ή να εξοριστεί και να καταντήσει ένας γέρος ζητιάνος αφήνοντας όνειδος στα παιδιά του*¹³⁴. Αλλά από την άλλη πλευρά, όπως ισχυρίζεται ο εναγόμενος, γνώριζε πως,

---

Αυτό – το να μπορούν να δημιουργηθούν προοπτικές – γίνεται, ή μάλλον οι προοπτικές αυτές μπορούν να δημιουργηθούν από επιχειρήματα. Και τα επιχειρήματα αυτά με τη σειρά τους δύναται να δημιουργούνται μόνο χάρις στο εικόν, στη μέθοδο εκ του εικότος, του πιθανού. Χάρις στην οποία δύναται κάποιος ακολουθώντας αυτήν την πορεία στη σκέψη του – ή μάλλον μπορεί και σκέφτεται επειδή ακριβώς ακολουθεί αυτήν την πορεία για να σκεφτεί, αλλά επειδή είναι λίγο απόλυτο αυτό, θα πούμε πως, εάν σκέφτεσαι με αυτόν τον τρόπο, δηλαδή εάν δημιουργείς επιχειρήματα σκεπτόμενος τί δύναται να είναι πιθανό, ο τρόπος αυτός σου μαθαίνει πράγματα τα οποία ενδεχομένως ένας άλλος τρόπος για να σκεφτεσαι να μη μπορούσε να σου μάθει – ή σκεπτόμενος με αυτόν τον τρόπο, να δημιουργεί, να σκέφτεται σημεία από τα οποία θα μπορεί να διαμορφώνει επιχειρήματα και κατόπιν με τον τρόπο αυτό θα μπορεί, θα δύναται κάποιος να μαθαίνει πράγματα.

¹³³Βλ. σημείωση 132 από πάνω.

¹³⁴Πρόκειται για σημεία – τα οποία σημεία φτιάχνουν κάποια προοπτική που δύναται να μας μαθαίνει πράγματα σχετικά με την υπόθεσή μας – που σκέφτεται και προβάλλει ο εναγόμενος προς υποστήριξη του, *γιατί δεν είναι πιθανόν να έκανε τον φόνο*. Ο εναγόμενος σκεπτόμενος τα σημεία αυτά δημιουργεί και προβάλλει ένα ισχυρό επιχείρημα, μπορούμε να ισχυριστούμε. Καθώς, σκεπτόμενοι και το πολιτισμικό πλαίσιο της εποχής, μπορούμε να αντιληφθούμε τι ενδεχομένως μπορεί να δηλώνει το εκάστοτε αυτό σημείο σχετικά με τις αξίες της εποχής: λ.χ. *να μην εξοριστεί* (όπου θα έχανε τα πολιτικά του δικαιώματα, όπως αναφέρει και ο ίδιος) ή *να μην αφήσει όνειδος στα παιδιά του ή να μη καταντήσει ζητιάνος στα ξένα* (λόγω της εξορίας από την πόλη του)· αλλά και την «διαχρονική αξία», ανεξάρτητη σε μεγάλο βαθμό από χρονικά και πολιτισμικά πλαίσια, *να μην χάσει τη ζωή του*.

ακόμα και την περιουσία του να έχανε από τη δίκη που ο νεκρός θα άνοιγε εναντίον του, δεν θα έφτανε στην έσχατη εξαθλίωση, ούτε θα έχανε τη ζωή του, αλλά αφού θα σωζόταν (δηλαδή αφού δεν θα εξοριζόταν εννοείται), θα έκανε *έρανο μεταξύ των φίλων του*¹³⁵.

Το παραπάνω επιχείρημα – το οποίο ο εναγόμενος δημιούργησε και προέβαλλε για να υποστηρίξει, γιατί (δύναται να) είναι εύλογο να θεωρούσε τον κίνδυνο της καταγγελίας για φόνο μεγαλύτερο από την καταγγελία για την κλοπή – μας δίνει τη δυνατότητα να διακρίνουμε ότι: ο εναγόμενος αξιώνει να δείχνεται στον λόγο του αυτόν και με τα επιχειρήματα αυτά που δημιουργεί και προβάλλει, ότι είχε συνείδηση (ότι αντιλαμβανόταν) των συνεπειών και της μιας πράξης – του να διέπραττε τον φόνο – αλλά και της άλλης πράξης του νεκρού – που (πιθανόν) θα τον έφερνε σίγουρα σε δίκη. Κατά συνέπεια μπορεί να υποστηρίξει πως, από τη στιγμή που είχε συνείδηση σχετικά με το τί πιθανές και εύλογες συνέπειες θα είχε η εκάστοτε πράξη¹³⁶, τότε δεν είναι εύλογο (πιθανό) να προχωρούσε στην τέλεση της πράξης του φόνου, διότι, ακριβώς είχε συνείδηση *του κόστους* που θα είχε γι' αυτόν, (πιθανόν) *να χάσει τη ζωή του*. Από την άλλη πλευρά, είχε συνείδηση – ο ίδιος αξιώνει να προβάλλεται ως ότι είχε συνείδηση του κόστους της εκάστοτε πράξης με τα επιχειρήματα τα οποία δημιουργεί και προβάλλει, βέβαια αυτό δεν σημαίνει (αυτόματα) πως τα επιχειρήματα αυτά χάνουν σε ισχύ, θέλει μια προσοχή – και του τί κόστος θα είχε για τον ίδιο η τέλεση της πράξης του νεκρού – το να τον κατάγγελλε για κλοπή ιερών χρημάτων – (πιθανόν) *θα έχανε την περιουσία του*. Οπότε ισχυρίζεται, εκτός της περίπτωσης να ήταν τρελός – πράγμα το οποίο δεν είμαι, σαν να ισχυρίζεται, διότι παραπάνω σας παρουσιάζω ένα επιχείρημα, το οποίο δείχνει ακριβώς πως, είχα συνείδηση του κόστους της εκάστοτε πράξης, οπότε είναι εύλογο (πιθανό) να επέλεγα τη λιγότερο επικίνδυνη για μένα – δεν θα επέλεγε τη λιγότερο επικίνδυνη, εν προκειμένω, το να μην κάνει τον φόνο.

Στο σημείο αυτό, μπορούμε να παρατηρήσουμε κάτι το αξιοσημείωτο. Ο εναγόμενος στοχαζόμενος σχετικά με το τί δύναται να είναι εύλογο, πιθανό, μπορεί από το επιχείρημα που αναδύεται σκεπτόμενος κάποιος τί μπορεί είναι εύλογο, πιθανό, να σκέφτεται (να

---

¹³⁵Και άλλο σημείο που αναδύθηκε και δύναται να δημιουργεί εύλογο επιχείρημα (πιθανή προοπτική) σχετικά με αυτό που ο εναγόμενος υποστηρίζει, πως δεν θα τον σκότωνε, πως δεν μπορεί να θεωρείται εύλογο (πιθανό) ότι θα τον σκότωνε ακριβέστερα, λόγω αυτών των σημείων που σκέφτεται και προβάλλει.

¹³⁶Δηλαδή, τι πιθανή προοπτική – την οποία, *πιθανή προοπτική*, ο εναγόμενος την διαμορφώνει καθώς σκέφτεται τι δύναται να είναι πιθανό σχετικά με αυτά που συζητιούνται, και καθώς βρίσκει, παράγει, χάρις στη σκέψη αυτή σημεία, από τα οποία ορμώμενος έπειτα μπορεί και δημιουργεί επιχειρήματα – θα είχε η τέλεση της εκάστοτε πράξης.

περιγράφει και να γίνεται αντιληπτή) μια περίπτωση¹³⁷ στην οποία ενδεχομένως οι δικαστές – αλλά όχι μόνο, οι δικαστές αναφέρονται χάριν του ότι είναι οι ακροατές των λόγων αυτών, οπότε οι ακροατές των λόγων αυτών γενικά – να μπορούν να δώσουν βαρύτητα. Καθώς η περίπτωση αυτή μπορεί και προβάλλεται και κατόπιν γίνεται ως πιθανόν υπαρκτή, από ένα επιχείρημα το οποίο δύναται να κατασκευάζει πράγματα εάν το λάβουμε υπόψη μας. Και δύναται να κατασκευάζει (να περιγράφει) πράγματα, όχι μόνο σχετικά με τη συγκεκριμένη περίπτωση, αλλά και γενικά για οποιαδήποτε μελλοντική πιθανή περίπτωση τυχόν βρεθεί μπροστά τους προς συζήτηση.

Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για το επιχείρημα το οποίο δημιουργεί και προβάλλει ο εναγόμενος και υποστηρίζει ότι από τη στιγμή που προβάλλει το επιχείρημα αυτό – πως δεν είναι εύλογο να έκανε την πράξη του φόνου, γιατί ακριβώς είχε συνείδηση των συνεπειών της εκάστοτε πράξης, είτε του φόνου, δηλαδή της δικής του πράξης, αλλά είτε και του νεκρού, δηλαδή της καταγγελίας για κλοπή ιερών χρημάτων –, μόνο (εύλογα, πιθανόν) στην περίπτωση που ήταν τρελός, θα μπορούσε (θα ήταν πιθανό) να είχε επιλέξει την πράξη εκείνη η οποία θα τον ζημίωνε περισσότερο· η οποία θα είχε το μεγαλύτερο κόστος για εκείνον. Αλλά στο σημείο αυτό, ο εναγόμενος αξιώνει να αναδεικνύεται ότι από τη στιγμή που εκθέτει το επιχείρημα πως, είχε συνείδηση των συνεπειών των δύο πράξεων, σαν να αποδυναμώνει την περίπτωση του να ήταν τρελός. Όπου εδώ, η τρέλα αυτή θα έγκειτο στο να επέλεγε να προχωρήσει στην πράξη εκείνη με το μεγαλύτερο κόστος, στην πράξη του φόνου εν προκειμένω.

Βέβαια, από την άλλη πλευρά ο ενάγων δεν αξιώνει να έχει το πράγμα έτσι. Διότι εκείνος από την πλευρά του σκέφτεται, διαμορφώνει και προβάλλει ως εύλογο επιχείρημα, το οποίο δύναται (πιθανόν) να μπορεί να δείχνει ότι ο εναγόμενος πιθανόν (εύλογα) να σκέφτηκε ως εξής: ότι σ' αυτήν τη δίκη, για φόνο, είχε την ελπίδα ο εναγόμενος να μην φτάσει, διότι πιθανόν να πίστευε πως δεν θα τον καταδιώξει κάποιος ως ύποπτο, ενώ στην άλλη δική όπου ο νεκρός θα τον κατηγορούσε για κλοπή ιερών χρημάτων δεν είχε ελπίδα να μην τον έσυρε ο νεκρός¹³⁸. Ωστόσο στο σημείο αυτό, δεν θα μας απασχολήσει τόσο το γεγονός ότι και οι δύο

---

¹³⁷ Η περίπτωση αυτή, μπορεί και παράγεται, χάρις στο επιχείρημα που δημιουργεί και προβάλλει ο εναγόμενος. Και το επιχείρημα που προβάλλει, μπορεί και αναδύεται χάρις στη δυνατότητα να μπορεί να γεννηθεί και κατόπιν να μπορεί να ακουστεί το επιχείρημα εκείνο, το οποίο γεννιέται χάρις στο ότι ο εναγόμενος στοχάζεται σχετικά με το τί μπορεί να είναι πιθανό, εύλογο (χάρις στα επιχειρήματα που δημιουργούνται εκ του εικότος του πιθανού)· και χάρις στα σημεία που αναδύονται και από τα οποία μπορεί κάποιος να δημιουργεί επιχείρημα, δηλαδή να σχετίζει, να συνδέει και να αποσυνδέει σημεία ή να βρίσκει, να γεννιούνται και καινούρια σημεία για να δύναται να τα συνδέσει με άλλα που έχουν ήδη βρεθεί.

¹³⁸ Το επιχείρημα αυτό είναι ένα ενδιαφέρον σημείο, καθώς με το επιχείρημα αυτό ο ενάγων μπορεί και διαμορφώνει μια νέα προοπτική σχετικά με την υπόθεσή μας· χάρις στο ότι σκέφτεται τί μπορεί να είναι πιθανό να σκέφτηκε ο εναγόμενος και να προχώρησε στην πράξη του φόνου, και με τον τρόπο αυτόν δημιουργεί το επιχείρημα αυτό το οποίο είναι ένα εύλογο επιχείρημα που μας μαθαίνει καινούρια

αντίδικοι διαμορφώνουν και παρουσιάζουν δύο πολύ εύλογα επιχειρήματα, σχετικά με το τί δύναται να είναι πιθανό να σκέφτηκε ο εναγόμενος και εάν (δύναται) είναι πιθανό να προχώρησε ή όχι στην πράξη του φόνου, αυτό θα μας απασχολήσει και θα το αναλύσουμε παρακάτω.

Εδώ, θα σταθούμε και θα σκεφτούμε λίγο περισσότερο το σημείο όπου ο εναγόμενος εκθέτει το επιχείρημα ότι, μόνον στην περίπτωση που θα ήταν *τρελός*¹³⁹, θα μπορούσε να είχε προχωρήσει στην επιλογή μιας πράξης η οποία ήταν εμφανώς περισσότερο ζημιογόνα¹⁴⁰ για τον ίδιο. Χάρης στο επιχείρημά του αυτό, μπορούμε να διακρίνουμε ένα επιχείρημα, το οποίο δύναται να αναδεικνύει μια περίπτωση που μπορεί να ισχύει γενικά, μια περίπτωση η οποία δύναται να είναι, δηλαδή να γίνεται υπαρκτή, και εφόσον παρατηρηθεί, μπορεί να λαμβάνεται υπόψη σε οποιαδήποτε δικανική υπόθεση. Αυτό που επιθυμώ να τονίσω, είναι πως, διαμορφώνοντας και υποστηρίζοντας το επιχείρημα αυτό, ο εναγόμενος δεν έχει αποκλείσει καθόλου το ενδεχόμενο να είχε προχωρήσει στην πράξη του φόνου. Παρά, ή καλύτερα, συμπεριλαμβανομένου του γεγονότος ότι μπορεί να είχε συνείδηση των συνεπειών των δύο πράξεων – της πράξης του ίδιου εάν σκότωνε τον νεκρό, και της πράξης του νεκρού που θα τον κατάγγελλε για κλοπή. Αλλά από την άλλη, με την υποστήριξη αυτού του επιχειρήματος, μπορούμε να διακρίνουμε το εξής σημαντικό: ως δικαστές-ακροατές οι οποίοι ενδέχεται να έρθουμε στο μέλλον αντιμέτωποι με πολλές και διαφορετικές δικανικές περιπτώσεις, ένας τρόπος κατά τον οποίο δύναται να τις προσεγγίζουμε, μπορεί να είναι, μεταξύ άλλων, να έχουμε κατά νου το εξής πράγμα – το οποίο δύναται να το μαθαίνουμε, χάρις στο ότι μπορούν οι διάδικοι μεταξύ τους να αναπτύξουν επιχειρήματα για να υποστηρίξουν ή να μην υποστηρίξουν τους δικούς τους ισχυρισμούς ή του αντιδίκου τους – το οποίο μπορεί να προκύπτει (να δημιουργείται) χάρις στο επιχείρημα αυτό: ενδέχεται (πιθανόν), κάποιος ο οποίος κατηγορείται για την τέλεση μιας πράξης, να έχει προχωρήσει στην τέλεση της πράξης αυτής ακόμα και εάν σε εμάς – τους δικαστές, ακροατές – μας φαίνεται μη εύλογο· καθώς η πράξη αυτή πιθανόν να είναι φανερά ζημιογόνα για τον ίδιο και

πράγματα: όπως λ.χ. ότι είναι πιθανό και το ενδεχόμενο να σκέφτηκε ο εναγόμενος κατ' αυτόν τον τρόπο, ότι δύναται να είναι ένα εύλογο (πιθανό) επιχείρημα και αυτό.

¹³⁹ Καινούριο σημείο, δυνάμενο να υποστηρίξει ή να ανασκευάσει επιχείρημα (ορμώμενος δηλαδή κάποιος από το σημείο αυτό θα μπορεί να δημιουργεί επιχείρημα) εάν συνδεθεί ή αποσυνδεθεί με ένα άλλο σημείο, και το οποίο μπόρεσε να δημιουργηθεί, να γεννηθεί, χάρις στο ότι ο ενάγων σκέφτεται τι δύναται να είναι πιθανό σχετικά με τα πράγματα που συζητιούνται, χάρις στο ότι η σκέψη του ακολουθεί αυτήν την οδό για να σχηματιστεί· να διαμορφώνει επιχειρήματα δηλαδή από το *εικός*, σκεπτόμενος τί δύναται να είναι πιθανό.

¹⁴⁰ Δηλαδή στην τέλεση μιας πράξης η οποία θα είχε μεγαλύτερο κόστος για τον ίδιο. Βέβαια, ο ίδιος ο εναγόμενος αξιώνει με τα επιχειρήματα που διαμορφώνει και προβάλλει να έχει έτσι το πράγμα, να μπορεί να υποδεικνύεται αυτή η πράξη με το μεγαλύτερο κόστος για τον ίδιο. Ο ενάγων από την πλευρά του, αξιώνει – με τα δικά του επιχειρήματα που διαμορφώνει και προβάλλει – να μην έχει έτσι το πράγμα αλλά διαφορετικά, όπως αναφέραμε και παραπάνω.

πιθανόν να σκεφτόμαστε πως δεν είναι δυνατόν (εύλογο), να προχωρούσε στην τέλεση της πράξης αυτής. Και ο λόγος αυτού του παράδοξου πράγματος – τελικά το να έχει προχωρήσει κάποιος σε μια πράξη ζημιογόνα για τον ίδιο – να δύναται να εξηγηθεί (να κατανοηθεί) από το γεγονός (σημείο) ότι αυτός ο κάποιος ενδέχεται (πιθανόν) να μην είχε συνείδηση των συνεπειών των πράξεών του, δηλαδή κατά τα λεγόμενα του εναγομένου να είναι *τρελός* αυτός ο κάποιος.

Στο σημείο αυτό ή από το σημείο αυτό, μπορούμε να αντλήσουμε, να σκεφτούμε ορμώμενοι από το επιχείρημα αυτό ότι, όταν κάποιος κατηγορείται για την τέλεση μιας πράξης, θα πρέπει να εξετάζουμε, να σκεφτόμαστε το ενδεχόμενο¹⁴¹ να είχε ή να μην είχε συνείδηση των συνεπειών αυτής της πράξης. Εάν δύναται να παρατηρείται – από τα λεγόμενά του εννοείται, τα επιχειρήματα που θα προβάλλει – ότι πιθανόν δεν είχε συνείδηση των συνεπειών της τέλεσης αυτής της πράξης¹⁴², τότε πιθανόν να δύναται να είναι πιο εύλογο, να προχώρησε στην τέλεση της πράξης αυτής, αγνοώντας τις συνέπειες της. Από την άλλη πλευρά, μπορούμε να σκεφτούμε πως, εάν κάποιος κατηγορείται για την τέλεση μιας πράξης και δύναται να διακρίνουμε στον λόγο του και στα επιχειρήματα που προβάλλει στον λόγο αυτόν, ότι είχε συνείδηση των συνεπειών της τέλεσης αυτής της πράξης, τότε πιθανόν να μπορεί να είναι λιγότερο εύλογο να προχώρησε στην τέλεση της πράξης αυτής· διότι εύλογα (πιθανόν), η συνείδηση των συνεπειών της πράξης αυτής είναι πολύ πιθανόν να του γεννούσε και *φόβο* (σημείο που δημιουργείται), με ενδεχόμενο (πιθανό) αποτέλεσμα να τον απέτρεπε από την τέλεση της πράξης αυτής.

Βέβαια, σε καμιά περίπτωση το παραπάνω επιχείρημα δεν γίνεται με αυτόν τον τρόπο ένα επαρκές επιχείρημα το οποίο δύναται να ισχύει με μίαν αναγκαιότητα και σε κάθε περίπτωση. Αλλά τουναντίον, σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να δύναται να λαμβάνονται υπόψη όσο το δυνατόν περισσότερα ενδεχόμενα, και το παραπάνω επιχείρημα, ως

---

¹⁴¹Το οποίο ενδεχόμενο μπορεί να δημιουργηθεί και εμείς μπορούμε να το σκεφτούμε ως ενδεχόμενο, ως προοπτική για να μπορέσουμε να μάθουμε πράγματα σχετικά με την υπόθεσή μας, χάρις στο επιχείρημα που σκέφτηκε, διαμόρφωσε και προέβαλλε, ο εναγόμενος.

¹⁴²Αυτό θα μπορεί να προκύπτει (να διακρίνεται) από τον λόγο που θα σκεφτεί και θα φτιάξει ο εναγόμενος και κατόπιν θα εκθέσει. Δηλαδή από τα επιχειρήματα που θα υποστηρίξει στον λόγο αυτόν οποιοσδήποτε εναγόμενος. Δηλαδή από τα σημεία που θα σκεφτεί, που θα βρει και κατόπιν από τη σύνδεση ή αποσύνδεσή τους (δηλαδή από επιχειρήματα που θα διαμορφώσει). Τα οποία σημεία δύναται να τα γεννάει, μπορούν να δημιουργούνται, χάρις στη διαδικασία εκείνη κατά την οποία μπορώ να σκεφτώ (πιθανά) σημεία, να βρω σημεία, και κατόπιν να μπορώ ορμώμενος από τα σημεία αυτά να διαμορφώνω επιχείρημα-επιχειρήματα (από *το εϊκός*, εκ του εύλογου), σκεπτόμενος τι μπορεί να είναι πιθανό να ειπωθεί σχετικά με τα πράγματα που είναι υπό συζήτηση. Σκεπτόμενος ταυτόχρονα το εύλογο (υποστήριξη, να σκεφτώ και να προβάλλω κάποια σημεία και να ισχυριστώ πως μπορεί να εκφράζουν κάποια σχέση) και το μη εύλογο (ανασκευή, δηλαδή, προβολή κάποιου ακόμη πιο εύλογου συσχετισμού σημείων, δηλαδή κάποιου πιο εύλογου επιχειρήματος ή και το να σκεφτείς ένα νέο σημείο που θα δημιουργεί και θα προβάλλει κάποιο άλλο πιο εύλογο επιχείρημα) σχετικά με αυτά που λέγονται.

επιχείρημα που δύναται να περιγράψει μια περίπτωση μεταξύ πολλών¹⁴³. Αυτό που θέλω, που προσπαθώ να εκφράσω, είναι πως, *ενδέχεται* (είναι πιθανό) από την άλλη πλευρά, όπως υποστήριξαν στην αρχή του λόγου τους οι ενάγοντες, να έχουμε να *κάνουμε με έναν άνθρωπο όχι τυχαίο, απλό, αλλά με έναν ευφυή άνθρωπο*¹⁴⁴(σημείο). Ο οποίος πιθανόν και να είχε συνείδηση των συνεπειών της πράξης του φόνου, αλλά από την άλλη πλευρά (πιθανόν, εύλογα) να ήταν σε θέση να είχε σκεφτεί από πριν την απολογία του, κι ακριβώς να υποστηρίξει πως, λόγω αυτού δεν θα προχωρούσε στην τέλεση της πράξης.

Μπορούμε να διακρίνουμε πως, το στιδήποτε μπορεί να γίνει εν δυνάμει σημείο ερμηνεύσιμο. Δηλαδή μπορεί κάποιος να δημιουργήσει κάποιο επιχείρημα ορμώμενος από το σημείο αυτό που θα σκεφτεί σχετικά με την υπόθεση, για να δύναται να δημιουργείται, να γεννιέται με τον τρόπο αυτό και η υπόθεσή μας. Μέχρι όμως να το κάνουν αυτό οι διάδικοι, δηλαδή να σκεφτούν ένα σημείο και κατόπιν να δημιουργήσουν ορμώμενοι από αυτό κάποιο επιχείρημα ή να συνδέσουν αυτό το σημείο με ένα άλλο σημείο που θα σκεφτούν για να δημιουργήσουν *πάλι* κάποιο επιχείρημα· για εμάς – τους ακροατές, κριτές, δικαστές – δεν υπάρχει ως σημείο που δύναται να ερμηνευτεί – να μπορεί δηλαδή κάποιος ορμώμενος από αυτό να φτιάξει επιχείρημα – και ενδεχομένως να μπορεί να γίνει στοιχείο που θα μπορεί να κατασκευάσει την υπόθεσή μας.

Το επιχείρημα εκ του εικότος, βρίσκει ένα σημείο και το ερμηνεύει – δηλαδή μπορεί και δημιουργεί ένα επιχείρημα κάποιος ορμώμενος από το σημείο αυτό –, το κάνει να δύναται να σχετίζεται με το πράγμα που είναι υπό συζήτηση. Και μπορεί να το κάνει αυτό, συνδέοντας αυτό το σημείο – ή ένα σημείο – με ένα άλλο σημείο, ερμηνεύοντας τη σχέση που δύναται (πιθανόν) να εκφράζουν, δηλαδή την πληροφορία που πιθανόν μπορούν να μας μεταφέρουν, να μας δώσουν σχετικά με αυτά που συζητιούνται. Παραδείγματος χάριν, τα *πολιτικά*

---

¹⁴³ Δηλαδή να μπορούν να δημιουργούνται όσο το δυνατόν περισσότερα ενδεχόμενα, προοπτικές σχετικά με αυτά που συζητούνται. Δηλαδή να σκεφτούν οι αντίδικοι όσο το δυνατόν περισσότερα σημεία. Για να μπορούν μέσω των σημείων αυτών που θα σκεφτούν και θα προβάλλουν, να διαμορφώνουν επιχειρήματα, να μπορούν να συσχετίζουν ή να αποσυνδέουν σημεία που βρίσκουν με κάποιο άλλο σημείο καινούριο· το οποίο πιθανόν και να μπορεί να αναδύεται από τη συσχέτιση ή την αποσυσχέτιση, σημείων, δηλαδή την δημιουργία επιχειρημάτων από τα σημεία αυτά. Και όλο αυτό, να δύναται να προκύπτει (δημιουργείται), να μπορεί να γίνεται, χωρίς στο ότι κάποιος μπορεί και έχει τη δυνατότητα να στοχάζεται τί δύναται να είναι πιθανό να ειπωθεί ως εύλογο. Να σκέφτεται τί δύναται να είναι πιθανό σχετικά με τα πράγματα που συζητούνται και να μπορεί να βρίσκει σημεία, από τα οποία έπειτα ορμώμενος θα μπορεί να δημιουργεί κάποιο επιχείρημα ή επιχειρήματα και με τον τρόπο αυτόν να μπορεί να παράγει και κάποιο νέο σημείο ενδεχομένως.

¹⁴⁴ «Πιθανόν να έχουμε να κάνουμε με έναν άνθρωπο όχι τυχαίο, απλό, αλλά με έναν ευφυή άνθρωπο», αυτό είναι, δηλαδή πρόκειται και εδώ για ένα σημείο, το οποίο μπορεί να δημιουργηθεί χωρίς στο ότι το σκέφτηκε ο ενάγων. Άλλα, ενδεικτικά σημεία που μπορούμε να αναφέρουμε πως δύναται να διακρίνονται στην πρώτη τετραλογία, ως ανακεφαλαίωση, είναι: *ότι βρέθηκαν μαχαιρωμένοι, ότι πιο πριν έπιναν, δούλος και κύριος, αργά τη νύχτα, βρέθηκαν σε έρημο σημείο, βρέθηκαν με τα ενδύματά τους, ο δούλος πέθανε ύστερα αφού του πήραν μαρτυρία, η μαρτυρία του δούλου, η έχθρα, ότι ο εχθρός του ήταν πλούσιος, ότι ο εναγόμενος ανέμενε δίκη από τον νεκρό, ότι ο νεκρός είχε ανοίξει εναντίον του εναγόμενου και άλλες δίκες στο παρελθόν, ο εναγόμενος βρισκόταν σπίτι του το βράδυ που σκότωσαν τον νεκρό, ο εναγόμενος παραδίδει τους δούλους του ως μάρτυρες, (πιθανόν να) θα έχανε ο εναγόμενος και άλλο μέρος της περιουσίας του από τη δίκη που ανέμενε, θα άφηνε όνειδος στα παιδιά του, θα έχανε τα πολιτικά του δικαιώματα, θα έκανε έρανο, είχε κάνει χορηγίες και συνεισφορές στο παρελθόν, ο εναγόμενος είχε πλούσιους φίλους.*

δικαιώματα που προβάλλει ο εναγόμενος – δηλαδή που τα σκέφτεται και από σημείο τα κάνει με το επιχείρημα που προβάλλει, σημείο που δύναται να δημιουργεί, να γεννά την υπόθεση – *πριν* τα σκεφτεί ως σημείο και *πριν* σκεφτεί να το ερμηνεύσει· δηλαδή πριν προβάλλει για αυτό (ή από αυτό) ένα εύλογο επιχείρημα, όπως και κάνει καθώς προβάλλει ο εναγόμενος πως: «θα έχανα τα πολιτικά μου δικαιώματα και θα εξοριζόμουν¹⁴⁵ και είχα συνείδηση αυτού», όπως υποστηρίζει. Οπότε, εύλογα (μπορεί) το κάνει σημείο στον χάρτη της υπόθεσης, σημείο το οποίο δύναται να μεταφέρει, να δώσει κάποια στοιχεία, κάποιες πληροφορίες σχετικά με την υπόθεση ή το πράγμα το οποίο είναι υπό συζήτηση και το οποίο αγνοούμε. Η καλύτερα, δύναται να μας δώσει πληροφορίες σχετικά με το πώς θα μπορούμε να σκεφτούμε το πράγμα που αγνοούμε και είναι υπό συζήτηση: λόγου χάρι εάν δύναται να είναι εύλογο (πιθανό) να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος τον νεκρό και γιατί. Όμως, *πριν* το σκεφτεί αυτό ο εναγόμενος, δηλαδή πριν σκεφτεί ένα σημείο – εν προκειμένω τα *πολιτικά δικαιώματα* – και το κάνει (χάρις στο ότι το σκέφτηκε) σημείο που δύναται να συνδεθεί με ένα άλλο σημείο – του φόνου εν προκειμένω – και να μπορεί να υποστηρίζει πως: εύλογα (πολύ πιθανόν) δεν θα τον σκότωνε, λόγω του ότι θα έχανε τα πολιτικά του δικαιώματα. Ούτε κατά διάνοια – *πριν* το προβάλλει ο ίδιος – δεν θα μπορούσαμε να σκεφτούμε ότι, (πιθανόν) θα μπορούσε να υπάρχει και ένα τέτοιο σημείο δυνάμενο να αποτελέσει ή να γίνει στοιχείο της υπόθεσης, εάν (σκεφτούμε) το συνδέσουμε με ένα άλλο σημείο και το ερμηνεύσουμε, δηλαδή εάν ερμηνεύσουμε την πιθανή τους σχέση ή προβάλλουμε την πιθανή σχέση που εμείς αξιόνομε να έχει. Η αντίστοιχα, άλλο σημείο που σκέφτεται και προβάλλει ο εναγόμενος, όταν υποστηρίζει πως: «θα έκανα έρανο εάν έχανα την περιουσία μου». Αυτομάτως (ταυτόχρονα), γίνεται ένα ερμηνεύσιμο σημείο *η περιουσία* και για τον ενάγοντα και δύναται να υποστηρίζει – όπως και υποστηρίζει – πως: «ακριβώς αυτήν την περιουσία φοβόταν να μην χάσει και δύναται να είναι εύλογο (πιθανό) να έκανε τον φόνο». Αλλά ταυτόχρονα – και εδώ έγκειται το κρίσιμο και ενδιαφέρον – γίνεται ένα ερμηνεύσιμο σημείο και για τον εναγόμενο, καθώς υποστηρίζει πως: «θα έκανα έρανο μεταξύ των φίλων μου, έχω πλούσιους φίλους». Πάλι, εδώ και *οι πλούσιοι φίλοι* γίνονται και αυτοί σημείο. Όλα αυτά δύναται να δείχνουν και τις εναλλακτικές που ενδεχομένως είχε ο εναγόμενος για να είναι εύλογο (πιθανό) να μην προχωρήσει σε μια πράξη φόνου.

---

¹⁴⁵Ο εναγόμενος σκέφτεται (βρίσκει) και κατόπιν σχετίζει το σημείο *πολιτικά δικαιώματα* με το σημείο *φόνος*, για να δύναται να υποστηρίζει το επιχείρημα πως: δεν θα έκανε κάτι τέτοιο – έναν φόνο – διότι θα έχανε τα πολιτικά δικαιώματα και θα εξοριζόταν.

Το επιχείρημα – ή επιχειρήματα – εκ του εικότος το οποίο δημιουργείται χάρις στο ότι μπορείς να σκεφτείς, να δημιουργήσεις σημεία και να τα συνδέσεις με άλλα σημεία για να μπορείς να παράγεις, να υποστηρίξεις ένα επιχείρημα¹⁴⁶. Δύναται να είναι όλο αυτό το πράγμα που γίνεται, μπορεί να είναι όλη αυτή η διαδικασία, η οποία δημιουργεί σημεία και κατόπιν μπορεί κάποιος ορμώμενος από αυτά να δημιουργεί επιχειρήματα. Και κατά την οποία διαδικασία μπορεί και λαμβάνει χώρα μια συζήτηση, μια διαμάχη λόγων (επιχειρημάτων) σχετικά με ένα πράγμα, για να δύναται να κάνει η διαμάχη αυτή να γίνει το πράγμα αυτό όσο το δυνατόν λιγότερο άγνωστο και όσο το δυνατόν πιο γνώριμο, μέσα από αυτά τα σημεία και τον συσχετισμό τους ή τον αποσυσχετισμό τους. Όπου η δημιουργία των σημείων και η συσχέτιση – η συνάφεια, η εγγύτητα, το να μπορώ να σκεφτώ να τα φέρω κοντά – ή η αποσυσχέτιση – το να μπορώ να σκεφτώ να απομακρύνω ένα σημείο με ένα άλλο – των σημείων αυτών, μπορεί να είναι η διαδικασία εκείνη η οποία δύναται να μας μάθει, δηλαδή να μας δώσει πληροφορίες σχετικά με ένα πράγμα, με μιαν υπόθεση η οποία μας είναι άγνωστη. Πιθανόν να μπορεί να μας μαθαίνει πώς θα δύναται να μαθαίνουμε κάτι που δεν γνωρίζουμε, κάτι που αγνοούμε. Δηλαδή το να μπορείς να σκέφτεσαι, να στοχάζεσαι σημεία, δηλαδή να βρίσκεις σημεία και να τα ερμηνεύεις, να τα συνδέεις με άλλα πιθανά σημεία που θα σκεφτείς, να δύναται να είναι η διαδικασία εκείνη κατά την οποία μπορεί να σκέφτεσαι: τί δύναται να είναι εύλογο, πιθανό, ποια σημεία μπορώ να σκεφτώ, να βρω, για να δύναται να δημιουργώ και κατόπιν να προβάλλω εύλογο επιχείρημα σχετικά με ένα πράγμα που είναι άγνωστο και επιθυμούμε να προσεγγίσουμε; Δηλαδή όταν αρχίζεις να σκέφτεσαι (και απορείς) με ποιόν τρόπο θα μπορούμε να μαθαίνουμε πράγματα που δεν γνωρίζουμε; Παραδείγματος χάριν, όπως στην πρώτη τετραλογία, εάν είναι πιθανόν να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος και γιατί; Όταν αρχίζεις να σκέφτεσαι *με ποιον τρόπο* αυτό το άγνωστο και αμφισβητούμενο – γιατί ο ενάγων υποστηρίζει πως ο εναγόμενος σκότωσε και ο εναγόμενος πως δεν σκότωσε – πράγμα θα δύναται να το γνωρίσουμε, να μην το αγνοούμε. Δηλαδή όταν αρχίζεις να σκέφτεσαι (και να απορείς) με ποιον τρόπο θα μαθαίνουμε κάτι ή κάποια πράγματα που αγνοούμε. Όταν δηλαδή σκέφτεσαι, γενικά, πώς θα μπορούμε, με ποιον τρόπο, ποια οδό ή ποια πορεία ακολουθώντας θα δύναται να μας προσφέρεται η

---

¹⁴⁶ Δηλαδή να μπορείς να δημιουργείς και να υποστηρίξεις μια σχέση ανάμεσα σε δύο σημεία τα οποία θα έχεις βρει, θα έχεις σκεφτεί. Όπως λόγου χάρις γίνεται στην πρώτη τετραλογία, όταν ο ενάγων σκέφτεται το σημείο-μαχαιρωμένοι, το σημείο-με τα ενδύματά τους και μπορεί και υποστηρίζει ένα επιχείρημα-σχέση πως: «πιθανόν να μην ήταν κλέφτες αυτοί που τους μαχαίρωσαν, καθώς βρέθηκαν με τα ενδύματά τους, και οι κλέφτες δεν αφήνουν (πιθανόν εννοείται) τόσο εύκολα το κέρδος για το οποίο έβαλαν τη ζωή τους σε τέτοιο κίνδυνο».

δυνατότητα να μπορούμε να μαθαίνουμε πράγματα που είναι άγνωστα ή και σκέτο να μπορούμε να μαθαίνουμε πράγματα.

Όταν κάποιος διαμορφώνει επιχείρημα – ή επιχειρήματα – εκ του εικότος, του πιθανού¹⁴⁷ μπορεί και δημιουργεί σημεία και κατόπιν επιχειρήματα. Χάρης σε αυτόν τον τρόπο, δύναται να σου *χαρτογραφεί σχέσεις* μέσα από σημεία που δημιουργεί και μέσα από τα επιχειρήματα που προβάλλει για να συσχετίζει και να αποσυσχετίζει τα σημεία αυτά με άλλα σημεία που σκέφτεται και παράγει· για να μπορούμε με αυτόν τον τρόπο (και χάρις σε αυτόν τον τρόπο) να σχηματίζουμε μια εικόνα, σχετικά με την απορία-ερώτημα: πόσο εύλογο (πιθανό) δύναται να είναι να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος τον νεκρό και γιατί. Πόσο δηλαδή εύλογο μπορεί να είναι να τον σκότωσε και αντίστοιχα αλλά αντίστροφα, πόσο εύλογο μπορεί να είναι να μην τον σκότωσε. Αυτό το εύλογο (πιθανό) του εκάστοτε πράγματος – εν προκειμένω του να σκότωσε ή του να μην σκότωσε – δημιουργείται μέσα από τα σημεία εκείνα που σκέφτονται οι διάδικοι και τα οποία μπορούν να παράγουν και να προβάλλουν σχέσεις (επιχειρήματα) για να μπορούν να δημιουργούν, το πόσο εύλογο δύναται να είναι η περίπτωση να σκότωσε ο εναγόμενος τον νεκρό, και αντίστοιχα αλλά αντίστροφα, πόσο εύλογο δύναται να είναι να μην τον σκότωσε και γιατί αυτά να είναι εύλογα. Δηλαδή ποια πράγματα, ποια σημεία, και ποια επιχειρήματα τα οποία θα μπορούν να δημιουργηθούν από τα σημεία αυτά, θα μας κάνουν να δύναται να μπορούμε να αντιλαμβανόμαστε, πόσο πιθανό δύναται να είναι το πρώτο – να σκότωσε ο εναγόμενος – και αντίστοιχα πόσο πιθανό δύναται να είναι το δεύτερο – να μην σκότωσε ο εναγόμενος – και *γιατί*. Όπου σε αυτό το *γιατί*, θα μπορούν να απαντούν τα επιχειρήματα των διαδίκων τα οποία θα έχουν δημιουργηθεί και θα έχουν παράξει και την υπόθεσή μας.

Ο εναγόμενος μπορεί να διακρίνει (να αντιληφθεί), ότι η μαρτυρία ως μαρτυρία δύναται να είναι εύλογο (πιθανό) να θεωρηθεί, να αναδειχθεί ως αναξιόπιστη, όχι τόσο επειδή αυτός ήταν σπίτι του εκείνο το βράδυ, αλλά περισσότερο διότι μπορεί να σκέφτεται και να προβάλλει – χάρις στο επιχείρημα εκ του εικότος, του πιθανού – ότι η μαρτυρία του δούλου δεν δύναται να ληφθεί ως αξιόπιστη μαρτυρία, λόγω του μη εύλογου, του μη πιθανού που χαρακτηρίζει το ενδεχόμενο (την πιθανότητα) ο δούλος να αναγνώρισε τον δράστη. Και ως εκ τούτου, να μην μπορεί να ληφθεί ως αξιόπιστη, δηλαδή ως ένα πράγμα δυνάμενο να του δώσουμε πίστη, σύμφωνα και με τα στοιχεία (σημεία) που οι ίδιοι οι ενάγοντες προβάλλουν

---

¹⁴⁷ Δηλαδή όταν κάποιος σκέφτεται τί δύναται να είναι πιθανό σχετικά με κάτι που συζητιέται.

ως στοιχεία (σημεία) που – πιθανόν εύλογα – απαρτίζουν το περιστατικό. Και δύναται να αναδεικνύεται – εύλογα – ως αναξιόπιστη, λόγω του τόπου (σημείο), του χρόνου (σημείο) αλλά και της περίπτωσης¹⁴⁸, κατά την οποία και οι ίδιοι οι ενάγοντες ισχυρίζονται πως (πιθανόν) έγινε το έγκλημα. Δηλαδή λόγω του ότι τα θύματα μαχαιρώθηκαν – άρα εύλογα (πιθανόν) πρόκειται για φόνο αυτό δεν αμφισβητήθηκε ούτε από τον εναγόμενο – σε έρημο σημείο και αργά τη νύχτα¹⁴⁹. Συνεπώς, όπως υποστηρίζει ο εναγόμενος σχετικά με τη μαρτυρία, *είναι πιο εύλογο*, ο δούλος απλά να συμφώνησε στις υποδείξεις των κυρίων του. Οι οποίοι του υποδείκνυαν τον εναγόμενο ως τον πιο πιθανό δράστη του φόνου, παρά – αυτό το *παρά* ενέχει μέσα την αξίωση του εναγόμενου να *είναι λιγότερο εύλογο* το ενδεχόμενο¹⁵⁰ αυτό σε σχέση με εκείνο το επιχείρημα που ο ίδιος προβάλλει ως πιο πιθανό – να έκανε σωστή αναγνώριση του δράστη την ώρα που τους έσφαζαν, αλλά και κυρίως λαμβάνοντας υπόψη και το γεγονός (στοιχείο-σημείο) ότι το σημείο ήταν έρημο και αργά, μέσα στη νύχτα – οπότε ενδεχομένως (πιθανόν) μειωμένη δυνατότητα της όρασής μας.

Ένα επιπλέον κατατοπιστικό σημείο σχετικά με τη μαρτυρία του δούλου, μπορούμε να παρατηρήσουμε και στη δευτερολογία των εναγόντων, στην οποία ισχυρίζονται ότι: «η μαρτυρία του δούλου δεν πρέπει να θεωρηθεί αναξιόπιστη όπως ισχυρίστηκε ο εναγόμενος λόγω του ότι δεν αποσπάστηκε με βάσανο όπως προβλέπει ο νόμος, διότι στις περιπτώσεις αυτές – όπως η δική τους εννοεί – οι δούλοι αφήνονται ελεύθεροι να μιλήσουν». Στο σημείο αυτό μπορούμε να διακρίνουμε ότι, ενώ ο εναγόμενος ισχυρίστηκε σχετικά με τη μαρτυρία του δούλου πως: «δεν μπορεί η μαρτυρία να θεωρηθεί αξιόπιστη διότι δεν αποσπάστηκε με βάσανο, αλλά κυρίως – όπως υποστήριξε – επειδή δεν είναι *εύλογο* να αναγνώρισε ο δούλος τον δράστη, καθώς το περιστατικό έλαβε χώρα σε έρημο σημείο και αργά τη νύχτα – εύλογο (πιθανόν) να ήταν σκοτεινά και η δυνατότητα όρασης μειωμένη – και τους μαχαίρωσαν». Οπότε, όπως υποστήριξε ο εναγόμενος, είναι εύλογο (πιθανό) να ήταν δύσκολο να αναγνωρίσει τον δράστη κάτω από αυτές τις συνθήκες του περιστατικού¹⁵¹, τις οποίες δεν

---

¹⁴⁸ Η περίπτωση και οι συνθήκες του περιστατικού, δημιουργούνται χάρις στα σημεία που σκέφτονται οι διάδικοι (σκεπτόμενοι τι δύναται να είναι πιθανό σχετικά με αυτά που συζητιούνται) και χάρις στα επιχειρήματα που διαμορφώνουν ορμώμενοι από τα σημεία αυτά· δηλαδή από τον συσχετισμό ή τον αποσυσχετισμό τους, την πιθανή σύνδεση του ενός σημείου και ενός άλλου πιθανού σημείου, δημιουργώντας με τον τρόπο αυτό (εύλογα) επιχειρήματα.

¹⁴⁹ *Αργά τη νύχτα*, σημείο το οποίο εάν το σκεφτεί και το προβάλλει κάποιος, δύναται να διαμορφώνει επιχείρημα το οποίο θα μπορεί να υποστηρίξει πως: δεν είναι εύλογο (πιθανό) να μπορούσε κάποιος να διακρίνει με ευκολία τα χαρακτηριστικά των ανθρώπων που τους επιτέθηκαν.

¹⁵⁰ Δηλαδή αυτό το επιχείρημα που εκφράζει αυτήν την πιθανότητα.

¹⁵¹ Οι συνθήκες αυτές του περιστατικού, δημιουργήθηκαν και δημιουργούνται χάριν και μέσω των σημείων που σκέφτηκαν και προέβλεψαν οι διάδικοι, αλλά κυρίως χάρις στη δυνατότητα να μπορείς να σκεφτείς, να βρίσκεις και να δημιουργείς αυτά τα σημεία από τα οποία κατόπιν θα μπορείς να διαμορφώνεις επιχειρήματα και να βρίσκεις και καινούρια σημεία με τον τρόπο αυτό.

αμφισβητούν ούτε οι ενάγοντες. Ίσα-ίσα που και εκείνοι τις προέβαλλαν, τις *συνθήκες αυτές του περιστατικού*, ως σημεία, ως στοιχεία του περιστατικού, από τα οποία θα δύνανται να υποστηριχθούν, δηλαδή να δημιουργήσει κάποιος ορμώμενος από αυτά εύλογα επιχειρήματα. Δηλαδή ως σημεία που δύνανται να ερμηνευθούν για να μπορούμε να αποφασίζουμε τί είναι πιο εύλογο να έχει συμβεί. Στη δευτερολογία τους, διακρίνουμε να απαντούν και να αντικρούουν το επιχείρημα του εναγόμενου σχετικά με το γεγονός (σημείο) ότι δεν αποσπάστηκε με βάσανο η μαρτυρία του δούλου¹⁵², αλλά να μην διαμορφώνουν κάποιο (εύλογο) επιχείρημα ως δυνάμενο να αντικρούει και το δεύτερο επιχείρημα που υποστήριξε ο εναγόμενος ότι: *δεν είναι εύλογο (πιθανό) κάτω από αυτές τις συνθήκες να αναγνώρισε ο δούλος τον δράστη*. Σχετικά με το επιχείρημα αυτό¹⁵³, οι ενάγοντες δεν προβάλλουν κάποιο εύλογο (πιθανό) επιχείρημα ως δυνάμενο να το ανασκευάσει.

Οι ενάγοντες εκθέτουν κάτι ενδιαφέρον στον πρώτο τους λόγο όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε, διότι ισχυρίζονται όχι απλά ότι λόγω του ότι ήταν εχθροί ο εναγόμενος με τον νεκρό, ότι λόγω αυτού δύνανται να είναι και ο πιο πιθανός ύποπτος να τον σκότωσε. Αλλά το αξιοσημείωτο είναι ότι, συνοδεύουν και υποστηρίζουν τον ισχυρισμό τους αυτό, με ένα *εύλογο επιχείρημα*¹⁵⁴, όπως λόγου χάρη ότι: «ήταν εχθροί διότι ο νεκρός είχε προκαλέσει στον εναγόμενο πολλά κακά και θα του προκαλούσε ακόμα μεγαλύτερα». Στο σημείο αυτό, μέσω του επιχειρήματος αυτού, μπορούμε να παρατηρήσουμε πως, σαν να μπορεί και να γίνεται από τον ενάγοντα μια διάκριση, δηλαδή προβάλλεται ένα εύλογο επιχείρημα το οποίο υποστηρίζει ότι: «ο εναγόμενος δεν είχε απλά μια παρελθοντική σχέση με τον νεκρό η οποία διακρινόταν από έχθρα, αλλά το σημαντικό είναι πως, μελλοντικά ο νεκρός είχε κατά νου να του προκαλέσει μεγαλύτερο κακό από εκείνο που ήδη του είχε προκαλέσει». Άρα μέσω αυτού του επιχειρήματος – μπόρεσε να δημιουργηθεί το επιχείρημα αυτό χάρις στο ότι ο ενάγων σκέφτηκε και βρήκε το σημείο της μελλοντικής δίκης την οποία θα άνοιγε ο νεκρός

---

¹⁵²Καθώς μπόρεσαν να σκεφτούν και να υποστηρίξουν το (εύλογο) επιχείρημα πως: στις περιπτώσεις αυτές – σαν και τη δική τους εννοούν – οι δούλοι μπορούν να μην βασανίζονται για να μαρτυρήσουν.

¹⁵³Δηλαδή δεν σκέφτηκαν (μέχρι στιγμής) κάποιο σημείο, για να μπορούν ορμώμενοι από αυτό να διαμορφώσουν εύλογο επιχείρημα δυνάμενο να ανασκευάζει το επιχείρημα του εναγόμενου, δηλαδή το σημείο που υποστήριξε ότι: *δεν είναι εύλογο (πιθανό) κάτω από αυτές τις συνθήκες να μπόρεσε να αναγνώρισε ο δούλος τον δράστη*. Αυτό βέβαια, δεν σημαίνει πως δεν θα μπορούσαν σε κάποια άλλη δευτερολογία τους (ή σε μια πραγματική δίκη) να μπορέσουν να σκεφτούν κάποιο σημείο που θα ανασκευάζε το επιχείρημα-σημείο αυτό του εναγόμενου. Εδώ το αναφέρουμε για να μπορέσουμε να αναδείξουμε τη σημασία που πιθανόν να έχει το επιχείρημα που μπορεί και διαμορφώνεται εκ του εικότος, του πιθανού, σκεπτόμενος κάποιος τί δύνανται να είναι πιθανό.

¹⁵⁴Σκεπτόμενος τί δύνανται να είναι πιθανό σχετικά με αυτά που συζητούνται, ο ενάγων μπορεί και βρίσκει σημεία, όπως ότι είχαν προηγηθεί δίκες μεταξύ του νεκρού και του εναγόμενου και ότι ο νεκρός θα άνοιγε και άλλη δίκη εναντίον του, και σκεπτόμενος να τα συνδέει μεταξύ τους, μπορεί και δημιουργεί κάποιο εύλογο επιχείρημα.

εναντίον του εναγόμενου – ο ενάγων δύναται να προβάλλει και να δημιουργεί ένα εύλογο επιχείρημα χάρις στο οποίο μπορούμε να διακρίνουμε πώς: ο εναγόμενος (πιθανόν) δεν είχε απλά *έχθρα* προς τον νεκρό, αλλά (πιθανόν) και *φόβο*¹⁵⁵. Και αυτό το επιχείρημα το οποίο προβάλλουν οι ενάγοντες (πιθανόν να) είναι ένα σημαντικό πράγμα, διότι μπορούμε μέσω αυτού να παρατηρούμε πως: η *έχθρα* δεν είναι απαραίτητο να συνοδεύεται από φόβο και πως το αξιοσημείωτο στον λόγο τους αυτόν, είναι ότι στο σημείο αυτό οι ενάγοντες δημιουργούν και προβάλλουν επιχείρημα το οποίο μπορεί να αξιώνει εύλογα να διακρίνεται ότι, ο εναγόμενος δεν είχε απλά *έχθρα* με τον νεκρό, αλλά και φόβο από αυτήν την *έχθρα* ή *έχθρα* συνοδευόμενη με φόβο από την πλευρά του απέναντι στον νεκρού (όσο ζούσε εννοείται).

Ο ενάγων παρατηρούμε να υποστηρίζει από τον πρώτο του κιάλας λόγο πως, από άμυνα (σημείο) απέναντι στην *έχθρα* του νεκρού (σημείο), δύναται να είναι πιθανόν να τον σκότωσε ο εναγόμενος. Ότι – πιθανόν εννοείται – η επιθυμία να τον εκδικηθεί (σημείο), τον έκανε να μην σκέφτεται τον κίνδυνο και το σημαντικό πως – πιθανόν εννοείται – ο *φόβος* για τα κακά που τον περίμεναν (σημείο), επειδή ο νεκρός θα τον κατηγορούσε για κλοπή ιερών χρημάτων (σημείο), τον τρέλαινε και τον οδήγησε στην πράξη του φόνου. Στο σημείο αυτό, ο ενάγων αξιώνει – δηλαδή μέσω σημείων που σκέφτεται, δημιουργεί επιχειρήματα για να μπορεί να αξιώνει – και προβάλλει τον *φόβο*, ως το πάθος εκείνο το οποίο *εύλογα*, είναι πολύ πιθανόν να οδήγησε τον εναγόμενο στην πράξη του φόνου. Και όχι τόσο την *έχθρα* ή καλύτερα διαμορφώνει και προβάλλει το επιχείρημα πως: στον εναγόμενο δύναται να διακρίνεται – από τα επιχειρήματα που δημιουργεί και προβάλλει ο ενάγων εννοείται – *έχθρα* συνοδευόμενη από φόβο απέναντι στον νεκρό. Καθώς στο σημείο αυτό, μπορούμε να παρατηρήσουμε μέσα από τον λόγο τον οποίο διαμορφώνει και προβάλλει ο ενάγων, την πρόθεσή του να αξιώνει – με σημεία που σκέφτεται και επιχειρήματα που δημιουργεί και υποστηρίζουν αυτές τις αξιώσεις – ότι η *έχθρα* μεν μπορεί να γεννήσει την επιθυμία της εκδίκησης, αλλά εάν η *έχθρα* αυτή συνοδεύεται και από φόβο, ο φόβος αυτός είναι πολύ πιθανόν να σου γεννήσει την ανάγκη να αμυνθείς. Κυρίως αυτό το πράγμα, θεωρώ, είναι που αξιώνει ο ενάγων να υποδεικνύεται στον εναγόμενο, ο φόβος του απέναντι στην *έχθρα* του νεκρού· πράγμα το οποίο εύλογα μπορεί ως πάθος ο φόβος, να δύναται να γεννήσει την ανάγκη άμυνας. Οπότε, κάτι σαν να προσπαθεί ο ενάγων με τα σημεία που βρίσκει και τα

---

¹⁵⁵Νέο σημείο, το οποίο αναδύθηκε χάρις στα σημεία που σκέφτηκε ο ενάγων και χάρις στο ότι σκέφτηκε να συνδέσει τα σημεία αυτά. Όπως λόγου χάρι, χάρις στο ότι σκέφτηκε να συνδέσει το σημείο της *έχθρας* λόγω των προηγούμενων δικών με το σημείο της μελλοντικής δίκης που ο νεκρός θα άνοιγε εναντίον του εναγόμενου, όποτε εύλογα μπορεί να αναδυθεί και ένα νέο σημείο, αυτό του φόβου που πιθανόν να είχε ο εναγόμενος απέναντι στην *έχθρα* του νεκρού· όποτε εύλογα, δύναται να αναδύεται και το να μπορεί να ισχυρίζεται ο ενάγων πως, είναι πιθανό ο εναγόμενος να σκότωσε τον νεκρό λόγω του φόβου.

επιχειρήματα που δημιουργεί από τα σημεία αυτά, να δύναται να προκύπτει, να παράγεται ότι: εάν μπορεί να διακρίνεται – δηλαδή να κατασκευάζεται από τον ενάγοντα στον λόγο του – στον εναγόμενο φόβος, τότε δύναται να θεωρείται εύλογο και το επιχείρημα που ο ενάγων θα αξιώνει ότι, από άμυνα, δηλαδή από φόβο απέναντι στην έχθρα του νεκρού, είναι εύλογο να προχώρησε ο εναγόμενος στην πράξη του φόνου. Η οποία πράξη – του φόνου εννοείται – πιθανόν να απέφερε *ωφέλεια*¹⁵⁶(σημείο) στον εναγόμενο, καθώς (πιθανόν) θα σταματούσε την κατάσταση του να αισθάνεται φόβο (II, α', § 5-7).

Μπορούμε να ισχυριστούμε πως, στην πρώτη τετραλογία, εάν τον κάθε λόγο¹⁵⁷ των διαδίκων τον δούμε σαν έναν «ολοκληρωμένο λόγο», για να μπορέσουμε να αντιληφθούμε κάπως καθαρότερα τί δύναται να είναι αυτό που προσπαθεί να μας πει και πώς το υποστηρίζει αυτό που λέει· τότε πιθανόν να μπορούμε να βρεθούμε σε μια θέση από την οποία θα μπορούμε να παρατηρούμε το εξής: οι ενάγοντες στον πρώτο τους λόγο, υποστηρίζουν πως, λαμβάνοντας υπόψη τους τα στοιχεία¹⁵⁸ του περιστατικού – δηλαδή ερμηνεύοντάς τα με επιχειρήματα, αυτό σημαίνει ότι τα λαμβάνουν υπόψη τους – μπορούν μέσω εύλογων επιχειρημάτων να κατασκευάζουν πως, πρόκειται πρωτίστως για φόνο, και ύστερα για προμελετημένο και όχι μη προμελετημένο. Και έπειτα πως, εύλογα μπορεί να θεωρηθεί, να αναδεικνύεται – δηλαδή να δημιουργείται από τα επιχειρήματα που θα προβάλλουν οι ενάγοντες – ως ο πιο πιθανός ύποπτος να έχει διαπράξει αυτόν τον προμελετημένο φόνο, ο υποδεικνυόμενος από τους ίδιους ως δράστης, δηλαδή ο εναγόμενος. Ωστόσο χρειάζεται να δώσουμε μια προσοχή σε αυτό το σημείο, διότι τα πράγματα αυτά μπορούν να τα αξιώνουν οι ενάγοντες, καθώς συνοδεύουν τους ισχυρισμούς τους αυτούς, με εύλογα, πειστικά επιχειρήματα, τα οποία τα έχουν διαμορφώσει από σημεία που έχουν σκεφτεί και προβάλλει.

Τα οποία πειστικά (εύλογα) επιχειρήματα, μπορούν και γεννιούνται χάρις στο γεγονός ότι οι ενάγοντες σκέφτονται, δημιουργούν σημεία, και λαμβάνοντάς τα υπόψη τους, μπορούν

---

¹⁵⁶Αυτό το σημείο είναι δική μου προσθήκη, καθώς δύναται να δημιουργείται, δηλαδή μπορούμε να το σκεφτόμαστε ως πιθανό σημείο το οποίο μπορεί να αναδυθεί από τα προηγούμενα σημεία που προβάλλει ο ενάγων.

¹⁵⁷Τον κάθε λόγο, εννοούμε και τους τέσσερις λόγους, δηλαδή την κατηγορία του ενάγοντα, την απολογία του εναγόμενου, την δευτερολογία του ενάγοντα και την δευτερολογία του εναγόμενου.

¹⁵⁸Δηλαδή σημεία που σκέφτονται, προβάλλουν και υποστηρίζουν με κάποιο επιχείρημα. Σημεία τα οποία σκέφτονται και δημιουργούν ορμώμενοι από αυτά κάποια επιχειρήματα και με τον τρόπο αυτό δύναται να αναδυθούν και άλλα, νέα σημεία, για να μπορεί να δημιουργηθεί το περιστατικό, η υπόθεσή μας.

ερμηνεύοντάς τα¹⁵⁹ να υποστηρίζουν εύλογα κάποιες αξιώσεις τους. Ή καλύτερα να δημιουργούν και να προβάλλουν ορμώμενοι από αυτά τα σημεία, επιχειρήματα σχετικά με κάποια αξίωσή τους, σχετικά με κάποιον ισχυρισμό τους. Εδώ, παραμένει, η αξίωση αυτή από την πλευρά των εναγόντων, να είναι ότι – εύλογα, πιθανόν – σκότωσε ο εναγόμενος τον νεκρό και από την πλευρά του εναγομένου ότι – εύλογα, πιθανόν – δεν σκότωσε. Παραδείγματος χάριν το σημείο – δυνάμενο στοιχείο του περιστατικού ή σημείο που εύλογα (πιθανόν να μπορεί) δημιουργεί το περιστατικό – ότι *τα θύματα βρέθηκαν μαχαιρωμένοι*, δύναται να υποστηρίξει¹⁶⁰ το επιχείρημα πως: «εύλογα (πιθανόν) έχουμε να κάνουμε με φόνο». Άλλο παράδειγμα, πως, «πιο πιθανό δύναται να είναι να έχουμε να κάνουμε με προμελετημένο φόνο και όχι μη προμελετημένο, καθώς βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα (σημείο)». Με τον συγκεκριμένο τρόπο, δηλαδή χάρις στα επιχειρήματα εκ του εικότος, του πιθανού, που προβάλλουν στον λόγο τους οι αντίδικοι, και τα οποία (εύλογα) επιχειρήματα μπορούν να δημιουργηθούν από τα σημεία που σκέφτονται και από τα οποία σημεία, μπορούν οι αντίδικοι και δημιουργούν και κατόπιν προβάλλουν κάποιες σχέσεις-επιχειρήματα σχετικά με το περιστατικό. Δηλαδή κάποια σημεία που μπορούν να δημιουργούν το περιστατικό μέσω της σύνδεσής τους ή την αποσύνδεσή τους. Όπως λόγου χάρη γίνεται με τα εξής σημεία στο εξής παράδειγμα: «πώς δύναται να σχετίζεται ή τί σχέση μπορεί να έχει – η σχέση αυτή, δηλαδή το επιχείρημα αυτό, θα προκύψει (θα σχηματισθεί) μέσα από τον στοχασμό σχετικά με το τί μπορεί να είναι πιθανόν, εύλογο, – το γεγονός (σημείο) ότι βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα και το ότι βρέθηκαν μαχαιρωμένοι (σημείο);

Οι ενάγοντες μπορούν ορμώμενοι από αυτά τα σημεία, να σκεφτούν και να δείξουν την εύλογη σχέση ή μάλλον όχι την εύλογη σχέση, αλλά ακριβέστερα το εύλογο που χαρακτηρίζει τη σχέση αυτή: ότι εφόσον *βρέθηκαν μαχαιρωμένοι* (σημείο) κι εφόσον αυτό μπορεί να σχετισθεί με το γεγονός (σημείο) ότι *δεν τους είχαν πάρει τα ρούχα*, να μπορεί η σκέψη αυτή – η οποία εκφράζει μια σχέση, μια συνάφεια – να δύναται να δημιουργεί και να προβάλλει το εύλογο επιχείρημα πως: ή ακριβέστερα διατυπωμένο, να μπορεί να προβάλλει όχι το εύλογο επιχείρημα, αλλά να μπορεί να διαμορφώνει και να προβάλλει το εύλογο, δηλαδή το πιθανό, το πειστικό στοιχείο που χαρακτηρίζει το επιχείρημα που προβάλλεται

---

¹⁵⁹ Δηλαδή συνδέοντας το ένα σημείο που θα βρουν, που θα σκεφτούν, με κάποιο άλλο σημείο που θα σκεφτούν και κατόπιν να μπορούν να ισχυρίζονται (εύλογα) πως δύναται να υποδεικνύουν μια σχέση αυτά τα δύο σημεία, να δημιουργούν δηλαδή ένα επιχείρημα με τον τρόπο αυτόν.

¹⁶⁰ Δηλαδή στην περίπτωση που κάποιος σκεφτεί το σημείο αυτό, κατόπιν μπορεί ορμώμενος από αυτό να δημιουργεί (εύλογο, πιθανό) επιχείρημα: αυτό σημαίνει να (δύναται) υποστηρίξει το σημείο αυτό το συγκεκριμένο ή ένα άλλο επιχείρημα.

από τη σχέση αυτή, δηλαδή ότι: «*εύλογα δεν έχουμε να κάνουμε με μη φόνο αλλά με φόνο, και μάλιστα προμελετημένο*¹⁶¹».

Με τον *συγκεκριμένο τρόπο*¹⁶² με τον οποίο ο λόγος των εναγόντων δημιουργείται. Μπορούμε να διακρίνουμε ότι αυτό που γίνεται, είναι να αναδύονται εύλογα επιχειρήματα, τα οποία μπορούν να κάνουν υπαρκτή τη δυνατότητα να κατασκευάζεται, να σχηματίζεται το άγνωστο σε μας αυτό περιστατικό εύλογα – δηλαδή να μας πείθει, εκεί έγκειται το εύλογα, να δημιουργεί, να κατασκευάζει δηλαδή ο ενάγων αυτό που δύναται να είναι πιο πιθανό να συνέβη – ως φόνος προμελετημένος.

Ο πρώτος λόγος του ενάγοντα εμπεριέχει και την αξίωσή του να δύναται να υποδεικνύεται (κατασκευάζεται) ως ο πιο πιθανός ύποπτος για τον προμελετημένο αυτόν φόνο¹⁶³, ένας εχθρός του νεκρού. Καθώς, όπως υποστηρίζει εύλογα (πιθανόν) μπορεί τον εχθρό του αυτόν, να τον κινητοποίησε η *επιθυμία του για εκδίκηση* (σημείο) προς το νεκρό και ο *φόβος του απέναντι στην έχθρα του νεκρού* (σημείο)· καθώς ο νεκρός του είχε προκαλέσει πολλά κακά, *διότι τον είχε καταγγείλει πολλές φορές* (σημείο) και *είχε κερδίσει σε αρκετές από τις δίκες προκαλώντας στο εχθρό του μεγάλη ζημιά* (σημείο), *διότι έχασε μεγάλο μέρος της περιουσίας του* (σημείο), και μάλιστα τελευταία ο νεκρός τον είχε κατηγορήσει *για κλοπή ιερών χρημάτων* (σημείο). Ως εκ τούτου, ο ενάγων θεωρεί εύλογο (πιθανό) πως, από άμυνα απέναντι στην έχθρα του νεκρού, ο εναγόμενος είναι πολύ πιθανόν να τον δολοφόνησε *φοβούμενος την έχθρα αλλά και ελπίζοντας να μην φανερωθεί* (σημείο). Επίσης, υποστηρίζει πως, είναι πολύ πιθανό (εύλογο) ο εναγόμενος να προτιμούσε ακόμα και να καταδικασθεί –

---

¹⁶¹ Δεν δύναται, δεν είναι εύλογο (πιθανό) εννοείται λόγω αυτών των σημείων που σκέφτηκαν και λόγω του επιχειρήματος, δηλαδή της σχέσης, της συνάφειας που δημιούργησαν οι εναγόντες από αυτά τα σημεία. Της συνάφειας, δηλαδή της εύλογης επαφής που δημιούργησαν μεταξύ ενός σημείου με ένα άλλο.

¹⁶² Μέσω του επιχειρήματος εκ του πιθανού, του εικότος, χάρις στο οποίο οι διάδικοι μπορούν και σκέφτονται πράγματα (σημεία) και μπορούν να υποστηρίξουν, να δημιουργούν εύλογα επιχειρήματα ορμώμενοι από αυτά τα πράγματα (σημεία). Τα οποία εύλογα επιχειρήματα μπορούν και προκύπτουν (παράγονται) χάρις στον τρόπο σκέψης τον συγκεκριμένο. Χάρις στο ότι μπορείς να σκεφτείς τί δύναται να είναι πιθανό να έχει συμβεί. Η, πράγμα αντίστοιχο, τί δύναται να είναι πιθανό σχετικά με αυτά που συζητάμε. Οι διάδικοι κάνοντας αυτό το πράγμα, το να επιχειρηματολογούν, ορμώμενοι από το εικότος, από το τί δύναται να είναι πιθανό, μπορούν και σκέφτονται πράγματα. Δηλαδή μπορούν και σκέφτονται διάφορα σημεία και κατόπιν μπορούν ερμηνεύοντάς τα, δηλαδή δημιουργώντας κάποιο επιχείρημα, να μπορούν να υποστηρίξουν κάποιο επιχείρημα έκαστος από την πλευρά του και έκαστος προς το συμφέρον του. Δηλαδή προς εκείνο το πράγμα το οποίο αξιώνει να αναδεικνύεται μέσα από τα σημεία που σκέφτεται και προβάλλει. Και το πράγμα αυτό είναι διαφορετικό τόσο για τον εναγόμενο όσο και για τον ενάγοντα· καθώς ο πρώτος επιθυμεί να παράγεται (να διαμορφώνεται) το εύλογο της δικής του αξίωσης, ή πιο απλά το εύλογο που χαρακτηρίζει τον δικό του λόγο, τα δικά του επιχειρήματα – ότι εύλογα (πιθανόν) σκότωσε ο εναγόμενος – ενώ ο εναγόμενος το αντίθετο, το εύλογο που χαρακτηρίζει τον δικό του λόγο – ότι εύλογα (πιθανόν) δεν σκότωσε.

¹⁶³ Τον αναφέρουμε ως προμελετημένο φόνο, διότι ο ίδιος ο ενάγων μπόρεσε να διαμορφώσει και να προβάλλει με εύλογα, πειστικά επιχειρήματα, δηλαδή μπορεί να σκέφτεται, να δημιουργεί (να βρίσκει) αρκετά σημεία και ερμηνεύοντάς τα, συνδέοντας το ένα σημείο με ένα άλλο (δημιουργώντας δηλαδή επιχειρήματα), μπορεί να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα να μπορεί να δείχνεται ότι: είναι πολύ πιθανόν να πρόκειται για προμελετημένο φόνο.

εάν φανερωνόταν ο φόνος του –, *παρά να μην πάρει εκδίκηση σαν κάποιος άνανδρος* (σημείο) *από τον εχθρό του ο οποίος του είχε προκαλέσει αυτά τα πράγματα*¹⁶⁴.

Από την άλλη πλευρά, τα επιχειρήματα που διαμορφώνονται και προβάλλονται εντός του λόγου του εναγομένου, αναδεικνύουν (δημιουργούν) τη δυνατότητα να μπορούμε να παρατηρούμε πως, τα όσα ο ενάγων ισχυρίζεται στον δικό του λόγο, δεν είναι και *τόσο αυτονόητα εύλογα* (τόσο «φυσικά» και αβίαστα εύλογα)¹⁶⁵ όσο μας φάνηκαν στην αρχή, πριν την ακρόαση του λόγου και του εναγομένου. Και αυτό, διότι ο εναγόμενος προβάλλει ένσταση σε κάποια επιχειρήματα, ενώ αντικρούει κάποια άλλα επιχειρήματα του ενάγοντα με κάποια εξίσου εύλογα επιχειρήματα¹⁶⁶. Λόγου χάρη, αυτό που διακρίναμε στον λόγο του ενάγοντα είναι να προβάλλει πως, ο φόβος του εναγομένου να μην χάσει την *περιουσία* του, εύλογα μπορεί να θεωρηθεί, ως ένα πράγμα το οποίο πιθανόν (εύλογα) μπορεί να τον οδήγησε στο να σκοτώσει τον άνθρωπο εκείνον που του δημιουργούσε τον φόβο αυτόν – δηλαδή τον νεκρό. Ο εναγόμενος από την άλλη, φαίνεται να ισχυρίζεται πως, το επιχείρημά τους αυτό – του ενάγοντα εννοείται – είναι ένα εύλογο επιχείρημα, το οποίο όμως δεν λαμβάνει υπόψη του πως, ο ίδιος είχε συνείδηση του φόβου (σημείο), αλλά όχι του φόβου εκείνου που (πιθανόν να) του προκαλούσε το ενδεχόμενο να *χάσει απλά την περιουσία του* (σημείο). Αλλά εκείνου του φόβου, ο οποίος δημιουργείται σκεπτόμενος πως, εάν ήταν ύποπτος για τον φόνο αυτόν, *θα έχανε τη ζωή του* (σημείο). Ο εναγόμενος δημιουργεί και προβάλλει το επιχείρημα πως: εάν όπως ισχυρίζονται οι ενάγοντες από φόβο είναι πολύ πιθανόν να οδηγήθηκε στην πράξη του φόνου, τους αντιπαραβάλλει ότι, εκτός της περίπτωσης να *ήταν τρελός* (σημείο) θα μπορούσε να έκανε κάτι τέτοιο, διότι είχε συνείδηση πως ο φόβος, σε περίπτωση που ήταν ύποπτος για φόνο, θα ήταν να φθάσει στην έσχατη εξαθλίωση και να *χάσει τη ζωή του και όχι απλά την περιουσία του*¹⁶⁷. Οπότε, όπως

---

¹⁶⁴ Όλα αυτά είναι σημεία που ξεπηδούν, που αναδύονται, και διαμορφώνουν το περιστατικό. Δημιουργώντας ταυτόχρονα και προοπτικές που θα μπορούσαμε να το προσεγγίζουμε, να το παράγουμε· όπως λ.χ. το σημείο ότι πιθανόν να *ήλπιζε* – ένα σημείο γίνεται και το πάθος της ελπίδας, όπως και του φόβου, και της έχθρας παραπάνω – ο εναγόμενος να μην φανερωθεί, ανοίγει μια νέα προοπτική ως σημείο. Ή, ότι πιθανόν να ήθελε να πάρει εκδίκηση και όχι να μη αντιδράσει σαν κάποιος άνανδρος – νέο σημείο πάθος που αναδύθηκε.

¹⁶⁵ Η ότι δεν είναι τα *μοναδικά εύλογα* πράγματα που μπορούν να ακουστούν, με αυτήν την έννοια όχι και τόσο αυτονόητα εύλογα. Οτι πιθανόν να μπορούν να ειπωθούν και άλλα εύλογα πράγματα και ότι δεν είναι τα μοναδικά επιχειρήματα σχετικά με αυτά που συζητούνται.

¹⁶⁶ Μπορεί και το κάνει αυτό, καθώς δύναται να σκέφτεται καινούρια σημεία, ή συνδέει διαφορετικά τα ήδη προβαλλόμενα από τον εναγόμενο.

¹⁶⁷ Δηλαδή μόνο της περίπτωσης να μην είχε συνείδηση – ο εναγόμενος εννοείται – του τί πιθανόν να διακυβεύονταν στην εκάστοτε πράξη, στη μια να χάσει την περιουσία του, αλλά στην άλλη να χάσει τη ζωή του, θα μπορούσε να προχωρήσει στη διάπραξη της περισσότερου ζημιόγonaς για τον ίδιο – το να φονεύσει με κίνδυνο να χάσει τη ζωή του. Όπως ο ίδιος υποστηρίζει, βέβαια.

υποστηρίζει, μόνον ένας *τρελός* (σημείο) θα μπορούσε να προτιμήσει την *περιουσία του* (σημείο) από τη *σωτηρία του* (σημείο)¹⁶⁸.

Το επιχείρημα που γεννιέται, που δημιουργείται εκ του εικότος, του πιθανού, δηλαδή ακολουθώντας αυτήν την πορεία, αυτήν την οδό η σκέψη μας για να σχηματιστεί, κάνει την *έχθρα* σημείο¹⁶⁹. Δηλαδή η *έχθρα*, χάρις στο επιχείρημα εκ του εικότος – σκεπτόμενοι δηλαδή σχετικά με το ερώτημα (απορία) τί δύναται να είναι πιθανό και εύλογο – γίνεται ένα σημείο το οποίο δύναται να σχετίζεται με την υπόθεσή μας ανάλογα με το επιχείρημα¹⁷⁰ το οποίο θα μπορεί να υποστηρίζει κάτι ή δεν θα υποστηρίζει κάτι σχετικά με το σημείο αυτό. Λόγου χάρι, το σημείο-έχθρα γίνεται στοιχείο στα χέρια των εναγόντων, χάρις στο επιχείρημα που διαμορφώνουν και προβάλλουν πως, πιθανόν (εύλογα) η *έχθρα* αυτή να οδήγησε τον εναγόμενο στην πράξη του φόνου (σημείο). Από την άλλη πλευρά το σημείο-έχθρα γίνεται στοιχείο και στα χέρια του εναγομένου, καθώς ορμώμενος από το σημείο αυτό

¹⁶⁸ Στην παράγραφο αυτή, έχουμε τη δυνατότητα να διακρίνουμε διάφορα σημεία, και πώς, με ποιόν τρόπο και ο εναγόμενος συνδέει τα σημεία αυτά ή πώς δημιουργεί επιχειρήματα ορμώμενος από τα σημεία αυτά, και πώς αναδύονται και καινούρια σημεία: λ.χ., το σημείο *τρελός* ή το σημείο *της έσχατης εξαθλίωσης να χάσει τη ζωή του*, που τα συνδέει με το σημείο της πράξης του φόνου και μπορεί να δημιουργεί το επιχείρημα πως: *δεν είναι εύλογο, πιθανό να προχωρούσα σε μια τέτοια πράξη*. Προσφέροντάς μας τη δυνατότητα τα σημεία αυτά – κυρίως όμως, ή πρωτίστως, χρήσιμο και καλό είναι να έχουμε κατά νου πως, τη δυνατότητα αυτήν την προσφέρει σε μας η δυνατότητα να μπορούμε να σκεφτόμαστε, να δημιουργούμε σημεία και επιχειρήματα κατ' αυτόν τον τρόπο, δημιουργώντας σκέψη κατ' αυτήν την οδό: σκεπτόμενοι δηλαδή, τί δύναται να είναι πιθανό (σημεία και επιχειρήματα που δημιουργούνται εκ του εικότος) σχετικά με αυτά τα πράγματα που είναι υπό συζήτηση και προσπαθούμε να μάθουμε διότι αγνοούμε – και τα επιχειρήματα που δημιουργούνται από αυτά τα σημεία να μπορούμε να στοχαζόμαστε σχετικά με το ερώτημα: *με τί υπόθεση δύναται να είναι πιθανό να έχουμε να κάνουμε*. Μπορούμε επίσης, να προσθέσουμε πως, αυτά που στην παράγραφο αυτή εμπεριέχονται είναι ένα καλό, ενδιαφέρον σημείο προς σκέψη, προς ερμηνεία. Διότι, δύναται μέσω αυτών να σκεφτούμε (διάφορες) περιπτώσεις, όπως λ.χ. κάποιος να είναι αρκετά φιλάργυρος (σημείο) – και να δύναται να είναι και διαπιστώσιμο εννοείται πως είναι φιλάργυρος, να έχει κάνει στο παρελθόν λόγου χάρι πράξεις, λ.χ. επιχειρηματικές πράξεις που μπορούν να φανερώνουν ότι σκοπός τους ήταν το κέρδος (σημείο) και όχι λ.χ. μια δωρεά (σημείο)· ή να έχει λ.χ. αυτός ο κάποιος αρκετά μεγάλη περιουσία η οποία συνεχώς αυξάνεται (σημείο) – και να δύναται να υποστηριχθεί από αυτό ότι: «θα προτιμούσε ο ομολογουμένος αυτός φιλάργυρος, τη σωτηρία (σημείο) από την περιουσία του (σημείο); Μα η σωτηρία αυτού είναι η περιουσία του». Η αντίστοιχα: «πόσο εύλογο (πιθανό) σας φαίνεται να άφηνε έτσι αβίαστα ένας φιλάργυρος να χάσει την περιουσία του;». Η από την άλλη πλευρά, ενδέχεται κάποιος να βάζει πάνω από όλα την *τιμή* του (όχι όπως την τιμή του φιλάργυρου εδώ, αλλά όπως την *άλλη*) – και αυτό να μπορεί να είναι διαπιστώσιμο, λ.χ. να έχουν υπάρξει στο παρελθόν περιπτώσεις-σημεία, που μπορούν να διακρίνουν μια τέτοια συμπεριφορά στο παρελθόν, και που μπορούν να υποδεικνύουν πως είναι τέτοιος – οπότε στην περίπτωση αυτή μπορεί να υποστηριχθεί πως: «Θα σκεφτόταν τη σωτηρία του αυτός ο άνθρωπος ο φανερά ένθερμος της τιμής;». Η αντίστοιχα σε άλλη περίπτωση: «θα σκεφτόταν την περιουσία του ο δειλός αυτός άνθρωπος μπροστά στον φόβο να τον πιάσουν;». Όλα αυτά είναι πάθη, όμως όπως μπορούμε να διακρίνουμε και τα πάθη δύναται να κατασκευάζονται, να δημιουργούνται· εάν λόγου χάρι, μπορείς ένα σημείο και το συνδέεις με ένα άλλο σημείο ή σκεπτόμενοι ένα σημείο και ορμώμενοι από αυτό δημιουργήσουμε κάποιο επιχείρημα το οποίο πιθανόν με τη σειρά του να παράγει και ένα καινούριο σημείο. Το οποίο δεν θα μπορούσαμε να το είχαμε σκεφτεί, αλλά μπορούμε να έχουμε τη δυνατότητα να το σκεφτούμε χάρις στο τρόπο που αυτό δημιουργείται.

¹⁶⁹ Όχι μόνο την *έχθρα* και πολλά άλλα πράγματα/σημεία – σημεία, όπως ο φόβος, ή η ελπίδα, ή η τρέλα – που δημιουργούνται και προβάλλονται όπως δημιουργήθηκε και προβλήθηκε η *έχθρα*. Ως ότι, με μια «φυσική αναγκαιότητα», είναι εύλογο να θεωρείται ως ο πιο πιθανός ύποπτος ο εναγόμενος, λόγω της μεγάλης τους *έχθρας*: *απλά*, στο σημείο αυτό θα αναπτύξουμε λίγο παραπάνω το σημείο της *έχθρας*, θα αναπτύξουμε δηλαδή: πώς η *έχθρα* αυτή από απλό σημείο που δεν μπορεί από μόνο του να υποδεικνύει τίποτα ή καλύτερα από μόνο του δεν μπορεί καν να υπάρχει αν δεν τη σκεφτεί κάποιος, πώς μπορεί να γίνει σημείο που πιθανόν να μπορεί να διαμορφώνει την υπόθεσή μας, εάν κάποιος το σκεφτεί και προβάλλει επιχειρήματα ορμώμενος από το σημείο αυτό. Πώς δηλαδή, η *έχθρα* από «μη κενός τόπος» – *μη κενός τόπος* καθώς ο *ενάγων* το προβάλλει ως σημείο που εύλογα μπορεί να υποδεικνύει τον εναγόμενο ως ύποπτο, και όχι ως ένα απλό σημείο – θα μπορεί να γίνει ένας «κενός τόπος». Η καλύτερα, πιο απλά, πώς θα γίνει ένα σημείο το οποίο *πιθανόν* να μπορεί να μας μεταφέρει πράγματα σχετικά με το τί δύναται να είναι πιθανόν να έγινε. Πώς δηλαδή η *έχθρα* από σημείο με προκατάληψη (καθώς ο *ενάγων* το προβάλλει ως σημείο που εύλογα μπορεί να υποδεικνύει τον εναγόμενο ως ύποπτο) θα γίνει σημείο που *πιθανόν* να μπορεί να δημιουργεί την υπόθεσή μας.

¹⁷⁰ Ανάλογα με την ερμηνεία που θα δώσει ο εκάστοτε αντίδικος, δηλαδή ανάλογα με *ποιο άλλο σημείο* – καινούριο που θα σκεφτεί ή ήδη προβαλλόμενο από τον *ενάγοντα* – θα σκεφτεί, και θα το συνδέσει ή θα το αποσυνδέσει το σημείο της *έχθρας* με το σημείο αυτό, για να μπορεί να μας μεταφέρει κάποια πληροφορία σχετικά με την υπόθεσή μας. Να μπορεί να μας μεταφέρει κάποια πληροφορία σχετικά με το *ζήτημά* μας. Το οποίο είναι εάν δύναται να είναι πιθανό να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος, αλλά ταυτόχρονα – και εδώ είναι το σημαντικό – να μας μεταφέρει κάποια πληροφορία (μέσω σημείων και επιχειρημάτων που δύναται να δημιουργούν προοπτικές για να μαθαίνουμε πράγματα που αγνοούμε) σχετικά με το *ζητούμενο* το οποίο είναι: πώς θα μπορούμε να το μάθουμε αυτό, το εάν δύναται να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος και γιατί, με ποιόν τρόπο, μέσω ποιας οδού θα δύναται να το μαθαίνουμε.

διαμορφώνει και δύναται να προβάλλει και να υποστηρίξει το επιχείρημα πως: ακριβώς λόγω της έχθρας αυτής δεν έκανε τον φόνο, καθώς θα ήταν ο πρώτος ύποπτος (νέο σημείο που αναδύθηκε) για την πράξη του φόνου (σημείο) λόγω της έχθρας του αυτής (σημείο).

Όλο αυτό το πράγμα που γίνεται, δηλαδή όλο αυτό το πράγμα που κάνει¹⁷¹ το επιχείρημα που γεννιέται και αναδύεται χάρις στο ότι δύναται κάποιος να σκέφτεται τί μπορεί να είναι εύλογο και πιθανό σχετικά με ένα πράγμα που είναι υπό συζήτηση και άγνωστο προς αυτούς που το συζητάνε. Πιθανόν να έχει να κάνει με το ότι, το επιχείρημα αυτό, ή μάλλον, η μέθοδος¹⁷² αυτή, καθώς δεν είναι απλά ένα είδος επιχειρήματος ή επιχειρημάτων, αλλά δύναται να είναι μια μέθοδος, καθώς η μέθοδος αυτή γεννά, δύναται να γεννά το επιχείρημα. Ή ακριβέστερα, η μέθοδος αυτή – *το εικός* – μπορεί να γεννά τη δυνατότητα να μπορεί να υπάρχει επιχείρημα. Καθώς δύναται κάποιος εάν διαμορφώνει τη σκέψη του κατ' αυτήν την πορεία, να βρίσκει, να παράγει σημεία τα οποία θα υποστηρίζονται με επιχειρήματα, δηλαδή ορμώμενος κάποιος από τα σημεία αυτά, θα μπορεί να διαμορφώνει επιχειρήματα τα οποία μπορούν να μεταφέρουν πληροφορία, δηλαδή να κατασκευάζουν, να δημιουργούν, αυτό το πράγμα – την υπόθεσή μας εν προκειμένω – που είναι υπό αμφισβήτηση. Και θα μπορούν να γίνουν τα σημεία αυτά, χάρις στο ότι μπορούν να δημιουργούν επιχειρήματα, στοιχεία δυνάμενα ή μη – ανάλογα με το επιχείρημα και του αντιδίκου – να μπορούν να αναπαραστήσουν, να κατασκευάσουν το περιστατικό ή το πράγμα με το οποίο προσπαθούμε να έρθουμε αντιμέτωποι. Έτσι ώστε, να πάψουμε να το αγνοούμε όσο το δυνατόν γίνεται, δηλαδή να το γνωρίσουμε τόσο, όσο θα μας επιτρέπουν τα επιχειρήματα των αντιδίκων που διαμορφώνονται και προβάλλονται για αυτό ή τα επιχειρήματα που μέχρι εκείνη τη στιγμή έχουν διαμορφωθεί και προβληθεί για αυτό.

Σχετικά με την πρώτη τετραλογία, μπορούμε να παρατηρήσουμε πως, ομοίως με την έχθρα και η μαρτυρία¹⁷³ – ότι ο εναγόμενος ήταν σπίτι του το βράδυ που έλαβε χώρα το συμβάν του μαχαιρώματος του νεκρού – γίνεται σημείο, λόγω του ότι και ο τόπος που βρισκόταν ο εναγόμενος εκείνο το βράδυ γίνεται ένα σημείο¹⁷⁴. Άρα, δυνάμενο να ερμηνευθεί, να

---

¹⁷¹Δηλαδή όλο αυτό το πράγμα που γίνεται, καθώς το επιχείρημα εκ του εικότος *δημιουργεί, γεννάει* τα σημεία που δύνανται ή όχι να σχετίζονται, να κατασκευάζουν το πράγμα που είναι υπό συζήτηση και εξ ορισμού υπό αμφισβήτηση ή καλύτερα εξ ορισμού άγνωστο για μας, και προσπαθούμε να μάθουμε πώς θα δύναται να μπορούμε να το μαθαίνουμε.

¹⁷²Μια πορεία δηλαδή που ακολουθεί η σκέψη μας για να μπορούμε, ή μάλλον, χάρις στην οποία θα μπορούμε, να μαθαίνουμε πράγματα άγνωστα· δηλαδή που μπορεί να μας μαθαίνει έναν τρόπο για να μπορούμε να μαθαίνουμε, με αυτήν την έννοια μέθοδος.

¹⁷³Βλ. και Gagarin (2000) σ. 118: «[...] This final point in itself seems to be an indication that the alibi trumps the other arguments».

¹⁷⁴Μπορεί και γίνεται ένα σημείο χάρις στο εικός, χάρις στα επιχειρήματα που δημιουργούνται όταν σκεφτόμαστε κατ' αυτήν την οδό, η οποία μπορεί και μας μαθαίνει πράγματα.

δημιουργηθεί από αυτό και άλλο επιχείρημα, για (ή και) να δύναται να υποστηριχθεί – όπως και υποστηρίζουν οι ενάγοντες – παραδείγματος χάριν, πως: «πιθανόν ο εναγόμενος να έβαζε κάποιον άλλον να κάνει τον φόνο». Συνεπώς, και η μαρτυρία, ως μαρτυρία του τόπου που βρισκόταν ο εναγόμενος, γίνεται σημείο ή είναι ένα σημείο. Και από τη στιγμή που είναι (και γίνεται) ένα σημείο, μπορεί εύλογα να ερμηνευθεί με το επιχείρημα – δηλαδή να δημιουργεί το επιχείρημα-σκέψη – πως: δύναται να μας υποδεικνύει το σημείο αυτό ότι ο εναγόμενος δεν πήγε ο ίδιος, άλλα από την άλλη πλευρά – δύναται από τη στιγμή που είναι ένα σημείο – να μπορεί να υποστηριχθεί και το επιχείρημα πως, πιθανόν να μην πήγαινε ο ίδιος, αλλά πιθανόν να έβαζε κάποιον άλλον. Δηλαδή η μαρτυρία αυτή – η συγκεκριμένη που αναφέρουμε εδώ –, εφόσον γίνεται ένα σημείο με τον τρόπο αυτόν¹⁷⁵, δύναται ως τέτοιο, να δίνει, να προσφέρει τη δυνατότητα στον εναγόμενο με το επιχείρημα του αυτό, να μπορεί να κάνει υπαρκτή (πιθανή και εύλογη) τη δυνατότητα να αναδεικνύεται η μη παρουσία του στο έγκλημα. Αλλά από την άλλη πλευρά, να μπορεί να μένει ανοιχτό το ενδεχόμενο (η πιθανότητα), από τη στιγμή που η μαρτυρία αναδεικνύεται – και είναι διακριτό αυτό στην τετραλογία αυτή με τον τρόπο που οι αντίδικοι τη συζητάνε – σε σημείο, να μπορεί να γίνεται υπαρκτή η δυνατότητα να προσπαθούν και οι ενάγοντες από την πλευρά τους να αναζητούν άλλα, πιθανά και εύλογα σημεία που ενδεχομένως θα δύναται να υποδεικνύουν την πιθανή ενοχή του¹⁷⁶.

---

¹⁷⁵ Δηλαδή χάρις στο επιχείρημα που δύναται να γεννιέται, να διαμορφώνεται εκ του πιθανού, σκεπτόμενος κάποιος τί μπορεί να είναι πιθανό σχετικά με κάτι που συζητιέται.

¹⁷⁶ Λόγου χάρι, ένα τέτοιο πιθανό και νέο σημείο που ενδεχομένως να μπορούν να σκεφτούν και να προβάλλουν οι ενάγοντες, δύναται να είναι μια συνάντηση του εναγομένου με κάποιον κακής φήμης πολίτη (κάποιον που έχει κατηγορηθεί, λ.χ., στο παρελθόν για φόνο επί πληρωμή) προ ημερών, πριν δηλαδή βρεθεί ο νεκρός, νεκρός.

2. Τετραλογία Δεύτερη: Κατηγορία φόνου ακουσίου

Η δεύτερη τετραλογία, η οποία φέρει τον τίτλο *κατηγορία φόνου ακουσίου*, ξεκινάει να αναπτύσσεται έχοντας κατά νου το εξής περιστατικό: Ο Χ προπονούνταν με το ακόντιό του στο γυμναστήριο. Ο Υ έτρεξε μπροστά από το σημάδι την ίδια στιγμή που ο Χ έριχνε μια βολή και ο Υ πέθανε. Ο πατέρας του Υ κατηγορεί τον Χ ως ότι σκότωσε ακούσια¹⁷⁷[Δενδρινού] [Maidment].

Ο ενάγων – και πατέρας του νεκρού – παρουσιάζει στον πρώτο του λόγο, κάποια σημεία σχετικά με το πώς έχει το περιστατικό¹⁷⁸. Απευθυνόμενος προς τους δικαστές, τους αναπτύσσει τη σκέψη πώς, αντιλαμβάνεται ότι όταν οι αντίδικοι είναι σύμφωνοι επί των πραγμάτων τότε αυτά κρίνονται από τον νόμο και τους ψηφίζοντας τους νόμους, οι οποίοι είναι κύριοι ολόκληρης της πολιτείας· αλλά σε περίπτωση που λάβει χώρα ζήτημα *αμφισβήτησης* αυτών των πραγμάτων¹⁷⁹, τότε γνωρίζει, πώς είναι δικό τους έργο να δώσουν κάποια απόφαση. Ως συνέχεια εκ της παραπάνω σκέψης που ανέπτυξε, τους εκθέτει την άποψη πώς, δεν μπορεί να φανταστεί ότι μπορεί να γεννηθεί κάποια αμφισβήτηση μεταξύ του ίδιου και του ενάγοντα ως προς *το διωκόμενον*¹⁸⁰, ως προς το πώς έγιναν τα πράγματα.

---

¹⁷⁷ Η Δενδρινού μεταφράζει στην *υπόθεσις*: «Δύο παιδιά ακόντιζαν σε ένα γυμναστήριο· και συνέβη, ενώ το ένα έριχνε το ακόντιό του με όλους τους κανόνες της τέχνης, το άλλο να τρέξει επάνω στη φορά του ακοντίου και να χτυπηθεί. Το παιδί πέθανε και ο πατέρας του κατηγορεί το άλλο που έριξε το ακόντιο ως ανθρωποκτόνο» (σ. 132-3). Ο Maidment αναφέρει στο εισαγωγικό σημείωμα: «X was practising with the javelin in the gymnasium Y ran in front of the target just as X was making a cast, and was killed. Y's father prosecutes X for accidentally causing his son's death» (σ. 86).

¹⁷⁸ Ο ενάγων από τη δική του πλευρά, καθώς τον δικό του λόγο αναπτύσσει, σκεπτόμενος και κατόπιν προβάλλοντας κάποια σημεία σχετικά με το πώς πιστεύει ότι δύναται να έχει το περιστατικό· σύμφωνα με αυτά που εκείνος σκέφτεται, βρίσκει και προβάλλει.

¹⁷⁹ Είναι μια ενδιαφέρουσα σκέψη αυτή εδώ που αναπτύσσει ο ενάγων. Καθώς υποστηρίζει πώς έργο των δικαστών είναι να διαγνώσουν, πώς πιθανόν δύναται να έχουν τα πράγματα όταν τίθεται ζήτημα αμφισβήτησης. Σε αντίθετη περίπτωση ή μάλλον σε περίπτωση που κάποιος δεν θίξει ζήτημα αμφισβήτησης, δηλαδή εάν υποστηρίζει μόνον η μια ή η άλλη πλευρά, πώς το πράγμα δύναται να έχει μόνον έτσι κι όλοι συμφωνήσουν, οι νόμοι – κάτι το μη ανθρώπινο, διότι να μην έχουν δημιουργηθεί από ανθρώπους, αλλά είναι κάτι στατικό που δύναται να σου υποδεικνύει πώς εάν έχουμε την τάδε ή την δείνα περίπτωση (υπόθεση) τότε πρέπει να συμβεί αυτό ή εκείνο· παραμένει όμως το ζήτημα πώς μπορούμε να ισχυριστούμε ότι έχουμε την τάδε ή την δείνα περίπτωση, διότι για να μπορεί να υποστηριχθεί κάτι τέτοιο, πρέπει να λάβει χώρα μια κρίση, η οποία, εν προκειμένω, δεν γίνεται χωρίς την ανθρώπινη συμβολή, χωρίς τη σκέψη, τη σκέψη/κρίση σχετικά με το γιατί δύναται να πούμε πώς πιθανόν να έγινε αυτό ή εκείνο, ως περιστατικό (πρώτα όμως πρέπει να κατασκευαστεί η υπόθεση για να μπορούμε έπειτα να κρίνουμε σε ποιο νόμο δύναται και γιατί να εμπίπτει) – δύναται να «κρίνουν», μάλλον καλύτερα, να αποφασίσουν.

¹⁸⁰ Ενδιαφέρον σημείο και αυτό, καθώς ο ενάγων ισχυρίζεται πώς, δεν πιστεύει ότι ο εναγόμενος *θα του αμφισβητήσει το διωκόμενον* – το πρωτότυπο κείμενο το αναφέρει ως *τόν διωκόμενον* ωστόσο το αφήνω ως το διωκόμενο καθώς μπορεί και βγαίνει καλύτερα το νόημα που επιθυμώ να αναπτύξω στο σημείο αυτό. Ωστόσο καλό είναι να έχουμε κατά πώς αυτό *το διωκόμενον* – γιατί πιθανόν να είναι εύλογο να μπορεί να διώκει τον εναγόμενο – είναι κάτι το οποίο δεν μπορεί να γνωρίζει καμία από τις δυο πλευρές, καθώς αγνοούμε ποιο δύναται να είναι το περιστατικό, και ακριβώς, αυτό *το διωκόμενον* θα είναι η ανάπτυξη του λόγου από την πλευρά του ενάγοντα στην αρχή, σχετικά με το πώς δύναται να έχει το περιστατικό και γιατί δύναται να είναι εύλογο να μπορεί να διώκει τον εναγόμενο. Και όχι ένα πράγμα ότι, γνωρίζουμε πώς έχει το περιστατικό, οπότε δεν θα μπορεί κάποιος και να αμφισβητήσει πώς ο εναγόμενος εύλογα πρέπει να διώκεται από τον ενάγοντα. Αυτό είναι ζητούμενο, πώς και γιατί θα είναι εύλογο (πιθανόν) ο ενάγων να μπορεί να διώκει τον εναγόμενο. Η Δενδρινού μεταφράζει το σημείο αυτό: «έχω την ιδέα λοιπόν, ότι ούτε θα αμφισβητήσει ο κατηγορούμενος προς εμέ την αλήθεια των γεγονότων» (σ. 132-133). Ο Maidment μεταφράζει το ίδιο σημείο: «However, I do not imagine that any dispute will in fact arise between the defendant and myself» (σ. 88-89).

Έπειτα προχωρά στην υποστήριξη αυτού του πράγματος – γιατί δεν είναι εύλογο και γιατί ο ίδιος δεν μπορεί να φανταστεί να δύναται να του αμφισβητήσει ο εναγόμενος την υποστήριξή του σχετικά με το πώς έχουν τα πράγματα – και προβάλλει το επιχείρημα πως: το παιδί του χτυπήθηκε στο γυμναστήριο από τον εναγόμενο – από το παιδί του δηλαδή, αλλά ο πατέρας έχει αναλάβει την υπεράσπισή του – στα πλευρά και πέθανε αμέσως¹⁸¹ (III α' §1-2).

Υστερα προχωρά τον λόγο του και εκθέτει την αξίωσή του, να κατηγορηθεί ο εναγόμενος για *ακούσιο φόνο*¹⁸², από τη στιγμή που διαμόρφωσε και προέβαλλε παραπάνω το επιχείρημα το οποίο δύναται να υποστηρίξει την αξίωση του αυτή, ότι το παιδί του χτυπήθηκε στο γυμναστήριο από τον εναγόμενο στα πλευρά και πέθανε κατευθείαν. Οπότε εύλογα και εκείνος – δύναται να – προβάλλει την αξίωση, το αίτημα, να του καταλογισθεί ακούσιος φόνος. Καθώς όπως ισχυρίζεται, η συμφορά του – το γεγονός ότι έχασε, πως πέθανε το παιδί του – είναι ίδια, είτε εκούσια είτε ακούσια έγινε από τον εναγόμενο.

Στην απολογία του, ο εναγόμενος αρχίζει τον λόγο του προβάλλοντας στους δικαστές κάποια πράγματα σχετικά με τον χαρακτήρα του και σχετικά με την δύσκολη θέση στην οποία βρίσκεται – να υπερασπίζεται το παιδί του στη δίκη αυτή και με τον λόγο που θα αναπτύξει, ο οποίος όπως ισχυρίζεται πιθανόν να διακρίνεται από κάποια τολμηρότητα –, λόγω ανάγκης και όχι από προσωπική επιλογή. Τους εκθέτει τον ισχυρισμό πως, έχουν να κάνουν με έναν *ήσυχο άνθρωπο, όχι τολμηρό*, ο οποίος αν και δεν γνωρίζει από δίκες, λόγω της ανάγκης που του γέννησε το περιστατικό αυτό – αυτό που συνέβη στο γυμναστήριο – μπορεί να φανεί τολμηρός, αντίθετα προς τον χαρακτήρα του, αλλά *λόγω της περίπτωσης που τον εξαναγκάζει* – καθώς κατηγορείται και κινδυνεύει το παιδί του.

Στο σημείο αυτό, μπορούμε να διακρίνουμε μια έγνοια του εναγόμενου, να καταστεί σαφές προς τους δικαστές, να γίνει αντιληπτό πως, ανεξάρτητα από το πώς, δηλαδή από το τί χαρακτήρα μπορεί ο λόγος του να του δημιουργήσει ως εικόνα προς τους δικαστές, έχουν να κάνουν με έναν *άνθρωπο ήσυχο και όχι τολμηρό*· και πως η τολμηρότητα που ενδέχεται να

---

¹⁸¹ Προβάλλοντας ο ενάγων το επιχείρημα του αυτό, δύναται ταυτόχρονα και εμείς οι ακροατές (και οι δικαστές) να λάβουμε κάποιες πληροφορίες σχετικά με το, πώς πιθανόν δύναται να έχει το περιστατικό, ή μάλλον, κάποιες πληροφορίες σχετικά με κάποια σημεία του περιστατικού, όπως λ.χ., ένα τέτοιο σημείο είναι ότι, *το παιδί του ενάγοντα χτυπήθηκε στο γυμναστήριο στα πλευρά από το παιδί του εναγομένου και πέθανε*. Για να μπορέσουμε να στοχαστούμε σχετικά με το τί δύναται να είναι πιθανό (εύλογο) να συνέβη εκεί στο γυμναστήριο.

¹⁸² Σημείο που μπόρεσε να αναδυθεί χάρις στα σημεία που ο ενάγων προέβαλλε παραπάνω, όπως λ.χ. το σημείο πως, *το παιδί του σκοτώθηκε στο γυμναστήριο*, και το σημείο ότι *ο εναγόμενος ακόντιζε στο γυμναστήριο και από το ακόντιό του χτυπήθηκε στα πλευρά*. Οπότε, μπόρεσε ο ενάγων, πρωτίστως σκεπτόμενος αυτά τα δύο σημεία και έπειτα συνδέοντάς τα, να δημιουργήσει επιχείρημα ότι: (εύλογα) έχουμε να κάνουμε με ακούσιο φόνο. Νέο σημείο που αναδύθηκε χάρις στη σύνδεση των άλλων δύο σημείων.

προβάλλει και να διαμορφώσει ο λόγος του στους δικαστές ως εικόνα για τον χαρακτήρα του, να έχουν κατά νου πως γίνεται εξ ανάγκης και όχι από επιλογή. Διότι, λόγω του περιστατικού – από αυτό που (πιθανόν να) συνέβη στο γυμναστήριο και κινδυνεύει να κατηγορηθεί το παιδί του – δεν έχει επιλογή να μπορεί να παραμείνει ήσυχος και να μην διακρίνεται ο λόγος του από τολμηρότητα. Αλλά η τολμηρότητα αυτή του χαρακτήρα του, η οποία ενδεχομένως να παρατηρηθεί στον λόγο που θα αναπτύξει, να έχουν οι δικαστές κατά νου πως έγκειται στην περίπτωση, πως είναι κάτι το εξαιρετικό, μια εξαίρεση, και δεν έγκειται στο ίδιο, στη μονιμότητα του χαρακτήρα του¹⁸³ ¹⁸⁴(III, α'§1-2) [Δενδρινού] [Maidment].

Ο εναγόμενος, αναπτύσσοντας τον λόγο του, σκέφτεται και προβάλλει μερικά επιπλέον σημεία για να μπορεί να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα να αναδεικνύεται και ο χαρακτήρας του γιου του. Ως προς το ήθος του παιδιού του, ισχυρίζεται πως, *τον ανάθρεψε όπως απαιτεί το συμφέρον του συνόλου* (σημείο). Και ως εκ του ισχυρισμού του αυτού, δύναται να υποστηρίξει πως, *το παιδί του ούτε από υπεροψία ούτε από εγκληματικότητα*¹⁸⁵, αλλά την ώρα

---

¹⁸³Στον λόγο αυτόν του εναγομένου μπορούμε να παρατηρούμε μια ενδιαφέρουσα διάκριση η οποία γίνεται. Καθώς υποστηρίζει πως, ενδέχεται και κάποιος, ο οποίος είναι ήσυχος πολίτης και όχι τολμηρός, να αναπτύξει κάποιον λόγο ο οποίος ενδεχομένως να χαρακτηρίζεται από κάποια τολμηρότητα - ωστόσο, θα πρέπει οι δικαστές να έχουν κατά νου πως, πιθανόν αυτό να γίνεται *λόγω ανάγκης*, λόγω κάποιας περίπτωσης – κατά την οποία, εννοεί, δεν μπορεί να σου αφήνει περιθώρια να έχεις τη δυνατότητα επιλογής να μην φτιάξεις τον τολμηρό λόγο που θα φτιάξεις – και *όχι από επιλογή*. Ο ενάγων μπορεί και διαμορφώνει επιχείρημα σχετικά με το γιατί είναι εύλογο να έχουν να κάνουν οι δικαστές με κάποιον ήσυχο πολίτη και όχι τολμηρό, καθώς σκέφτεται και προβάλλει κάποια σημεία, από τα οποία κατόπιν θα μπορεί να φτιάχνει εύλογο επιχείρημα το οποίο θα δύναται να του δημιουργεί τον χαρακτήρα που επιθυμεί. Τα σημεία που σκέφτεται και προβάλλει ο ενάγων, για να μπορεί έπειτα να τα συνδέσει μεταξύ τους και κατόπιν να δημιουργεί εύλογο επιχείρημα σχετικά με τον χαρακτήρα του, δύναται να παρατηρούνται σε αυτό το σημείο τα εξής: *ήσυχος πολίτης, περιστατικό που συνέβη και κινδυνεύει το παιδί του να κατηγορηθεί, τολμηρός λόγος, από ανάγκη, από επιλογή*. Μπορούμε να ισχυριστούμε πως, στο σημείο αυτό, μπορούμε να διακρίνουμε ότι, σκεπτόμενος ο ενάγων αυτά τα σημεία και προβάλλοντάς τα, μπορεί και δημιουργεί τον *χαρακτήρα του ήσυχου πολίτη*. Πρωτίστως σκεπτόμενος αυτά τα σημεία, και έπειτα σκεπτόμενος να τα συνδέσει μεταξύ τους, το ένα σημείο με κάποιο άλλο, μπορεί και δημιουργεί τον χαρακτήρα του. Λόγου χάρι, συνδέοντας το σημείο *του περιστατικού που συνέβη και κινδυνεύει το παιδί του*, με το σημείο *τολμηρότητα που ενδεχομένως θα διακρίνει τον λόγο του*, και το σημείο *ήσυχος πολίτης*, μπορεί και αναδύεται και ένα νέο σημείο, λ.χ., *η ανάγκη και η επιλογή*. Μπορεί και διαμορφώνει (με αυτόν τον τρόπο, χάρις στο ότι σκέφτεται σημεία και έπειτα να τα συνδέσει μεταξύ τους) το επιχείρημα πως: είναι ένας ήσυχος πολίτης, αλλά η τολμηρότητα του λόγου του έγκειται στην ανάγκη, στο περιστατικό που συνέβη και τον εξαναγκάζει να γίνει τολμηρός, και όχι σε επιλογή του. Οπου εδώ, από το σημείο *το περιστατικό που συνέβη*, μπορεί και αναδύεται και το σημείο *της ανάγκης* και το σημείο *όχι από δική του επιλογή*, δηλαδή άλλα, νέα σημεία. Θα μπορούσαμε, περαιτέρω, να ισχυριστούμε και να προσθέσουμε πως, εδώ, μπορούμε να σκεφτούμε πως πιθανόν κάποιος από επιλογή να φτιάξει τολμηρό λόγο, οπότε πιθανόν και να μην ανήκει στους ήσυχους αλλά στους τολμηρούς πολίτες. Στο σημείο αυτό, μπορούμε να διακρίνουμε πως δύναται να δημιουργούνται, νέα, άλλα σημεία, όπως: *οι τολμηροί πολίτες, ή οι ήσυχος πολίτες, ή η επιλογή και η ανάγκη*. Πρωτίστως στοχαζόμενος ο εναγόμενος τα σημεία αυτά, και έπειτα συνδέοντάς τα, μπορεί και δημιουργεί εύλογο επιχείρημα που μπορεί να δείχνει το ήθος του. Λόγου χάρι, σκεπτόμενος και ορμώμενος από το σημείο *το περιστατικό που συνέβη*, μπορεί να υποστηρίξει ότι: είναι ένας ήσυχος πολίτης, ακόμα και εάν ο λόγος και τα επιχειρήματα που θα δημιουργήσει, μπορεί να διακρίνονται από τολμηρότητα, καθώς (όπως υποστηρίζει) η *ανάγκη* – το περιστατικό που συνέβη – δεν του αφήνει περιθώριο να μπορεί να επιλέξει να μην δημιουργήσει τον λόγο που θα δημιουργήσει.

¹⁸⁴Βλ. και Kennedy (1963), *The Art of Persuasion in Greece...*, σ. 91: «In practice as early as Antiphon a Greek orator concentrates in the proemium on presenting the character of the speaker in a favorable light», και σ. 91-96.

¹⁸⁵Ο εναγόμενος, σκέφτεται και προβάλλει τον ισχυρισμό πως, το παιδί του *το ανάθρεψε όπως απαιτεί το συμφέρον του συνόλου*. Σκεπτόμενος το σημείο αυτό, και ταυτόχρονα σκεπτόμενος το σημείο *αυτό που συνέβη στο γυμναστήριο* – το οποίο αγνοούμε – ή το σημείο *ότι ασκούσαν με τους συνομήλικούς του στο γυμναστήριο*, μπορεί – έπειτα – συνδέοντάς τα να δημιουργεί και να προβάλλει το επιχείρημα πως: *το παιδί του ούτε από εγκληματικότητα ούτε από υπεροψία, πιθανόν να έκανε κάτι*, και αυτό να δύναται να είναι εύλογο, λόγω αυτού του σημείου που σκέφτηκε και προέβαλλε, *ότι τον ανέθρεψε όπως απαιτεί το συμφέρον του συνόλου*. Εδώ, το σημείο ότι τον ανέθρεψε όπως απαιτεί το συμφέρον του συνόλου, δύναται να γίνεται ένα σημείο, το οποίο εάν κάποιος το σκεφτεί και το προβάλλει, μπορεί συνδέοντάς το

που ασκούσαν στο ακόντιο μαζί με τους άλλους συνομήλικούς του στο γυμναστήριο, δεν χτύπησε κανέναν, αλλά ο νεκρός έκανε λάθος, κάνοντας κακό στον εαυτό του και έριξε και το παιδί του σε ανόσια κατηγορία.

Κατόπιν προχωρά τον λόγο του σκεπτόμενος και προβάλλοντας επιχειρήματα προς υποστήριξη του γιατί ο ισχυρισμός που αξιώνει – ότι ο γιός του δεν χτύπησε κανέναν, αλλά ότι ο νεκρός έκανε λάθος και έκανε κακό στον εαυτό του – δύναται να αναδεικνύεται ως εύλογος. Ισχυρίζεται πως αυτό που αξιώνει δύναται να είναι εύλογο (πιθανό), καθώς διαμορφώνει και προβάλλει το επιχείρημα πως, ο νεκρός έτρεξε, μέσα στη φορά του ακοντίου και έστησε το σώμα του εμπρός¹⁸⁶, και το παιδί του από το ένα μέρος εμποδίστηκε να πετύχει το σημάδι του, και εκείνος – ο νεκρός – από το άλλο μέρος καθώς έπεσε επάνω στο ακόντιο, χτυπήθηκε, και την ευθύνη την έριξε στο παιδί του χωρίς να είναι δική του.

Έπειτα, στην προσπάθειά του να σκεφτεί περαιτέρω πράγματα τα οποία πιθανόν να μπορούν να σχετίζονται με το περιστατικό¹⁸⁷, δύναται να δημιουργεί και να προβάλλει κι άλλο εύλογο επιχείρημα – ταυτόχρονα δύναται με τον τρόπο αυτό να γνωστοποιεί και στους ακροατές του λόγου κάποια σημεία (δυνάμενα στοιχεία) που δύναται (πιθανόν) να δημιουργούν το περιστατικό –, μέσω του οποίου μπορεί να υποστηρίζει πως: *«εάν υποθέσουμε, ότι το ακόντιο έπεφτε έξω από τα όρια της προκαθορισμένης πορείας του¹⁸⁸ κι έτσι πλήγωνε τον νεκρό, κανένα επιχείρημα δεν θα μπορούσαμε να βρούμε για να υποστηρίξουμε ότι δεν σκότωσε το*

με άλλα σημεία που πιθανόν να σκεφτεί, όπως η εγκληματικότητα ή η υπεροψία ή ότι ασκούσαν με τα άλλα παιδιά, να δημιουργήσει επιχείρημα που θα δύναται να δημιουργεί τον χαρακτήρα, το ήθος κάποιου. Η υπεροψία και η εγκληματικότητα εδώ, ομοίως με τη σωστή ανατροφή, πρόκειται για σημεία που εάν τα σκεφτεί κάποιος πιθανόν να μπορεί να διαμορφώσει επιχείρημα, εν προκειμένω, σχετικά με το ήθος που (πιθανόν) μπορεί να χαρακτηρίζει το παιδί του.

¹⁸⁶Σημεία τα οποία σκέφτηκε και προέβαλλε ο εναγόμενος για να δύναται να σχηματίσει επιχείρημα.

¹⁸⁷Προσπαθεί να σκεφτεί σημεία, από τα οποία κάποιος ορμώμενος θα μπορεί να διαμορφώσει επιχειρήματα δυνάμενα να μπορούν να δημιουργήσουν, να κατασκευάσουν αυτό που είναι εύλογο να έγινε, αυτό με το οποίο δύναται να είναι εύλογο (πιθανόν) να έχουμε να κάνουμε και το οποίο αγνοούμε, αλλά επιθυμούμε να μάθουμε.

¹⁸⁸Σκεπτόμενος ο εναγόμενος το σημείο, ότι το ακόντιο δεν έπεσε εκτός των προκαθορισμένων ορίων, δύναται να μπορεί να δημιουργεί το επιχείρημα πως: δεν μπορεί να διακρίνεται κάποιο σφάλμα στην πράξη του παιδιού του – στο ότι έριξε το ακόντιο, ένα σημείο δύναται να είναι, να γίνεται, και το ότι έριξε το ακόντιο – διότι δεν το έριξε έξω από τα προκαθορισμένα όρια. Μπορούμε να παρατηρήσουμε πως, σκεπτόμενος ο εναγόμενος το σημείο ότι, ο γιός του δεν έριξε το ακόντιο εκτός των προκαθορισμένων ορίων, και (έπειτα) σκεπτόμενος να το συνδέσει με το σημείο, νεκρός από το ακόντιο, και με το σημείο ότι ο γιός του έριξε το ακόντιο, δύναται χάρις σε αυτά τα σημεία να δημιουργήσει το επιχείρημα πως: δεν δύναται να διακρίνεται σφάλμα – νέο σημείο που αναδύθηκε – στον γιο του, συνεπώς ούτε και ακούσιος φόνος – σημείο που προβλήθηκε και παραπάνω στον λόγο του ενάγοντα – λόγω μη σφάλματος. Διότι θα μπορούσε κάτι τέτοιο να ισχύει, όπως προβάλλει ο εναγόμενος, εάν ο γιος του πετούσε το ακόντιο εκτός των προκαθορισμένων ορίων και αυτό χτυπούσε τον νεκρό. Στο σημείο αυτό μπορούμε να διακρίνουμε πως, αναδύεται και άλλο, νέο σημείο, αυτό του σφάλματος, εν προκειμένω, για να είμαστε πιο ακριβείς, του μη σφάλματος. Καθώς όπως σκέφτεται και προβάλλει ο εναγόμενος, θα μπορούσαμε να είχαμε σφάλμα, εάν το παιδί πετούσε το ακόντιο εκτός προκαθορισμένων ορίων· ενώ ο ίδιος δύναται να διακρίνει μη σφάλμα – χάρις στα σημεία που μέχρι στιγμής σκέφτεται και χάρις στον τρόπο με τον οποίο ο εναγόμενος τα συνδέει για να μπορεί να δημιουργεί επιχείρημα, αλλά και χάρις στο ότι μπορεί και του «πιτρέπεται» να δύναται να τα συνδέει – λόγω του ότι δεν πέταξε το ακόντιο εκτός προκαθορισμένων ορίων ο γιός του. Το ενδιαφέρον είναι ότι αυτό, το να μπορεί ο εναγόμενος να δημιουργεί επιχείρημα σκεπτόμενος τα σημεία αυτά, δύναται να το κάνει καθώς πρωτίστως σκέφτεται τι δύναται να είναι πιθανόν να μπορεί να δημιουργηθεί ως σημείο σχετικά με την υπόθεσή μας. Δηλαδή χάρις στο ότι, πρωτίστως, μπορεί και σκέφτεται τα σημεία αυτά, ακολουθώντας η σκέψη του την πορεία εκείνη κατά την οποία μπορεί να στοχάζεται σχετικά με το τι δύναται να είναι πιθανό να συνέβη.

παιδί μου τον νεκρό»¹⁸⁹. Αλλά ο εναγόμενος υποστηρίζει πως, από τη στιγμή που αυτό δεν έγινε, δεν είναι εύλογο (πιθανό) να ισχυριστούμε ότι το παιδί του δύναται να έσφαλε σε κάτι για να μπορεί να του καταλογισθεί ευθύνη για *ακούσιο φόνο λόγω σφάλματος* (νέο σημείο που αναδύθηκε). Διότι όπως υποστηρίζει, σφάλμα δεν υπάρχει, από την άλλη θα μπορούσε να υπήρχε, στην περίπτωση που το ακόντιο έβγαине εκτός των προκαθορισμένων ορίων, πράγμα το οποίο δεν έγινε. Όπως παρατηρεί, διαμορφώνει, και κατόπιν υποστηρίζει ο εναγόμενος, μέσω του επιχειρήματός του στο σημείο αυτό.

Κατόπιν ο εναγόμενος, προχωρώντας τον λόγο του, σκέφτεται και προβάλλει, προς υποστήριξη του ισχυρισμού του ότι το σφάλμα δύναται να ανήκει στον νεκρό, καθώς αυτός – ο νεκρός –, όπως σκέφτεται και προβάλλει – ο εναγόμενος – χτυπήθηκε λόγω του *δικού του τρεξίματος* (σημείο). Η αξίωση του εναγόμενου να ανήκει το *σφάλμα* στον νεκρό¹⁹⁰ και όχι στον γιο του, δύναται να είναι εύλογη (πιθανή) ή μάλλον να γίνεται εύλογη, καθώς αυτός σκέφτεται ότι ο νεκρός έτρεξε. Κατόπιν σκέφτεται και προβάλλει ότι *δεν χτύπησε κανέναν από αυτούς που στέκονταν μακριά από το σημάδι* (σημείο). Ο εναγόμενος, σκεπτόμενος να λάβει υπόψη του το γεγονός ότι, *δεν χτυπήθηκε κανένας από αυτούς που στέκονταν*, έκανε υπαρκτή τη δυνατότητα, ορμώμενος από αυτά τα σημεία που σκέφτηκε, να μπορεί να δημιουργεί και να υποστηρίζει το επιχειρήμα πως: εύλογα δύναται να διακρίνεται ότι το σφάλμα ανήκει στον νεκρό, καθώς αυτός έτρεξε και δεν στεκόταν¹⁹¹.

Ακολουθώντας την ίδια πορεία στη σκέψη του για να την διαμορφώνει, προχωρά τον λόγο του και υποστηρίζει το επιχειρήμα πως, από την άλλη πλευρά, δηλαδή εάν το σκεφτούμε αλλιώς, *ο νεκρός δεν χτυπήθηκε* (σημείο) *εκεί όπου στεκόταν* (σημείο) *αλλά έτρεξε* (σημείο) *μόνος του επάνω στη φορά του ακοντίου* (σημείο)¹⁹². Στο σημείο αυτό, μπορούμε να

---

¹⁸⁹ Ακούσια εννοείται στην περίπτωση αυτή, να έριχνε δηλαδή εκτός ορίων και να σκότωνε με δικό του σφάλμα, ακούσια τον νεκρό.

¹⁹⁰ Το σφάλμα, εδώ, είναι ένα σημείο το οποίο μπορεί και αναδεικνύει ο εναγόμενος, χάρις στο σημείο που σκέφτεται ότι, *ο νεκρός έτρεξε*.

¹⁹¹ Εδώ, μπορούμε να διακρίνουμε πως το *τρέξιμο του νεκρού και η στάση-όσοι στέκονταν δεν χτυπήθηκαν*, δύναται να είναι, δηλαδή να γίνονται, σημεία, καθώς μπορεί και τα σκέφτεται και κατόπιν τα προβάλλει ο εναγόμενος· και χάρις στα οποία μπορούν οι αντιδικοί σκεπτόμενοι και ορμώμενοι από τα σημεία αυτά να μπορούν να δημιουργήσουν, να κατασκευάσουν επιχειρήματα από αυτά. Δημιουργώντας, κατασκευάζοντας ταυτόχρονα και την υπόθεσή μας, ή μάλλον, κατασκευάζοντας την υπόθεση με την οποία δύναται (πιθανόν, εύλογα) να έχουμε να κάνουμε.

¹⁹² Πρόκειται για σημεία. Σημεία που σκέφτεται και προβάλλει ο εναγόμενος στην προσπάθειά του να στοχαστεί και να προβάλλει επιχειρήματα σχετικά με το ερώτημα (ζήτημα) ποιο δύναται να είναι το περιστατικό και γιατί – πώς δηλαδή, με ποιον τρόπο θα είναι δυνατόν (πιθανόν) να το μάθουμε αυτό. Χάρις στην προσπάθειά του αυτή – το γεγονός ότι προσπαθεί να σκεφτεί σημεία και κατόπιν να διαμορφώνει εύλογα επιχειρήματα ο εναγόμενος (και ο ενάγων αντίστοιχα) από αυτά· το ότι σκέφτεται και διαμορφώνει επιχειρήματα, σκεπτόμενος τί δύναται να είναι πιθανό, σκεπτόμενος σημεία και δημιουργώντας επιχειρήματα από τα σημεία αυτά, δημιουργώντας δηλαδή επιχειρήματα εκ του εικότος, από το πιθανό, το εύλογο –, δίνεται και στους ακροατές του λόγου η δυνατότητα να μπορούν να διακρίνουν σημεία (δυνάμενα στοιχεία) τα οποία θα δύναται να κατασκευάζουν το περιστατικό. Όπως αντίστοιχα και τα σημεία που ο ενάγων προέβαλλε και θα προβάλλει.

διακρίνουμε πως, σκεπτόμενος ο εναγόμενος να λάβει υπόψη του, τί πληροφορία, ή πράγμα σχεδόν αντίστοιχο, τί επιχείρημα μπορεί να υποστηριχθεί, να διαμορφωθεί από το ότι δεν χτυπήθηκε εκεί που στέκονταν μαζί με τους άλλους, αλλά ο νεκρός έτρεξε¹⁹³, μπορεί και κάνει εξίσου εύλογη – όπως και παραπάνω – τη δυνατότητα να μπορεί να αναδεικνύονται κάποια σημεία σχετικά με το περιστατικό. Και κατόπιν να δύναται να δημιουργεί επιχείρημα το οποίο μας μεταφέρει, πρωτίστως γιατί είναι εύλογο να μιλάμε για σφάλμα, και έπειτα σε ποιον είναι εύλογο (πιθανό), και γιατί είναι εύλογο, να ανήκει το σφάλμα αυτό· δηλαδή στον νεκρό σύμφωνα με τον εναγόμενο. Ο εναγόμενος δύναται – εύλογα – να το υποστηρίζει αυτό, καθώς με τον λόγο τον οποίο διαμορφώνει και προβάλλει, μπορεί και σκέφτεται σημεία και κατόπιν διαμορφώνει επιχείρημα ορμώμενος από τα σημεία αυτά. Όπως λ.χ., ότι ο νεκρός που χτυπήθηκε από το ακόντιο έτρεξε (σημείο) και ότι οι άλλοι που στέκονταν δεν χτύπησαν (σημείο), σημεία από τα οποία δύναται να δημιουργεί και να προβάλλει το εύλογο (πιθανό) επιχείρημα πως: δεν θα τον χτυπούσε το ακόντιο του γιου του, στην περίπτωση που ο νεκρός έμενε στη θέση του ακίνητο και δεν έτρεχε – διότι εννοείται πως οι υπόλοιποι που δεν έτρεξαν δεν χτύπησαν· δηλαδή μια εύλογη σχέση μπορεί και διαμορφώνει μέσω των σημείων των οποίων σκέφτεται. Ένα εύλογο επιχείρημα-σκέψη διαμορφώνει, όπως λόγου χάρη, ότι, σε σχέση με τους άλλους ο νεκρός έτρεξε και το ακόντιο του εναγόμενου σε σχέση με τους υπόλοιπους δεν χτύπησε αυτούς που δεν έτρεξαν αλλά αυτόν που έτρεξε – οπότε (πιθανόν) το σφάλμα (σημείο) ανήκει στον νεκρό επειδή έτρεξε¹⁹⁴.

Στη συνέχεια ο εναγόμενος ως επιπλέον επιχείρημα, το οποίο θα δύναται να δείχνει πράγματα σχετικά με το περιστατικό, κάνει μιαν υπόθεση, από την οποία μπορεί να δημιουργηθεί και να προβληθεί επιχείρημα το οποίο δύναται να υποστηρίζει εύλογα την αξίωσή του ότι, από τη στιγμή που και από τις δύο πλευρές ομολογείται ότι υπάρχει ακούσιος φόνος, τότε θα πρέπει να διαπιστωθεί ο δράστης του σφάλματος – του πράγματος εκείνου που έγινε ακούσια και προκάλεσε τον θάνατο στον νέο – άρα και το υποκείμενο το οποίο εύλογα δύναται να του καταλογισθεί ευθύνη για ακούσιο φόνο. Ο εναγόμενος, στοχαζόμενος σχετικά με εκείνη την υπόθεση, με εκείνο το πράγμα, το οποίο θα δύναται να

---

¹⁹³Πρόκειται για σημεία που σκέφτηκε ο εναγόμενος για να μπορεί – κατόπιν – ορμώμενος από αυτά να δημιουργεί επιχείρημα.

¹⁹⁴Χάρη στα σημεία που σκέφτεται και (έπειτα) με τον τρόπο που συνδέει τα σημεία αυτά μεταξύ τους, ο εναγόμενος κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα να δημιουργείται το επιχείρημά του, γιατί εύλογα το σφάλμα ανήκει στον νεκρό και όχι στον γιο του, και ταυτόχρονα γιατί αυτό να είναι εύλογο, πιθανό – λόγω των σημείων που προβάλλει και του τρόπου που τα συνδέει για να διαμορφώσει επιχείρημα. Δηλαδή με τον τρόπο που ο εναγόμενος φτιάχνει τα επιχειρήματά του – σκεπτόμενος σημεία και κατόπιν δημιουργώντας επιχείρημα από τα σημεία αυτά – μπορεί και δημιουργεί επιχείρημα, αλλά ταυτόχρονα μπορεί και δημιουργεί και το εύλογο (πιθανό) που δύναται χαρακτηρίζει το επιχείρημα αυτό.

μας κάνει να μπορούμε να αντιλαμβανόμαστε πότε και γιατί, μπορεί εύλογα να θεωρηθεί – να δύναται δηλαδή να διαπιστώνεται, να δείχνεται ως εύλογο, να μας φαίνεται πιθανό, πειστικό – ότι κάποιος διαπράττει σφάλμα, σκέφτεται και υποστηρίζει το εξής: «Υπάρχουν εκείνοι οι οποίοι σφάλλουν σε ό, τι έχουν στον νου τους να πράξουν, με συνέπεια εδώ σ' αυτήν την περίπτωση, να μπορούμε να ισχυριστούμε ότι πρόκειται για μια ακούσια πράξη. Από μιαν άλλη πλευρά, μπορούμε να σκεφτούμε πως, είναι εύλογο (πιθανό) να υπάρχουν κι εκείνοι οι οποίοι επάνω στην εκτέλεση μιας εκούσιας πράξης είναι υπεύθυνοι για το κακό που επακολουθεί¹⁹⁵».

Συνεχίζοντας ο εναγόμενος τον λόγο του, υποστηρίζει το επιχείρημα πως, κατόπιν της εύλογης υπόθεσης που έκανε, δύναται να υποστηριχθεί η εύλογη αξίωσή του πως, το παιδί του δεν έσφαλε σε τίποτα απολύτως. Έπειτα προχωρά στη δημιουργία¹⁹⁶ και προβολή επιχειρημάτων προς υποστήριξη της αξίωσής του, για να δύναται μέσω εύλογων επιχειρημάτων που θα διαμορφώσει, να δείχνεται πως το παιδί του δεν (δύναται να) έσφαλε σε τίποτα. Στην πορεία αυτής της σκέψης, δηλαδή στην προσπάθειά του να καταστεί υπαρκτή η δυνατότητα διαπίστωσης του *μη σφάλματος του γιου του* (σημείο), προβάλλει ένα εύλογο επιχείρημα σχετικά με την αξίωσή του – να μην ανήκει στον γιο του η πράξη του σφάλματος, άρα ούτε και η δυνατότητα να του καταλογισθεί ευθύνη για ακούσιο φόνο – και υποστηρίζει πως: *το παιδί του δεν ασκούνταν στο ακόντιο παρά την άδεια του γυμναστή του, αλλά με την προσταγή του* (σημείο). Άλλο επιχείρημα, δυνάμενο να υποστηρίζει εύλογα την αξίωσή του να γίνεται υπαρκτή η δυνατότητα διαπίστωσης μη σφάλματος από την πλευρά

---

¹⁹⁵ Στο σημείο αυτό, ο εναγόμενος μπορεί και δημιουργεί ένα επιπλέον επιχείρημα – χάρις στο οποίο μπορεί να αναδύεται και μια εύλογη διάκριση όπως θα παρατηρήσουμε – χάρις στα σημεία που σκέφτηκε και προέβαλλε μέχρι στιγμής σχετικά με το περιστατικό, σημεία όπως: *το σημείο του σφάλματος, το σημείο ότι ο γιος του έριξε το ακόντιο εντός προκαθορισμένων ορίων, το σημείο ότι το παιδί που πέθανε έτρεξε και τον χτύπησε το ακόντιο και δεν τον χτύπησε εκεί που στεκόταν*. Και δύναται να διαμορφώνει ορμώμενος από τα σημεία αυτά το εύλογο επιχείρημα πως: δύναται να υπάρχουν εκείνοι οι οποίοι σφάλλουν σε ό, τι έχουν στον νου τους να πράξουν, με συνέπεια να μπορεί η πράξη τους να διαπιστώνεται ως ακούσια πράξη και να γίνονται υπεύθυνοι για το κακό που επακολουθεί. Από την άλλη πλευρά, δύναται να (πιθανό) υπάρχουν κι εκείνοι οι οποίοι σφάλλουν επάνω στην εκτέλεση μιας εκούσιας πράξης και γίνονται και αυτοί υπεύθυνοι για το κακό που επακολουθεί. Στο σημείο αυτό, ο εναγόμενος, διαμορφώνοντας και προβάλλοντας το επιχείρημα αυτό, κάνει μια ενδιαφέρουσα διάκριση, ότι πιθανόν η πράξη ενός σφάλματος να μπορεί να προκύπτει (να παράγεται) από δύο διαφορετικά πράγματα. Λόγου χάρι, μπορεί να έχουμε σφάλμα το οποίο ενδεχομένως να δύναται να έχει προκύψει από εκούσια πράξη και από ακούσια πράξη. Ο εναγόμενος, μπορεί και δημιουργεί το επιχείρημα αυτό, καθώς δύναται να σκέφτεται: *το σφάλμα* (σημείο), *την εκούσια πράξη* (σημείο), *την ακούσια πράξη* (σημείο) και *το τί έχει κατά νου κάποιος να πράξει* (σημείο), και κατόπιν μπορεί, συνδέοντάς τα, να μπορεί να δείχνει, πώς, πότε, και γιατί δύναται να προκύπτει ένα σφάλμα. Υποστηρίζει ότι η πράξη του νεκρού δύναται να διαπιστώνεται ως μια πράξη η οποία μπορεί να ανήκει σε σφάλμα, το οποίο μπορεί να προκύψει είτε ακούσια είτε εκούσια, καθώς, όπως μπόρεσε να προβάλλει παραπάνω από τα σημεία που σκέφτηκε σχετικά με το περιστατικό, ο νεκρός δύναται να διαπιστώνεται ότι έκανε σφάλμα, καθώς έσφαλλε εκούσια *επιθυμώντας να τρέξει* αλλά έσφαλλε και ακούσια *διότι δεν ήθελε να πεθάνει*. Το παραπάνω καινούριο σημείο που αναδύθηκε, είναι ότι: *είναι πιθανόν ένα σφάλμα να μπορεί να προκύπτει είτε από εκούσια είτε από ακούσια πράξη*. Αυτό το νέο σημείο, μπόρεσε να αναδυθεί χάρις στο ότι ο εναγόμενος στοχάζεται σχετικά με τα σημεία που σκέφτεται, και χάρις στο ότι μπορεί συνδέοντάς τα μεταξύ τους, να υποστηρίζει κάποια είδους σχέση που ενδεχομένως να μπορούν να εκφράζουν, να διαμορφώνει δηλαδή ένα επιχείρημα καθώς μπορεί να σκέφτεται σημεία.

¹⁹⁶ Η δημιουργία αυτών των επιχειρημάτων, έγκειται στο γεγονός ότι μπόρεσε να σκεφτεί και να συνδέσει κάποια πράγματα (σημεία), για να δύναται αυτά έπειτα να εκφράζουν μια εύλογη σχέση, ένα επιχείρημα.

του γιου του, προβάλλει ο εναγόμενος το επιχείρημα ότι, *ο γιος του δεν ακόντιζε στην τάξη των σωματικών ασκήσεων (σημείο) αλλά στην τάξη των ακοντιζόντων (σημείο)*¹⁹⁷.

Στην ίδια πορεία σκέψης, ο εναγόμενος συνεχίζει να αναπτύσσει τον λόγο του, ορμώμενος και σκεπτόμενος διάφορα εύλογα και πιθανά σημεία, δημιουργεί επιχειρήματα ή και τα επιχειρήματα αυτά τα οποία σκέφτηκε να προβάλλει, δημιουργούν τα σημεία που μπορούν και προβάλλονται ως εύλογα να μπορούν διαπιστώνουν τί δύναται να είναι πιθανό να συνέβη στο γυμναστήριο. Υποστηρίζει πως, το παιδί του δεν έκανε λάθος στο *σημάδι* (σημείο) *ρίχνοντας το ακόντιο* (σημείο) *προς το μέρος των θεατών* (σημείο) κι να χτύπησε το νεκρό, *αλλά τα έκανε όλα σωστά όπως τα είχε κατά νου*¹⁹⁸, χωρίς να πράξει κάτι το ακούσιο [Δενδρινού] [Maidment].

Στην προσπάθειά του να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα διαπίστωσης του εύλογου στοιχείου που χαρακτηρίζει την αξίωσή του¹⁹⁹ – ότι ο γιος του δεν έκανε κάποιο σφάλμα, με συνέπεια να μην είναι εύλογο να μπορεί να του καταλογισθεί ευθύνη για ακούσιο φόνο –, ο εναγόμενος προχωρά τη σκέψη του και στοχάζεται σχετικά με το τί μπορεί να σημαίνουν – δηλαδή πώς μπορούν με εύλογα επιχειρήματα να ερμηνευθούν από τον ίδιο – εκείνα τα πράγματα (σημεία) τα οποία εύλογα, είναι πολύ πιθανόν να έγιναν από την πλευρά του νεκρού. Υποστηρίζει πως, ο νεκρός, *επιθυμώντας να τρέξει προς τα εμπρός* (σημείο), και *μη υπολογίζοντας καλά τη στιγμή* (σημείο), που αν περνούσε, δεν θα τον χτυπούσε το ακόντιο, έπεσε σε κακό που δεν περίμενε. Καθώς με τον τρόπο αυτόν, δύναται να γίνεται φανερό πως *έκανε ακούσιο σφάλμα*, και πως έφερε ο ίδιος τη συμφορά στον εαυτό του, και τιμωρώντας το λάθος, τιμωρήθηκε μόνος του· καθώς από τα επιχειρήματα αυτά – ότι ο νεκρός έτρεξε με τη

---

¹⁹⁷Σημεία δυνάμενα να υποστηρίζουν επιχείρημα εάν κάποιος τα σκεφτεί και τα προβάλλει, ή πράγμα σχεδόν αντίστοιχο, σημεία τα οποία σκέφτεται ο εναγόμενος και δύναται ορμώμενος από αυτά να δημιουργήσει και να κατασκευάσει επιχείρημα. Λόγου χάρι εδώ, μέσω αυτών των σημείων, ο εναγόμενος μπορεί και δημιουργεί εύλογο επιχείρημα πως: *δεν δύναται να ανήκει στον γιο του η πράξη του σφάλματος, συνεπώς ούτε και η ευθύνη για ακούσιο φόνο.*

¹⁹⁸Σημείο γίνεται και το, *αν κάποιος έριξε με όλους τους κανόνες της τέχνης του το ακόντιο*, καθώς δεν γνωρίζουμε ποια πράξη διακυβεύεται, διότι αγνοούμε με τί υπόθεση δύναται να έχουμε να κάνουμε. Οπότε όλα είναι (γίνονται) σημεία, τα οποία εάν κάποιος πρωτίστως τα σκεφτεί και τα προβάλλει, και έπειτα τα συνδέσει με άλλα σημεία, δύναται να διαμορφώσουν, να γενούν επιχείρημα, είτε προς υποστήριξη κάποιου πράγματος, είτε προς ανασκευή του ίδιου ή κάποιου άλλου πράγματος, είτε να αναδύονται από αυτά και χάρις σε αυτά και νέα σημεία.

¹⁹⁹Να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα να δείχνεται, δηλαδή να κατασκευάσει με επιχειρήματα την υπόθεση, το περιστατικό ή το πράγμα που είναι υπό συζήτηση και λαμβάνει χώρα μια διαμάχη για να μπορεί να προσεγγιστεί, για να μπορεί να δημιουργηθεί αυτό το άγνωστο πράγμα σε μας αλλά και στους αντιδίκους. Και αυτό, θα μπορεί να γίνει μέσω της κατασκευής επιχειρημάτων, εκατέρωθεν. Και ένα επιχείρημα – δηλαδή αυτός που θα φτιάξει ένα επιχείρημα – δύναται να κατασκευάσει, να δημιουργεί την υπόθεση, όταν διαπιστώνει, βρίσκει σημεία και τα ερμηνεύει για να φτιάξει το εύλογο στοιχείο – ή μη – που θα χαρακτηρίζει το επιχείρημα αυτό – να χαρτογραφεί μια σχέση που δύναται τα σημεία που σκέφτεται και συνδέει να εκφράζουν. Σε αυτό έγκειται, και το πράγμα εκείνο που γίνεται, ακολουθώντας την πορεία (των επιχειρημάτων που δημιουργούνται χάρις σε σημεία που σκέφτονται οι αντίδικοι και χάρις στο ποιο σημείο με ποιο άλλο θα συνδέσουν για να δύναται να εκφράζουν μια σχέση) εκείνη στη σκέψη μας μέσω της οποίας μπορούν να αναδύονται, να γεννιούνται επιχειρήματα εκ του εικότος, του πιθανού.

θέλησή του και ότι έκανε λάθος υπολογισμό (σημεία είναι και τα δύο αυτά) – εύλογα μπορεί να αναδεικνύεται η δυνατότητα να μπορούμε να ισχυριστούμε πως, από τη μια πλευρά η πράξη του σφάλματος ανήκει στον νεκρό – συνεπώς και η πράξη του ακούσιου φόνου. Αλλά και από την άλλη πλευρά, χάριν και μέσω αυτών των εύλογων επιχειρημάτων, γίνεται υπαρκτή και η δυνατότητα να μπορεί να αξιώνει πως, το παιδί του δεν είναι δράστης κάποιου σφάλματος – συνεπώς ούτε και του ακούσιου φόνου.

Ο ενάγων στη δευτερολογία του, η οποία φέρει τον τίτλο *εκ κατηγορίας ο ύστερος*, προβάλλει απέναντι στον λόγο του εναγομένου – στα επιχειρήματα δηλαδή που διαμόρφωσε και υποστήριξε στον λόγο του – τα δικά του επιχειρήματα. Ο ενάγων *εντοπίζει*²⁰⁰ και προβάλλει κάποια εύλογα επιχειρήματα, προς υποστήριξη της αξίωσής του το περιστατικό να ανήκει, να εμπίπτει στους ακούσιους φόνους. Στο σημείο αυτό χρειάζεται να δώσουμε μια προσοχή, καθώς ο ενάγων επιδιώκει μέσω των επιχειρημάτων του, όχι απλά να δύναται να ανήκει, να γίνεται υπαρκτή η δυνατότητα να μπορεί το περιστατικό αυτό να εμπίπτει στους ακούσιους φόνους· αλλά το σημαντικό είναι πως, αυτό που επιδιώκει – όπως θα φανεί και από τα επιχειρήματα που θα δημιουργήσει και θα προβάλλει –, είναι να γίνεται υπαρκτή η δυνατότητα μέσω των επιχειρημάτων του, να εντοπίζεται (να δημιουργείται) το περιστατικό αυτό ως ακούσιος φόνος, αλλά ταυτόχρονα – και εδώ είναι το σημαντικό – με δράστη του σφάλματος εκ του οποίου δύναται να διαπιστώνεται ακούσιος φόνος, τον εναγόμενο.

Τα επιχειρήματα, τα οποία δημιουργεί και προβάλλει ο ενάγων προς υποστήριξη της αξίωσής του να δύναται να διαπιστώνεται το περιστατικό ως ακούσιος φόνος με δράστη του σφάλματος²⁰¹ εκ του οποίου δύναται να διαπιστώνεται ο ακούσιος φόνος τον εναγόμενο, είναι μεταξύ άλλων, το επιχείρημα που προβάλλει πως: το δικό του παιδί – ο νεκρός – εκείνη τη στιγμή *το φώναξε ο γυμναστής (σημείο) να μαζέψει τα ακόντια (σημείο) από τους*

---

²⁰⁰ Αυτό το *εντοπίζει* σημαίνει την προσπάθεια που κατέβαλλε και καταβάλλει ο ενάγων, να σκεφτεί και να δημιουργήσει μέσα και χάρις στη σκέψη του, τί δύναται να είναι εύλογο να υποστηριχθεί, τί δύναται να είναι πιθανό να μπορεί να υποστηρίξει σχετικά με το περιστατικό, σχετικά με το πράγμα εκείνο που είναι υπό συζήτηση· και όχι με την έννοια πως, εντοπίζει τα συγκεκριμένα επιχειρήματα – ή αντίστοιχα τα συγκεκριμένα, ή κάποια σημεία, που δύναται κάποιος εάν τα σκεφτεί να δημιουργήσει επιχειρήματα – τα οποία υπάρχουν από πριν κάπου, ή είναι δημιουργημένα από πριν από κάποιον ή από κάτι, και αυτός απλά τα εντοπίζει, δηλαδή τα *αποκαλύπτει*. Αλλά, περισσότερο με την έννοια ότι, τα επιχειρήματα αυτά τα βρίσκει, τα φτιάχνει, τα δημιουργεί, τα *επινοεί* και τα προβάλλει, για να δύναται να κατασκευάζουν το περιστατικό, την υπόθεσή μας – αυτό το άγνωστο πράγμα που προσπαθούμε να μάθουμε. Αλλά ταυτόχρονα προσπαθούμε να μάθουμε και πώς θα μπορούμε να το μαθαίνουμε ή μαθαίνουμε ταυτόχρονα και *πώς θα δύναται να μπορούμε να μαθαίνουμε γενικά* – επιχειρήματα που δημιουργούνται και αναδύονται εκ του εικότος, του πιθανού, που ενδεχομένως να μπορεί να αναδεικνύεται, να δημιουργεί ο τρόπος που το επιχείρημα αυτό κατασκευάζεται, και μια μέθοδο, για να μπορούμε να μαθαίνουμε. Τη σκέψη αυτή θα την αναπτύξουμε και παρακάτω.

²⁰¹ Ο ενάγων επιδιώκει να διαπιστώνεται *ως σφάλμα*, η ρίψη του ακοντίου από τον εναγόμενο, μέσω και χάρις στα σημεία που σκέφτεται και από τα επιχειρήματα που διαμορφώνει από τα σημεία αυτά, δηλαδή από τον τρόπο που συνδέει τα σημεία αυτά, για να δύναται να κατασκευάζει επιχείρημα και νέα (πιθανόν και) σημεία. Όπως παραπάνω, όπου μπόρεσε και αναδύθηκε το σημείο *του σφάλματος*, από το σημείο *ότι ο εναγόμενος έριξε* το ακόντιο και τη σύνδεση του με το σημείο *ότι ο νεκρός πέθανε*. Καθώς, σκεπτόμενος αυτά τα σημεία, ο ενάγων μπόρεσε να ισχυριστεί πως, πρόκειται *για σφάλμα* – νέο σημείο που αναδύθηκε παραπάνω – και ότι μπορεί να αξιώνει *ακούσιο φόνο*· άλλο, νέο σημείο που αναδύθηκε χάρις στα σημεία *ότι ο εναγόμενος έριξε το ακόντιο* και *ότι ο νεκρός πέθανε από το ακόντιο*.

ακοντίζοντας (σημείο). Κατόπιν δημιουργεί και προβάλλει και άλλο επιχείρημα στη συνέχεια του λόγου του, το οποίο σχετίζεται με τον ισχυρισμό του πως, από την απειθαρχία του εναγόμενου²⁰² (σημείο που αναδύθηκε), ο οποίος έριχνε ακόμη (σημείο), έπεσε ο νεκρός στην εχθρική του βολή (σημείο νέο που αναδύθηκε) χωρίς να κάνει ο ίδιος – ο νεκρός – τίποτα λάθος. Και από την άλλη πλευρά, όπως υποστηρίζει ο ενάγων ως επιπλέον επιχείρημα, ο εναγόμενος μη προσέχοντας τη στιγμή που ο νεκρός μάζεψε – όσο ζούσε εννοείται – τα ακόντια (σημείο), έριξε το ακόντιό του – εδώ έγκειται και το σφάλμα του κατά τον ενάγοντα, στο ότι από απροσεξία, απειθαρχία, ο εναγόμενος έριξε σε λάθος στιγμή – και τον χτύπησε μη θεληματικά (III, γ' § 6)²⁰³.

Στην προσπάθειά του να σκεφτεί σημεία και κατόπιν να δημιουργήσει εύλογα επιχειρήματα σχετικά με το ερώτημα ποιο δύναται να είναι το περιστατικό²⁰⁴, ο ενάγων βρίσκει, δημιουργεί και προβάλλει ένα επιχείρημα το οποίο μπορεί και αναπτύσσεται χάριν της εξής υπόθεσης που κάνει: έστω – ισχυρίζεται –, *ας υποθέσουμε*²⁰⁵ ότι ο νεκρός μπορεί να θεωρηθεί φονιάς του εαυτού του, επειδή έτρεξε²⁰⁶ (σημείο) επάνω στη φορά του ακοντίου

²⁰²Του παιδιού του εννοείται, καθώς ο πατέρας έχει αναλάβει την υποστήριξη του όπως αναφέραμε και παραπάνω.

²⁰³Στην παραπάνω παράγραφο διακρίνουμε ο ενάγων να σκέφτεται και να προβάλλει κάποια σημεία, για να μπορεί να υποστηρίξει πως, ο εναγόμενος δύναται να δείχνεται ως δράστης του ακουσίου φόνου. Ωστόσο, καλό είναι να έχουμε κατά νου πως και ο ακούσιος αυτός φόνος, είναι, δηλαδή πρόκειται για ένα σημείο, για ένα πράγμα το οποίο προσπαθεί να κάνει ο εναγόμενος να διαπιστώνεται, μέσω των άλλων σημείων που σκέφτεται και μέσω των επιχειρημάτων που διαμορφώνει, και όχι κάτι δοσμένο, αλλά κατασκευάζεται από τα επιχειρήματα που δημιουργεί και προβάλλει ο ενάγων. Εδώ, ο εναγόμενος σκέφτεται και προβάλλει σημεία, όπως ότι: *ο γυμναστής τον φώναζε να μαζέψει τα ακόντια* – πρόκειται για δυο σημεία εδώ *ο γυμναστής* και *ότι τον φώναζε να μαζέψει τα ακόντια* –, από τα οποία ο ενάγων μπορεί (προτίστας καθώς δύναται και τα σκέφτεται) συνδέοντάς τα και με το σημείο *ο γιός του πέθανε από ακόντιο* να μπορεί και να διαμορφώνει επιχείρημα πως: τον γιο του τον φώναζε ο γυμναστής να μαζέψει τα ακόντια. Ή άλλα σημεία, όπως ότι, ο εναγόμενος έριχνε ακόμη, ή άλλο σημείο – που μπορεί να αναδύεται από το σημείο ότι έριχνε ακόμη ο εναγόμενος – από απειθαρχία, ή άλλο σημείο η εχθρική βολή, ή άλλο σημείο από απροσεξία καθώς δεν είδε τον νεκρό να μαζεύει τα ακόντια. Όλα αυτά είναι σημεία τα οποία δύναται να διαμορφώνονται και αναδύονται, χάρις στο ότι ο εναγόμενος μπορεί να σκέφτεται και να συνδέει ένα σημείο που σκέφτεται με ένα άλλο και να δημιουργεί επιχείρημα: όπως σκέφτεται, λ.χ., το σημείο ότι, *τον νεκρό τον φώναζε ο γυμναστής να μαζέψει τα ακόντια*, και έπειτα σκέφτεται και το συνδέει με το σημείο ότι, *ο εναγόμενος έριχνε ακόμη το ακόντιό του*, και δύναται να αναδύονται καινούρια σημεία. Όπως ότι, *μη προσέχοντας τον νεκρό*, τον σκότωσε από απειθαρχία, από απροσεξία – επιχείρημα που δημιουργήθηκε και ταυτόχρονα νέα σημεία, όπως επίσης, δημιουργήθηκε ταυτόχρονα και το εύλογο που δύναται να χαρακτηρίζει το επιχείρημα αυτό, το πιθανό.

²⁰⁴Εδώ αξίζει να αναφέρουμε πως, ο ενάγων δεν διαμορφώνει γενικά επιχειρήματα με το περιστατικό, αλλά θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε, ότι, κυρίως διαμορφώνει επιχειρήματα σχετικά με την αξιολόγηση του το περιστατικό να έχει όπως εκείνος αξιώνει μέσω των επιχειρημάτων του. Τα οποία δύναται να τα σχηματίσει ορμώμενος από σημεία τα οποία σκέφτεται και ερμηνεύει – προβάλλει δηλαδή μια ερμηνεία, μια σκέψη, μια πιθανή σύνδεση ενός σημείου με ένα άλλο – για να μπορεί να διαμορφώνει ένα επιχείρημα, μια εύλογη (πιθανή) σχέση την οποία ενδεχομένως δύναται να έχουν (να δείχνουν) αυτά τα σημεία. Για να μπορεί να προβάλλει με τον τρόπο αυτόν κάτι που πιθανόν (εύλογο) μπορεί να δημιουργεί το περιστατικό.

²⁰⁵Αυτό το *ας υποθέσουμε*, εντάσσεται και αυτό μαζί (και) με τα υπόλοιπα επιχειρήματα, στο εύλογο, το εικό. Δηλαδή σε εκείνα τα πράγματα τα οποία μπορούμε να βρούμε, να σκεφτούμε και να υποστηρίξουμε σχετικά με τί δύναται να είναι πιο πιθανό να συνέβη, ή ποια πράγματα (σημεία) μπορούμε να βρούμε και τα οποία θα κάνουν υπαρκτή τη δυνατότητα να μπορούμε να σκεφτούμε εύλογα επιχειρήματα, ορμώμενοι από τα πράγματα αυτά, ή λαμβάνοντάς τα υπόψη, για να δημιουργήσουμε επιχειρήματα. Τα οποία επιχειρήματα εύλογα θα μπορούσαν να δημιουργούν το περιστατικό, να το κατασκευάζουν, να δημιουργούν αυτό που είναι πιο πιθανό να δύναται να έχει συμβεί, και κατόπιν να μπορεί να υποστηριχθεί ως το περιστατικό, *ως η υπόθεσή μας*.

²⁰⁶Εδώ, στο σημείο αυτό, παρατηρούμε ο ενάγων να προβάλλει το επιχείρημα του εναγόμενου. Καθώς το επιχείρημα αυτό το ισχυρίστηκε προηγουμένως στον λόγο του ο εναγόμενος, ως ένα επιχείρημα μεταξύ των επιχειρημάτων που ο λόγος του ανέδειξε, κατασκεύασε και δημιούργησε. Πρόκειται για ένα ενδιαφέρον σημείο – εκ των πολλών που υπάρχουν, δηλαδή που δύναται να διαπιστωθούν, να αναδειχθούν ότι υπάρχουν στις τετραλογίες όπως αυτό – καθώς ο ενάγων αναγνωρίζει το εύλογο που χαρακτηρίζει το επιχείρημα αυτό – το οποίο σκέφτηκε προηγουμένως ο εναγόμενος – και το προβάλλει, δεν το αποκρύπτει, και ορμώμενος από τη σκέψη που προβάλλει το επιχείρημα αυτό, συνεχίζει και σκέφτεται κάτι επιπλέον χάρις σε αυτό.

(σημείο) και *δεν στάθηκε ακίνητο* (σημείο), τότε και ο εναγόμενος – το παιδί που έριξε το ακόντιο – δεν είναι αμέτοχος στην ευθύνη (σημείο)· κατόπιν προχωρά στην υποστήριξη του επιχειρήματός του και προβάλλει πως: θα ήταν *αμέτοχο* (σημείο) εάν *δεν ακόντιζε* (σημείο), αλλά *έμενε ακίνητο* (σημείο) την ώρα που σκοτώθηκε το παιδί μου (III, γ' §10) [Δενδρινού] [Maidment].

Στον λόγο του ο εναγόμενος, πριν προβάλλει τα δικά του επιχειρήματα σχετικά με το πώς αξιώνει να δύναται να έχει το περιστατικό, κάνει μια αναφορά σχετικά με τα όσα επιχειρήματα ο ενάγων προέβαλλε στον δικό του λόγο και τα οποία κατά τον ίδιο δύναται να υποδεικνύουν μια μη κατανόηση των δικών του επιχειρημάτων από τον ενάγοντα. Καθώς υποστηρίζει πως, ο ισχυρισμός του ενάγοντα – ότι το παιδί του κακολογείται μέσα από τον λόγο του (του εναγόμενου), εάν υποδεικνύεται από τα επιχειρήματα που στον λόγο αυτόν προβάλλει²⁰⁷ πως σκοτώθηκε μόνο του, από τη στιγμή που το παιδί *δεν ακόντισε* (σημείο) ούτε διανοήθηκε να ακοντίσει – δεν δύναται να ιδωθεί ως εύλογος ισχυρισμός-επιχείρημα. Καθώς όπως υποστηρίζει στη συνέχεια του δικού του λόγου ο εναγόμενος, τα επιχειρήματα τα οποία υποστήριξε στον προηγούμενο του λόγο, αλλά και τα οποία θα προβάλλει και τώρα σε αυτόν τον λόγο για να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα να μπορεί να διαπιστώνεται αυτό που υποστηρίζει σχετικά με το πράγμα-περιστατικό· δεν σχετίζονται με το ότι υποστηρίζει πως ο *νεκρός ακόντιζε* (σημείο) ή *ότι χτυπήθηκε μόνος του* (σημείο)²⁰⁸. Αλλά ότι προβάλλει ένα διαφορετικό επιχείρημα, το οποίο έγκειται στο ότι υποστηρίζει πως, ο *νεκρός τρέχοντας* (σημείο) *έπεσε επάνω στη βολή – φορά – του ακοντίου* (σημείο), με συνέπεια να σκοτώθηκε (σημείο) όχι από τον εναγόμενο, αλλά από μόνος του²⁰⁹. διότι *δεν σκοτώθηκε μένοντας ακίνητο* (σημείο), και λόγω αυτού – του ότι δεν έμεινε ακίνητο, του επιχειρήματος αυτού που ανέπτυξε παραπάνω από το σημείο αυτό ο εναγόμενος – εύλογα δύναται να γίνεται αντιληπτό πως, η αιτία του θανάτου ήταν το *τρέξιμο* (σημείο).

Αναπτύσσοντας τον λόγο του, και τις σκέψεις που προβάλλονται και απαρτίζουν τον λόγο αυτόν, ο εναγόμενος δύναται να υποστηρίζει και ένα δεύτερο εύλογο επιχείρημα, μέσω και χάριν του οποίου μπορεί να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα να μπορεί να προσεγγίζεται το

---

²⁰⁷Το επιχείρημα ότι σκοτώθηκε μόνος του, αυτό υποστήριξε και ανέπτυξε ο εναγόμενος μέσω διάφορων σημείων των οποίων σκέφτηκε, ανέδειξε, και χάρις στα οποία μπόρεσε να κατασκευάσει και να υποστηρίξει τα επιχειρήματα που υποστήριξε.

²⁰⁸Εδώ, αυτό το *μόνος του*, εννοείται με τη θέλησή του να επιθυμεί να χτυπηθεί.

²⁰⁹Εδώ, αυτό το *από μόνος του*, σημαίνει πως θέλοντας ο ίδιος να τρέξει, άθελά του χτυπήθηκε.

άγνωστο αυτό σε μας περιστατικό²¹⁰. Σκεπτόμενος ο εναγόμενος να λάβει υπόψη του, να σκεφτεί, πρωτίστως ότι το παιδί του *δεν αγωνιζόταν μόνο του* (σημείο) αλλά και *με άλλους συμμαθητές* (σημείο) και έπειτα πως *δεν απέτυχε στη σκόπευσή του περισσότερο από κανέναν εκ των συμμαθητών του* (σημείο), δύναται μέσω αυτών των σημείων που σκέφτεται και προβάλλει²¹¹ να δημιουργήσει ένα εύλογο επιχείρημα προς υποστήριξη της αξίωσής του ότι: ο αυτουργός του σφάλματος δεν είναι, δηλαδή δεν δύναται να είναι, δεν μπορεί να διαπιστωθεί ότι είναι το παιδί του. Ο εναγόμενος σκεπτόμενος να λάβει υπόψη του τα σημεία αυτά, ότι *ο γιος του δεν αγωνιζόταν μόνος του αλλά και με άλλα παιδιά* (σημείο) και *ότι δεν απέτυχε καθόλου περισσότερο στη σκόπευσή του σε σχέση με αυτά* (σημείο), δύναται να δημιουργεί και κάποια επιπλέον σημεία σχετικά με την υπόθεσή μας, σχετικά με το ερώτημα ποια δύναται (πιθανόν) να είναι η υπόθεση μας. Παραδείγματος χάριν, όπως ότι, *το παιδί του δεν αγωνιζόταν μόνο του αλλά μαζί με τους συμμαθητές του* (σημείο), και πως *δεν απέτυχε σε σχέση με αυτά στη σκόπευσή του* (σημείο). Ο εναγόμενος, δημιουργώντας επιχείρημα σκεπτόμενος τί είναι εύλογο και πιθανό σχετικά με αυτό που μπορεί να έγινε εκεί στο γυμναστήριο, μπορεί και δημιουργεί και σημεία – δυνάμενα στοιχεία – της υπόθεσης, μέσω και χάρις στα επιχειρήματα αυτά τα οποία προσπαθεί να σκεφτεί και να προβάλλει για να δύναται να δημιουργεί σημεία της υπόθεσης, συνεπώς να μπορεί και να κατασκευάζει και το περιστατικό, την υπόθεσή μας²¹².

Από την άλλη πλευρά – υποστηρίζει παρακάτω ο εναγόμενος στην προσπάθειά του να βρει, να κατασκευάσει επιχειρήματα τα οποία θα δύναται να υποστηρίξουν την αξίωσή του ότι, ως αυτουργός του σφάλματος, συνεπώς και του ακουσίου φόνου, μπορεί να διαπιστώνεται μόνον ο νεκρός –, ο νεκρός με το να μην κάνει *το ίδιο που έκαναν οι άλλοι θεατές* (σημείο), αλλά με το να *πάει να πέσει επάνω στη φορά του ακοντίου* (σημείο), δύναται να διαπιστώνεται ότι με το δικό του σφάλμα έπεσε σε κακό που δεν ήταν δυνατόν να πέσουν

---

²¹⁰ Η έκφραση *το άγνωστο σε μας αυτό περιστατικό*, περιλαμβάνει απαραίτητα, τους δικαστές, τους ακροατές/αναγνώστες των λόγων αυτών, αλλά και τους ίδιους τους αντιδίκους. Μια πληροφορία η οποία ενδεχομένως να αξίζει μια ιδιαίτερη προσοχή, καθώς και οι ίδιοι οι αντιδικοί, ανεξάρτητα από τη μικρή ή μεγάλη βεβαιότητα η οποία μπορεί να χαρακτηρίζει τον τρόπο με τον οποίο εκφέρουν τους ισχυρισμούς τους εντός των λόγων τους, όχι απλά δεν γνωρίζουν, αλλά *αγνοούν* το περιστατικό. Αγνοούν το πράγμα χάριν του οποίου λαμβάνει χώρα μια διαμάχη λόγων για να μπορεί να προσεγγιστεί, και από άγνωστο να γίνει μέσα και χάρις στα επιχειρήματα που προβάλλονται στους λόγους αυτούς, όσο το δυνατόν λιγότερο άγνωστο από τη μια πλευρά, αλλά και όσο το δυνατόν περισσότερο γνώριμο από την άλλη.

²¹¹ Και που τα δημιουργεί στην ουσία τα σημεία αυτά, τα σκέφτεται, κρίνει να τα επιλέξει, οπότε επιλέγοντάς τα για να τα προβάλλει, τα κάνει κιόλας να υπάρχουν, διότι εάν δεν σκεφτόταν να τα προβάλλει, δεν θα μπορούσαν να δημιουργηθούν ως σημεία· δηλαδή δεν θα μπορούσαν να υπάρξουν ως σημεία εάν δεν τα έβρισκε, εάν δεν τα σκεφτόταν.

²¹² Βρίσκοντας και αναδεικνύοντας σημεία και κατόπιν ορμώμενος από αυτά κατασκευάζει επιχείρημα, ερμηνεύοντάς τα ή συνδέοντάς ένα σημείο με κάποιο άλλο που θα σκεφτεί. Κατόπιν ο άλλος αντίδικος, θα σπάσει το επιχείρημα που έχει δημιουργηθεί από τα σημεία αυτά, και με τον τρόπο που έχουν συνδεθεί, και θα τα συνδέσει με καινούρια που θα σκεφτεί ή θα τα συνδέσει διαφορετικά μεταξύ τους· για να δύναται με τον τρόπο αυτόν να κατασκευαστεί η υπόθεσή μας και τα στοιχεία της.

όσοι έμεναν ακίνητοι²¹³. Καθώς, όπως υποστηρίζει ο εναγόμενος, αν ο νεκρός *στεκόταν μαζί με τους άλλους θεατές* (σημείο) δεν θα πληγωνόταν, διότι δεν θα πήγαινε κάτω από τη βολή του ακοντίου (III, δ' § 4-5).

Στη συνέχεια ο εναγόμενος προχωρά και σε ένα τρίτο επιχείρημα, το οποίο δύναται να το διαμορφώσει καθώς υποστηρίζει πως, το παιδί του από κανέναν εκ των συμμαθητών του δεν μπορεί – δεν είναι εύλογο να μπορεί εννοείται – να θεωρείται περισσότερο συμμετοχο στον φόνο. Κατόπιν προχωρά στην υποστήριξη της αξίωσής του αυτής, *κάνοντας και προβάλλοντας* μια διάκριση²¹⁴, η οποία θα δύναται εύλογα να υποστηρίζει την αξίωσή του αυτή. Και ισχυρίζεται πως, αν ο νεκρός πέθανε εξ αιτίας του γεγονότος, ότι ο εναγόμενος – δηλαδή το παιδί του – *ακόντιζε* (σημείο), τότε εύλογα και *όλα τα παιδιά που ασκούσαν μαζί του στο ακόντιο* (σημείο) θα είναι, θα πρέπει να είναι, *συνυπεύθυνα στον φόνο* (σημείο). Διότι αυτοί – οι συμμαθητές του γιου του στο ακόντιο – *δεν χτύπησαν τον νεκρό όχι επειδή δεν ακόντιζαν*, αλλά επειδή *σε κανενός το ακόντιο δεν έπεσε επάνω*. Οπότε από τη στιγμή που και ο εναγόμενος – δηλαδή το παιδί του – δεν έκανε τίποτα το *έκτακτο*²¹⁵ από τους άλλους, όμοια με αυτούς δεν θα χτυπούσε τον νεκρό, εάν εκείνος έμενε στη θέση του με τους θεατές και δεν έπεφτε πάνω στο ακόντιό του – όπως ισχυρίζεται (III, δ' §6) [Δενδρινού] [Maidment].

Κατόπιν ο εναγόμενος δημιουργεί και προβάλλει και ένα τέταρτο επιχείρημα. Προσπαθώντας να σκεφτεί και να προβάλλει σημεία τα οποία θα δύναται να υποστηρίξουν²¹⁶ την αξίωσή του πως: το παιδί του *δεν μπορεί να φέρει ευθύνη* (σημείο) σχετικά με *κάποια πράξη* (σημείο) η οποία θα δύναται να *υποδεικνύει κάποιο σφάλμα* (σημείο) ή να μπορεί να *εμπίπτει ως πράξη σε σφάλμα* και κατόπιν να μπορεί το υποκείμενο της πράξης που δύναται να *εμπίπτει σε σφάλμα να φέρει ευθύνη* περί ακουσίου φόνου. Όπως

---

²¹³ Διηλαδή δύναται ο εναγόμενος μέσω των σημείων αυτών που σκέφτεται, βρίσκει και προβάλλει και μέσω των επιχειρημάτων που μπορεί να δημιουργήσει ορμώμενος από τα σημεία αυτά, να δύναται να κάνει υπαρκτή, δηλαδή εύλογη, πιθανή, τη δυνατότητα να μπορεί να δείχνεται ότι ο νεκρός με (το) δικό του σφάλμα έπεσε σε κακό.

²¹⁴ Μια ενδιαφέρουσα διάκριση, η οποία και αυτή θα μπορεί να γίνει, μέσω του επιχειρήματος που θα προβάλλει – το οποίο επιχείρημα δημιουργείται από σημεία που θα σκεφτεί.

²¹⁵ Όλα τα πλαγίως γραμμένα, πρόκειται για σημεία που αναδύονται και χάρις στα οποία μπορεί ο εναγόμενος να δημιουργήσει επιχείρημα, και να δημιουργεί και νέα σημεία από τη σύνδεσή τους· όπως λ.χ., ότι δεν δύναται να διαπιστώνεται ότι ο γιος του έκανε κάτι το έκτακτο – νέο σημείο, που μπόρεσε και αναδύθηκε από το επιχείρημα-διάκριση που κάνει μέσω των σημείων που σκέφτεται και προβάλλει.

²¹⁶ Θα μπορούν να την υποστηρίξουν ως σημεία-επιχειρήματα, καθώς προβάλλονται ως επιχειρήματα και ταυτόχρονα μπορούν να δημιουργούν ως *προβαλλόμενα επιχειρήματα* και τα στοιχεία (σημεία) της υπόθεσης, του περιστατικού. Δηλαδή τα επιχειρήματα που προβάλλονται από τους διαδίκους δύναται να δημιουργούν σημεία του περιστατικού, δηλαδή το περιστατικό. Καθώς αυτό δεν γίνεται να υπάρχει από τα πριν. Διότι ακριβώς, το ζητούμενο των λόγων-επιχειρημάτων των αντιδίκων, είναι, πώς αυτό το *πράγμα*, το περιστατικό, πώς θα μπορεί να γίνεται από άγνωστο όσο το δυνατόν πιο γνώριμο – πώς θα μπορούμε να το μαθαίνουμε δηλαδή.

ο ενάγων αξιώνει για τον εναγόμενο, δηλαδή να φέρει ευθύνη για πράξη που εμπίπτει σε σφάλμα από το οποίο προκλήθηκε ο θάνατος του γιού του.

Κατόπιν ο εναγόμενος σκέφτεται (δημιουργεί) και προβάλλει το επιχείρημα ότι: το παιδί του δεν είχε *δυνατότητα προφύλαξης*, καθώς – όπως υποστηρίζει – την ώρα που έριχνε το ακόντιο *δεν έβλεπε κάποιον να τρέχει*²¹⁷, συνεπώς δεν θα μπορούσε και να φυλαχθεί για να μην χτυπήσει κανέναν. Δηλαδή λόγω αυτού, δεν είχε τη δυνατότητα, δεν θα μπορούσε να είχε τη δυνατότητα, να προφυλαχθεί – δεν είχε επιλογή εννοείται, να μπορεί να επιλέξει να μην ρίξει το ακόντιο, διότι δεν έβλεπε κάποιον να τρέχει. Αλλά από την άλλη πλευρά – όπως υποστηρίζει ο εναγόμενος – ο νεκρός *έβλεπε τους ακοντίζοντας* (σημείο) και μπορούσε – είχε επιλογή – να μην χτυπηθεί, καθώς ήταν στο χέρι του – είχε επιλογή εννοείται, δηλαδή είχε τη δυνατότητα να μπορούσε να σκεφτεί, να κρίνει, τί συνέπειες θα μπορούσε να έχει η πράξη του – να μην τρέξει και να σταθεί ακίνητο.

Στο σημείο αυτό, θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε πως, ο εναγόμενος δημιουργώντας και προβάλλοντας το παραπάνω επιχείρημα σχετικά με το ποιος από τους δύο δύναται να είναι πιο εύλογο (πιθανό) – με βάση τα επιχειρήματα που δημιουργούνται και προβάλλονται και από τις δύο πλευρές και χάρις στα οποία επιχειρήματα μπορούν να βρίσκουν και να κατασκευάζουν, να δημιουργούν και τα σημεία του περιστατικού – να μπορούσε να είχε τη δυνατότητα να προφυλαχθεί από την πράξη η οποία ήταν πολύ πιθανόν να προκαλέσει το σφάλμα: επιδιώκει να καταστήσει σαφές – μέσα από το επιχείρημα που προβάλλει – το ποιος από τους δύο δύναται (είναι πιθανό, εύλογο) να μπορούσε να είχε επιλογή να πράξει διαφορετικά και ποιος όχι. Για να μπορεί δηλαδή να διακρίνεται εύλογα πως, ο νεκρός είχε επιλογή να μην τρέξει – άρα και να μην γίνει ακούσιο σφάλμα. Ενώ από την άλλη να δύναται να διακρίνεται πως²¹⁸, το παιδί του δεν είχε επιλογή – και λόγω αυτού να μην μπορεί να διαπιστώνεται σφάλμα στην πράξη του. Καθώς το σφάλμα – όπως δύναται να διαπιστώνεται στην πορεία της σκέψης αυτής – θα μπορούσε να προκύψει μόνον εάν κάποιος δεν έκανε σωστά μια πράξη, λ.χ., να μην υπολογίσει σωστά – εδώ υποδεικνύεται ο νεκρός. Ενώ το παιδί του δεν θα μπορούσε να είχε τέτοια επιλογή, καθώς δεν μπορούσε να προβλέψει το

---

²¹⁷Χάρις στο ότι ο εναγόμενος σκέφτεται σημεία και κατόπιν δημιουργεί επιχειρήματα ορμώμενος από τα σημεία αυτά, δύναται και εμείς ταυτόχρονα με τον τρόπο αυτόν να διαπιστώνουμε κάποια επιπλέον σημεία· για να μπορέσουμε να βρεθούμε στη θέση εκείνη από την οποία ενδεχομένως θα μας προσφέρεται η δυνατότητα να μπορούμε να κρίνουμε τί δύναται να είναι εύλογο να έγινε, ή πράγμα αντίστοιχο, ποιο δύναται να είναι το περιστατικό, η υπόθεσή μας.

²¹⁸Θα δύναται να διακρίνεται μέσα από τα σημεία που σκέφτονται και προβάλλουν οι αντίδικοι και χάρις στα επιχειρήματα που μπορούν και φτιάχνουν σκεπτόμενοι τα σημεία αυτά.

τρέξιμο του νεκρού – όσο ζούσε εννοείται και μπορούσε να τρέξει. Σε αυτό το σημείο, με τη συγκεκριμένη ανάπτυξη – επιχειρήματα που διαμορφώνει – που ο εναγόμενος διαμορφώνει στον λόγο του, κάνει να μπορεί να διαπιστώνεται η αναγκαιότητα που εύλογα δύναται να διακρίνει την πράξη του. Δηλαδή από τη μια πλευρά την αναγκαιότητα (πιθανότητα) να μπορούσε να πράξει μόνον έτσι όπως έπραξε κι όχι διαφορετικά, αλλά και ταυτόχρονα από την άλλη – η συγκεκριμένη αυτή ανάπτυξη του λόγου του εναγομένου – δύναται να δείχνει και τη δυνατότητα (πιθανότητα) επιλογής που εύλογα μπορούμε να διακρίνουμε – μέσω και χάρις στον λόγο που αυτός διαμορφώνει – στην πράξη του νεκρού, ότι θα μπορούσε να μην τρέξει.

2.1. Ανάπτυξη μερικών σκέψεων ως προς τα επιχειρήματα που διαμορφώνονται στην τετραλογία αυτή *εκ του εικότος – σκεπτόμενοι οι διάδικοι αυτό που δύναται να είναι πιθανό*. Σχολιασμός κάποιων σημείων που γεννιούνται και μπορούν να δημιουργούνται χάριν και μέσω του *εικότος*.

Όταν σε έναν λόγο – δηλαδή στα επιχειρήματα που διαμορφώνονται και υπάρχουν εντός αυτού του λόγου είτε του ενάγοντα είτε του εναγομένου – δύναται να αναδεικνύεται, μέσα και χάρις στον λόγο του άλλου αντιδίκου, η μη φυσική ισχύς του, δηλαδή η μη φυσική ισχύς των επιχειρημάτων που διαμορφώθηκαν και ακούστηκαν από τον λόγο αυτόν· δηλαδή η μη φυσική ισχύς του λόγου αυτού²¹⁹, των επιχειρημάτων που ο λόγος αυτός εμπεριέχει²²⁰. Αυτό, δεν σημαίνει πως, το επιχείρημα που δημιουργήθηκε, που ακούστηκε, και κατόπιν που μπόρεσε να αναδειχθεί χάρις στον λόγο του αντιδίκου η μη φυσική ισχύς αυτού του επιχειρήματος μέσω και χάρις σε ένα πιο εύλογο και πιθανό επιχείρημα ή και χάρις σε ένα άλλο επιχείρημα το οποίο πιθανόν να μπορεί να αναδεικνύει και ένα άλλο νέο σημείο, ότι πρόκειται για ένα καλό ή κακό επιχείρημα – εννοείται του αντίδικου του πρώτου που το προέβαλλε. Χρειάζεται να δώσουμε μια προσοχή, καθώς σημαίνει κυρίως πως το σημαντικό

---

²¹⁹ Δηλαδή ο λόγος του αντιδίκου δύναται να αναδεικνύει την πιθανότητα να μην ισχύει αναγκαστικά αυτό που στον λόγο του ισχυρίστηκε ο αντίδικός του. Ή, διαφορετικά διατυπωμένο, μπορεί και αναδεικνύεται από τον λόγο του αντιδίκου η μη αναγκαία πιθανότητα, αυτό που στον λόγο του ισχυρίζεται ο αντίδικός του, να ισχύει.

²²⁰ Αλλά και χάρις σε αυτό – στα επιχειρήματα τα οποία μπορούν να δημιουργηθούν χάρις στα σημεία που σκέφτονται οι αντίδικοι – δύναται να υπάρχει ως λόγος, καθώς εμπεριέχει επιχειρήματα τα οποία κατασκευάζει και προβάλλει, και το ενδιαφέρον είναι ότι μπορούν να κατασκευάζονται, μόνον εάν μπορούμε να σκεφτόμαστε τί δύναται να είναι πιθανό, εύλογο να υποστηριχθεί σχετικά με αυτά που συζητιούνται. Ειδικά, εκτός από επιχειρήματα που δύναται να δημιουργούνται χάρις στα σημεία που σκέφτονται οι αντίδικοι, θα μπορούσε να έχει για να υπάρξει, να μπορεί να δημιουργείται ως λόγος που μπορεί να μας μαθαίνει κάτι;

είναι ότι, *έχει αναδειχθεί, έχει γεννηθεί η μη φυσική ισχύς του επιχειρήματος αυτού*²²¹ και ταυτόχρονα η ανάγκη να προχωρήσει σε περαιτέρω επιχειρήματα ο αντίδικος για να δύναται να υποστηρίξει τις όποιες αξιώσεις προβάλλει²²². Σ' αυτό το πράγμα έγκειται και το επιχείρημα εκ του εικότος, δηλαδή σε αυτό το πράγμα *έγκειται αυτό που γίνεται* όταν κάποιος ακολουθεί αυτόν τον δρόμο σκέψης. Καθώς προχωρά – όποιος σκέφτεται και δημιουργεί επιχειρήματα κατ' αυτόν τον τρόπο, ακολουθώντας αυτόν τον δρόμο σκέψης, αυτήν την πορεία στη σκέψη του για να μπορεί να διαμορφωθεί – σε έναν δρόμο όπου μπορεί και γίνεται υπαρκτή η δυνατότητα (πιθανότητα) να μπορεί να σκέφτεται σχετικά με το τί δύναται να είναι εύλογο (πιθανό) και χάρις σε αυτό να μπορεί να δημιουργεί, να επινοεί επιχειρήματα.

Όταν ένα επιχείρημα, εν προκειμένω αυτό που αναδύεται όταν στοχαζόμαστε σχετικά με το *τί δύναται να είναι εύλογο, πιθανό* με μίαν υπόθεση ή σχετικά με κάτι, με ένα πράγμα. Όταν η μέθοδος αυτή του επιχειρήματος εκ του εικότος²²³, η οποία δύναται να χαρίζει μια μέθοδο στο πράγμα εκείνο το οποίο έχει ως αντικείμενό του τον λόγο, εν προκειμένω στη δικανική πρακτική, είναι σε θέση – λόγω της πορείας που ακολουθεί η μέθοδος αυτή, λόγω του πώς, του τρόπου που φτιάχνει, που δημιουργεί η πορεία αυτή επιχείρημα, δηλαδή σκέψη – να δύναται να αναδεικνύει τη μη φυσική ισχύ κάποιου επιχειρήματος που έχει ακουστεί· δεν σημαίνει εξ ανάγκης πως αυτό το επιχείρημα δεν ισχύει ή αντίστοιχα αλλά αντίστροφα ότι ισχύει, αλλά σημαίνει πρωτίστως, πως, το επιχείρημα αυτό *δεν ισχύει φυσικά ή αναγκαστικά ή ότι είναι το μοναδικό που θα μπορούσε να δημιουργηθεί και να υπάρξει*. Δηλαδή δεν δύναται να ισχύει με μια φυσική αναγκαιότητα όπως μπορεί να ισχύει ότι, *εάν βάλω ακάλυπτο από το στιδήποτε το χέρι μου στη φωτιά θα καεί*. Αλλά το επιχείρημα που γεννιέται και αναδεικνύεται χάρις στη δυνατότητα που μας προσφέρεται εάν ακολουθήσουμε την οδό

---

²²¹ Δηλαδή η κατασκευασμένη του ταυτότητα, ότι αυτό είναι κάτι το οποίο δύναται να δημιουργηθεί, να κατασκευαστεί, λ.χ., ότι το επιχείρημα αυτό που ακούστηκε, δημιουργήθηκε χάρις στο ότι κάποιος, ο αντίδικος εν προκειμένω, μπόρεσε και σκέφτηκε κάποια σημεία και ορμώμενος από αυτά, μπόρεσε και δημιούργησε επιχείρημα. Μπόρεσε να αναδειχθεί η μη φυσική ισχύς του επιχειρήματος που ακούστηκε, με την έννοια πως δεν δύναται να είναι κάτι που αυτός που το υποστηρίζει το βρίσκει, το ανακαλύπτει κάπου έτοιμο, φτιαγμένο από πριν, αλλά ότι βρίσκει σημεία και κατόπιν μπορεί και δημιουργεί μόνος του τα επιχειρήματα αυτά. Συνεπώς, αναδεικνύοντας την κατασκευασμένη αυτήν ταυτότητα, δύναται να αναδεικνύεται, να διακρίνεται και η μη μοναδικότητα των επιχειρημάτων αυτών. Δύναται δηλαδή, εν προκειμένω χάριν και μέσω του λόγου του εναγόμενου, να αναδεικνύεται η *πιθανότητα* να μην ισχύουν αναγκαστικά αυτά που ο ενάγων προέβαλλε.

²²² Έχει δημιουργηθεί δηλαδή η ανάγκη να βρει, να σκεφτεί καινούρια σημεία ή να συνδέσει διαφορετικά τα ήδη σκεφθέντα και προβληθέντα από τον ενάγοντα, για να δύναται με τον τρόπο αυτόν να μπορεί να σχηματίζει και αυτός επιχείρημα σχετικά με το ερώτημα: *ποια δύναται να είναι η υπόθεσή μας*. Να μπορεί εν ολίγοις να συμμετέχει και αυτός – με τον τρόπο αυτόν και χάρις στον τρόπο αυτόν – στην κατασκευή, στη δημιουργία της υπόθεσής μας.

²²³ Η μέθοδος αυτή (δύναται να) έγκειται στην πορεία που ακολουθεί η σκέψη μας κατ' αυτόν τον τρόπο και κατ' αυτήν την πορεία για να δημιουργείται, και δύναται με τον τρόπο αυτόν να βρίσκει, να μπορεί να σκέφτεται – κάποιος – σημεία και κατόπιν ερμηνεύοντάς τα, ή συνδέοντάς τα με κάποιο άλλο σημείο που θα βρει, να μπορεί – κάποιος – να δημιουργεί επιχείρημα (ορμώμενος) από τα σημεία αυτά. Να μπορεί δηλαδή να βρίσκει με τον τρόπο αυτόν και νέα σημεία, και να δύναται έτσι να δημιουργείται, να κατασκευάζεται η υπόθεσή μας.

εκείνη, κατά την οποία δύναται να σκεφτούμε τί είναι πιθανό, εύλογο· σημαίνει πως – κυρίως –, αναδεικνύει, πως δύναται να αναδεικνύει το επιχείρημα αυτό την ανάγκη περαιτέρω υποστήριξης αυτού του επιχειρήματος ή και την ανάγκη να *ψάξουμε και να βρούμε ή για να βρούμε, για να σκεφτούμε επιπλέον επιχειρήματα*, πιο πιθανά και πειστικά – εάν γίνεται – για τα πράγματα εκείνα τα οποία είναι υπό συζήτηση. Να σκεφτούμε δηλαδή επιπλέον σημεία δυνάμενα να γίνουν μέσω του επιχειρήματος που θα υποστηριχθεί, που θα δημιουργηθεί από αυτά, σημεία της υπόθεσης που είναι υπό συζήτηση. Για να δύναται να την κατασκευάζουν με τον τρόπο αυτόν.

Και μπορούμε να σκεφτούμε τί δύναται να είναι εύλογο, πιθανό – δηλαδή μπορεί να προσφέρεται η δυνατότητα (πιθανότητα) αυτή στη σκέψη μας –, όταν η σκέψη μας για να μπορεί να διαμορφωθεί, δεν ακολουθεί την πορεία κατά την οποία σκεφτόμαστε πως, εάν έχω αυτά τα πράγματα θα μου προκύψουν απαραίτητα ή προφανώς ή οπωσδήποτε τα άλλα²²⁴. Αλλά σημαίνει κυρίως πως, η σκέψη μας για να δημιουργηθεί, ακολουθεί *άλλο δρόμο, διαφορετικό*. Δηλαδή σημαίνει πως η σκέψη μας δύναται να γεννιέται, και γεννιέται, και *διαφορετικά*. Δύναται να δημιουργείται και να αναδεικνύεται, και με άλλον τρόπο, όχι με τον τρόπο ή με τη σκέψη εκείνη που σκέφτεται πως, εάν έχω αυτά οπωσδήποτε θα μου προκύψουν τα – συγκεκριμένα – άλλα. Αλλά, ακολουθώντας εκείνη την πορεία κατά την οποία αυτή – η σκέψη μας – δημιουργείται χάρις στο ότι δύναται να σκεφτόμαστε πως, εάν έχουμε αυτά πιθανόν όχι τα άλλα. Εκείνη την πορεία που θα ακολουθεί η σκέψη μας και χάρις στην οποία θα δύναται να δημιουργείται – όπως αναφέρουμε και παραπάνω και σε όλη την εργασία αυτή – μια περίπτωση κατά την οποία η πορεία που η σκέψη μας θα ακολουθεί στην περίπτωση αυτή· θα έγκειται στο ότι θα δύναται να σκέφτεται, να επιλέγει σημεία τα οποία θα δύναται να ερμηνεύει, και ερμηνεύοντάς τα, θα μπορεί να δημιουργεί, να φτιάχνει επιχειρήματα. Ύστερα ο αντίδικος θα μπορεί να κάνει πάλι το ίδιο – ακολουθώντας την ίδια πορεία η σκέψη του για να δημιουργείται –, και με τον τρόπο αυτόν, θα φτιάχνονται, θα

---

²²⁴Θα προσπαθήσουμε να σκεφτούμε ένα παράδειγμα για να μπορέσουμε να το κάνουμε κάπως παραστατικό αυτό που λέμε: Παραδείγματος χάριν, εάν κάποιος γιατρός χορηγήσει κάποιο φάρμακο σε κάποιον ασθενή, κι εκείνος πεθάνει ύστερα από δυο μέρες, ότι οπωσδήποτε η αιτία του θανάτου είναι το χορηγημένο φάρμακο. Αυτό, δεν δύναται να είναι πιθανόν να ισχύει αναγκαστικά, καθώς πιθανόν η συγκεκριμένη παρτίδα φαρμάκων να ήταν αλλοιωμένη ή ενδέχεται ο ασθενής να έλαβε και κάποιο άλλο φάρμακο σε συνδυασμό με αυτό, χωρίς να ενημερώσει τον γιατρό. Όλα αυτά είναι πιθανά, όπως και το ότι, πιθανόν απλά να φταίει το συγκεκριμένο φάρμακο, και να μην έπρεπε να δώσει ο γιατρός αυτό το συγκεκριμένο φάρμακο. Το ζήτημα είναι ότι, θα πρέπει να εξεταστούν όσο το δυνατόν περισσότερα ενδεχόμενα για να μπορεί να προσεγγιστεί τί δύναται να – είναι πιθανόν να – προκάλεσε τον θάνατο στον ασθενή, και όχι πως, δεν δύναται να βρεθεί τί πιθανόν ευθύνεται για τον θάνατό του· αλλά να δύναται να έχουμε εξετάσει όσο περισσότερα ενδεχόμενα γίνεται, για να μπορούμε να είμαστε – κατά το δυνατόν – όσο πιο βέβαιοι γίνεται, με αυτήν την έννοια. Να βρεθεί εκείνο το σημείο, ή κάποιο σημείο, ή οποιoδήποτε σημείο, το οποίο θα δύναται να κάνει πολύ πιθανό το ενδεχόμενο – αυτό το σημείο – να προκάλεσε τον θάνατο. Ένα σημείο, όπως λ.χ., να είχε λάβει ο ασθενής με δική του πρωτοβουλία κι άλλο φάρμακο κατά την διάρκεια αυτών των δυο ημερών, χωρίς να ρωτήσει και να ενημερώσει τον γιατρό του – *σημείο* το οποίο δύναται να *αλλάζει την πορεία* που η σκέψη μας θα ακολουθήσει για να σκεφτεί την περίπτωση αυτή.

δημιουργούνται τα στοιχεία των εκάστοτε υποθέσεών μας μέσα από σημεία· που και τα σημεία αυτά θα έχουν δημιουργηθεί χάρις στο ότι θα μπορούμε να σκεφτόμαστε και θα ψάχνουμε σημεία. Δηλαδή κάτι σαν ζητούμενο-πορεία να είναι οι πιθανοί και πειστικοί συνδυασμοί, συσχετισμοί, σχέσεις, που δύναται να δημιουργούν και να – μας – προσφέρουν τα σημεία αυτά και χάρις στα οποία δύναται να αναδύονται και νέα σημεία. Παραδείγματος χάριν, αυτό που μπορεί να περιγραφεί ως ζητούμενο-πορεία στις τετραλογίες, είναι, εάν δύναται ή όχι να σκότωσε ο εναγόμενος τον νεκρό και γιατί αυτό να μπορεί να είναι πιθανό ή όχι. Πρόκειται για μια πορεία κατά την οποία θα δύναται να διαμορφώνεται η σκέψη μας, και η οποία ταυτόχρονα διαμορφώνοντάς έτσι – κατ’ αυτόν τον τρόπο – τη σκέψη μας, θα μπορεί να μας μαθαίνει πώς θα μπορούμε να μαθαίνουμε, να σκεφτόμαστε.

Στην τετραλογία αυτή, σκεπτόμενοι τον πρώτο λόγο του εναγόμενου, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι παρατηρούμε ένα ενδιαφέρον σημείο-αναφορά σχετικά με τον νόμο, πράγμα το οποίο δύναται να μας επιτρέπει να διακρίνουμε πόσο σημαντικό κομμάτι, πόσο σημαντικό πράγμα είναι, όχι τόσο η αναφορά στον νόμο από μόνη της, δηλαδή η ισχύς του νόμου από μόνο του, η ισχύς του νόμου λόγω του ότι είναι νόμος. Όσο ότι, η αναφορά στον νόμο και κατόπιν η αξίωση, το αίτημα, ο νόμος να απαλλάσσει ή όχι κάποιον από και για κάτι, να γίνεται, εφόσον έχει προηγηθεί εκτενής αναφορά μέσω εύλογων επιχειρημάτων²²⁵, σχετικά με τη δικαιολόγηση του γιατί να δύναται η αξίωση αυτή να έχει ισχύ είτε για τον εναγόμενο είτε για τον ενάγοντα. Δηλαδή με ποια επιχειρήματα η δικαιολόγηση αυτή, το αίτημα αυτό, θα υποστηριχθεί, ώστε ο νόμος να ενισχύει, δηλαδή να δύναται να δίνει ισχύ, λ.χ., στην αξίωση του εναγόμενου – ή αντίστοιχα του ενάγοντα εννοείται – ότι ο γιος του δεν είναι εύλογο (πιθανό) να δύναται να διαπιστωθεί ως δράστης ακουσίου φόνου. Η δικαιολόγηση της αξίωσής του αυτής – του εναγόμενου εννοούμε στην προκειμένη περίπτωση – να τον απαλλάσσει ο ίδιος ο νόμος, δηλαδή να δίνει ισχύ στη δική του αξίωση, στο δικό του αίτημα, ο ίδιος ο νόμος. Αυτό το πράγμα να μπορεί να γίνεται χάρις (και μόνο θα μπορούσαμε να προσθέσουμε) στα επιχειρήματα που δύναται να αναδυθούν ως εύλογα και σχετικά (πιθανά) με την υπόθεση – και τα οποία δημιουργούνται χάρις στο ότι οι διάδικοι μπορούν και σκέφτονται σημεία, δυνάμενα να διαμορφώσουν, να υποστηρίξουν επιχείρημα – και τα οποία τα κάνουν οι διάδικοι να μπορούν εύλογα να σχετίζονται, να κατασκευάζουν –

---

²²⁵Τα οποία έχουν μωρέσει να δημιουργηθούν – και μπορούν να δημιουργηθούν εάν βρεθεί ένα σημείο δυνάμενο να ερμηνευτεί για να υποστηρίξει ή να ανασκευάσει κάποιο επιχείρημα από το οποίο με τη σειρά του θα γεννηθούν, όλο και περισσότερα σημεία που θα δύναται να δημιουργούν επιχείρημα –, και κατόπιν να τα προβάλλουν οι διάδικοι, χάρις στο ότι μπορούν να σκεφτούν πιθανά επιχειρήματα τα οποία μπορούν – ή δεν μπορούν – να υποστηρίξουν πράγματα σχετικά με το ερώτημα ποια δύναται να είναι υπόθεσή τους. Παραδείγματος χάριν, ο εναγόμενος μωρέσει και δημιούργησε ένα τέτοιο εύλογο επιχείρημα, σκεπτόμενος ότι, το παιδί του δεν πέταξε το ακόντιο εκτός των προκαθορισμένων ορίων (σημείο), ή, ότι το παιδί του δεν χτύπησε κάποιον θεατή που στεκόταν (σημείο) αλλά τον νεκρό ο οποίος έτρεξε (άλλο σημείο), ή, ότι ο νεκρός δεν στεκόταν ακίνητος την ώρα που τα παιδιά ακόντιζαν αλλά έτρεξε (σημείο).

ή όχι – την υπόθεση. Τέτοια επιχειρήματα²²⁶ μπορεί να είναι, λ.χ., ότι ο ένας έτρεξε, ενώ ο άλλος δεν έριξε εκτός ορίων το ακόντιο ή δεν ακόντιζε χωρίς την άδεια του γυμναστή του. Ή αντίστοιχα του ενάγοντα, τέτοια επιχειρήματα δύναται να είναι, λ.χ., ότι ο γυμναστής φώναζε τον νεκρό να μαζέψει τα ακόντια και από απροσεξία – εδώ πρόκειται για ερμηνεία σημείων και ανάδυση νέου – του εναγόμενου ο οποίος συνέχιζε να ρίχνει – και εδώ πρόκειται περί ερμηνείας των σημείων και ανάδυση νέου – έγινε το κακό.

Χάρης στον τρόπο με τον οποίο οι διάδικοι χρησιμοποιούν τον νόμο²²⁷, μπορούμε να παρατηρήσουμε πως: ο νόμος μπορεί να διακρίνεται ως έναν «τόπο κενό», ο οποίος δύναται να περιγράφει μια κατάσταση – εν προκειμένω να απαγορεύει μια κατάσταση ή καλύτερα να απαγορεύει μια κατάσταση την οποία περιλαμβάνει (και περιγράφει) ως απαγορευμένη –, λ.χ., «απαγορεύεται κάθε δίκαιη ή άδικη ανθρωποκτονία» ή «απαγορεύονται οι εκούσιοι και οι ακούσιοι φόνοι». Τα επιχειρήματα που διαμορφώνουν και προβάλλουν οι διάδικοι μεταξύ τους δύναται να δικαιολογούν – μέσω αυτών των εύλογων επιχειρημάτων που δημιουργούνται και κατασκευάζουν την υπόθεση μας ή το περιστατικό – γιατί μπορείς να έχεις την αξίωση να ανήκει ή να εμπίπτει κάποιο περιστατικό, μια κατάσταση, στον συγκεκριμένο νόμο. Ή από την άλλη πλευρά να έχεις την αξίωση να μην εμπίπτει το περιστατικό αυτό ή η κατάσταση αυτή στο συγκεκριμένο νόμο, δηλαδή στη συγκεκριμένη κατάσταση που περιλαμβάνει (και περιγράφει) ο νόμος αυτός ως απαγορευμένη· καθώς χάρις στα επιχειρήματά τους – των αντιδίκων – δύναται να κατασκευάζεται το περιστατικό, η υπόθεσή μας²²⁸.

Το επιχείρημα εκ του εικότος, του πιθανού – που δημιουργείται σκεπτόμενος κάποιος τί πράγμα μπορεί να είναι εύλογο (πιθανό) και δύναται να διαμορφώνει το πιθανό, το τί πράγμα δύναται να είναι εύλογο να έχει γίνει – βρίσκει σημεία, και προβάλλει επιχείρημα για κάποιο σημείο, δηλαδή ερμηνεύει τί είναι πιθανό να σημαίνει το σημείο αυτό ή σχετίζει ένα σημείο με ένα άλλο για να δύναται να φτιάξει επιχείρημα. Το επιχείρημα εκ του εικότος

---

²²⁶Τέτοιου είδους επιχείρημα εννοείται, δηλαδή σημεία δυνάμενα να διαπιστωθούν, να μπορέσουν να τα σκεφτούν οι διάδικοι και έπειτα να μπορούν να υποστηρίξουν – λ.χ. εάν σκεφτούν και συσχετίσουν δυο σημεία ή εάν σημεία που υπάρχουν, που έχουν ήδη διαμορφωθεί, τα συνδέσουν διαφορετικά μεταξύ τους – ή να ανασκευάσουν – εάν σκεφτούν ένα καινούριο σημείο και το συσχετίσουν με ήδη προβαλλόμενα σημεία για να δύναται να διαμορφώσουν επιχείρημα που θα είναι πιο εύλογο από το προηγούμενο που διαμορφώθηκε σχετικά με τα σημεία αυτά – επιχειρήματα.

²²⁷Η έκφραση, ο τρόπος με τον οποίο οι διάδικοι χρησιμοποιούν τον νόμο, δεν έχει ούτε αρνητικό ούτε θετικό πρόσημο, καθώς η παρατήρηση αυτή (θέλει να) διακρίνει και προβάλλει μια κατάσταση για την οποία δεν είμαστε σε θέση να μπορούμε να πούμε εάν είναι κάτι αρνητικό ή θετικό, καθώς επιθυμούμε να παρουσιάσουμε τον τρόπο που μια διαδικασία γίνεται, και όχι να αποφανθούμε εάν μπορεί ή όχι να γίνεται με τον τρόπο αυτόν.

²²⁸Βλ. και Robert P. Burns, *Rhetoric in the law*, ed. by Walter Jost and Wendy Olmsted, 2004 by Blackwell publishing σ. 442-456.

δημιουργείται, δύναται να δημιουργείται, όταν, σκεπτόμενοι ένα σημείο και ορμώμενοι από το σημείο αυτό δύναται να δημιουργήσουμε ένα (πιθανό και εύλογο) επιχείρημα όπως, λ.χ., ότι: *οι υπόλοιποι θεατές δεν μετακινήθηκαν, οπότε πιθανόν το σφάλμα να ανήκει στον νεκρό επειδή έτρεξε*²²⁹. Ή, σκεπτόμενοι και ορμώμενοι από ένα σημείο, ερμηνεύοντάς το, μπορούμε να δημιουργούμε ένα επιχείρημα. Και πώς δύναται να σκεφτώ και να ερμηνεύσω ένα σημείο δημιουργώντας ταυτόχρονα και ένα επιχείρημα κάνοντάς το αυτό; Όταν σκεπτόμενος και ορμώμενος από ένα σημείο το συνδέσω με ένα άλλο, και σκεφτώ – δηλαδή δημιουργήσω με τον τρόπο αυτό –, τί δύναται να εκφράζει η *μεταξύ τους σχέση*. Ή εάν σκεφτώ, *εάν δύναται να μπορούν να συνδεθούν – δύο σημεία ή κάποια σημεία που θα σκεφτώ – για να μας μεταφέρουν κάτι σχετικά με το πράγμα που είναι υπό συζήτηση, εν προκειμένω εάν δύναται να είναι πιθανό να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος τον νεκρό και γιατί*. Ή, παραδείγματος χάριν, όπως στην πρώτη τετραλογία, σκεπτόμενος ο εναγόμενος το σημείο *πολιτικά δικαιώματα* και σκεπτόμενος να το συνδέσει με το σημείο *φόνος του εχθρού μου*, μπορεί ερμηνεύοντάς τα, να δύναται να δημιουργεί το επιχείρημα *πως: λόγω αυτού δεν – δύναται να – είναι πιθανό να προχωρούσα στην πράξη του φόνου, διότι – πιθανόν εννοείται – θα έχανα τα πολιτικά μου δικαιώματα*.

Στη δεύτερη τετραλογία υπάρχει ένα ζήτημα, ή καλύτερα για να είμαστε πιο ακριβείς, εύλογα μπορεί να αναδύεται, να γεννιέται κάποιο ζήτημα. Καθώς οι διάδικοι, χάρις στη δυνατότητα να μπορούν να διαμορφώνουν λόγο²³⁰, και μέσω των επιχειρημάτων που σκέφτονται, που δημιουργούν και προβάλλουν στον λόγο τους αυτόν, δύνανται να δημιουργούν «δύο διαφορετικά περιστατικά» στην τετραλογία αυτή· και όχι απλά μια διαφορετική ερμηνεία κάποιου συγκεκριμένου περιστατικού, μια αξίωση διαφορετική του ενός ή του άλλου για κάποιο συγκεκριμένο περιστατικό. Θα προσπαθήσουμε να σκεφτούμε λίγο παραπάνω σχετικά με το ζήτημα αυτό: το να δύναται μέσω και χάρις στα επιχειρήματα

---

²²⁹Κάποια ενδεικτικά σημεία τα οποία δύναται να παρατηρούνται, να προβάλλονται και να δημιουργούνται χάρις στα επιχειρήματα των διαδίκων στην τετραλογία αυτή – για να μπορούμε να στοχαστούμε σχετικά με το τί δύναται να είναι πιθανό να έγινε, ποια δύναται να είναι η υπόθεσή μας – είναι: *τα ακόντια, οι συμπαίκτες, οι θεατές, το σημάδι-στόχος, ο γυμναστής, η εντολή, το ριζιμο ακόντιου, η φορά, το γυμναστήριο, ο χώρος ακοντιζόντων, το ότι συνέχιζε να ρίχνει*. Χάρις σε αυτά τα σημεία δύναται να σκεφτούμε και άλλα σημεία ή μάλλον να μας γεννηθούν κάποιες εύλογες απορίες, κάποια αμφιβολία, όπως λ.χ.: *ποια φορά (πρώτη, δεύτερη) ήταν που έριχνε ο εναγόμενος ή πόσες άλλες φορές είχε ρίξει, ή ποια η θέση των θεατών ή εάν είχε άδεια για τη συγκεκριμένη φορά που έριχνε από τον γυμναστή του ή όχι, ή ποια η συγκεκριμένη θέση των παιδιών (του εναγόμενου και του νεκρού) στο γυμναστήριο, ή ποια η θέση των υπολοίπων συμπαικτών ή ποια ακόντια τον φώναζε ο γυμναστής – εάν τον φώναζε εννοείται – να μαζέψει τα συγκεκριμένα ή άλλα*.

²³⁰Μπορούν και διαμορφώνουν λόγο επειδή δύναται κάνοντας αυτό το πράγμα – να σκέφτονται σημεία – να είναι σε θέση να μπορούν – και ή έπειτα – να τα ερμηνεύσουν, να συνδέσουν ένα σημείο με ένα άλλο και κατόπιν να δημιουργούν με τον τρόπο αυτόν επιχειρήματα, δηλαδή λόγο· και να δύναται χάρις σε αυτό που γίνεται να δημιουργούνται όλο και πιο πολλά καινούρια σημεία τα οποία θα μπορούν να κατασκευάσουν την υπόθεσή μας.

που διαμορφώνουν και προβάλλουν στους λόγους τους να μπορεί να διαμορφώνονται «δυο διαφορετικά περιστατικά»²³¹.

Το πράγμα – το περιστατικό, ή μάλλον, καλύτερα το ερώτημα ποιο δύναται να είναι το περιστατικό, εν προκειμένω εάν δύναται να είναι πιθανό να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος – στην τετραλογία αυτή, φαίνεται να μπορεί να αναδύεται μέσα από τα επιχειρήματα που εντός του λόγου του σχημάτισε ο ενάγων από την πλευρά του ως εξής: Μπορούμε να διακρίνουμε να προβάλλει επιχειρήματα τα οποία δύναται να μας δημιουργούν, και κατόπιν να μας διαμορφώνουν μια ιδέα, μια κρίση – λόγω των επιχειρημάτων αυτών που ο ενάγων δημιουργεί στον λόγο του – σχετικά με το ερώτημα ποιο δύναται να είναι το περιστατικό, η οποία έγκειται στο ότι εύλογα μπορεί η κρίση μας αυτή να διαπιστώνει το περιστατικό αυτό από τον λόγο του ενάγοντα ως εξής: στο γυμναστήριο ο νεκρός με *εντολή* (σημείο) *του γυμναστή* (σημείο) *καθώς μάζευε τα ακόντια* (σημείο), χτυπήθηκε από το ακόντιο του εναγομένου, διότι ο εναγόμενος από *απειθαρχία* (σημείο) *καθώς έριχνε ακόμα* (σημείο) και *μη προσέχοντας* (σημείο) τον νεκρό την ώρα που μάζευε τα ακόντια (εδώ εννοείται με εντολή του γυμναστή), τον χτύπησε, όχι θεληματικά αλλά από απροσεξία και απειθαρχία σφάλνοντας – έσφαλε καθώς από απροσεξία και απειθαρχία συνέχιζε να ρίχνει και σκότωσε τον νεκρό χωρίς να τον δει.

Από την άλλη πλευρά, από τον λόγο του εναγομένου και χάρις στα επιχειρήματα τα οποία δημιουργεί και προβάλλει στον δικό του λόγο, δύναται να διαμορφώσουμε σχετικά με το περιστατικό την εξής εικόνα-κρίση: ο νεκρός την *ώρα που τα παιδιά ακόντιζαν* (σημείο) μετακινήθηκε από τη θέση του, *έτρεξε* (σημείο) – για κάποιον άγνωστο λόγο, όπως λέει ο εναγόμενος εάν μετακινήθηκε επειδή τον φώναξε ο γυμναστής ή κάποιος άλλος²³² ή με δική του πρωτοβουλία, δεν το γνωρίζω, αλλά παραμένει το γεγονός-σημείο ότι μετακινήθηκε – και πήγε και *στάθηκε εμπρός στη φορά του ακοντίου* (σημείο) και *μη υπολογίζοντας σωστά* (σημείο) τη στιγμή που αν περνούσε δεν θα τον χτυπούσε το ακόντιο, σφάλνοντας – επειδή έτρεξε και δεν υπολόγισε σωστά – σκοτώθηκε χωρίς να το θέλει.

---

²³¹Θα προσπαθήσουμε – ακριβώς παρακάτω – να σκεφτούμε τί σημαίνει ή τί αξία πιθανόν να έχει η δυνατότητα να μπορούν να αναδεικνύονται, να γεννιούνται «δυο διαφορετικά περιστατικά». Στην ουσία, θα σκεφτούμε τί σημασία μπορεί να έχει ή τί δύναται να σημαίνει να μπορεί να γεννιέται *εύλογη αμφιβολία* σχετικά με το ερώτημα ποιο δύναται να είναι το περιστατικό.

²³²Πρόκειται για σημεία που εάν ληφθούν υπόψη από τους αντιδίκους και ψάξουν να βρουν, να στοχαστούν σχετικά με τα σημεία αυτά, παραδείγματος χάριν, τί πιθανόν έγινε, εάν τον φώναξε ο γυμναστής ή κάποιος άλλος. Ενδεχομένως να μπορεί να βρεθεί και νέο σημείο, που πιθανόν εάν βρεθεί, να μπορεί να δημιουργήσει επιχείρημα και ταυτόχρονα την υπόθεσή μας. Λόγου χάρι, ένα τέτοιο άλλο, νέο σημείο, το οποίο πιθανόν να μπορούσε να βρεθεί χάρις σε αυτό το σημείο – χάρις στο σημείο ότι πιθανόν να τον φώναξε κάποιος άλλος – θα ήταν, εάν κάποιος άλλο παιδί τον φώναξε εκείνη τη στιγμή και του μετέφερε πως ο γυμναστής έδωσε εντολή να μαζέψει ο νεκρός τα ακόντια. Πιθανόν για να τον εμπαίζουν ή για κάποιον (οποιοδήποτε) άλλο λόγο.

Ωστόσο, δύναται να αναδυθεί ζήτημα²³³, λαμβάνοντας υπόψη τα επιχειρήματα – τα οποία δημιουργήθηκαν χάρις στα σημεία που σκέφτηκαν και προέβαλλαν οι διάδικοι για να μπορούν να δημιουργούν τα επιχειρήματα αυτά – τα οποία οι διάδικοι προέβαλλαν προς υποστήριξη των αξιώσεών τους. Πιθανόν, όπως και οι δύο πλευρές αξιώνουν, να έχουμε να κάνουμε με ακούσιο φόνο του οποίου αναζητούμε τον δράστη, δηλαδή εκείνον ο οποίος έκανε το σφάλμα – αλλά εδώ δύναται να γίνεται τα σφάλματα, διότι το σφάλμα ήταν το τρέξιμο ή η απειθαρχία ή η απροσεξία ή ότι συνέχιζε να ρίχνει (;) –, αλλά εύλογα μπορεί και γεννιέται αμφιβολία²³⁴ σχετικά με το πώς δύναται να είναι πιθανό να έχει το ζήτημα, το περιστατικό. Και δύναται να είναι πολύ πιθανόν να μην αναζητούμε το ένα και μοναδικό σφάλμα – όπως ο εναγόμενος υποστηρίζει, ότι το σφάλμα ήταν το τρέξιμο ή ο λάθος υπολογισμός, ή όπως ο ενάγων υποστηρίζει πως, ήταν η απειθαρχία ή η απροσεξία· αλλά πρωτίστως αναζητούμε να σκεφτούμε, να δημιουργήσουμε, να κατασκευάσουμε το περιστατικό, το τί δύναται να έγινε, το τί δύναται να είναι πιθανό (εύλογο) να έγινε εκεί στο γυμναστήριο – αλλά αναζητούμε να διαπιστώσουμε ποιο δύναται να είναι το περιστατικό. Οπότε, πιθανόν να αναζητούμε σφάλματα τα οποία δύναται να είναι και του εναγόμενου, αλλά και του ενάγοντα εννοείται. Επομένως, πιθανόν να μην αναζητούμε το υποκείμενο του σφάλματος, αλλά τα υποκείμενα των εκάστοτε σφαλμάτων ή των εκάστοτε συγκεκριμένων πράξεων που έγιναν στο γυμναστήριο, και από τα οποία πιθανόν να μπορούν να διαπιστωθούν και κάποιες πράξεις οι οποίες ενδεχομένως να μπορούν να emπίπτουν σε σφάλματα.

Αυτό που επιθυμώ να τονίσω, είναι πως, μέσα από τους λόγους των αντιδίκων και μέσα από τα επιχειρήματα που απαρτίζουν, που δημιουργούνται και προβάλλονται εντός αυτών των λόγων, δύναται να γεννηθεί το *εύλογο ερώτημα* – και αμφιβολία ταυτόχρονα – ποιο σφάλμα ψάχνουμε, ή ποια πράξη ψάχνουμε η οποία δύναται να διαπιστωθεί ως σφάλμα, και γιατί; Καθώς εύλογα ο εναγόμενος προβάλλει το τρέξιμο, ωστόσο τίποτα δεν αποκλείει το ενδεχόμενο (την πιθανότητα) να μην ήταν το πρώτο σφάλμα ούτε και το τελευταίο, αλλά ούτε καν και σφάλμα. Δηλαδή πρώτα πρέπει να αναδειχθεί το περιστατικό ως περιστατικό,

---

²³³Πρωτίστως, ως προς το τί δύναται να είναι πιθανό να συνέβη στο γυμναστήριο, ως προς αυτό το ερώτημα και όχι ποιος δύναται να φταίει, αυτό έπεται. Το ζήτημά μας είναι, πιο δύναται να είναι το περιστατικό, καθώς αγνοούμε τί δύναται να είναι πιθανό να συνέβη, χρειάζεται μια προσοχή.

²³⁴Αρα αναδύεται και ζήτημα, καθώς ζήτημα δύναται να υπάρχει μόνον εκεί όπου υπάρχει αμφιβολία, καθώς εάν κάποιος πιστεύει πως δεν μπορεί να υπάρχει αμφιβολία σχετικά με κάτι, δεν τίθεται, δεν μπορεί να τεθεί και ζήτημα σχετικά με αυτό το κάτι: λ.χ., στο σημείο αυτό, εάν θεωρούσαμε απόλυτα βέβαιο ή μάλλον εάν δεν αμφισβητούσαμε καθόλου ότι έγινε ακούσιος φόνος με δράστη τον εναγόμενο διότι πέταξε το ακόντιο, δεν θα μπορούσε να τεθεί και ζήτημα σχετικά με το εάν σκότωσε ακούσια ή όχι· πράγμα το οποίο τώρα μπορεί και τίθεται, καθώς ο εναγόμενος αρνείται εξ ολοκλήρου ότι ο ίδιος δύναται να διαπιστώνεται ότι σκότωσε είτε ακούσια είτε εκούσια.

δηλαδή να μπορέσουμε να δώσουμε – κάποια εύλογη – απάντηση στο δύσκολο ερώτημα: ποιο δύναται να είναι το περιστατικό, πώς δύναται να είναι εύλογο να έχει το πράγμα; Για να μπορούμε έπειτα να διαπιστώνουμε που δύναται να ανήκει η πράξη του τρεξίματος, σε σφάλμα ή όχι· ή πού δύναται να ανήκει και γιατί είναι πιθανό να μπορεί να ανήκει, η εκάστοτε πράξη που έγινε εκεί στο γυμναστήριο²³⁵.

Αυτό που προσπαθώ να σκεφτώ και να εκφράσω είναι πως: ενδέχεται (πιθανόν) να έτρεξε ο νεκρός, αλλά από την άλλη, ενδέχεται (πιθανόν) και ο εναγόμενος να συνέχιζε να ρίχνει το ακόντιο ενώ οι υπόλοιποι πιθανόν να είχαν ήδη ρίξει κι εκείνος να συνέχιζε. Και πιθανόν να ήταν η πρώτη ή η δεύτερη ή ακόμα και η τρίτη φορά που έριχνε· δεν μπορεί κάποιος να το γνωρίζει αυτό μέχρι να τεθεί ως ζήτημα για να το ψάξουμε. Πιθανόν και να μην έριξε εκτός σκόπευσης (στόχου, ορίων), αλλά πιθανόν και το ζήτημα να δύναται να είναι, ποια σειρά (χρονική) είχαν τα γεγονότα, οι πράξεις; Ή, πιθανόν οι άλλοι θεατές να μην μετακινήθηκαν από τη θέση τους, ενώ ο νεκρός – πιθανόν – να μετακινήθηκε. Αλλά, πιθανόν και η θέση τους να μην ήταν η ίδια, να μην βρισκόταν δηλαδή ο νεκρός στη θέση των θεατών· αλλά πιθανόν να βρισκόταν αλλού, λ.χ., να βρισκόταν ήδη στη θέση των ακοντιζόντων, διότι πιθανόν να είχαν σταματήσει οι αγώνες και ο γυμναστής να του είχε αναθέσει να μαζέψει τα ακόντια. Και πιθανόν ο νεκρός να μάζευε τα ακόντια για αρκετή ώρα, αλλά να έτρεξε διότι κάποια στιγμή, πιθανόν να είδε τον εναγόμενο να πετάει το ακόντιο ενώ είχαν όλοι σταματήσει αρκετή ώρα πιο πριν· οπότε, πιθανόν να έτρεξε για να μην χτυπηθεί από το ακόντιο – όπου εδώ σ' αυτήν την περίπτωση ο εναγόμενος πέταξε ενώ όλοι οι υπόλοιποι είχαν σταματήσει αρκετή ώρα πιο πριν – αλλά να μην υπολόγισε σωστά το προς τα πού να πήγαινε για να μην χτυπηθεί, και το ακόντιο να τον χτύπησε. Πιθανόν και το ακόντιο να μην βγήκε εκτός ορίων ή να μην ακόντιζε ο εναγόμενος εκτός του χώρου των ακοντιζόντων, αλλά δεν ξέρουμε ποιο ζήτημα (πράξη-σημείο) διακυβεύεται, οπότε παραμένουν και αυτά – όπως και όλα τα άλλα – σημεία από τα οποία ορμώμενος – πρωτίστως όμως επειδή τα σκέφτηκε – κάποιος θα δύναται να δημιουργήσει επιχειρήματα, για να μπορούμε να κατασκευάσουμε ποιο δύναται να είναι το περιστατικό. Δεν σημαίνει πως απαραίτητα, εξ ανάγκης, συνέβη κάτι από αυτά ή όλα αυτά, αλλά σημαίνει ότι δύναται να είναι πιθανόν, από τα ίδια σημεία που προβάλλουν, να τίθεται εύλογα το ερώτημα ή να παραμένει το ερώτημα: ποιο δύναται να είναι το περιστατικό; Καθώς, πιθανόν να μπορούν να βρουν (να σκεφτούν)

---

²³⁵Για μια διαφορετική ανάπτυξη και περιγραφή των επιχειρημάτων που δημιουργούνται και προβάλλονται στην τετραλογία αυτή, βλ. Gagarin [2002] σ. 119-127.

οι διάδικοι και άλλα σημεία, από τα οποία θα μπορούν να διαμορφώσουν και άλλα εύλογα επιχειρήματα τα οποία θα δύναται να διαμορφώσουν το περιστατικό²³⁶.

Συνεπώς, μπορούμε εύλογα να ισχυριστούμε – χωρίς να υπερβάλλουμε – πως, και στη δεύτερη τετραλογία, δεν έχουμε ξεκαθαρίσει, δεν μπορούμε να είμαστε σε θέση να έχουμε ξεκαθαρίσει, *τη ροή των πράξεων ή όλες τις πράξεις που πιθανόν να έγιναν*, για να μπορούμε έπειτα να αποσαφηνίσουμε ποιες από αυτές δύναται να είναι πιθανό να εμπίπτουν ή όχι σε σφάλμα· κι αυτό δύναται να γεννάει *ζήτημα, αμφιβολία, σχετικά με το ερώτημα*, ποιο δύναται να είναι το περιστατικό, τί δύναται να είναι εύλογο (πιθανόν) να έγινε εκεί στο γυμναστήριο; Στη δεύτερη τετραλογία μπορεί και αναδύεται το ζήτημα σχετικά με το ερώτημα ποιο δύναται να είναι το περιστατικό²³⁷, και αναδύεται μέσω του επιχειρήματος εκ του πιθανού, του εικότος· καθώς όλα τα επιχειρήματα μπορούν να αναδυθούν, να δημιουργηθούν στους λόγους των διαδίκων, χάρις στο γεγονός ότι οι ίδιοι προσπαθούν να *στοχαστούν σχετικά με το περιστατικό*, να σκεφτούν τί έγινε, τί είναι πιθανό να έγινε²³⁸, να μπει η σκέψη τους σε μια τάξη. Προσπαθώντας να βάλουν ταυτόχρονα και τη σειρά των πράξεων – την πιο εύλογη και πιθανή εννοείται σειρά που οι πράξεις ενδέχεται να έγιναν – σε μια τάξη, για να κατασκευάσουν το περιστατικό, για να δύναται να δώσουμε κάποια πιθανή και εύλογη απάντηση στο ερώτημα: *ποιο δύναται να είναι το περιστατικό και ταυτόχρονα γιατί αυτή η απάντηση να μπορεί να είναι μια εύλογη απάντηση που θα μας πείθει*.

---

²³⁶Βλ. και Μπασάκος, [1999], σ. 114, καθώς και τον Οδυσσέα πιθανόν οι μάρτυρες να τον έβλεπαν με το χέρι του πάνω στο μαχαίρι το οποίο ήταν κερφωμένο στον Αίαντα, κι αυτό που εύλογα θα σκέφτονταν και θα προέβαλλαν ως επιχείρημα, θα ήταν αυτό που έβλεπαν. Ωστόσο, θα παρέμενε η απορία, η αμφιβολία σχετικά με το ανοιχτό ερώτημα: με ποια χρονική σειρά (είναι εύλογο, πιθανόν να) έγιναν τα γεγονότα, οι πράξεις, και εάν αυτό που έβλεπαν ήταν η τελευταία πράξη του δράματος ή όχι. Ο Αντιφών, αυτό πιθανόν να αναδεικνύει, την ανάγκη να σκεφτούν, να βρουν οι αντίδικοί όλο και πιο πολλά σημεία, και την ανάγκη για όλο και πιο ακριβή διερεύνηση, μέσω επιχειρημάτων που θα δημιουργούνται από τη σύνδεση του ενός σημείου με ένα άλλο ή και με κάποιο καινούριο σημείο που θα γεννηθεί, για να μπορούμε να σκεφτόμαστε όσο το δυνατόν περισσότερα πράγματα σχετικά με το τί δύναται να είναι πιθανόν να συνέβη. Για να μην είναι ο λόγος μας ελλιπής, να δύναται να είναι όσο πιο πλήρης γίνεται, να έχει δηλαδή συμπεριλάβει όσο το δυνατόν περισσότερα πράγματα σχετικά με το πράγμα που είναι υπό συζήτηση και αγνοούμε, να στοχεύει προς την επιδιωκόμενη πληρότητα αυτών που δύναται να είναι πιθανόν να σχετίζονται με το πράγμα που αγνοούμε. Ακόμα και με ανοιχτό το ενδεχόμενο την επόμενη στιγμή, να βρεθεί ένα νέο σημείο, να σχηματιστεί ένα νέο επιχείρημα, το οποίο πιθανόν να μας γεννήσει αμφιβολία σχετικά με αυτό που θεωρούσαμε πως πιθανόν να έχουμε να κάνουμε· αυτό δεν επηρεάζει αρνητικά σχετικά με το ερώτημα, ή με την εκάστοτε τωρινή βεβαιότητά μας για το πως δύναται να είναι πιθανό να έχει το πράγμα. Ίσα-ίσα που το πράγμα αυτό δύναται να δημιουργείται, να κατασκευάζεται, ακριβώς χάρις στο ότι μπορεί να συμβαίνει αυτό το πράγμα που συμβαίνει, χάρις στο ότι λαμβάνει χώρα αυτό – ότι μπορούν οι διάδικοι να σκέφτονται σημεία και να δημιουργούν συνδέοντάς τα επιχειρήματα και κατόπιν να αναδύονται και νέα σημεία.

²³⁷Για μια διαφορετική ανάγνωση, βλ. Gagarin [2002], σ. 119.

²³⁸Αυτό το *έγινε ή τί είναι πιθανόν να έγινε*, ενέχει την «κατασκευαστική υφή» που δύναται να διακρίνει το επιχείρημα που δημιουργείται: στοχαζόμενοι σχετικά με το τί είναι πιθανό, εύλογο, να έχει συμβεί, τί δύναται να έχει συμβεί. Ενέχει τη δημιουργική «φύση» που διακρίνει το επιχείρημα αυτό. Η οποία δημιουργική φύση, έγκειται στο γεγονός ότι το είδος του επιχειρήματος αυτού, δύναται με τον τρόπο, με την οδό που ακολουθεί για να σχηματιστεί, να κατασκευάζει το τί έγινε, δύναται να κατασκευάζει αυτό το πράγμα που είναι πιθανόν να έγινε και που αγνοούμε και επιθυμούμε να μάθουμε. Καθώς αναδύονται χάρις στο επιχείρημα αυτό συνεχώς νέα σημεία, τα οποία κατασκευάζουν αυτό που πιθανόν να έγινε κάθε φορά και με μεγαλύτερη πληρότητα. Καθώς τα επιχειρήματα που αναδύονται από τα νέα αυτά σημεία, πιθανόν να γεννήσουν και άλλα σημεία και εμείς να μπορούμε με τον τρόπο αυτόν να αποκτούμε μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα σχετικά με το τί δύναται να έγινε. Καθώς με τα επιχειρήματα-σημεία αυτά, οι διάδικοι δημιουργούν όλο και περισσότερες προοπτικές για να μπορούμε να προσεγγίσουμε το πράγμα που δύναται να είναι πιθανό να έγινε – και αγνοούμε, και το αγνοούμε διότι μπορούμε μόνον κατ' αυτόν τον τρόπο να το μαθαίνουμε.

Ωστόσο εμείς²³⁹, δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι, καθώς γεννιέται αμφιβολία χάρις στα επιχειρήματα τα οποία προβάλλονται. Η οποία εύλογη αμφιβολία που αναδύεται, γεννάει και το ζήτημα που δύναται να υπάρχει σχετικά με το *ερώτημα ποια δύναται να είναι η πιο εύλογη και πιθανή σειρά των πράξεων αυτών που ισχυρίζονται, που υποστηρίζουν οι αντίδικοι στον λόγο τους μέσω των επιχειρημάτων τους*; Και το ενδιαφέρον είναι ότι το πράγμα αυτό²⁴⁰ είναι δυνατόν να γίνεται, ακριβώς επειδή οι αντίδικοι, έκαστος από την πλευρά του, προσπαθεί και αξιώνει να ερμηνεύει τη χρονική αυτή σειρά, να μπορεί να σκέφτεται και να ερμηνεύει σημεία που σκέφτονται σχετικά με το περιστατικό μέσω εύλογων επιχειρημάτων για να δύναται, να μπορεί κάποια στιγμή να δημιουργηθεί και η πιο πιθανή και εύλογη χρονική σειρά των εκάστοτε πράξεων των δρώντων, να δύναται να κατασκευαστεί η υπόθεσή μας.

3. Τετραλογία Τρίτη: Φόνου κατηγορία κατά του λέγοντος αμύνασθαι

Η τρίτη τετραλογία, η οποία φέρει τον τίτλο *φόνου κατηγορία κατά του λέγοντος αμύνασθαι*²⁴¹, ξεκινάει να αναπτύσσεται μέσα από τους λόγους των διαδίκων έχοντας κατά νου τα εξής σημεία σχετικά περιστατικό: Ένας ηλικιωμένος, ο X, τσακώθηκε με έναν νέο τον Y, καθώς έπιναν. Ήρθαν στα χέρια· με αποτέλεσμα ο X να τραυματισθεί σοβαρά. Ο X έλαβε ιατρική περίθαλψη αλλά τελικά πέθανε. Οι συγγενείς του X κατηγορούν τον Y για εκούσιο φόνο. Ο Y υποστηρίζει πως προκλήθηκε και επιχειρεί να δείξει πως έδρασε σε άμυνα²⁴² [Δενδρινού] [Maidment].

²³⁹Εμείς, δηλαδή οι ακροατές, οι δικαστές, αλλά και οι αντίδικοι, χρειάζεται μια προσοχή, καθώς από τα επιχειρήματα που προβάλλονται στους λόγους τους, ενδέχεται να προκύπτουν αξιώσεις, να πιστεύουν, πως έγιναν «δύο διαφορετικά περιστατικά» και από τους ίδιους. Και εύλογα να πιστεύουν πως, έκαστος μεταφέρει αυτό που δύναται να είναι πιθανό να έγινε, χωρίς να έχει κακή πρόθεση, αλλά να το πιστεύει – καθώς καλό είναι να έχουμε κατά νου πως, ο ένας έχει χάσει το παιδί του, και ο άλλος κινδυνεύει να το δει να τιμωρείται. Ωστόσο, δεν μπορούμε να σταθούμε στην καλή ή την κακή πρόθεσή τους, καθώς δεν μπορεί και δεν πρέπει να μας απασχολεί αυτό, διότι πρωτίστως ψάχνουμε τρόπους πώς θα μπορούμε να μάθουμε τί δύναται να είναι πιθανόν να έγινε, και όχι ποια η πιθανή πρόθεση του ενός ή του άλλου.

²⁴⁰Το να προσπαθούν να σκεφτούν τη σειρά που οι πράξεις – άρα και το περιστατικό – είναι εύλογο να έγιναν, κι όχι μόνο χρονική σειρά, αλλά, λ.χ., εάν ο ένας (ενάγων) είχε άδεια ή όχι από τον γυμναστή να μαζέψει τα ακόντια ή αντίστοιχα εάν ο άλλος (εναγόμενος) είχε άδεια να ακοντίζει τη συγκεκριμένη στιγμή ή όχι.

²⁴¹Η Δενδρινού αναφέρει σ. 160 σημ. 1: «ο τίτλος του λόγου είναι των σχολιαστών· τα διάφορα χειρόγραφα έχουν διάφορους τίτλους: *περί φόνου, όν ως αμυνόμενος έδρασεν*· ή: *κατά φόνου κατηγορία κατά του λ.α.*».

²⁴²Η Δενδρινού μεταφράζει στην *υπόθεσις*: «Ένας νέος κι ένας γέρος κατόπιν φιλονικίας συνεπλάκησαν μεταξύ των· και επειδή ο νέος χτύπησε δυνατότερα, ο γέρος πέθανε. Επάνω σ' αυτήν την υπόθεση κατηγορεί κάποιος τον νέο, ότι είναι ο δράστης του φόνου. Αυτός ισχυρίζεται ότι ο γέρος επετέθη πρότος». Ο Maidment αναφέρει στο εισαγωγικό του σημείωμα σ. 118, από όπου πήρα και μετάφρασα-παρέφρασα κι εγώ στο σημείο αυτό: «An old man, X, was quarrels with a young one, Y, as they sit drinking. They come to blow: and X is

Στην τετραλογία αυτή, ο ενάγων στον πρώτο του λόγο ισχυρίζεται πως ο εναγόμενος υπόκειται στην ποινή που επιβάλλεται στον φόνο εφόσον²⁴³ σκότωσε τον ηλικιωμένο. Και προβάλλει το επιχείρημα πως δύναται να το υποστηρίξει αυτό – πως σκότωσε τον ηλικιωμένο –, καθώς *αν τον σκότωνε χωρίς να το θέλει* θα άξιζε να τύχει κάποιας συγγνώμης, αλλά αυτός – ο νέος – από *υπεροψία* και από *αχαλίνωτο πάθος*, φερόμενος σαν μεθυσμένος απέναντι σε έναν ηλικιωμένο άνθρωπο, *χτυπώντας τον και στραγγαλίζοντας τον* ώσπου τον έπνιξε. Ο ενάγων προς ενίσχυση του επιχειρήματός του – ότι ο εναγόμενος δύναται να διαπιστωθεί ως ένοχος καθώς από *αλαζονεία* σκότωσε τον ηλικιωμένο *χτυπώντας τον και στραγγαλίζοντάς τον*, δηλαδή (δύναται να) τον σκότωσε επειδή τον έπνιξε από *υπεροψία* και *αχαλίνωτο πάθος*, αυτό υποστηρίζει –, υπενθυμίζει στους δικαστές πως έχουν ακούσει και τους μάρτυρες που τον είδαν *επάνω στην παραφορά του*²⁴⁴.

Παρακολουθώντας τον πρώτο λόγο του ενάγοντα και τα επιχειρήματα που δημιουργεί και προβάλλει εντός του λόγου του αυτού, είμαστε σε θέση – οι ακροατές του λόγου αυτού – να λάβουμε υπόψη μας τα εξής στοιχεία σχετικά με το περιστατικό²⁴⁵: ένας νέος φερόμενος σαν μεθυσμένος, από *υπεροψία* και από *αχαλίνωτο πάθος* παραφέρθηκε *χτυπώντας και στραγγαλίζοντας* έναν ηλικιωμένο μέχρι που τον σκότωσε, δηλαδή μέχρι που τον έπνιξε, και πως υπάρχουν μάρτυρες οι οποίοι τον είδαν *επάνω στην παραφορά του*.

Ο εναγόμενος στον πρώτο δικό του λόγο ο οποίος φέρει τον τίτλο, *απολογία φόνου, ως αμυνόμενος απέκτεινεν*, ισχυρίζεται πως, ο νεκρός έγινε αίτιο του θανάτου του περισσότερο από τον ίδιο. Έπειτα προχωρά στην υποστήριξη του ισχυρισμού του αυτού, και προβάλλει το επιχείρημα πως, δύναται να το υποστηρίξει αυτό – ότι ο νεκρός έγινε η αίτια που προκάλεσε

---

seriously injured in consequence. He receives medical attention, but ultimately dies. The relatives of X prosecute Y for wilful murder. He, however, pleads provocations and attempts to show that he was acting in self-defence».

²⁴³ Αυτό το *εφόσον* σημαίνει εάν διαπιστωθεί ότι τον σκότωσε, μόνον τότε θα μπορεί να υπόκειται στην ποινή του νόμου. Δηλαδή εάν από αξίωση, από ισχυρισμός του εναγομένου, δύναται να γίνει στοιχείο της υπόθεσης χάριν και μέσω των επιχειρημάτων, των σημείων που θα βρουν, και τα οποία θα δύναται να υποστηρίξουν αυτόν τον ισχυρισμό, την αξίωση αυτήν του εναγομένου. Και δεν σημαίνει αυτό το *εφόσον* ότι ο εναγόμενος πράγματι – δηλαδή ότι ήδη δύναται να έχει διαπιστωθεί – ότι υπόκειται στην ποινή αυτή. Αυτό είναι κάτι που αγνοούμε και επιθυμούμε μέσα από τους λόγους των διαδίκων να μάθουμε.

²⁴⁴ Όλα τα πλαγίως γραμμένα, διαπιστώνονται – δηλαδή μπορούμε να τα κατανοήσουμε – ως σημεία τα οποία σκέφτηκε και προέβαλλε ο ενάγων για να υποστηρίξει γιατί ο εναγόμενος δύναται εύλογα να δείχνεται ως ότι σκότωσε τον ηλικιωμένο. Ο εναγόμενος μπορεί και διαμορφώνει επιχείρημα σκεπτόμενος τα σημεία αυτά, καθώς όπως δύναται να διακρίνουμε, σκεπτόμενος παραδείγματος χάριν, το σημείο ότι ο *ηλικιωμένος πέθανε* και το σημείο *ότι τασακώθηκε με τον νέο* και *ότι τον είδαν επάνω στην παραφορά του οι μάρτυρες*, και συνδέοντάς τα, μπορεί και υποστηρίζει ένα νέο σημείο, *λ.χ., ότι δεν τον σκότωσε χωρίς να το θέλει*, και ορμώμενος από το σημείο αυτό μπορεί συνδέοντάς το με άλλα σημεία, όπως ότι, *από υπεροψία* και *αχαλίνωτο πάθος* τον σκότωσε, δύναται να υποστηρίξει ότι τον σκότωσε καθώς τον έπνιξε – άλλο σημείο – κινούμενος από *υπεροψία* και *αχαλίνωτο πάθος*.

²⁴⁵ Τα οποία μέχρι να ακουστεί και ο λόγος του εναγομένου, θα είναι δυνάμενα στοιχεία, ή καλύτερα θα δύναται να είναι, δηλαδή να γίνονται, στοιχεία που μπορούν να διαμορφώσουν την υπόθεση. Ωστόσο, χρειάζεται μια προσοχή, καθώς ο λόγος του εναγομένου θα τα κάνει σημεία δυνάμενα να γίνουν στοιχεία που θα δύναται να δημιουργούν την υπόθεσή μας ή το πράγμα εκείνο το οποίο είναι υπό συζήτηση και λαμβάνει χώρα μια διαμάχη λόγων για να μπορεί να κατασκευαστεί.

τον θάνατό του – καθώς ο νεκρός *επιτέθηκε πρώτος* (σημείο) και μέσα στην *παραφορά του*²⁴⁶, απέναντι σε έναν άνθρωπο πολύ πιο *συγκρατημένο από αυτόν* (σημείο), δεν έγινε μόνο στον εαυτό του *αίτιος συμφοράς* (σημείο, θάνατος) αλλά και στον ίδιο – στον εναγόμενο – αίτιος αυτής της κατηγορίας.

Κατόπιν ο εναγόμενος προχωρά τον λόγο του και δημιουργεί και προβάλλει ένα επιπλέον επιχείρημα²⁴⁷, προς υποστήριξη του ισχυρισμού του ότι δεν δύναται να θεωρηθεί ένοχος. Υποστηρίζει ότι σε περίπτωση που υπεράσπιζε τον εαυτό του εναντίον εκείνου που *πρώτος επιτέθηκε* (σημείο), με *σίδηρο* (σημείο) ή *με πέτρες* (σημείο) ή *με ξύλο* (σημείο), θα διέπραττε αδίκημα, αλλά και πάλι, ισχυρίζεται, ακόμα και σ' αυτήν την περίπτωση, όχι τόσο μεγάλο αδίκημα – διότι όπως υποστηρίζει ο εναγόμενος, εκείνοι που επιτίθενται πρώτοι θα πρέπει να τιμωρούνται με μεγαλύτερα και περισσότερα κακά – όσο τον κατηγορούν. Και κατόπιν του σημείου τούτου²⁴⁸ – ότι δεν υπεράσπισε τον εαυτό του με σίδηρο, πέτρα ή ξύλο αλλά με τα χέρια –, δύναται να προβάλλει ο εναγόμενος το επιχείρημα πως, υπερασπίστηκε τον εαυτό του με τα χέρια του (σημείο), απέναντι στο χτύπημα του ηλικιωμένου ο οποίος και αυτός – πρώτος όπως υποστηρίζει ο εναγόμενος – τον χτύπησε με τα χέρια. Οπότε, εύλογα²⁴⁹ καταλήγει ο εναγόμενος στην απορία του *πώς* – δηλαδή σε ποιο σημείο-επιχείρημα βασιζόμενος κάποιος – δύναται να υποστηριχθεί ότι αδίκησε;

---

²⁴⁶ Μέσα στην *παραφορά του*, πρόκειται για μια ερμηνεία του σημείου ότι ο ηλικιωμένος *επιτέθηκε πρώτος*, όπως ισχυρίζεται ο εναγόμενος, οπότε εύλογα λόγω αυτού, υποστηρίζει, μπορούμε να αναφέρουμε πως παραφέρθηκε. Μπορούμε να διακρίνουμε πως η *παραφορά* πρόκειται για ένα σημείο, καθώς ο εναγόμενος σκεπτόμενος ότι ο ηλικιωμένος *επιτέθηκε πρώτος* μπορεί και υποστηρίζει ότι *παραφέρθηκε*. Παραπάνω, ο ενάγων μπόρεσε να δημιουργήσει το ίδιο σημείο, της *παραφοράς*, καθώς σκέφτηκε και υποστήριξε πως ο εναγόμενος *παραφέρθηκε* λόγω *αχαλίνωτου πάθους* και *υπεροψίας*, σκεπτόμενος να συνδέσει το σημείο ότι ο ηλικιωμένος *πέθανε* με το σημείο ότι ο νέος τον *χτύπησε* μπόρεσε να δημιουργήσει και να υποστηρίξει και άλλο σημείο, ότι, ο νέος *παραφέρθηκε*, και κατόπιν αυτού και άλλα σημεία, *παραδείγματος χάριν*, ότι *παραφέρθηκε* λόγω του *αχαλίνωτου πάθους* και της *υπεροψίας* του. Αντίστοιχα, ο εναγόμενος στο σημείο αυτό σκεπτόμενος το σημείο ότι *πρώτος επιτέθηκε ο ηλικιωμένος* και προβάλλοντάς το, δύναται να σκεφτεί και να το συνδέσει με ένα άλλο σημείο, *απέναντι σε έναν άνθρωπο συγκρατημένο*, μπορεί και δημιουργεί επιχείρημα που υποστηρίζει πως: *ο νεκρός έγινε αίτιος του θανάτου του και αίτιος αυτής της κατηγορίας, καθώς χτύπησε πρώτος και παραφέρθηκε απέναντι σε έναν συγκρατημένο άνθρωπο*. Εδώ, δύναται να παρατηρούμε κάποια σημεία που μπόρεσαν να αναδειχθούν, σημεία όπως: ποιος – δύναται να – χτύπησε πρώτος, ποιος – πιθανόν να – παραφέρθηκε, ποιος δύναται να είναι συγκρατημένος.

²⁴⁷ Αυτό το, *επιπλέον επιχείρημα*, σημαίνει ένα σημείο επιπλέον το οποίο θα σκεφτεί ο εναγόμενος, θα το προβάλλει, και κατόπιν θα δύναται να σχηματίσει επιχείρημα ερμηνευοντάς το ή συνδέοντάς το με κάποιο άλλο σημείο που θα σκεφτεί.

²⁴⁸ Τα *χέρια του*, αυτό είναι το σημείο. Τα *χέρια του*, είναι το νέο σημείο που αναδύθηκε στην προσπάθεια του εναγόμενου να σκεφτεί και να προβάλλει σημεία, δυνάμενα να μπορούν να σχηματίζουν επιχείρημα. Όπως και, νέα σημεία, είναι και το ότι, δεν τον χτύπησε *με πέτρα* ή *με σίδηρο*, σημεία από τα οποία ορμώμενος κάποιος – πρωτίστως όμως εφόσον τα σκέφτεται – μπορεί να σχηματίσει επιχείρημα, όπως λ.χ.: στην περίπτωση που κάποιος χτυπήσει με πέτρα ή με σίδηρο κάποιον άλλον άνθρωπο, εύλογα θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως, πιθανόν αυτός ο κάποιος να ήθελε να σκοτώσει τον άνθρωπο. Όμως, η πέτρα ή το σίδηρο είναι σημεία, καθώς πιθανόν ο άλλος άνθρωπος να είχε προηγουμένως επιτεθεί με μαχαίρι ή όπλο στον άνθρωπο που «απάντησε» με πέτρα ή σίδηρο στο χτύπημά του.

²⁴⁹ Αυτό το *εύλογα*, έγκειται στο ότι μπόρεσε ο εναγόμενος και σκέφτηκε ένα σημείο και κατόπιν ορμώμενος από το σημείο αυτό μπόρεσε και δημιούργησε επιχείρημα, μέσω του οποίου – επιχειρήματος – προέβαλλε ότι δεν χρησιμοποίησε προς υπεράσπιση του εαυτού του στο χτύπημα του ηλικιωμένου διαφορετικό ή ισχυρότερο μέσο από το μέσο που ο ηλικιωμένος *πρώτος* – όπως ο εναγόμενος υποστηρίζει ότι ο ηλικιωμένος *επιτέθηκε πρώτος*, πρόκειται κι αυτό για ένα σημείο που σκέφτηκε και προέβαλλε – χρησιμοποίησε ενάντια σ' εκείνον.

Ο εναγόμενος προχωρά τον λόγο του και ισχυρίζεται πως, δεν σκότωσε τον νεκρό διότι στην περίπτωση που ο άνθρωπος *πέθαινε αμέσως από τα χτυπήματα* (σημείο) εύλογα θα μπορούσαν να ισχυριστούν ότι τον σκότωσε ο εναγόμενος, όπου και στην περίπτωση αυτήν – να είχε πεθάνει ο ηλικιωμένος κατευθείαν από τα χτυπήματα του νέου – θα είχε μεν σκοτωθεί ο ηλικιωμένος από τον νέο, αλλά δικαίως όπως υποστηρίζει. Ο εναγόμενος δύναται να ισχυρίζεται πως, ακόμα και στην περίπτωση που είχε σκοτωθεί ο ηλικιωμένος από τα χτυπήματά του, δικαίως θα είχε σκοτωθεί, καθώς προβάλλει και υποστηρίζει τον ισχυρισμό του αυτόν, στο επιχείρημα, ή μάλλον στη σκέψη, στην αξίωση πως: *εκείνοι που επιτίθενται πρώτοι όχι τα ίδια αλλά πολύ μεγαλύτερα και περισσότερα κακά θα πρέπει να παθαίνουν*. Προς υποστήριξη του ισχυρισμού του – ότι δεν δύναται, δεν είναι εύλογο (πιθανό), να σκότωσε τον ηλικιωμένο –, ο εναγόμενος προβάλλει το επιχείρημα πως στην παρούσα περίπτωση (συγκεκριμένη), τη δική τους, *ο νεκρός ύστερα από πολλές μέρες* (σημείο, χρόνος) αφού εμπιστεύτηκε τον εαυτό του σε έναν *κακό γιατρό* (σημείο), από την *ανικανότητα του γιατρού και όχι από τα χτυπήματά του πέθανε* (σημείο-ανικανότητα γιατρού)²⁵⁰.

Ύστερα ο εναγόμενος προχωρά στην υποστήριξη του ισχυρισμού του ότι ο ηλικιωμένος, εύλογα, δύναται να διαπιστώνεται πως, *πέθανε εξαιτίας της ανικανότητας του γιατρού*: καθώς δημιουργεί και προβάλλει το επιχείρημα πως, η ανικανότητα αυτή δύναται να διαπιστωθεί, διότι, ενώ *οι άλλοι γιατροί* (σημείο)²⁵¹ του προέλεγαν ότι εάν μεταχειρισθεί αυτήν τη *θεραπεία* (σημείο) θα πεθάνει, ενώ ήταν δυνατόν να θεραπευθεί, αυτός άκουσε τη *δική σας συμβουλή* (σημείο) – των εναγόντων και συγγενών του εννοείται να πάει να εμπιστευτεί τον συγκεκριμένο γιατρό – εξ αιτίας της οποίας πέθανε.

Στη συνέχεια ο εναγόμενος, ορμώμενος από το γεγονός-σημείο ότι απέκρουσε το χτύπημα του ηλικιωμένου με το *ίδιο μέσο*, και έκανε ακριβώς τα ίδια και αυτός με ότι έκανε και ο ηλικιωμένος – δηλαδή ότι του επιτέθηκε με τα χέρια και αυτός τον απέκρουσε πάλι με τα

---

²⁵⁰Ο εναγόμενος, στην προσπάθειά του να σκεφτεί σημεία και να δημιουργήσει επιχείρημα μέσω του οποίου θα δύναται να υποστηρίξει πως δεν σκότωσε τον νεκρό, σκέφτεται και προβάλλει και νέα σημεία τα οποία θα μπορούν να κατασκευάσουν την υπόθεσή μας – το περιστατικό, το τί δύναται να είναι πιθανό να έγινε. Όπως παραδείγματος χάριν, ότι, *ο νεκρός δεν πέθανε κατευθείαν από τα χτυπήματά του, αλλά ύστερα από πολλές μέρες* ή ότι *ο γιατρός του ήταν κακός, ανίκανος*, πρόκειται για σημεία που αναδύονται, από τα οποία ορμώμενος κάποιος δύναται να διαμορφώσει επιχείρημα.

²⁵¹Σημείο γίνονται και *οι άλλοι γιατροί*, το οποίο εάν το σκεφτεί κάποιος δύναται εάν το συνδέσει με κάποιο άλλο σημείο να δημιουργήσει επιχείρημα. Όπως σημείο δύναται να γίνει, και γίνεται, και *η θεραπεία*, διότι θα μπορούσε η συγκεκριμένη θεραπεία να ήταν σωστή και οι υπόλοιποι γιατροί να είχαν λάθος· ένα ερμηνεύσιμο σημείο που χρειάζεται υποστήριξη γίνεται και η *θεραπεία*, από το οποίο ορμώμενος κάποιος μπορεί να σχηματίσει επιχείρημα. Ομοίως, και η *συμβουλή των συγγενών*, γίνεται ένα σημείο από το οποίο ορμώμενος κάποιος δύναται να σχηματίσει επιχείρημα. Παραδείγματος χάριν, δύναται εάν κάποιος σκεφτεί ένα άλλο διαπιστώσιμο – που να δύναται να δείχνεται, να υπάρχει εννοείται – σημείο, όπως *λ.χ.*, ένα οικονομικό όφελος – ενδεχομένως – των συγγενών από το θάνατο του ηλικιωμένου· να δύναται από αυτό, εύλογα, να δημιουργηθεί επιχείρημα το οποίο μπορεί να ανοίγει μια νέα προοπτική (σχετικά με το πράγμα που αγνοούμε και προσπαθούμε να μάθουμε) κατά την οποία ενδέχεται (πιθανόν) να πρέπει να ψάξουμε και για την πρόθεσή τους σχετικά με τη συμβουλή τους προς τον ηλικιωμένο να πάει στον συγκεκριμένο γιατρό.

χέρια – δύναται να υποστηρίξει το επιχείρημα πως: οι ενάγοντες δεν μπορούν, δεν είναι εύλογο²⁵², να τον διώκουν στη βάση του νόμου που θεωρεί φονιά εκείνον ο οποίος προμελέτησε τον φόνο· διότι όπως ισχυρίζεται και υποστηρίζει με το παραπάνω επιχείρημα²⁵³ – ότι χρησιμοποίησε το ίδιο μέσο, *τα χέρια του*, για να αποκρούσει το χτύπημα – δύναται να εντοπισθεί πως, δεν προμελέτησε τίποτα περισσότερο εναντίον του ηλικιωμένου από ότι προμελέτησε κι εκείνος – ο ηλικιωμένος – εναντίον του.

Έπειτα ο εναγόμενος στοχάζεται και προβάλλει την εξής υπόθεση: εάν κάποιος πιστεύει, δηλαδή δύναται να του φαίνεται εύλογη, πιθανή – και όχι άδικα θα μπορούσαμε να προσθέσουμε –, η σκέψη πως, ο θάνατος πιθανόν να δύναται να προήλθε από τα χτυπήματά του νέου, και πιθανόν λόγω αυτού να δύναται να τον θεωρήσει φονιά του νεκρού – λόγω της πορείας που ακολουθεί η σκέψη αυτή, και εύλογα θα προσθέσουμε πάλι, καθώς δύναται η σκέψη αυτή να εκφράζει μιαν εύλογη και πιθανή πορεία που η σκέψη κάποιου μπορεί να ακολουθήσει, σκεπτόμενος τα όσα υποστηρίζονται μεταξύ των αντιδίκων –, ας λάβει συγχρόνως υπόψη του ότι, εφόσον *τα χτυπήματα* (σημείο) είχαν αιτία αυτόν που επιτέθηκε πρώτος (σημείο), αυτόν αποδεικνύουν ένοχο και όχι εμένα, *διότι εάν δεν με χτυπούσε δεν θα αμυνόμουν* – υποστηρίζει. Ο εναγόμενος, στο σημείο αυτό, μπορούμε να διακρίνουμε πως διαμορφώνει και προβάλλει ένα επιχείρημα για να αντικρούσει μιαν ενδεχόμενη πορεία σκέψης η οποία θα ακολουθούσε τη συγκεκριμένη οδό για να φτάσει σε κάποιο συμπέρασμα. Προβάλλει λοιπόν το επιχείρημα πως, εάν κάποιος σκεφτεί κατ’ αυτόν τον συγκεκριμένο τρόπο – ότι τα χτυπήματα ήταν, ότι δύναται να ήταν, ή είναι πολύ πιθανό (εύλογο) να ήταν η αιτία που προκάλεσε τον θάνατο στον ηλικιωμένο, καθώς αν δεν είχε προκαλέσει ο νέος τα χτυπήματα στον ηλικιωμένο εκείνος δεν θα χρειαζόταν να πήγαινε σε γιατρό, όποτε δεν θα του τύχαινε και κακός γιατρός –, θα πρέπει απαραίτητα να λάβει υπόψη του, χωρίς να το λησμονεί, πως, προϋποθέτει ότι δύναται να έχει διαπιστώσει, να έχει αντιληφθεί την πρώτη αιτία που προκάλεσε τον θάνατο του ηλικιωμένου, και συνεπώς πως δύναται να διακρίνει, πως στην πορεία της σκέψης αυτής πρέπει να έχει κατά νου ότι εφόσον σκέφτεται πως να μεν ο γιατρός μπορεί να ήταν κακός, αλλά η αιτία που τον οδήγησε στον γιατρό ήταν τα χτυπήματα, θα πρέπει απαραίτητα να σκεφτεί ταυτόχρονα και πως, η αιτία που προκάλεσε τα

---

²⁵² Δεν είναι πιθανό, πειστικό, να δύναται να τον διώκουν ορμώμενοι από το σημείο αυτό, εννοείται.

²⁵³ Το οποίο μπόρεσε να το δημιουργήσει, χάρις στο ότι σκέφτηκε ένα σημείο δυνάμενο να μπορεί να υποστηρίξει εύλογο επιχείρημα – εάν το σκεφτεί κάποιος –, όπως, ότι αμύνθηκε με τα χέρια του, δηλαδή με το ίδιο μέσο που ο ηλικιωμένος του επιτέθηκε – όπως ισχυρίζεται.

χτυπήματα, ήταν το γεγονός ότι ο ηλικιωμένος χτύπησε πρώτος (σημείο) και ανάγκασε τον νέο να αμυνθεί χτυπώντας τον.

Στη δευτερολογία του ο ενάγων αρχίζει να αναπτύσσει τον λόγο του, ορμώμενος από το επιχείρημα του εναγόμενου – το οποίο προηγουμένως είχε υποστηρίξει στον δικό του λόγο ο εναγόμενος – ότι ακόμα και εάν ο άνθρωπος πέθανε από τα χτυπήματα, δεν δύναται να διαπιστώνεται ότι τον σκότωσε αυτός – ο εναγόμενος· διότι όπως υποστήριξε ο εναγόμενος, εκείνος που χτύπησε πρώτος γίνεται υπεύθυνος για τα συμβάντα που ακολουθούν και επομένως αυτός είναι ένοχος απέναντι του νόμου, και πως πρώτος επιτέθηκε ο νεκρός²⁵⁴. Ο ενάγων προχωρά σε μια προσπάθεια να αποδυναμώσει το επιχείρημα αυτό του εναγομένου και ισχυρίζεται ότι, είναι πιο εύλογο (πιθανό) πρώτος να επιτέθηκε και να παραφέρθηκε ο νέος παρά ο ηλικιωμένος²⁵⁵.

Κατόπιν του ισχυρισμού του τούτου, ο ενάγων στοχαζόμενος σχετικά με το τί δύναται να είναι πιο πιθανό σχετικά με αυτά που συζητιούνται, προχωρά στην υποστήριξη του ισχυρισμού του αυτού – ότι είναι πιο πιθανό να επιτέθηκε και να παραφέρθηκε πρώτος ο νέος παρά ο ηλικιωμένος – και δημιουργεί και προβάλλει το επιχείρημα πως: *τους νέους*²⁵⁶ –

---

²⁵⁴ Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειώσουμε πως, αναφέρουμε νεκρό τον αποθανόντα και όχι θύμα όπως τον αναφέρει η Δενδρινού και ο Maidment στη μετάφρασή τους, καθώς θα μπορούσε να ήταν λίγο παραπλανητικός ο όρος *θύμα*, καθότι φορτισμένος. Βεβαίως από την άλλη πλευρά δύναται να προκύψει ως θύμα ο νεκρός, αλλά του οποιουδήποτε πράγματος, *του γιατρού, του δικού του σφάλματος, της συμβουλής των συγγενών, των χτυπημάτων του νέου*: αλλά παραμένει λίγο παραπλανητικό να τον αποκαλούμε θύμα, διότι δεν δύναται να γνωρίζουμε εάν είναι θύμα και τίνας πράγματος θύμα είναι, καθώς αγνοούμε με τί πράγμα δύναται να είναι πιθανό να έχουμε να κάνουμε. Δύναται να διαπιστώνουμε μόνο σημεία, και σημείο αυτού, είναι πως είναι νεκρός και όχι πως είναι θύμα. Συνεπώς τον αναφέρω ως νεκρό, καθώς αυτό πιστεύω μπορεί να μας προσφέρει την ευκαιρία να παρατηρήσουμε κάπως πιο εύκολα τη ροή των λόγων των αντιδίκων.

²⁵⁵ Ο νέος και ο ηλικιωμένος είναι σημεία. Πρόκειται για σημεία, και ως σημεία που είναι, θα πρέπει να έχουμε κατά νου πως αγνοούμε και δεν μπορούμε να προσδιορίσουμε ακριβώς τί ηλικίας ήταν ο νέος και τί ο ηλικιωμένος: πιθανόν να έχει και αυτό μια κάποια σημασία, καθώς είναι άλλο πράγμα να χτυπήσεις κάποιον μεγαλύτερο σου – έστω και αρκετά μεγαλύτερο σου – και άλλο να χτυπήσεις κάποιον πολύ μεγαλύτερο σου και πολύ ηλικιωμένο. Στο σημείο αυτό αξίζει να δώσουμε μια προσοχή, καθώς δύναται να διακρίνουμε πως και η *διαφορά ηλικίας*, δύναται να προκύψει ως – δηλαδή να γίνεται – ένα νέο σημείο, από τα σημεία νέος και ηλικιωμένος. Ως σημείο, η διαφορά ηλικίας, δύναται εάν το σκεφτεί κάποιος να μπορεί ορμώμενος από αυτό να δημιουργήσει επιχείρημα είτε από την πλευρά του εναγόμενου είτε του ενάγοντα. Η ηλικία, δύναται να γίνεται, και να διαπιστώνεται ως σημείο εκ του οποίου ορμώμενοι οι διάδικοι δύναται να διαμορφώνουν επιχείρημα για να μπορούν να υποστηρίξουν ή να μην υποστηρίξουν πράγματα. Η ηλικία δύναται να δημιουργείται ως σημείο χάρις στο ότι το σκέφτονται και το προβάλλουν οι διάδικοι, δημιουργώντας ορμώμενοι από αυτό επιχειρήματα. Το οποίο σημείο – χρειάζεται μια προσοχή – (διότι) σε περίπτωση που δεν το σκέφτονταν και δεν το προέβαλαν οι διάδικοι μέσα και χάρις στους λόγους τους, στα επιχειρήματα που διαμορφώνουν σκεπτόμενοι και ορμώμενοι το σημείο αυτό, κάνοντάς το σημείο που μπορεί να κατασκευάζει την υπόθεσή μας, εμείς δεν θα μπορούσαμε να το σκεφτούμε, δεν θα ήταν δυνατόν να το λάβουμε υπόψη μας ως σημείο δυνάμενο να μπορεί να δημιουργεί, να κατασκευάζει την υπόθεσή μας.

²⁵⁶ Ο νέος, η ηλικία γίνεται σημείο. Ομοίως και η *υπερηφάνεια* γίνεται σημείο, καθώς θα το συναντήσουμε – εννοούμε το σημείο *περηφάνεια* – και παρακάτω και θα παρατηρήσουμε πως, θα γίνει ένα σημείο, καθώς ο εναγόμενος ορμώμενος από το σημείο αυτό θα δημιουργήσει άλλο εύλογο επιχείρημα, παρακάτω στον δικό του λόγο. Όπως και η *ακαμία δύναμη των νέων* γίνεται ένα σημείο, η *ή απειρία των συνεπειών της παραφοράς*, ή ο *θύμος που αφήνουν οι νέοι να ξεσπάει*, ή ότι οι *ηλικιωμένοι λόγω της πείρας των συνεπειών μιας πράξης που γίνεται επάνω σε παραφορά τους συγκρατεί*, ή ότι η *γεροντική αδυναμία και ο φόβος εμπρός στη δύναμη του νέου τους συγκρατεί*. Όλα αυτά είναι σημεία τα οποία σκέφτονται οι διάδικοι και συνδέοντάς τα μεταξύ τους ή με νέα σημεία που θα σκεφτούν, μπορούν και δημιουργούν επιχειρήματα – και νέα σημεία ταυτόχρονα δύναται να δημιουργούν. Όπως θα μπορούσαμε να διακρίνουμε και παρακάτω πως, από τα ίδια σημεία ο εναγόμενος θα σκεφτεί και θα δημιουργήσει άλλα πιο εύλογα και πιθανά επιχειρήματα και με τον τρόπο αυτόν δύναται να διακρίνουμε πως πρόκειται για σημεία – και πως δύναται να γεννιούνται και νέα σημεία εάν κάποιος σκεφτεί άλλα σημεία για να τα συνδέσει με τα ήδη προβαλλόμενα. Και πρόκειται για σημεία, διότι παραδείγματος χάριν, ενδέχεται ένας νέος να είναι αδύναμος σωματικά και να φοβάται, ενώ ένας ηλικιωμένος να είναι κάποιος πρώην παλαιστής και να μην φοβάται, ή να είναι κάποιος οξύθυμος ηλικιωμένος και κάποιος ήρεμος νέος. Όλα αυτά δύναται να γίνουν διαπιστώσιμα πράγματα, εάν οι διάδικοι ορμώμενοι από τα σημεία αυτά, σκεφτούν και δημιουργήσουν επιχειρήματα, και μπορούμε με τον τρόπο αυτόν να βρουν, να δημιουργήσουν και νέα σημεία, που θα κάνουν πιο εύλογο, πιο πιθανό κάποιο από αυτά τα ενδεχόμενα. Ταυτόχρονα – καθώς όπως θα παρατηρήσουμε παρακάτω ο εναγόμενος θα

εύλογα, πολύ πιθανόν εννοείται – η υπερηφάνεια της ηλικίας, η ακμαία τους δύναμη και η απειρία των συνεπειών της παραφοράς τους, τους διεγείρουν, και τους κάνουν να αφήνουν τον θυμό τους να ξεσπάει· ενώ τους ηλικιωμένους, η πείρα των πράξεων που γίνονται επάνω σε παραφορά, η γεροντική αδυναμία και ο φόβος εμπρός στη δύναμη του νέου, τους συγκρατεί.

Στη συνέχεια, ο ενάγων ορμώμενος από ένα άλλο σημείο που ο εναγόμενος μπόρεσε να σκεφτεί και να υποστηρίξει επιχείρημα στον δικό του λόγο – ο εναγόμενος υποστήριξε πως από τη στιγμή που υπερασπίστηκε τον εαυτό του με το ίδιο μέσο²⁵⁷ με το οποίο ο ηλικιωμένος του επιτέθηκε, με τα χέρια του, δεν είναι εύλογο να θεωρηθεί, να δύναται να διαπιστώνεται ως πιθανό, ότι τον αδίκησε, διότι δεν χρησιμοποίησε άλλο μέσο ισχυρότερο, για να αμυνθεί (λ.χ. πέτρα ή σίδηρο), αλλά το ίδιο με τον επιτεθέντα –, ισχυρίζεται πως, ο εναγόμενος όχι με τα ίδια μέσα, αλλά με τα πλέον αντίθετα, υπερασπίστηκε τον εαυτό του. Κατόπιν, προς υπεράσπιση του ισχυρισμού του αυτού²⁵⁸, προβάλλει το επιχείρημα πως αυτό – ότι υπερασπίστηκε με τα πλέον αντίθετα μέσα σε σχέση με τον νεκρό – δύναται να είναι εύλογα διαπιστώσιμο, διότι ο εναγόμενος χρησιμοποιώντας την ακμαία δύναμη των χεριών του²⁵⁹, τον σκότωσε. Ενώ ο νεκρός, όντας πιο αδύναμος²⁶⁰, είχε να αντιτάξει μικρή δύναμη εναντίον ισχυρότερου και πέθανε, χωρίς να αφήσει πίσω του κάποιο σημείο για τον τρόπο που αυτός υπερασπίστηκε τον εαυτό του. Οπότε, υποστηρίζει ο ενάγων, εάν τον σκότωσε με

υποστηρίζει και άλλα επιχειρήματα ορμώμενος από τα σημεία αυτά, ανασκευάζοντας αυτά τα επιχειρήματα που ο ενάγων δημιουργεί και προβάλλει από τα σημεία αυτά – μπορούν και γίνονται σημεία ανοιχτά προς ερμηνεία, καθώς μπορούν να ιδωθούν ως τέτοια, δηλαδή δύναται να διαπιστωθούν – να μπορούμε δηλαδή να τα αντιλαμβανόμαστε – ως σημεία, και όχι να ισχύουν ως φυσικά φαινόμενα, ή καλύτερα, ως κάτι αναγκαίο, ως ότι αναγκαστικά έχουν έτσι και μόνον, και να μην δύναται να υπάρχει πιθανότητα να έχουν διαφορετικά, ή να μην μπορεί να υπάρχει πιθανότητα να σκεφτεί – και να δημιουργήσει – κάποιος ορμώμενος από αυτά και κάποιο άλλο σημείο από το οποίο θα δύναται να διαμορφώνει και κάποιο άλλο επιχείρημα σχετικά με τα σημεία αυτά.

²⁵⁷Το μέσο γίνεται σημείο με τον τρόπο αυτόν, καθώς ορμώμενος από αυτό και ο ενάγων θα δύναται να διαμορφώσει, να υποστηρίξει επιχείρημα, εν προκειμένω, ότι το μέσο ήταν τα χέρια του.

²⁵⁸Αυτό το προς υπεράσπιση του ισχυρισμού του, σημαίνει πως, θα δημιουργήσει και θα προβάλλει ο ενάγων ένα επιχείρημα για να καταστήσει υπαρκτή τη δυνατότητα (πιθανότητα) να μπορεί να διαπιστώνεται, να δείχνεται, δηλαδή να θεωρείται και να γίνεται εύλογος, πιθανός, πειστικός ο ισχυρισμός του αυτός.

²⁵⁹Είναι και αυτό ένα σημείο, διότι ενδέχεται – πιθανόν – να μην τον χτύπησε δυνατά, όπως θα φανεί παρακάτω χάρις στον λόγο του εναγόμενου και λόγω του σημείου που σκέφτεται, προβάλλει και μπορεί να δείχνει ότι, εύλογα (πιθανόν) δεν τον χτύπησε τόσο δυνατά, καθώς ο ηλικιωμένος – όπως θα υποστηρίξει ο εναγόμενος – πέθανε ύστερα από μέρες, αρά πιθανόν και να μην ήταν και τόσο ακμαία η δύναμη που χρησιμοποίησε ο ίδιος (ο νέος) στα χέρια του.

²⁶⁰Όντας πιο αδύναμος, πρόκειται και εδώ για ένα σημείο, καθώς ενδέχεται (πιθανόν) να ήταν πιο αδύναμος ο ηλικιωμένος, ενδέχεται και να μην ήταν. Καθώς δεν μπορούμε να γνωρίζουμε σε τι φυσική κατάσταση ο ηλικιωμένος και αντίστοιχα ο νέος ήταν, πιθανόν ο ηλικιωμένος να ήταν πρώην παλαιστής πιθανόν και όχι. Πιθανόν ο νέος να ήταν αδύναμος, πιθανόν και να μην ήταν αλλά να ήταν παλαιστής. Σε κάθε περίπτωση, αυτά θα δύναται να μπορούν να διαπιστωθούν μέσα από τα επιχειρήματα των διαδίκων και χάρις στο ότι δύναται να σκέφτονται σημεία και να δημιουργούν επιχειρήματα και νέα σημεία, για να μπορούν να κατασκευάζουν την υπόθεσή μας. Όλο αυτό, μπορεί και γίνεται – και αν δεν γίνεται θα δύναται να γίνεται – χάρις στο εικός, δηλαδή χάρις στην πορεία εκείνη που ακολουθεί η σκέψη μας και μπορεί να διαμορφώνει επιχειρήματα κατ' αυτόν τον τρόπο.

τα χέρια του και όχι με το σίδερο, τόσο περισσότερο έργο δικό του είναι ο φόνος όσο περισσότερο δικά του είναι τα χέρια²⁶¹.

Κατόπιν όπως ισχυρίζεται ο ενάγων ορμώμενος από το επιχείρημα που προέβαλλε στον δικό του λόγο ο εναγόμενος²⁶², ότι εκείνος ο οποίος *χτύπησε πρώτος*, αλλά δεν σκότωσε, είναι περισσότερο δράστης του φόνου από εκείνον που σκότωσε, διότι αυτός είναι κατά τον ισχυρισμό του²⁶³, ο προμελετήσας τον φόνο. Ο ενάγων προχωρώντας τον λόγο του, ισχυρίζεται πως έχει αντίθετη γνώμη²⁶⁴, και προβάλλει το επιχείρημα πως, εάν τα χέρια είναι για τον καθένα μας τα εκτελεστικά όργανα των αποφάσεών μας, εκείνος ο οποίος *χτύπησε* και δεν σκότωσε, εύλογα (πιθανόν) δύναται να σημαίνει πως, το χτύπημα μόνον αποφάσισε. Ενώ εκείνος που *χτύπησε θανάσιμα*, που *χτύπησε* και σκότωσε, εύλογα δύναται να σημαίνει πως διανοήθηκε και τον θάνατο. Κατόπιν υποστηρίζει ο ενάγων πως ο άνθρωπος πέθανε εξ αιτίας των πράξεων που διανοήθηκε ο εναγόμενος²⁶⁵.

Τέλος, ο ενάγων ισχυρίζεται πως, ακόμη και αν ο νεκρός πέθανε εξαιτίας του γιατρού – όπως υποστήριξε σε κάποιο σημείο του λόγου του ο εναγόμενος – πράγμα το οποίο δεν έγινε, δεν μπορεί να θεωρηθεί, να διαπιστωθεί ως υπεύθυνος ο γιατρός, διότι ο νόμος τον

---

²⁶¹Ομοίως, τα χέρια ως το μέσο της άμυνας, γίνονται σημείο ερμηνεύσιμο, διότι όντως, πιθανόν κάποιος να μπορεί να ελέγχει τί δύναμη βάζει στα χέρια του σε περίπτωση άμυνας – αλλά να μην μπορεί, λ.χ., εάν το μέσο της άμυνας του είναι πέτρα ή σίδερο ή ξύλο, διότι εύλογα είναι πιθανόν να μην δύναται να ελέγχει σ' αυτήν την περίπτωση το πόση δύναμη να ασκήσει για να αμυνθεί μεν, αλλά να μην σκοτώσει –, να δύναται δηλαδή να ελέγχει πόση δύναμη έβαλε ή πόση δύναμη να βάλει για να αποκρούσει μεν τον επιτεθέντα, αλλά να μην τον χτυπήσει θανατηφόρα.

²⁶²Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειώσουμε πως, ο ενάγων ισχυρίζεται ότι έχει ως βάση το επιχείρημα αυτό του εναγόμενου, διότι ο εναγόμενος δεν προέβαλλε ακριβώς κάτι τέτοιο. Το επιχείρημα που προέβαλλε ο εναγόμενος ήταν λίγο διαφορετικό απ' αυτό που ισχυρίζεται ο ενάγων ότι υποστήριξε. Ο εναγόμενος υποστήριξε πως, δύναται να διαπιστώνεται πως δεν είχε πρόθεση να σκοτώσει τον ηλικιωμένο, καθώς αυτό μπορεί να δείχνεται από το σημείο *του μέσου* που χρησιμοποίησε για να αμυνθεί, αλλά και από το σημείο, *ότι πρώτος επιτέθηκε ο ηλικιωμένος*. Οπότε στον λόγο του – ο εναγόμενος εννοείται – προέβαλλε το επιχείρημα ότι: «πώς – δηλαδή με ποιον τρόπο – θα μπορεί να είναι εύλογο να διαπιστώνεται ότι εγώ, δύναται να υποστηριχθεί ότι σκέφθηκα εναντίον του κάτι άλλο – κάτι διαφορετικό – από εκείνο που και εκείνος σκέφτηκε για εμένα;». Ύστερα, σκεπτόμενος και ορμώμενος από το σημείο ότι *ο ηλικιωμένος χτύπησε πρώτος*, μπόρεσε και υποστήριξε πως: «αν κάποιος θεωρήσει (του φανεί ως εύλογο εννοείται, ως πιθανό) πως τα χτυπήματα προκάλεσαν τον θάνατό του, ας έχει κατά νου ταυτόχρονα πως, τα χτυπήματα αυτά, είχαν αιτία – δηλαδή δημιουργήθηκαν ως απάντηση – το γεγονός-σημείο *ότι εκείνος χτύπησε πρώτος*».

²⁶³Εδώ, ο ενάγων εννοεί *κατά τον ισχυρισμό του* εναγόμενου. Ομοίως όμως και εδώ, με ότι τονίσαμε και παραπάνω, ας έχουμε κατά νου πως, ο ενάγων μεταφέρει (περιγράφει) τον ισχυρισμό του εναγόμενου, όχι όπως ακριβώς τον υποστήριξε, αλλά κάπως διαφορετικά. Διότι ο εναγόμενος, δεν ισχυρίστηκε ακριβώς κάτι τέτοιο, ισχυρίζονται δύο κάπως διαφορετικά πράγματα.

²⁶⁴*Έχει αντίθετη γνώμη*, εννοεί με αυτό που υποστήριξε ο εναγόμενος. Ωστόσο καλό είναι να έχουμε κατά νου, και σε αυτό το σημείο, πως ο ενάγων θα προβάλλει και θα επιχειρήσει να αντικρούσει το παραπάνω επιχείρημα το οποίο όμως εκείνος – ο ενάγων – έχει υποστηρίξει ότι ανήκει ως επιχείρημα που έχει υποστηριχθεί στον εναγόμενο. Ο εναγόμενος, διαμόρφωσε και υποστήριξε κάτι διαφορετικό από αυτό που ο ενάγων ισχυρίζεται στο σημείο αυτό πως υποστήριξε – όπως αναφερόμε και παραπάνω.

²⁶⁵Ενα ενδιαφέρον και καίριο σημείο, καθώς ο ενάγων στο σημείο αυτό μπορούμε να παρατηρήσουμε πως, προσπαθεί να διαπιστώσει, να κάνει να δείχνεται πρόθεση στον εναγόμενο. Δηλαδή να δημιουργεί, να κατασκευάζει πρόθεση στον εναγόμενο μέσα από τα σημεία που σκέφτεται και προβάλλει και από τα επιχειρήματα που ορμώμενος από τα σημεία αυτά διαμορφώνει. Συνεπώς θα μπορούσαμε να πούμε πως, και η πρόθεση, δύναται να είναι κάτι που ενδεχομένως (πιθανόν) να μπορεί να διαμορφώνεται και να διαπιστώνεται από και χάρις σε σημεία που σκέφτονται και δημιουργούν οι διάδικοι.

απαλλάσσει²⁶⁶. Κατόπιν τούτου, προβάλλει το επιχείρημα πως, από τη στιγμή που πήγαν τον νεκρό στον γιατρό εξ αιτίας των πληγών που ο εναγόμενος του προκάλεσε, δεν είναι εύλογο, δεν δύναται να είναι πιθανό, να διαπιστώνεται άλλος ως ο δράστης του φόνου, παρά μόνον εκείνος ο οποίος μας ανάγκασε²⁶⁷ να τον πάμε στον γιατρό, δηλαδή ο εναγόμενος.

Στη δευτερολογία του, ο εναγόμενος προβάλλει στον λόγο του τη γνώμη ότι και εκείνος πιστεύει – όπως και ο ενάγων προηγουμένως εννοείται – πως το αδίκημα είναι εκείνου που χτύπησε πρώτος. Ωστόσο, υποστηρίζει ότι ο ισχυρισμός του ενάγοντα πως πρώτος επιτέθηκε ο εναγόμενος, δεν στηρίζεται σε εύλογα (πιθανά) τεκμήρια. Κατόπιν αναπτύσσει τον λόγο

²⁶⁶ Στο ενδιαφέρον αυτό σημείο, αξίζει να προσπαθήσουμε να στοχαστούμε λίγο παραπάνω σχετικά με αυτό που ο εναγόμενος σκέφτεται και προβάλλει: ότι ο γιατρός ακόμα και να ήταν υπεύθυνος για τον θάνατο του ασθενή-νεκρού του, τον απαλλάσσει ο νόμος, οπότε δεν δύναται να μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνος. Ανεξάρτητα από το τι πιθανόν να γινόταν τότε σχετικά με αυτό το ζήτημα, εμείς θα προσπαθήσουμε να σκεφτούμε προεκτάσεις, σημεία τα οποία δύναται να μας κάνουν να σκεφτούμε περισσότερα πράγματα γύρω από αυτό. Παραδείγματος χάριν, πιθανόν να μπορούσε κάποιος, ή δύναται να είναι πιθανό ως προοπτική, να προχωρήσει κάποιος περαιτέρω τη σκέψη του και να ισχυριστεί πως: «το γεγονός ότι ο νόμος απαλλάσσει τον γιατρό μπορεί να σημαίνει και πως απαραίτητα δεν ευθύνεται, ή καλύτερα για να το διατυπώσουμε με πιο ακριβή τρόπο, τον απαλλάσσει – ο νόμος εννοείται –, αλλά σε εκείνες τις περιπτώσεις κατά τις οποίες πρόκειται για απειρία, δύναται να είναι πιθανόν να έχουμε να κάνουμε με απειρία – στη συγκεκριμένη περίπτωση – ή όχι». Μέσω και χάριν του επιχειρήματος εκ του εικότος – των επιχειρημάτων που δύναται να δημιουργούνται εάν στοχαστούμε τι δύναται να είναι πιθανό σχετικά με αυτά που συζητούνται, και, σκεπτόμενοι σημεία να μπορούμε να διαμορφώσουμε επιχειρήματα – πιθανόν να μπορεί να υποστηριχθεί στο σημείο αυτό από κάποιον το εξής επιχείρημα: «Μισό λεπτό, αν λάβουμε υπόψη, αν σκεφτούμε, ότι οι άλλοι γιατροί (σημείο) του προέλεγαν, τον συμβούλευαν, να μην ακολουθήσει αυτήν τη θεραπεία (σημείο) – εννοείται στο συγκεκριμένο γιατρό προέλεγαν οι άλλοι γιατροί –, πιθανόν να μπορεί να προκύψει πως, ευθύνεται ο γιατρός, καθώς ο ηλικιωμένος δεν είχε κάτι τόσο σοβαρό (άλλο σημείο) και πέθανε ύστερα από μέρες (σημείο), και ενώ οι άλλοι γιατροί έλεγαν το συγκεκριμένο γιατρό, πώς, αυτή η θεραπεία που θα χρησιμοποιήσει είναι λάθος (σημείο)». Αρά, πιθανόν να δύναται και να ευθύνεται – σε μια τέτοια περίπτωση εννοείται – καθώς ο νόμος απαλλάσσει την απειρία, συνεπώς θα πρέπει να μπορούμε να διαπιστώσουμε εάν πρόκειται ή όχι για απειρία. Αυτό το πράγμα – το να δύναται να διαπιστώσουμε απειρία – πιθανόν να μπορεί να γίνει μέσω και χάρις στα επιχειρήματα, χάρις σε νέα σημεία που ο γιατρός θα βρει για να μας πείσει, να κάνει δηλαδή υπαρκτή τη δυνατότητα (πιθανότητα) να μπορεί να διαπιστώνεται απειρία, δηλαδή γιατί δύναται η ενέργεια του αυτή – το να του προσφέρει τη συγκεκριμένη θεραπεία ενώ οι άλλοι γιατροί του έλεγαν πως είναι λάθος – να μπορεί να επιπίπτει σε απειρία και όχι σε κάτι άλλο. Όλο αυτό βέβαια, θα μπορεί να γίνει μόνον σε περίπτωση που κάποιος αμφισβητήσει πως η πράξη του – να χρησιμοποιήσει τη συγκεκριμένη θεραπεία – οφείλεται σε απειρία. Καθώς, ή, σε περίπτωση που πιθανόν να σκεφτεί κάποιος ένα σημείο δυνατό να μπορεί να υποστηρίξει κάτι τέτοιο, όπως λ.χ. κάποιο οικονομικό συμφέρον από τον θάνατο του ηλικιωμένου ή το να χρωστάει αρκετά χρήματα στους συγγενείς του ηλικιωμένου ο γιατρός ή το να έχει μια ιδιαίτερη σχέση με κάποιον από τους συγγενείς του ηλικιωμένου και ο οποίος κάποιος πιθανόν να μπορεί να διαπιστωθεί πως δύναται να έχει κάποιο όφελος από τον θάνατό του. Δεν σημαίνει πως οπωσδήποτε μπορεί να ισχύει κάτι τέτοιο, αλλά σημαίνει πως αν ένα τέτοιο σημείο μπορεί να διαπιστωθεί, ή και πολλά μαζί, δύναται εύλογα να σχηματίσουν επιχείρημα που μπορεί να υποστηρίξει πως, πιθανόν να υποστηρίξει πως, πιθανόν να ευθύνεται και ο γιατρός, και όχι με τη δικαιολογία διότι ο νόμος δεν τον απαλλάσσει για απειρία. Αλλά με δικαιολόγηση αυτού – ότι πιθανόν να ευθύνεται ο γιατρός – διότι ακριβώς ο νόμος απαλλάσσει μόνο σε περίπτωση απειρίας τον γιατρό, δηλαδή όχι «παραβλέποντας ή παρακάμπτοντας τον νόμο», στην περίπτωση αυτήν, αλλά ακριβώς προσπαθώντας να τον εφαρμόσεις, όπως ακριβώς και στην περίπτωση που προσπαθείς να διαπιστώσεις πως (αν) ο γιατρός δύναται να έπραξε από απειρία.

²⁶⁷ Αυτό το μας ανάγκασε, δύναται να παρατηρείται ως ένα σημείο ανοιχτό προς ερμηνεία, καθώς δεν μπορεί να υπάρχει εδώ ανάγκη με κάπως πιο αυστηρή έννοια. Με ποιο αυστηρή κάπως έννοια, η ανάγκη δύναται να διαπιστώνεται μόνο στο ότι αυτός που χτύπησε αμυνόμενος είναι πολύ πιθανόν να χτύπησε από ανάγκη, καθώς δύναται να παρατηρείται πως χτύπησε, διότι ο πρώτος που τον χτύπησε τον ανάγκασε να αμυνθεί και καθώς ο πρώτος είναι πολύ πιθανόν να είχε επιλογή να μην χτυπήσει, ενώ ο δεύτερος από ανάγκη χτύπησε αμυνόμενος, δηλαδή δεν είναι πολύ πιθανό να δύναται να είχε επιλογή να μην αμυνθεί εννοείται. Αυτό – που αναφέραμε ακριβώς από πάνω – δύναται να παρατηρείται ως μια εύλογη σκέψη που ανέπτυξε και προέβαλλε ο εναγόμενος υποστηρίζοντας πως: αυτό δύναται να – είναι πιθανό εννοείται – ισχύει, διότι μπορεί εύλογα να γίνει αντιληπτό ότι, αυτός που χτύπησε πρώτος είναι υπεύθυνος για τα συμβάντα τα οποία ακολουθούν, διότι είχε επιλογή να μη προχωρήσει στην πράξη του να χτυπήσει κάποιον. Βέβαια, όλα αυτά είναι σημεία τα οποία δύναται να είναι πιθανό να ισχύουν κατά περίπτωση, και η δυνατότητα επιλογής, και το τι γίνεται από ανάγκη, και το τι για ποια πράγματα, και πότε, είναι υπεύθυνος αυτός που χτυπάει πρώτος, και αυτός που χτυπάει πρώτος και αυτός που αμύνεται. Δεν μπορούν να ισχύουν ως «αξιώματα», αλλά πρόκειται για σημεία τα οποία εάν συνδεθούν με άλλα σημεία, τότε πιθανόν θα δύναται να σχηματίζουν εύλογο επιχείρημα για το πότε η ανάγκη σημαίνει μη δυνατότητα επιλογής και για το πότε το να χτυπάς πρώτος σημαίνει δυνατότητα επιλογής ή επίθεση και όχι άμυνα. Παραδείγματος χάριν, πρόκειται για σημεία, διότι, όπως προέβαλλε και ο εναγόμενος πιθανόν κάποιος να μην χτυπήσει πρώτος, αλλά να αμυνθεί με σίδερο ή με όπλο ή με μαχαίρι, όποτε εάν το σημείο ότι κάποιος επιτίθεται πρώτος με τα χέρια του, δύναται να συνδεθεί με το σημείο ότι κάποιος αμύνεται με μαχαίρι απέναντι σ' αυτόν, τότε μπορούμε να αντιληφθούμε πως δεν είναι το ίδιο η ανάγκη και η δυνατότητα επιλογής στην περίπτωση αυτήν, στο σημείο αυτό. Πρόκειται για σημεία τα οποία δύναται να σχηματίζουν επιχείρημα, εύλογα, ανάλογα με το ποια άλλα σημεία δύναται να συνδεθούν με αυτά για να σχηματίσουν επιχείρημα.

του και προβάλλει το επιχείρημα²⁶⁸ ότι, εάν όπως βλέπουμε με τα μάτια μας και ακούμε με τα αυτιά μας, κατά τον ίδιο λόγο²⁶⁹ ήταν φυσικό να φέρονται οι νέοι βίαια και οι γέροι φρόνιμα, τότε δεν θα ήταν καθόλου αναγκαία η δική σας κρίση, η ίδια η ηλικία των νέων θα ήταν ο κριτής για το πώς φέρονται· αλλά αφού στην πραγματικότητα – εννοεί ότι αφού έχουμε διαπιστώσει, έχουμε έρθει σε επαφή πολλές φορές και με αυτό το συμβάν, και με το αντίθετο πράγμα – πολλοί νέοι είναι φρόνιμοι, ενώ πολλοί γέροι παραφέρονται, *η ηλικία δεν αποτελεί κανένα τεκμήριο*²⁷⁰ ισχυρότερο για τον ενάγοντα παρά – όσο ή εξίσου – για τον εναγόμενο.

Στη συνέχεια ο εναγόμενος ισχυρίζεται πως, ενώ και στους δύο είναι κοινά τα τεκμήρια (σημεία), ο ίδιος βρίσκεται – πιθανόν εννοείται – σε πλεονεκτική θέση ως προς το εξής σημείο, το οποίο πιστεύει ότι είναι και το παν σχετικά με την περίπτωση τους: ως προς το σημείο ότι, *οι μάρτυρες ισχυρίζονται πως ο ηλικιωμένος άρχισε πρώτος να χτυπά*²⁷¹. Κατόπιν προχωρά τον λόγο του, και ισχυρίζεται πως, *από τη στιγμή που ο ηλικιωμένος χτύπησε πρώτος*²⁷², και ως εκ τούτου δύναται να διαπιστώνεται ως ο επιτιθέμενος. Και πως από την

---

²⁶⁸Το επιχείρημα αυτό το προβάλλει ο εναγόμενος προς υποστήριξη του ισχυρισμού του ότι: «δεν βασίζεται σε εύλογα τεκμήρια ο ενάγων όταν αξιώνει, όταν ισχυρίζεται πως πρώτος επιτέθηκε ο νέος – δηλαδή ο εναγόμενος». Σκέφεται και προβάλλει δηλαδή ο εναγόμενος το επιχείρημα που ακολουθεί για να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα (πιθανότητα) να γίνεται αντιληπτό το εύλογο του δικού του ισχυρισμού, πως: «ο ενάγων δεν βασίζεται σε πιθανά τεκμήρια υποστηρίζοντας ότι πρώτος χτύπησε ο νέος».

²⁶⁹Κατά τον ίδιο λόγο, ένα κρίσιμο και ενδιαφέρον σημείο, καθώς ο εναγόμενος διαμορφώνει και προβάλλει ένα ενδιαφέρον επιχείρημα: ότι τα επιχειρήματα σχετικά με το πώς συμπεριφέρονται οι νέοι και πώς οι ηλικιωμένοι δεν μπορούν να διαμορφώνονται όπως δύναται να διαμορφώνεται το επιχείρημα ότι είναι φυσικό – αναγκαστικά, δηλαδή η μοναδική πιθανότητα ή η πιο εύλογη πιθανότητα – να βλέπουμε με τα μάτια μας και ακούμε με τα αυτιά μας. Αλλά ότι εδώ πρόκειται για κάτι μη φυσικό (ή για κάτι άλλο), που δεν ισχύει αναγκαστικά ή που δεν είναι η μοναδική εύλογη πιθανότητα να ισχύει αυτό, αλλά για ένα πράγμα – το ζήτημα του πώς δύναται να είναι πιθανόν να συμπεριφέρονται οι νέοι και πως οι ηλικιωμένοι – το οποίο χρειάζεται την κρίση των δικαστών για να δύναται να είναι πιθανό να διαπιστωθεί και δεν μπορεί να γίνεται αντιληπτό ως κάτι που ισχύει με τρόπο φυσικό – με μian αναγκαία πιθανότητα. Αλλά, μπορούμε να προσθέσουμε, δύναται να μπορεί να διαπιστώνεται χάρις στην κρίση των δικαστών η οποία θα μπορεί να διαμορφώνεται χάρις στα επιχειρήματα εκ του εικότος, που οι διάδικοι θα έχουν δημιουργήσει σχετικά με το ζήτημα αυτό για να δύναται να κατασκευάσουν το πότε και το πώς δύναται να είναι πιθανό να συμπεριφέρθηκαν οι συγκεκριμένοι άνθρωποι, αλλά και στη συγκεκριμένη περίπτωση/περιστάτικ – την οποία και αγνοούμε.

²⁷⁰Δεν δύναται να είναι εύλογο (πιθανό) να αποτελεί εννοείται, καθώς εδώ γίνεται με το επιχείρημα που προβάλλει ο εναγόμενος σκεπτόμενος και ορμώμενος από το σημείο αυτό – η ηλικία του νέου και του ηλικιωμένου –, γίνεται και η ηλικία αυτών ένα σημείο δυνάμενο να ερμηνευθεί με επιχειρήματα εύλογα, και με δυνατότητα (πιθανότητα) να μπορεί να υποστηρίζει ή να μην υποστηρίζει είτε τα όσα ο εναγόμενος ισχυρίζεται είτε τα όσα ο ενάγων.

²⁷¹Οι μάρτυρες είναι ένα σημείο μεταξύ άλλων σημείων, όπως έχουμε διακρίνει και σε άλλα σημεία στις τετραλογίες, και τίποτα παραπάνω ή τίποτα λιγότερο. Σημείο από το οποίο δύναται κάποιος να σχηματίσει επιχείρημα, και επιπλέον ως σημείο δύναται να σχηματίζεται χάρις στη σύνδεση άλλων σημείων, λ.χ., έχει προηγηθεί εκτενής αναφορά μεταξύ των αντιδίκων και για άλλα σημεία όπως: *το μέσο που χρησιμοποιήσαν, τα χτυπήματα, ο γιατρός, ότι ο γέρος πέθανε ύστερα από μέρες*: εξίσου σημαντικά σημεία χάρις στα οποία δύναται και η μαρτυρία να σχηματίζεται ως σημείο. Επίσης, πρόκειται για σημείο από το οποίο ορμώμενος κάποιος μπορεί να σχηματίσει επιχείρημα εάν λ.χ. σκεφτεί και άλλο σημείο, όπως ότι: οι μάρτυρες είδαν την παραφορά του ηλικιωμένου καθώς όμως είχε προηγηθεί σπρώξιμο από τον νέο προς τον ηλικιωμένο και υπάρχουν μάρτυρες που δύναται να μαρτυρήσουν και αυτό. Ή άλλο σημείο, όπως ότι, πιθανόν να είχε προηγηθεί έντονη λεκτική επίθεση του νέου απέναντι στον ηλικιωμένο. Τέτοια σημεία αν δύναται να βρεθούν – δηλαδή αν τα σκεφτούν οι αντίδικοι – και συνδεθούν με το σημείο της μαρτυρίας περί της παραφοράς του ηλικιωμένου, μπορούν να μας κάνουν να αντιληφθούμε και επιπλέον σημεία-πράγματα. Πρωτίστως όμως, αυτό αναδεικνύει πως οι μαρτυρίες, είναι, δηλαδή γίνονται σημεία με τον τρόπο αυτόν, όπως σημείο γίνεται και το μέσο που ο νέος χρησιμοποίησε για να αμυνθεί απέναντι στον ηλικιωμένο, με την προϋπόθεση ότι δύναται πρωτίστως να είναι πιθανό να διαπιστώνεται άμυνα – δηλαδή να μπορεί να δείχνεται ότι πρώτος επιτέθηκε ο ηλικιωμένος εδώ σ' αυτήν την περίπτωση.

²⁷²Καλό είναι να έχουμε κατά νου πως, η αξίωση του εναγομένου να είναι το παν το σημείο των μαρτύρων που λένε πως ο ηλικιωμένος χτύπησε πρώτος, είναι ένας ισχυρισμός, πρόκειται για ένα σημείο όπως αναφέραμε, δεν είναι κάτι δεδομένο, μη αμφισβητούμενο ή μη δυνάμενο να αμφισβητηθεί, καθώς δεν φαίνεται να είναι το παν, διότι παραμένει υπό αμφισβήτηση ποιος ξεκίνησε να χτυπά πρώτος, αυτό είναι ζητούμενο ακόμη. Άσχετα, ή ανεξάρτητα από το γεγονός ότι ο εναγόμενος ισχυρίζεται πως ο ηλικιωμένος πρώτος επιτέθηκε. Διότι και

άλλη πλευρά δύναται και ο εναγόμενος – λόγω του ότι δύναται να διαπιστώνεται πως χτύπησε πρώτος ο ηλικιωμένος, με αυτήν την προϋπόθεση – να προβάλλει την αξίωση να απαλλάσσεται, πρωτίστως από τη ενοχή του ποιος δύναται να χτύπησε πρώτος, αλλά και από την ενοχή-ευθύνη και των άλλων πράξεων που των κατηγορούν. Έπειτα προχωρά στην υποστήριξη της αξίωσής του – θα προχωρήσει δηλαδή στην κατασκευή, στη δημιουργία κάποιου επιχειρήματος, αυτό σημαίνει θα προχωρήσει στην υποστήριξη της αξίωσής του –, γιατί είναι εύλογο να απαλλάσσεται και από την ευθύνη και των άλλων πράξεων που τον κατηγορούν – δύναται να προχωρά στην υποστήριξη της αξίωσης του αυτής διότι θεώρησε δεδομένο, μη δυνάμενο να αμφισβητηθεί, πως από του μάρτυρες δύναται να διαπιστώνεται με βεβαιότητα ως πρώτος επιτιθέμενος ο ηλικιωμένος – και προβάλλει το επιχείρημα πως: εάν υποθέσουμε – εκ του πιθανού, εκ του εικότος δύναται να κατασκευάσει, να δημιουργήσει και αυτό το επιχείρημα και κατόπιν να το προβάλλει – ότι ο επιτιθέμενος αναγκάζοντάς σας να τον πάτε στον γιατρό, λόγω του χτυπήματός του, λόγω του ότι χτύπησε πρώτος, είναι υπεύθυνος – δηλαδή με τον τρόπο αυτόν γίνεται υπεύθυνος, δύναται να διαπιστώνεται ως τέτοιος – για τον θάνατό του περισσότερο από εκείνον που τον χτύπησε, τότε ο επιτιθέμενος πρώτος είναι ο δράστης του φόνου. Κατόπιν προχωρά τον λόγο του δημιουργώντας και προβάλλοντας επιχείρημα ως προς το γιατί δύναται να είναι εύλογη η σκέψη ότι, *αυτός που επιτέθηκε πρώτος είναι και ο δράστης του φόνου*. Υποστηρίζει λοιπόν πως, δύναται η σκέψη αυτή – η αξίωση αυτή, καθώς μέχρι να υποστηριχθεί με επιχειρήματα-σημεία, πράγμα το οποίο θα κάνει, πρόκειται για αξίωμα και όχι για επιχείρημα – να γίνεται αντιληπτή ως εύλογη, διότι ο επιτιθέμενος (σημείο) αναγκάζει και τον αμυνόμενο (σημείο) να ανταποδώσει τα χτυπήματα²⁷³, και τον χτυπημένο να πάει στον γιατρό.

Σε άλλο σημείο του λόγου του, ο εναγόμενος προβάλλει το επιχείρημα πως, ούτε η προμελέτη του κακού – το να είχε πρόθεση να σκοτώσει τον ηλικιωμένο – είναι περισσότερο του εναγομένου από ότι του ηλικιωμένου. Κατόπιν προχωρά στην υποστήριξη αυτού του ισχυρισμού του, λέγοντας πως, *εάν ο επιτιθέμενος πρώτος* (σημείο) – ο εναγόμενος αξιώνει να εντοπίζεται ως επιτιθέμενος ο ηλικιωμένος μέσω των επιχειρημάτων που σχηματίζει και προβάλλει – *διανοήθηκε απλά να χτυπήσει και όχι να σκοτώσει, ενώ ο αμυνόμενος* (σημείο)

από την άλλη, δεν μπορούμε να πούμε στο σημείο αυτό τί πράγμα δύναται να είναι το παν, καθώς πρώτα πρέπει να δύναται να είναι διαπιστώσιμο, να μπορεί να γίνεται αντιληπτό, τί ακριβώς διακυβεύεται, και πώς, γιατί διακυβεύεται αυτό και όχι το άλλο. Ακόμη δηλαδή είναι και παραμένει ζητούμενο το να μπορεί να κατασκευαστεί, το με τί υπόθεση (περιστατικό) δύναται να έχουμε να κάνουμε, και ύστερα να μπορούμε να υποστηρίξουμε ποιο σημείο, και ως τί σημείο δύναται να διαπιστώνεται ως κρίσιμο και ποιο όχι.

²⁷³ *Να ανταποδώσει τα χτυπήματα*, πρόκειται και αυτό για ένα ερμηνεύσιμο σημείο – όπως και αρκετά αλλά, λ.χ., ο επιτιθέμενος, ο αμυνόμενος – από το οποίο ορμώμενος κάποιος δύναται να δημιουργήσει επιχείρημα. Καθώς πιθανόν να δύναται διαπιστώνουμε πολλών ειδών χτυπημάτων, όπως λ.χ.: ο επιτιθέμενος να επιτεθεί με τα χέρια και ο αμυνόμενος να ανταποδώσει με σίδερο ή πέτρα ή μαχαίρι.

σκέφτηκε οπωσδήποτε να σκοτώσει, ο αμυνόμενος θα είναι ο προμελετήσας τον φόνο. Αλλά, ισχυρίζεται ο εναγόμενος, στην παρούσα περίπτωση – περίπτωση, επιχειρήματα που δημιουργούνται από σημεία της συγκεκριμένης περίπτωσης για να δύναται να διαπιστώνεται, να κατασκευάζεται και η υπόθεσή μας – ο αμυνόμενος μόνο να χτυπήσει διανοήθηκε και όχι να σκοτώσει, έκανε όμως λάθος – αμυνόμενος έκανε σφάλμα, υποστηρίζει ο εναγόμενος, πρώτα υποστηρίζει πρέπει να είναι ξεκάθαρο πως ήμουν σε άμυνα και ύστερα πως έσφαλα πάνω στην άμυνα – χτυπώντας εκεί που δεν ήθελε²⁷⁴. Το χτύπημα λοιπόν, ισχυρίζεται ο εναγόμενος, το σκέφτηκα· αλλά τον θάνατο, πώς μπορεί να τον σκέφτηκε αυτός που χτύπησε χωρίς να το θέλει (σημείο); υποστηρίζει ο εναγόμενος ως εύλογη σκέψη χάρις στην οποία επιθυμεί να δύναται να δείχνεται η μη πρόθεσή²⁷⁵ του να σκοτώσει τον ηλικιωμένο.

Κατόπιν, μέσα στη ροή του λόγου του, ο εναγόμενος προχωρά στην υποστήριξη του γιατί το σφάλμα – ερμηνεύσιμο σημείο προκύπτει και αυτό, ότι πιθανόν να έκανε λάθος και να χτύπησε σε σημείο όπου δεν ήθελε τον ηλικιωμένο – που υποστήριξε παραπάνω ότι πιθανόν να μπορεί να εντοπίζεται ότι έκανε, δύναται να μπορεί να διαπιστώνεται ότι ανήκει εύλογα (πιθανόν) και αυτό στον ηλικιωμένο, και όχι – παρά – στον ίδιο. Προς υποστήριξη λοιπόν του ισχυρισμού του αυτού, πως το σφάλμα είναι εύλογο (πιθανόν) να δύναται να ανήκει στον επιτιθέμενο παρά στον αμυνόμενο, αναπτύσσει το επιχείρημα πως αυτό δύναται να είναι εύλογο – ο εναγόμενος διαμορφώνει και προβάλλει το επιχείρημα αυτό, για να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα (πιθανότητα) να διαπιστώνεται το σφάλμα-σημείο εύλογα ως δυνάμενο να ανήκει, να αναδεικνύεται ότι μπορεί να ανήκει στον ηλικιωμένο – διότι μπορούμε να σκεφτούμε πως, ο αμυνόμενος προσπαθώντας να αντιδράσει στο κακό που του έκαναν έσφαλε εξαναγκασμένος από τον επιτιθέμενο· ενώ ο επιτιθέμενος, αφού ό,τι έκανε και ό,τι έπαθε προήλθε από τη δική του παραφορά, είναι – δηλαδή γίνεται με τον τρόπο αυτόν που δρα, αυτό δύναται να διαπιστώνεται από το επιχείρημα αυτό – αίτιος και του δικού του σφάλματος, και του αμυνόμενου. Επομένως, υποστηρίζει ο εναγόμενος, δίκαια

---

²⁷⁴ *Χτυπώντας εκεί όπου δεν ήθελε, κάνοντας λάθος*, πρόκειται για ένα σημείο ερμηνεύσιμο, καθώς ο εναγόμενος το προβάλλει ως σημείο που το συνδέει με το σημείο ότι ήταν σε άμυνα και έπειτα ότι χτύπησε εκεί που δεν ήθελε, σφάλνοντας αμυνόμενος. Πρόκειται για σημείο από το οποίο ορμώμενος κάποιος μπορεί να δημιουργήσει επιχείρημα, λ.χ., εάν κάποιος σκεφτεί και το σημείο ότι *πέθανε ο ηλικιωμένος ύστερα από μέρες*, δύναται να διαπιστώνεται (να δείχνεται) πως το σημείο ότι *έκανε λάθος και τον χτύπησε εκεί που δεν ήθελε*, δεν μπορεί να σημαίνει απαραίτητα – οπωσδήποτε – πως το χτύπημά του ήταν θανάσιμο, ή εάν σκεφτεί ότι ο ηλικιωμένος *δεν πέθανε κατευθείαν*, αλλά ύστερα από μέρες – άλλο σημείο που δύναται να συνδεθεί και να σχηματίσει επιχείρημα.

²⁷⁵ Και η πρόθεση πρόκειται για – δηλαδή γίνεται – ένα σημείο, καθώς όπως διακρίνουμε δύναται ορμώμενος κάποιος από άλλα σημεία να μπορεί να δημιουργεί, να σχηματίζει εύλογο επιχείρημα το οποίο δύναται να παράγει μη πρόθεση – ένα καινούριο σημείο. Ο εναγόμενος, λ.χ., σκεπτόμενος το σημείο ότι *ο επιτιθέμενος πρώτος είναι ο ηλικιωμένος* και συνδέοντάς το με το σημείο ότι *εκείνος – ο ίδιος ο εναγόμενος – χτύπησε χωρίς να το θέλει, ότι ήταν σε άμυνα*, δύναται να δείχνει, να δημιουργεί ένα άλλο σημείο: *ότι δεν δύναται να διαπιστώνεται πρόθεση να σκοτώσει τον ηλικιωμένο*.

αυτός – ο επιτιθέμενος πρώτος, εν προκειμένω ο ηλικιωμένος – δύναται να υποδεικνύεται ως υπεύθυνος του φόνου²⁷⁶.

Ο εναγόμενος στη συνέχεια του λόγου του, κάνει μια αναφορά σχετικά με το σημείο στο οποίο ο ενάγων στον δικό του λόγο υποστήριξε πως: ο νέος – ο εναγόμενος – αμύνθηκε με ισχυρότερα μέσα από εκείνα με τα οποία επιτέθηκε – προσοχή, επιτέθηκε όχι αμύνθηκε – ο ηλικιωμένος. Ο εναγόμενος υποστηρίζει σχετικά με το σημείο αυτό πως²⁷⁷, όχι μόνο δεν αμύνθηκε με ισχυρότερα μέσα αλλά με πολύ κατώτερα από εκείνα με τα οποία χτυπήθηκε. Κατόπιν προχωρά στην υποστήριξη του ισχυρισμού του αυτού, δημιουργώντας και προβάλλοντας το επιχείρημα πως²⁷⁸, ο ένας – ο ηλικιωμένος – μέσα στην *αλαζονεία του* και στην *παραφορά του*²⁷⁹, έκανε ό,τι έκανε, από δική του ενέργεια – εδώ επιθυμεί να αναδεικνύει ο εναγόμενος επιλογή να μην πράξει έτσι αναγκαστικά όπως έπραξε ο ηλικιωμένος, καθώς δύναται να δείχνεται πως πιθανόν να είχε εναλλακτική να μην χτυπήσει τον νέο· από την άλλη, δύναται να αναδεικνύει ο εναγόμενος την επίθεση ως πράξη επιλογής και όχι ως άμυνα, που πιθανόν να μπορεί να αναδεικνύει στη δική του πράξη, καθώς ακόμα και με πιο ισχυρό μέσο να αμυνόταν θα ήταν πιθανόν να δύναται να δείχνεται ως πράξη όχι

---

²⁷⁶ Αυτό που υποστηρίζει στο σημείο αυτό ο εναγόμενος, πως το σφάλμα δύναται να ανήκει στον ηλικιωμένο, δύναται να γίνεται εύλογα αντιληπτό μέσω κάποιου επιχειρήματος που δύναται να διαμορφώσει και να υποστηρίξει ο εναγόμενος· πράγμα το οποίο θα κάνει από τα σημεία που θα σκεφτεί, και κατόπιν ορμώμενος από αυτά και συνδέοντάς τα μεταξύ τους θα δύναται να κατασκευάσει εύλογο επιχείρημα. Παραδείγματος χάριν, ο εναγόμενος στην παράγραφο αυτή δύναται να δημιουργήσει εύλογο επιχείρημα, καθώς σκέφτεται το σημείο που προέβαλλε παραπάνω – το ότι πιθανόν να έκανε σφάλμα και να χτύπησε εκεί όπου δεν έπρεπε τον ηλικιωμένο (σημείο) – και σκεπτόμενος να το συνδέσει με το σημείο ότι, ο επιτιθέμενος από τη δική του παραφορά εξαναγκάζει και τον αμυνόμενο να χτυπήσει, δύναται να υποστηρίξει πως, εύλογα έτσι γίνεται υπεύθυνος – ο επιτιθέμενος εννοείται – και αυτού που ακολουθεί (σημείο), εάν είναι θάνατος, του θανάτου, εάν είναι απλά πληγές, των πληγών – και όχι ο αμυνόμενος. Ο εναγόμενος, μπορεί και διαμορφώνει επιχείρημα στην παράγραφο αυτή συνδέοντας μεταξύ τους τα εξής σημεία: *ο επιτιθέμενος, ο αμυνόμενος, το σφάλμα, ο φόνος*, και νέα σημεία που αναδόθηκαν από τα σημεία αυτά όπως: *η παραφορά του επιτιθέμενου, ο εξαναγκασμός του αμυνόμενου*.

²⁷⁷ Στο σημείο αυτό δύναται να παρατηρούμε πως, το μέσο της επίθεσης και της άμυνας είναι – δηλαδή γίνονται – ερμηνεύσιμα σημεία από τα οποία κάποιος ορμώμενος – αλλά πρωτίστως σκεπτόμενος εννοείται – δύναται να δημιουργεί επιχείρημα.

²⁷⁸ Το οποίο επιχείρημα θα δύναται να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα (πιθανότητα) να διαπιστώνεται ο ισχυρισμός του. Ο οποίος ισχυρισμός του δύναται να διακρίνουμε ότι είναι ένα σημείο και αυτό, το οποίο δεν μπορεί να σημαίνει τίποτα χωρίς κάποιο επιχείρημα που να το υποστηρίζει. Και δύναται ένα επιχείρημα να υποστηρίξει ή να μην υποστηρίξει κάτι, έναν ισχυρισμό ή ένα σημείο, όταν δύναται να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα διαπίστωσης της εύλογης σχέσης που επιθυμεί να υποστηρίξει, λ.χ., όταν από ισχυρισμός-σημείο βρεθούν και συνδεθούν με το σημείο αυτό και άλλα σημεία, λ.χ. πως, πιθανόν ο ένας – ο επιτιθέμενος – να έπραξε από επιλογή και ο άλλος – ο αμυνόμενος – από ανάγκη· τότε το σημείο-ισχυρισμός αυτό μπορεί και γίνεται ένα επιχείρημα χωρίς στο οποίο δύναται να αναδύονται και άλλα σημεία, λ.χ. ότι, πιθανόν ο επιτιθέμενος να πράττει από ανάγκη και ο αμυνόμενος από επιλογή, τα οποία σημεία δύναται να ανοίγουν μια νέα προοπτική σχετικά με αυτά που συζητιούνται. Δηλαδή το επιχείρημα που θα προβάλλει ο εναγόμενος θα δύναται να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα (πιθανότητα) να διαπιστώνεται ο ισχυρισμός του ότι *αμύνθηκε με πολύ κατώτερα μέσα από εκείνα με τα οποία χτυπήθηκε*, ως εύλογος, να γίνεται όχι ως ένα απλό σημείο μεταξύ άλλων, αλλά ως ένα εύλογο σημείο, διότι με την υποστήριξη του επιχειρήματος το σημείο αυτό γίνεται ένα εύλογο επιχείρημα το οποίο δύναται να κατασκευάζει την υπόθεσή μας, αλλά όχι μόνον αυτό, καθώς βρίσκει επίσης τότε κάποιος πιθανόν να δρα από επιλογή και τότε κάποιος από ανάγκη και σε ποιον δύναται να του καταλογισθεί ευθύνη και σε ποιον όχι και γιατί είναι εύλογο. Εν συντομία δύναται να μας μαθαίνει κάτι καινούριο που πιθανόν να μην μπορούσαμε να το σκεφτούμε εάν δεν το σκέφτονταν και το προέβαλλαν ως σημείο οι διάδικοι.

²⁷⁹ Στην αρχή οι ενάγοντες είχαν προβάλλει τα δύο αυτά πάθη ως σημεία που δύναται να εντοπίζονται στον νέο. Μπορούμε να διακρίνουμε πως πρόκειται για σημεία-πάθη δυνάμενα να υποστηρίζουν ή να μην υποστηρίζουν κάποιο άλλο σημείο ή κάποιο άλλο επιχείρημα το οποίο έχει δημιουργηθεί χωρίς στην ερμηνεία (εικός) ενός σημείου. Παραδείγματος χάριν, η *αλαζονεία* κάποιου, γίνεται, ή είναι ένα σημείο το οποίο εάν το συνδέσουμε, πράγμα το οποίο κάνει ο εναγόμενος, με το σημείο ότι πρώτος χτύπησε ο ηλικιωμένος, μπορεί να δημιουργεί, να φτιάχνει το επιχείρημα πως δύναται να τον οδήγησε το πάθος της *αλαζονείας* στην *τέλεση της πράξης* κάποιου, άρα (πιθανόν) δύναται να εντοπίζεται και η επιλογή του – νέο σημείο που αναδόθηκε – να μπορεί να μην πράξει έτσι κατ' αυτόν τον τρόπο κάποιος από ανάγκη – νέο σημείο – αλλά διαφορετικά, δηλαδή μη αναγκαιότητα.

τόσο άδικη καθώς θα είχαμε άμυνα και όχι επίθεση, όπως ισχυρίζεται – και όχι από άμυνα. Ενώ ο άλλος – ο νέος, ο εναγόμενος – προσπαθώντας να μην χτυπηθεί και να απωθήσει τον επιτιθέμενο, ό,τι έπαθε, το έπαθε χωρίς να θέλει – ανάγκη να πράξει έτσι, να δύναται να διαπιστώνεται ότι δεν είχε επιλογή να πράξει διαφορετικά, ότι δεν είχε εναλλακτική, καθώς χτύπησε αμυνόμενος, ενώ ο άλλος χτύπησε επιτιθέμενος –, και ό,τι έκανε το έκανε θέλοντας να αποφύγει το κακό που πάθαινε, για να αμυνθεί, αντιτάσσοντας κατά του επιτιθέμενου λιγότερα μέσα αμύνης – επειδή απλά αμύνθηκε, ως εκ του παραπάνω επιχειρήματος δύναται να δημιουργείται, να αναδεικνύεται αυτό, μη επιθυμώντας να επιτεθεί αλλά αναγκαζόμενος από τον επιτιθέμενο να αμυνθεί – από ό,τι του άξιζε – λόγω του ότι επιτέθηκε πρώτος και από επιλογή, επιθυμώντας, έχοντας πρόθεση δηλαδή να επιτεθεί – διότι ο εναγόμενος δεν έδρασε.

Έπειτα ο εναγόμενος προχωρά τον λόγο του και αναπτύσσει μιαν υπόθεση, ένα σημείο ως πιθανό ενδεχόμενο. Υποστηρίζει πως, ακόμα και εάν θεωρηθεί ότι όντας πιο *χειροδύναμος* (σημείο) αντέταξε ισχυρότερη άμυνα από την επίθεση, δεν δύναται να μπορεί να θεωρηθεί ως δίκαιο πράγμα να καταδικασθεί για τον λόγο αυτόν²⁸⁰. διότι, όπως προβάλλει και υποστηρίζει ο εναγόμενος, στον επιτιθέμενο, παντού, επιβάλλονται μεγάλες τιμωρίες, ενώ για τον αμυνόμενο πουθενά καμία τιμωρία δεν έχει αναγραφεί στη νομοθεσία²⁸¹.

Τέλος, ο εναγόμενος κάνει μιαν αναφορά σχετικά με το σημείο το οποίο υποστήριξε και στον προηγούμενο λόγο του πως, η πράξη του δεν μπορεί να χαρακτηριστεί – δηλαδή δεν δύναται να μπορεί να αναδεικνύεται μέσω κάποιου εύλογου επιχειρήματος που μπορεί να δημιουργηθεί από κάποιο σημείο – ούτε δίκαιος ούτε άδικος φόνος, λόγω του επιχειρήματος που υποστήριξε προηγουμένως, ότι ο άνθρωπος δεν πέθανε από τα χτυπήματα αλλά εξαιτίας του γιατρού, όπως μαρτυρούν και οι μάρτυρες²⁸².

---

²⁸⁰ Διότι δύναται να αναδεικνύεται από τον εναγόμενο ως ένα *τυχαίο σημείο* το ότι ήταν πιο δυνατός, αλλά και επειδή – χρειάζεται να δώσουμε μια προσοχή – το σημαντικό είναι ότι πρέπει και δύναται να έχουμε κατά νου και τα εξής σημεία: πως ο πρώτος επιτέθηκε, και ο δεύτερος αμύνθηκε. Οπότε δεν δύναται να είναι ίσης αξίας, να μπορούμε να δίνουμε ακριβώς το ίδιο βάρος στο μέσο που χρησιμοποίησε έκαστος για την πράξη του, καθώς μιλάμε για διαφορετική και όχι ίδια πράξη, καθώς στη μια περίπτωση έχουμε επίθεση και στην άλλη άμυνα – όπως ισχυρίζεται ο εναγόμενος.

²⁸¹ Ακόμα και αυτό, ότι για τον αμυνόμενο πουθενά καμία τιμωρία δεν έχει αναγραφεί, δύναται να διακρίνεται ως ένα σημείο, διότι πιθανόν εάν συνδεθεί με κάποιο άλλο σημείο, λ.χ., να αμυνόταν με μαχαίρι, πιθανόν θα μπορούσε κάποιος ορμώμενος από τα σημεία αυτά να υποστηρίξει – εν προκειμένω ο ενάγων θα μπορούσε –, να προβάλλει το επιχείρημα – ορμώμενος από το σημείο-γεγονός ότι δεν περιλαμβάνεται σε καμία νομοθεσία η περίπτωση αυτή – πως το γεγονός-σημείο ότι δεν περιλαμβάνει η νομοθεσία την περίπτωση αυτή· σημαίνει πως δεν δύναται να δικασθεί ως περίπτωση; αφού ο αμυνόμενος, λ.χ., αμύνθηκε με μαχαίρι. Χάρης δηλαδή σε ένα άλλο σημείο που πιθανόν μπορεί να βρει ο ενάγων, δύναται και το σημείο αυτό που η νομοθεσία περιλαμβάνει να το κάνει σημείο ανοιχτό προς ερμηνεία, ερμηνεύσιμο. Σημείο που μπορεί – εάν κάποιος το σκεφτεί εννοείται – να υποστηρίξει ή να μην υποστηρίξει πράγματα, για να μπορεί να διαπιστώνεται με τί υπόθεση δύναται να είναι πιθανόν να έχουμε να κάνουμε.

²⁸² Σημείο από το οποίο δύναται κάποιος να διαμορφώσει και να υποστηρίξει επιχείρημα.

3.1. Ανάπτυξη μερικών σκέψεων ως προς τα επιχειρήματα που διαμορφώνονται στην τετραλογία αυτή *εκ του εικότος – σκεπτόμενοι οι διάδικοι αυτό που δύναται να είναι πιθανό*. Σχολιασμός κάποιων σημείων που γεννιούνται και μπορούν να δημιουργούνται χάριν και μέσω του *εικότος*.

Η πρόθεσή μου για κάτι δύναται να δημιουργεί ευθύνη γι' αυτό το κάτι, αλλά ταυτόχρονα δύναται και να μην δημιουργεί ευθύνη για κάτι άλλο που πιθανόν να προκύψει και από αυτό το κάτι²⁸³. Παραδείγματος χάριν, στην τετραλογία αυτή η πρόθεση του νέου να χτυπήσει τον ηλικιωμένο, δύναται να υποδεικνύει ευθύνη ως προς το χτύπημα, διότι η πρόθεσή του – πιθανόν να – ήταν να αμυνθεί και το χτύπημα να δύναται να ήταν απάντηση-άμυνα. Οπότε, η πρόθεσή του να χτυπήσει τον ηλικιωμένο ως άμυνα στη δική του επίθεση, δύναται να δημιουργεί ευθύνη του νέου όσον αφορά τις πληγές που δημιούργησε στον ηλικιωμένο. Αλλά από την άλλη πλευρά, η πρόθεση του νέου να χτυπήσει τον ηλικιωμένο – πιθανόν να – δύναται να αναδεικνύει μη ευθύνη για τον θάνατο του ηλικιωμένου, διότι πιθανόν η αιτία θανάτου να δύναται να αναδεικνύεται – δηλαδή δύναται να γίνεται αντιληπτό χάρις στο επιχείρημα εκ του εικότος το οποίο δημιουργεί αυτό που μπορεί να είναι πιο πιθανό, πιο εύλογο να έγινε, ορμώμενος κάποιος από σημεία να δύναται να δημιουργεί επιχείρημα εύλογο από το εικότος. Το επιχείρημα αυτό δημιουργεί, ή εγγύτερα ο τρόπος με τον οποίο κατασκευάζεται το επιχείρημα αυτό, δύναται να δημιουργεί, να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα (πιθανότητα) να μπορεί να κατασκευάζεται αυτό που είναι πιο πιθανό να έχει συμβεί, ή πράγμα σχεδόν αντίστοιχο, να κατασκευάζεται το πράγμα εκείνο με το οποίο δύναται να είναι πιθανό να έχουμε να κάνουμε²⁸⁴ – η εσφαλμένη ιατρική φροντίδα, η απειρία του

---

²⁸³Το οποίο κάτι θα γίνει πράξη με τη θέλησή μου. Δηλαδή με την πρόθεσή μου να γίνει αυτό το κάτι, να προχωρήσω στην τέλεση της πράξης αυτού του κάτι με την πρόθεσή μου.

²⁸⁴Θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε πως, ο τρόπος που σκεφτόμαστε μπορεί να δημιουργεί επιχείρημα, δηλαδή ο τρόπος του να μπορούμε να σκεφτούμε τί δύναται να είναι πιθανό, μπορεί να δημιουργεί επιχείρημα. Ή αντίστοιχα ο τρόπος που κατασκευάζουμε επιχείρημα σκεπτόμενοι τί δύναται να είναι πιθανό σχετικά με αυτά που συζητιούνται, δύναται να κατασκευάζει επιχείρημα, οπότε και αυτό με τη σειρά του να μπορεί να δημιουργεί, να κατασκευάζει το εύλογο, το πιο πιθανό που δύναται να έχει συμβεί – που δύναται να έχει συμβεί και όχι που έχει συμβεί. Χρειάζεται μια προσοχή, καθώς δεν είναι ότι δεν μας αφορά αυτό που έχει συμβεί και ψάχνουμε αυτό που δύναται να έχει συμβεί. Αλλά τουναντίον, είναι ο μοναδικός τρόπος να μπορείς να μάθεις τι μπορεί να είναι πιθανό να έχει συμβεί ή με τί πράγμα δύναται να έχουμε να κάνουμε. Δηλαδή, κάτι σαν μόνον αυτός ο τρόπος να μπορεί να κατασκευάζει αυτό που δύναται να έχει συμβεί· διότι δεν υπάρχει αυτό το να μπορούμε να μάθουμε *αυτό που έχει συμβεί*, καθώς αυτό δεν δύναται να υπάρχει, διότι δεν συμβαίνει – δεν δύναται να είναι πιθανό να συμβαίνει – τίποτα έτσι από μόνο του, εμείς κατασκευάζουμε αυτό που συμβαίνει, και ο τρόπος που δύναται να το κατασκευάζουμε είναι αυτός που ενδεχομένως δύναται να προσφέρεται από τη μέθοδο εκείνη που έγκειται στο επιχείρημα εκ του εικότος. Καθώς αυτό που δύναται να είναι πιθανό να έχει συμβεί, είναι αυτό που κατασκευάζουμε, και μπορούμε να το κατασκευάζουμε μέσω και χάρις στα επιχειρήματα που διαμορφώνονται από τους αντιδίκους, σκεπτόμενοι αυτοί κάποια σημεία και διαμορφώνοντας ορμώμενοι από αυτά τα σημεία, επιχειρήματα· επιχειρήματα χάρις στα οποία μπορούμε να μαθαίνουμε τί δύναται να είναι πιθανόν να έχει συμβεί, να μπορούμε να διαμορφώνουμε δηλαδή την υπόθεσή μας – αυτό που δύναται να είναι πιθανό να έγινε.

γιατρού – ανεξάρτητα από το γεγονός εάν τιμωρούνταν ή όχι η απειρία του γιατρού – και όχι το χτύπημα, οι πληγές που προκάλεσε ο νέος στον ηλικιωμένο²⁸⁵.

Στην τρίτη τετραλογία μπορούμε να διακρίνουμε ότι, η ευθύνη για κάτι, εν προκειμένω η ευθύνη του νέου ως προς το ότι πιθανόν να προκάλεσε – πιθανόν αμυνόμενος στο αρχικό χτύπημα του ηλικιωμένου, πιθανόν να πρόκειται για πρώτο χτύπημα από την πλευρά του ηλικιωμένου, ας υποθέσουμε ότι πράγματι το σημείο αυτό όντως ισχύει – με το χτύπημά του, τις πληγές στον ηλικιωμένο, δύναται ενδεχομένως να υποδεικνύει την πρόθεσή για κάτι, λ.χ., την πρόθεση του νέου να προκαλέσει το χτύπημα για να αμυνθεί· αλλά ταυτόχρονα – πιθανόν να μπορεί να υποδεικνύει εννοείται – και τη μη πρόθεσή του για κάτι άλλο το οποίο ενδεχομένως να προκύπτει και από αυτό το κάτι που έγινε με δική του ευθύνη. Εν προκειμένω – πιθανόν – τη μη πρόθεση του νέου να χτυπήσει τον ηλικιωμένο τόσο δυνατά για να τον σκοτώσει, δηλαδή, ενδεχομένως τη μη πρόθεση του νέου να σκοτώσει τον ηλικιωμένο αμυνόμενος. Συνεπώς μπορούμε να διακρίνουμε ότι, η πρόθεση για κάτι πιθανόν να υποδεικνύει την ευθύνη γι' αυτό το κάτι, αλλά ταυτόχρονα – πιθανόν – και τη μη ευθύνη για κάτι άλλο το οποίο ενδεχομένως να προκύπτει και από αυτό το κάτι. Αντίστοιχα, μπορούμε να διακρίνουμε ότι, η ευθύνη για κάτι πιθανόν να δύναται να υποδεικνύει την πρόθεση γι' αυτό το κάτι, αλλά ταυτόχρονα – πιθανόν – και τη μη πρόθεση για κάτι άλλο το οποίο πιθανόν να προκύπτει και από αυτό το κάτι²⁸⁶.

Εδώ χρειάζεται μια προσοχή, διότι (εύλογα) σημείο καταλογισμού κυρώσεων, μπορεί να είναι μόνο κάτι, ένα πράγμα, στο οποίο δύναται να διαπιστώνουμε πρόθεση και ευθύνη για αυτό το κάτι που πιθανόν επιφέρει κυρώσεις, δηλαδή κάτι το οποίο έχει συνείδηση, κρίση· καθώς αυτή – η κρίση, συνείδηση – πιθανόν να μπορεί να διαπιστωθεί μόνον εφόσον θα είμαστε σε θέση να μπορούμε να διαπιστώνουμε *πρόθεση* και *ευθύνη* για κάτι. Και πώς θα δύναται να μπορούμε να διαπιστώνουμε σε κάτι, σε ένα πράγμα ή σε κάποιον την *πρόθεση* για κάτι; Πιθανόν να μπορούμε να διακρίνουμε την πρόθεση για κάτι, εάν, λόγου χάρη, δύναται να αντιληφθούμε ότι αυτό το κάτι έγινε – από κάτι ή από κάποιον – *από επιλογή* και *όχι από ανάγκη*. Παραδείγματος χάριν, εάν δύναται να μπορούμε να διακρίνουμε ότι κάτι μπορεί (πιθανόν) να έχει γίνει από επιλογή, εύλογα (πιθανόν) δύναται να διαπιστώνουμε και

---

²⁸⁵Για μια διαφορετική ανάπτυξη της τετραλογίας αυτής, βλ. Gagarin (2002), σ. 127-133.

²⁸⁶Καθώς όπως έχουμε περιγράψει και παρατηρήσει, όλα αυτά, η *πρόθεση*, η *ευθύνη*, η *μη πρόθεση*, η *μη ευθύνη*, δύναται να μπορούν να διακρίνονται ως σημεία τα οποία μπορούν να παραχθούν και να παράγουν και άλλα σημεία. Καθώς πρωτίστως σκεπτόμενος κάποιος – είτε ο ενάγων είτε ο εναγόμενος είτε ο οποιοσδήποτε τα σκεφτεί – τα σημεία αυτά, κι έπειτα ορμώμενος από αυτά μπορεί να δημιουργήσει επιχείρημα.

πρόθεση σ' αυτό το πράγμα ή σ' αυτόν τον κάποιον να γίνει αυτό το κάτι. Διότι, πιθανόν εάν δύναται να παρατηρούμε ότι κάτι έγινε από επιλογή, ενδεχομένως να μπορούμε να διαπιστώνουμε πρόθεση και ευθύνη²⁸⁷ σ' αυτόν που από επιλογή έκανε αυτό το κάτι, αυτήν την πράξη, καθώς αυτό το κάτι, εύλογο είναι να πρόκειται για *μια πράξη*.

Ωστόσο πώς θα δύναται να μπορούμε να αντιληφθούμε, δηλαδή πώς θα μπορούμε να βρεθούμε στη θέση εκείνη ή στον τόπο εκείνον από τον οποίο θα δύναται να μπορούμε να διαπιστώνουμε ότι κάτι πιθανόν να έγινε – από κάποιον ή από κάτι – από επιλογή και όχι από ανάγκη; Πιθανόν όταν θα δύναται να μπορούμε να παρατηρούμε ότι κάτι ενδεχομένως να έγινε από επιλογή και όχι από ανάγκη, δηλαδή εάν δύναται να διακρίνουμε ότι υπήρχε εναλλακτική επιλογή κάποιος ή κάτι να πράξει διαφορετικά, αλλά αυτός ο κάποιος ή αυτό το κάτι από επιλογή να έπραξε με τον *συγκεκριμένο τρόπο* και *όχι διαφορετικά*. Αποκλειόμενης βέβαια της πιθανότητας αυτό το κάτι ή αυτός ο κάποιος να αγνοούσε την εναλλακτική επιλογή να πράξει διαφορετικά, διότι στην περίπτωση αυτή, δεν θα μπορούσαμε να διαπιστώνουμε πρόθεση και ενδεχόμενη ευθύνη για αυτό το κάτι· διότι (εύλογα, πιθανόν) η πράξη αυτή θα είχε γίνει από αυτό το κάτι ή από αυτόν τον κάποιον από ανάγκη και όχι από επιλογή σ' αυτήν την περίπτωση. Καθώς επιλογή, αντιλαμβανόμαστε πως – δηλαδή μπορούμε να σκεφτούμε, να φανταστούμε – δύναται να μπορούμε να διαπιστώνουμε σε μια πράξη, μόνον όταν η πράξη αυτή μπορούσε να γίνει και με διαφορετικό, *εναλλακτικό τρόπο* από κάποιον – τον οποίο δεν αγνοούσε αυτός ο κάποιος ή αυτό το κάτι που έκανε την πράξη – αλλά αυτός από επιλογή, επέλεξε τον *συγκεκριμένο τρόπο* και όχι τον εναλλακτικό για να γίνει αυτό το κάτι – η πράξη αυτή. Στο σημείο αυτό πιθανόν να δύναται να διακρίνουμε πρόθεση και ενδεχόμενη ευθύνη²⁸⁸ της πράξης ή στην πράξη, όπου αυτός ο κάποιος ή αυτό το κάτι έκανε· και μπορεί να υπάρχει αυτή η δυνατότητα (πιθανότητα) διαπίστωσης πρόθεσης και (ενδεχόμενης) ευθύνης σε μια τέτοια πράξη, ακριβώς επειδή η πράξη αυτή θα είναι πιθανόν να δύναται να διαπιστώνεται ως επιλογή.

---

²⁸⁷Ενδεχομένως ευθύνη, διότι πιθανόν να μπορεί να διαπιστωθεί πρόθεση, αλλά όχι ευθύνη, καθώς δύναται να υπάρχει και αυτό ως πιθανότητα.

²⁸⁸Το *ενδεχόμενη ευθύνη* το τοποθετώ, καθώς πιθανόν μια πράξη να μπορεί να διαπιστωθεί ως επιλογή και συνεπώς να δύναται να είναι πιθανό να διαπιστώνεται και πρόθεση σ' αυτό το κάτι ή αυτόν τον κάποιον που έκανε την πράξη. Αλλά, πιθανόν η ευθύνη να μπορεί να παρατηρηθεί και σ' αυτόν τον κάποιον που έκανε την πράξη αλλά και *σε κάποιον άλλον*. Ή πιθανόν και να δύναται να διακρίνεται πρόθεση σε κάποιον, *αλλά να μην δύναται να διαπιστώνεται ευθύνη*, καθώς εύλογα (πιθανόν) μπορούμε να φανταστούμε πως μπορεί να υπάρχει και αυτό. Παραδείγματος χάριν, ο νέος πιθανόν να μπορεί να διαπιστωθεί ότι είχε πρόθεση να αμυνθεί, αλλά από την άλλη πιθανόν να μπορεί να διαπιστώνεται και μη ευθύνη στο ότι ο ηλικιωμένος πέθανε· καθώς δύναται να είναι πιθανόν να ευθύνεται η απειρία του γιατρού – ανεξάρτητα από το γεγονός (σημείο) ότι ο νόμος απαλλάσσει την απειρία του γιατρού, αυτό το πράγμα δεν επηρεάζει την πορεία της σκέψης αυτής στο σημείο αυτό.

Αντίστοιχα, αλλά αντίστροφα, δύναται να μπορούμε να διακρίνουμε τη *μη πρόθεση*, όταν μια πράξη δύναται να διαπιστώνεται ως ότι έγινε από αυτό το κάτι ή από αυτόν τον κάποιον *από ανάγκη*. Και πώς θα δύναται να διακρίνουμε ότι μια πράξη πιθανόν γίνεται ή έγινε από ανάγκη, και να μπορούμε, να έχουμε εδώ τη δυνατότητα, δηλαδή να υπάρχει πιθανότητα να παρατηρούμε τη μη δυνατότητα διαπίστωσης πρόθεσης; Πιθανόν όταν δύναται να διαπιστώνεται ότι μια πράξη μπορεί να έγινε ή γίνεται από κάποιον ή από κάτι, και αυτός ο κάποιος ή αυτό το κάτι, πιθανόν να αγνοούσε ότι υπήρχε εναλλακτική επιλογή να πράξει, δηλαδή να γίνει η πράξη αυτή διαφορετικά, με άλλον τρόπο, τότε (πιθανόν να) δύναται να μπορούμε να αντιλαμβανόμαστε ότι μια πράξη πιθανόν να έγινε *από ανάγκη*.

Στην τρίτη τετραλογία, δύναται να παρατηρούμε στο σημείο όπου ο εναγόμενος για να μπορεί να κάνει υπαρκτή την πιθανότητα να αναδεικνύεται η *μη πρόθεσή του να σκοτώσει τον ηλικιωμένο, αλλά την πρόθεσή του να αμυνθεί*, προβάλλει ένα σημείο²⁸⁹, ένα σημείο δυνάμενο να μπορεί – εάν το σκεφτεί κάποιος – να κατασκευάζει επιχείρημα εύλογο – σχετικά με το πώς δύναται να είναι πιθανό να έχει το περιστατικό – καθώς υποστηρίζει πως: «εάν είχα πρόθεση να σκοτώσω τον ηλικιωμένο, και όχι να αμυνθώ, θα μπορούσα να χρησιμοποιήσω άλλο μέσο για να τον αποκρούσω και όχι τα χέρια μου, όπως κι έκανα». Λαμβάνοντας υπόψη το σημείο αυτό, φαίνεται να μπορούμε να ισχυριστούμε ότι, ο εναγόμενος προσπαθεί να δείξει, δηλαδή να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα (πιθανότητα) να μπορεί να αναδεικνύεται μέσω του επιχειρήματός του αυτού πως: από επιλογή χτύπησε με τα χέρια του και όχι με άλλο εναλλακτικό μέσο, παραδείγματος χάριν *με πέτρα ή με σίδηρο*. Μπορούμε δηλαδή να παρατηρήσουμε ότι, ο εναγόμενος αξιώνει να υποδεικνύεται, να διαπιστώνεται από το μέσο που χρησιμοποίησε από επιλογή – όπως ο ίδιος αξιώνει με το επιχείρημα που προβάλλει να διαπιστώνεται ως επιλογή, τα χέρια του αντί πέτρας ή σίδηρου – η *πρόθεσή του να αμυνθεί στο χτύπημα του ηλικιωμένου και ταυτόχρονα η μη πρόθεσή του να σκοτώσει τον ηλικιωμένο*. Και αυτό το πράγμα – η πρόθεσή του να αμυνθεί και ταυτόχρονα η μη πρόθεσή του να σκοτώσει τον ηλικιωμένο – να δύναται να διαπιστώνεται από το σημείο που σκέφτηκε και προέβαλλε: από το σημείο ότι *αμύνθηκε με τα χέρια του από επιλογή*²⁹⁰. Ταυτόχρονα ότι δεν επέλεξε – ο εναγόμενος στο σημείο αυτό αξιώνει να

---

²⁸⁹Και το υποστηρίζει το σημείο αυτό με επιχειρήματα ή σκεπτόμενος και ορμώμενος από το σημείο αυτό δύναται να μπορεί να δημιουργήσει, να κατασκευάσει, και κατόπιν να προβάλλει επιχείρημα.

²⁹⁰Αυτό το, *από επιλογή* αμύνθηκε με τα χέρια, το αξιώνει με επιχειρήματα ο εναγόμενος, καθώς το μέσο που χρησιμοποίησε είναι ένα σημείο το οποίο δύναται να υποδεικνύει κάτι, μόνον, όταν υποστηριχθεί με επιχειρήματα για να μπορεί να υποδεικνύει αυτό το κάτι που επιθυμεί ο εναγόμενος να υποδεικνύει. Δηλαδή τα επιχειρήματα που διαμορφώνει ορμώμενος από αυτό το σημείο δύναται να κάνουν υπαρκτή τη δυνατότητα (πιθανότητα) να διαπιστώνεται, να αναδεικνύεται αυτό το κάτι. Δηλαδή, το μέσο που χρησιμοποίησε, με τον τρόπο αυτόν, γίνεται ένα σημείο από το οποίο μπορεί ο εναγόμενος ορμώμενος από αυτό να κατασκευάσει, να δημιουργήσει επιχείρημα,

αναδεικνύεται ως συνειδητή επιλογή με το επιχείρημα το οποίο δημιουργεί και προβάλλει, σκεπτόμενος και ορμώμενος από το σημείο *του μέσου* που χρησιμοποίησε – *σίδηρο* ή *πέτρα* ή *ξύλο*²⁹¹, τα οποία πιθανόν να μπορούσαν να υποδεικνύουν και ενδεχόμενη πρόθεση να σκοτώσει τον ηλικιωμένο.

Σ' αυτήν την τετραλογία μπορούμε να διακρίνουμε πως, από το σημείο ότι ο ενάγων (ο ηλικιωμένος εννοείται) χτύπησε πρώτος – πιθανόν να χτύπησε πρώτος για την ακρίβεια, καθώς και οι δύο πλευρές, έκαστος αξιώνουν για τον αντίδικό του να χτύπησε πρώτος, αλλά ως κάνουμε την υπόθεση ότι ο ηλικιωμένος δύναται να είναι πιθανόν να χτύπησε πρώτος –, μπορούν να δημιουργηθούν, να υποστηριχθούν, δηλαδή πιθανόν να δύναται να κατασκευάσει κάποιος ορμώμενος από το σημείο αυτό τα εξής επιχειρήματα: ο εναγόμενος, σκεπτόμενος και ορμώμενος από το σημείο αυτό, μπορεί να διαμορφώνει και να υποστηρίζει το επιχείρημα πως: «δεν δύναται να είναι πιθανό να διαπιστώνεται πως είχα πρόθεση να σκοτώσω», ή άλλο επιχείρημα από το ίδιο σημείο, ότι, «δεν δύναται να είναι πιθανό να έχω ευθύνη στην πράξη του θανάτου – στον θάνατο του ηλικιωμένου». Ή μπορεί να κατασκευάζει και να προβάλλει το επιχείρημα ότι: «αυτός που επιτέθηκε πρώτος, εύλογα μπορεί να διαπιστώνεται – λόγω του επιχειρήματος που το υποστηρίζει, εκεί έγκειται το εύλογα – ότι δύναται να έχει ευθύνη και των πράξεων-συμβάντων που ακολουθούν – ο ηλικιωμένος εν προκειμένω και όχι ο εναγόμενος»²⁹².

Άλλο ένα ενδιαφέρον σημείο, είναι ότι μπορούμε να διακρίνουμε – δηλαδή μπορούν οι τετραλογίες με τον τρόπο που αναπτύσσονται σε λόγους να μας κάνουν να σκεφτούμε – ότι δύναται να φανταστούμε πως, εάν κάνουμε *την αντίστροφη πορεία* στη σκέψη μας και δούμε λίγο ανάποδα το σημείο ότι δεν χτύπησε πρώτος ο εναγόμενος ή στοχαστούμε σχετικά με το

σκεπτόμενος να το συνδέσει και με κάποιο άλλο σημείο, και κατόπιν να το κάνει με τον τρόπο αυτόν διαπιστώσιμο ως σημείο – δηλαδή σημείο που δύναται να γίνεται αντιληπτό χάρις στον τρόπο αυτόν.

²⁹¹Ως σημεία προκύπτουν – δηλαδή γίνονται – και το ότι δεν χρησιμοποίησε *πέτρα* ή *ξύλο* ή *σίδηρο*. Σημεία από τα οποία μπορεί κάποιος εάν τα σκεφτεί να δύναται να υποστηρίξει, να κατασκευάσει επιχείρημα. Παραδείγματος χάριν, θα μπορούσε να δημιουργήσει επιχείρημα το οποίο θα δύναται να υποστηρίξει πως: από τα σημεία αυτά, *πέτρα* ή *σίδηρο* ή *ξύλο* που πιθανόν να επέλεγε να αμυνθεί αντί των χεριών του, να δύναται να παρατηρείται η πρόθεσή του να σκοτώσει τον ηλικιωμένο και όχι απλά να αμυνθεί. Ή και κάπως πιο γενικά (ευρύτερα) διατυπωμένο: από τα σημεία (τα μέσα) που επιλέγει κάποιος να αμυνθεί πιθανόν να δύναται να διαπιστώνεται και η πρόθεσή του. Όπως λ.χ., σε περιπτώσεις όπου, κάποιος πιθανόν να αμυνθεί με *σίδηρο* απέναντι σε κάποιον που του επιτέθηκε με τα χέρια του· ενδεχομένως εδώ να μπορεί να υποστηριχθεί πως: πιθανόν να δύναται να διακρίνεται ότι η πρόθεσή του δεν ήταν απλά να αποκρούσει αυτόν που του επιτέθηκε, αλλά πιθανόν να ήθελε να του προκαλέσει και ζημιά. Αντίστοιχα, πιθανόν σε άλλη περίπτωση κάποιος να σου επιτεθεί με *μαχαίρι* και να αμυνθείς με *σίδηρο* – εύλογα στην περίπτωση αυτή, δύναται να μπορεί να διαπιστώνεται πως η πρόθεσή σου πιθανόν να ήταν (απλά) να αμυνθείς.

²⁹²Ο *ηλικιωμένος και όχι ο εναγόμενος*, λόγω του ότι ισχυριζόμαστε, δηλαδή κάνουμε την υπόθεση πως: έστω ότι το σημείο ότι χτύπησε πρώτος δεν αμφισβητείται για να μπορέσουμε να παρατηρήσουμε *ποια* και *πόσα* επιχειρήματα πιθανόν να μπορεί ορμώμενος κάποιος – ο εναγόμενος εν προκειμένω – από το σημείο αυτό να δύναται να κατασκευάσει, και αντίστοιχα πόσα πράγματα δύναται να μαθαίνουμε με τον τρόπο αυτόν και χάρις στο τρόπο αυτόν. Ή από άλλα σημεία όπως, λ.χ., από το σημείο *των χτυπημάτων* σε σχέση με το σημείο *γιατρός* και το σημείο *χρόνος θανάτου*, πιθανόν να μπορεί πάλι να δύναται να διακρίνει κάποιος ότι μπορεί να κατασκευάζει επιχειρήματα-επιχειρήματα ορμώμενος από αυτά τα σημεία. Τα οποία επιχειρήματα πιθανόν να μπορούν να δείχνουν πως, ενδεχομένως να δύναται να είναι εύλογο (πιθανό) να μην μπορεί να φέρει ευθύνη για τον θάνατο του ηλικιωμένου ο εναγόμενος.

τί μπορεί να σημαίνει να επιτίθεται κάποιος πρώτος· παραδείγματος χάριν, οι τετραλογίες δεν τοποθετούν το πρόβλημα, ως ότι γενικά αυτός που κάνει πρώτος την επίθεση, δύναται να φταίει ένα πράγμα για όλα όσα ακολουθούν. Αλλά το αναπτύσσει με έναν ενδιαφέροντα τρόπο, γιατί παρουσιάζει *γιατί* και *πότε* αυτό το σημείο – του μέσου που χρησιμοποιούμε για να αμυνθούμε ή και να επιτεθούμε αντίστοιχα – δύναται να είναι πιθανόν να δείχνει κάποια πράγματα, δηλαδή τι είδους και πόσα πολλά επιχειρήματα μπορεί ορμώμενος κάποιος από τα σημεία αυτά να δημιουργήσει. Δημιουργώντας ταυτόχρονα και άλλα σημεία και κατασκευάζοντας με τον τρόπο αυτό την υπόθεσή μας²⁹³. Παραδείγματος χάριν, τα σημεία αυτά δύναται να κατασκευάζουν ότι ο εναγόμενος αμύνθηκε με τα χέρια, ή ότι δεν πέθανε ο επιτιθέμενος κατευθείαν, ή ότι δεν ήταν τόσο δυνατά τα χτυπήματα για να πεθάνει κατευθείαν ο επιτιθέμενος, ή ότι ο γιατρός ήταν άπειρος ή μοχθηρός. Αλλά αυτό το πράγμα – το να μην δύναται, να μην είναι πολύ πιθανό να είχε κάποιος μόνο πρόθεση να αμυνθεί – δεν θα μπορούσε να ισχύει, λ.χ., στην περίπτωση που κάποιος χτυπούσε μεν πρώτος με τα χέρια του, αλλά ο αμυνόμενος του «απαντούσε» με *πιστόλι* ή με *βαριοπούλα*²⁹⁴. και ο επιτιθέμενος πέθαινε επί τόπου ή πιθανόν και κατευθείαν να μην πέθαινε, να πήγαινε στον καλύτερο γιατρό, αλλά πάλι να πέθαινε γιατί πιθανόν τα χτυπήματα να ήταν βαριά, και όχι ύστερα από μέρες, αλλά σχεδόν απευθείας.

Ή μπορούμε να σκεφτούμε κι άλλο σημείο, λ.χ. ο επιτιθέμενος πρώτος, μπορεί να είναι ένα σημείο το οποίο εάν το σκεφτεί κάποιος δύναται να σχηματίσει το επιχείρημα πως: αυτός που επιτέθηκε πρώτος δύναται να είναι πιθανόν να φέρει ευθύνη, διότι πιθανόν να μπορεί να αναδειχθεί, με κάποιο επιχείρημα-σημείο που θα δημιουργηθεί από το σημείο του *ποιος επιτέθηκε πρώτος*, ότι, αυτός – που επιτέθηκε πρώτος εννοείται – πιθανόν να είχε επιλογή να μην χτυπήσει, να πράξει διαφορετικά, ενώ πιθανόν ο αμυνόμενος να δύναται να διαπιστωθεί πως, δεν είναι πιθανό να είχε επιλογή να πράξει διαφορετικά, αλλά ότι από ανάγκη χτύπησε, αμυνόμενος και εξαναγκαζόμενος από τον επιτιθέμενο. Οπότε να μπορεί να κατασκευάζεται και η πιθανότητα να μην δύναται να του να του καταλογισθεί ευθύνη – εκτός της περίπτωσης όπου η *ανάγκη* (σημείο) δεν νοείται ως τέτοια ή δεν είναι πιθανόν να δύναται να διαπιστώνεται ως τέτοια, ως μη δυνατότητα (πιθανότητα) εναλλακτικής επιλογής.

---

²⁹³Χάρη στα επιχειρήματα που δημιουργούνται εκ του εικότος, του πιθανού, όπου μπορείς να σκέφτεσαι κάποια σημεία και κατόπιν να μπορείς να δημιουργείς και να κατασκευάζεις από αυτά επιχείρημα όπως, λ.χ.: σκεπτόμενος και ορμώμενος από το σημείο του μέσου δύναται να είναι πιθανόν να δημιουργείς επιχείρημα ότι ήσουν σε άμυνα ή ότι δεν είχες πρόθεση να σκοτώσεις.

²⁹⁴Σημεία από τα οποία ορμώμενος κάποιος – εάν τα σκεφτεί εννοείται – δύναται να μπορεί να κατασκευάσει επιχείρημα, ή συνδέοντάς τα με κάποιο άλλο σημείο, λ.χ., ότι αυτός που χτύπησε πρώτος (σημείο) χτύπησε με τα χέρια (σημείο) να δημιουργήσει επιχείρημα πως, ο αμυνόμενος με πιστόλι (σημείο) πιθανόν να δύναται να διαπιστώνεται ότι είχε πρόθεση να σκοτώσει και όχι απλά να αμυνθεί.

Ο εναγόμενος παρατηρούμε να δημιουργεί και προβάλλει επιχειρήματα σχετικά με δυο σημαντικά πράγματα. Πρώτον, προβάλλει ότι *δεν είχε πρόθεση να σκοτώσει*, και πως αυτό δύναται να γίνει εύλογα διαπιστώσιμο, από το σημείο ότι *ο ηλικιωμένος χτύπησε πρώτος*, αλλά και από το σημείο του *μέσου με το οποίο επέλεξε* – εδώ δύναται να μπορεί να δείχνεται συνείδηση, κρίση που είχε σχετικά με το τί επέλεγε συνειδητά (επιλογή), δηλαδή δύναται να παρατηρείται και η πρόθεση εδώ, *χάρης στον τρόπο που ο εναγόμενος δημιουργεί το επιχείρημα του* – να αμυνθεί. Δεύτερον, και σημαντικότερο ίσως, πως *δεν σκότωσε*, αυτό το προβάλλει και δύναται να το υποστηρίζει ο εναγόμενος με επιχειρήματα, καθώς προβάλλει και δημιουργεί από τα σημεία αυτά που προβάλλει, εύλογα επιχειρήματα. Δηλαδή από τα σημεία που σκέφτεται και κατόπιν ορμώμενος από τα σημεία αυτά δημιουργεί και υποστηρίζει κάποια επιχειρήματα, μπορεί εύλογα να αξιώνει πως, *δεν δύναται να είναι πιθανό να σκότωσε*. Ως τέτοια σημεία δύναται να παρατηρούνται τα εξής: λ.χ., *ο γιατρός δύναται να είναι ένα τέτοιο σημείο· το επιχείρημα που ορμώμενος από το σημείο αυτό θα υποστηρίξει ο εναγόμενος* – ή και ο *ενάγων αντίστοιχα* – θα δύναται να το κάνει σημείο δυνάμενο να μπορεί να κατασκευάζει την υπόθεση. Σημείο που θα δύναται να κατασκευάζει την υπόθεση, με την έννοια πως, θα δύναται το σημείο αυτό – ο γιατρός εν προκειμένω – να υποστηρίξει, να δημιουργεί επιχείρημα το οποίο θα δύναται να κάνει εύλογο – δηλαδή πολύ πιθανό να ισχύει – τον ισχυρισμό του εναγόμενου πως: *δεν μπορεί να είναι πιθανό να σκότωσε τον ηλικιωμένο*. Ότι *δεν δύναται να είναι πιθανό να διαπιστώνεται πως σκότωσε τον ηλικιωμένο*. Καθώς ο νέος πιθανόν να μπορεί να υποστηρίξει ορμώμενος από το σημείο του γιατρού – όπως και υποστηρίζει, δηλαδή όπως δημιουργεί και υποστηρίζει επιχείρημα ορμώμενος από το σημείο αυτό – πως, *δεν δύναται να διακρίνεται ως εύλογο, πειστικό και πιθανό να σκότωσε τον ηλικιωμένο*, διότι πιθανόν ο γιατρός δύναται να διαπιστώνεται ως *μοχθηρός* – νέο σημείο που αναδύθηκε. Κατόπιν σκέφτεται και προβάλλει ο εναγόμενος και άλλα σημεία, όπως ότι, *δεν πέθανε κατευθείαν, αλλά ύστερα από μέρες*, οπότε μπορεί να είναι πιθανόν να μην χτύπησε δυνατά. Σημεία από τα οποία μπορεί – εάν τα σκεφτεί κάποιος – να δημιουργήσει ορμώμενος από αυτά επιχειρήματα, τα οποία με τη σειρά τους θα μπορούν να κατασκευάζουν την υπόθεσή μας, το πράγμα με το οποίο δύναται να είναι πιθανόν να έχουμε να κάνουμε.

Άλλο σημείο – το οποίο δύναται να γίνει αντιληπτό *χάρης στο γεγονός ότι μπορεί και υποστηρίζει επιχείρημα ο εναγόμενος σχετικά με την αξίωση του ότι, δεν δύναται να είναι πιθανό να σκότωσε* – μπορεί να είναι το σημείο ότι, *ο άνθρωπος δεν πέθανε κατευθείαν*. Δηλαδή έχουμε ένα σημείο, λ.χ. ο θάνατος του ηλικιωμένου, η ενδεχόμενη, πιθανή

σύνδεση²⁹⁵ αυτού του σημείου, με ένα άλλο σημείο, λ.χ. του χρόνου που συνέβη ο θάνατος – σημείο δύναται να είναι και ο θάνατος και ο χρόνος που αυτός συνέβη –, *όχι κατευθείαν αλλά ύστερα από μέρες*: μπορεί να προσφέρει την ευκαιρία να δημιουργήσει ο εναγόμενος το εύλογο επιχείρημα πως: δεν δύναται να είναι πιθανό να υποστηριχθεί ότι τον σκότωσε εκείνος. Δηλαδή ότι δεν μπορεί να είναι πολύ πιθανόν να ευθύνεται εκείνος για τον θάνατο του ηλικιωμένου· λόγω των επιχειρημάτων που υποστηρίζει ορμώμενος από σημεία που έχει επιλέξει και κρίνει πως πρέπει να λάβει υπόψη του για να δύναται να διαπιστώνεται πως δεν σκότωσε, πως δεν μπορεί, δεν δύναται να είναι εύλογο (πιθανό) και πειστικό κάποιο επιχείρημα το οποίο θα υποστηρίζει πως σκότωσε. Μέχρι φυσικά να σκεφτεί και ο ενάγων ένα σημείο, ή σημεία, από τα οποία ορμώμενος θα δύναται να δημιουργήσει επιχείρημα ενδεχομένως πιο πειστικό από το δικό του – του εναγόμενου – με αποτέλεσμα να μην μπορεί πλέον το επιχείρημα του εναγόμενου να διακρίνεται ως το πλέον πειστικό, ως το πλέον πιθανό, που μπορεί να μας μάθει τι δύναται να είναι πιθανό να συνέβη.

Θα προσπαθήσουμε να συνοψίσουμε τί ισχυρίζεται ο εναγόμενος στη δευτερολογία του. Μπορούμε να διακρίνουμε πως, πρώτα δημιουργεί και προβάλλει επιχείρημα – σκεπτόμενος και ορμώμενος από το σημείο της ηλικίας, της δικής του και του ηλικιωμένου εννοείται – το οποίο κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα να μπορεί να διακρίνεται ότι, όσο δεν μπορεί είναι εύλογο (πιθανό) να επιτέθηκε πρώτος ο ενάγων, άλλο τόσο δεν δύναται να είναι εύλογο να επιτέθηκε πρώτος ο εναγόμενος. Παρατηρούμε ότι αρχίζει και αναπτύσσει τη δευτερολογία του, αποδυναμώνοντας το επιχείρημα που υποστήριξε και προέβαλλε ο ενάγων σχετικά με το ότι: δύναται να είναι πιο εύλογο (πιθανό) να επιτέθηκε πρώτος ο νέος παρά ο ηλικιωμένος. Με τη σειρά του, ο εναγόμενος προσπαθεί να σκεφτεί και να ερμηνεύσει το σημείο της ηλικίας που αναδύθηκε, συνδέοντάς το με άλλα σημεία που σκέφτεται και προβάλλει για να μπορεί να δημιουργεί, να κατασκευάζει και αυτός εύλογο επιχείρημα (IV §2).

Έπειτα προβάλλει το επιχείρημα πως, οι μάρτυρες είδαν πρώτος να επιτίθεται ο ηλικιωμένος. Ωστόσο, ένα σημείο ερμηνεύσιμο έχει γίνει και το ποιος επιτέθηκε πρώτος, διότι δεν θα μπορούσε να δώσει καμία πληροφορία, εάν δεν είχε προηγηθεί η διαμάχη λόγων-επιχειρημάτων και από τις δύο πλευρές για να δείξουν, να δύναται να κάνουν εύλογα αντιληπτό, γιατί πιθανόν να έχει κάποια αξία το σημείο, *ποιος χτύπησε πρώτος*. Δηλαδή,

---

²⁹⁵ Ενδεχόμενη, πιθανή σύνδεση, καθώς μέχρι να τη σκεφτεί και να την κάνει ο εναγόμενος τη σύνδεση αυτή, και μέχρι να σκεφτεί τα σημεία αυτά, για μας και για αυτούς δεν δύναται να μπορούν να υπάρχουν. Αλλά θα μπορούν να υπάρχουν χάρις στο ότι θα δύναται να τα σκεφτούν και να τα προβάλλουν οι διάδικοι.

πιθανόν να δύναται να έχει κάποια αξία το ποιος μπορεί να χτύπησε πρώτος, όχι τόσο επειδή το μαρτυρούν οι μάρτυρες· αλλά ακριβώς επειδή πιθανόν να μπορεί να δείχνει τη μη ευθύνη του νέου και ένα άλλο σημείο, ότι ο γιατρός δύναται να παρατηρείται πως πιθανόν να έσφαλε – αυτό είναι κάτι που πρέπει να εξακριβωθεί. Ή ότι δεν πέθανε κατευθείαν ή ότι δεν χτύπησε με μέσο ισχυρότερο ή ότι ο ένας χτύπησε και προχώρησε στην πράξη της επίθεσης (πιθανόν) από επιλογή και ο άλλος (πιθανόν) από ανάγκη, αμυνόμενος και εξαναγκασμένος από την πράξη του πρώτου που χτύπησε. Δύναται να αποκτά κάποια σημασία εδώ, *το ποιος χτύπησε πρώτος*, όχι τόσο επειδή έχει μάρτυρες γι' αυτό το σημείο, όσο περισσότερο επειδή προηγουμένως έχει το σημείο αυτό αποκτήσει, μέσω των επιχειρημάτων που έχουν δημιουργήσει και κατασκευάσει οι αντίδικοι ορμώμενοι από το σημείο αυτό, δύναται να αποκτά με τον τρόπο αυτόν μίαν αξία συγκεκριμένη²⁹⁶ και εύλογα διαπιστώσιμη λόγω και των άλλων σημείων που αναδύθηκαν, και λόγω των επιχειρημάτων που δημιουργήθηκαν από τα σημεία αυτά.

Ο εναγόμενος, δημιουργεί και προβάλλει επιχείρημα σχετικά με το γιατί δύναται να είναι πιθανό (εύλογο) να μην μπορεί να του καταλογισθεί *προμελέτη, πρόθεση* σχετικά με τον θάνατο του ηλικιωμένου, σκεπτόμενος και ορμώμενος από το σημείο *του ποιος χτύπησε πρώτος*. Κατόπιν δύναται να προβάλλει και άλλο επιχείρημα ορμώμενος από το σημείο ότι, *χρησιμοποίησε τα χέρια του ως μέσο άμυνας*, και προσπαθεί να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα (πιθανότητα) να αναδεικνύεται από το σημείο αυτό ή ακριβέστερα μέσω του επιχειρήματος που θα υποστηρίξει ορμώμενος από το σημείο αυτό, ότι: *αμύνθηκε με κατώτερο μέσο, με μη ισχυρό, από ότι ο επιτιθέμενος ή από ό,τι θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει όντας αμυνόμενος σε επίθεση*. Έπειτα κατασκευάζει και προβάλλει το επιχείρημα πως, ακόμα και εάν θεωρηθεί ότι όντας νέος – και εξ ορισμού πιο ισχυρός εννοείται – εύλογο δύναται να είναι ότι αντέταξε άμυνα ισχυρότερη (καθότι νέος) από την επίθεση – καθώς η επίθεση να μεν κι εκείνη έγινε με τα χέρια, αλλά ο επιτιθέμενος ήταν ο ηλικιωμένος –, υποστηρίζει πως, δεν γίνεται, πως δεν είναι εύλογο λόγω του σημείου αυτού – σημείο δυνάμενο να υποστηρίξει επιχείρημα δύναται να γίνεται και το σημείο της ρώμης των νέων – να μπορεί να θεωρηθεί ότι αμύνθηκε με ισχυρότερο μέσο, διότι επιτιθέμενος είναι ο ηλικιωμένος. Δηλαδή πως παραμένει ότι ο

---

²⁹⁶ Αυτό το σημείο από την άλλη, από μίαν άλλη οπτική, *το ποιος χτύπησε πρώτος*, με ευκολία μπορούμε να φανταστούμε πως, δύναται να αποκτήσει ή να διακρίνεται διαφορετικά, με άλλη βαρύτητα, εάν σκεφτεί ένα σημείο το οποίο, ή ορμώμενος από ένα άλλο σημείο θα δύναται ο ενάγων να ανατρέψει το επιχείρημα αυτό – να δύναται να μπορεί το κάνει μη πιθανό. Ένα τέτοιο σημείο-επιχείρημα, λ.χ., πιθανόν να ήταν ένα σημείο από όπου δύναται να παρατηρείται πως: ο νέος είχε προηγουμένως προκαλέσει λεκτικά αρκετές φορές και με αρκετά άσχημα κοσμητικά επίθετα τον ηλικιωμένο. Ένα τέτοιο σημείο δύναται να φωτίζει, δηλαδή να δημιουργήσει κάποιος επιχείρημα ορμώμενος από αυτό, το οποίο θα μπορεί να ανασκευάσει ή να ελαχιστοποιήσει την ισχύ που το επιχείρημα του εναγομένου απέκτησε, καθώς αυτό το σημείο υποστηρίζοντας και κατασκευάζοντας επιχείρημα ορμώμενος από το σημείο του ποιος πρώτος επιτίθηκε δημιούργησε εύλογο επιχείρημα.

επιτιθέμενος πρώτος είναι ο ηλικιωμένος²⁹⁷ και ότι ο νέος βρισκόταν σε άμυνα, ότι είναι ο αμυνόμενος ακόμη και στην περίπτωση που είναι πιο ισχυρός και αντέταξε δύναμη πιο ισχυρή. Διότι χρειάζεται μια προσοχή, καθώς μπορούμε να παρατηρήσουμε, δηλαδή μπορεί να γίνει μια διάκριση: αντέταξε δύναμη ισχυρότερη από τον ηλικιωμένο όντας πιο ισχυρός, αλλά όχι απέναντι στον ηλικιωμένο αλλά απέναντι στην επίθεση που του γινόταν, δηλαδή κάτι σαν αμυνόμενος από ανάγκη να αντέταξε δύναμη για να αμυνθεί. Δηλαδή κάτι σαν και πάλι από ανάγκη να ήταν ισχυρότερη η δύναμη, η ρώμη του – καθότι νέος –, και όχι από επιλογή. Όπως βέβαια ισχυρίζεται ο εναγόμενος από την πλευρά του, από τα σημεία που σκέφτεται και προβάλλει και από τον τρόπο που τα συνδέει τα σημεία αυτά για να δύναται να δημιουργεί τα επιχειρήματα που δημιουργεί.

Ο εναγόμενος σκέφτεται και προβάλλει ακόμη ένα σημείο, και δύναται να κατασκευάζει και να υποστηρίζει επιχειρήματα ορμώμενος από το σημείο αυτό. Καθώς δύναται να παρατηρούμε πως, σκεπτόμενος ένα σημείο, λ.χ., πως ο ηλικιωμένος είναι νεκρός και ισχυριζόμενος πως δεν δύναται να έχουμε να κάνουμε ούτε με δίκαιο ούτε με άδικο φόνο, ο εναγόμενος δύναται να προχωρά στην υποστήριξη του ισχυρισμού του αυτού, εφόσον σκέφτεται και κατόπιν δημιουργεί και προβάλλει το σημείο πως: *Οι πληγές πιθανόν να ήταν η αιτία να πάει στον γιατρό* – και οι πληγές σημείο γίνονται, καθώς δύναται να υποστηρίζουν, παραδείγματος χάριν, ότι από τα χτυπήματα-πληγές πέθανε, ή ότι τον χτύπησε –, αλλά το σημείο ότι δεν *πέθανε κατευθείαν από τις πληγές, αλλά ύστερα από μέρες* (σημείο χρόνος), ενδεχομένως να δύναται να αναδεικνύουν πως, πιθανόν να πέθανε εξαιτίας του γιατρού (σημείο). Τα σημεία δηλαδή που σκέφτηκε ο εναγόμενος, *ότι δεν πέθανε κατευθείαν από τα χτυπήματα, αλλά ύστερα από μέρες*, και ότι τον *παρακολουθούσε γιατρός*, δύναται να αναδεικνύουν – δηλαδή σκεπτόμενος τα σημεία αυτά ο ενάγων μπορεί να δημιουργεί και να προβάλλει – το εύλογο επιχειρήματα πως: *δύναται να είναι πιθανόν να πέθανε εξαιτίας του γιατρού*.

---

²⁹⁷ Ωστόσο, και το ποιος επιτέθηκε πρώτος, παραμένει ένα σημείο προς διερεύνηση, καθώς δεν μπορούμε να το γνωρίζουμε. Διότι κι οι δύο πλευρές ισχυρίζονται πως ο αντίδικος τους επιτέθηκε πρώτος. Εφόσον πρόκειται για σημείο δεν σημαίνει ότι δεν θα μπορεί να διαπιστωθεί λ.χ. εάν είναι πιθανόν να έγινε το ένα ή το άλλο ή και κάτι άλλο, αλλά ακριβώς σημαίνει πως πρέπει οι αντίδικοι να σκεφτούν και άλλα σημεία που θα δύναται να μπορούν να υποστηρίξουν εύλογα είτε ότι πρώτος δύναται να είναι πιθανόν να επιτέθηκε ο ηλικιωμένος είτε ο νέος. Παραδείγματος χάριν, ένα τέτοιο σημείο πιθανόν θα μπορούσε να ήταν μια άλλη μαρτυρία του ίδιου του ηλικιωμένου που ενδεχομένως να την είχε γράψει πριν το θάνατό του, όπου και ανέφερε πως ζητάει συγγνώμη προς τον νέο που τον προκάλεσε με την επίθεση του λόγω του ότι ήταν μεθυσμένος – πράγμα όχι και τόσο πιθανό αλλά ούτε και απίθανο. Ή να μπορεί να βρεθεί άλλο σημείο λ.χ. ότι ο μάρτυρας που ο νέος δύναται να φέρει έχει κάποιο πρόβλημα όρασης ή ότι μπορεί να διπιστωθεί πως βρισκόταν σε απομακρυσμένο σημείο από το συμβάν, όχι ότι δεν το είδε – τον ηλικιωμένο εννοείται να επιτίθεται πρώτος – αλλά ότι ήταν σε σχέση με τους άλλους μάρτυρες – που ο ενάγων μπορεί να φέρει – σε αρκετά μεγάλη απόσταση από εκεί όπου έλαβε χώρα το συμβάν ή αντίστοιχα για τους μάρτυρες του ενάγοντα να δύναται να ισχύουν αυτά.

Τέλος, θα αναπτύξουμε λίγο παραπάνω και τα εξής σημεία που προβάλλει ο εναγόμενος, όπως, *τα χτυπήματα*²⁹⁸, και το σημείο ότι *δεν είχαμε κατευθείαν θάνατο, αλλά ύστερα από μέρες*. Δύναται χάρις στα σημεία αυτά που σκέφτεται και προβάλλει ο εναγόμενος, να μπορούμε να αντιλαμβανόμαστε πως, πιθανόν να μπορούν να υποδεικνύουν τα σημεία αυτά ότι τα χτυπήματα δεν δύναται να ήταν τόσο ισχυρά όσο υποστήριξαν οι ενάγοντες στον δικό τους λόγο – υποστήριξαν πως εύλογα, πολύ πιθανόν ο ηλικιωμένος πέθανε λόγω των χτυπημάτων – και πως δύναται να είναι πιθανόν ο θάνατος του ηλικιωμένου να προήλθε, λόγω του *μοχθηρού γιατρού ή της απειρίας του γιατρού*²⁹⁹. Εδώ, στο σημείο αυτό, ο εναγόμενος πάλι τοποθετεί και τους μάρτυρες και ισχυρίζεται πως: όπως μαρτυρούν και οι μάρτυρες τη μοχθηρία του γιατρού. Στο σημείο αυτό θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε πως αυτό το, *όπως μαρτυρούν και οι μάρτυρες*, πρόκειται για ένα σημείο, καθώς τους τοποθετεί μεν, αλλά προηγουμένως έχει προβάλλει επιχείρημα που το υποστηρίζει, και τους βάζει ως επιπλέον ένα σημείο. Καθώς όπως μπορούμε να διακρίνουμε, οι μάρτυρες δύναται να μαρτυρήσουν ένα σημείο, όχι ένα γεγονός-στοιχείο της υπόθεσης, χρειάζεται να δώσουμε μια προσοχή. Παραδείγματος χάριν, στο σημείο αυτό δύναται να μαρτυρούν ότι ο γιατρός ήταν μοχθηρός και τίποτα άλλο. Το ποια θέση, δηλαδή τί πράγμα το σημείο αυτό *του γιατρού* δύναται να υποστηρίζει ή να μην υποστηρίζει, εξαρτάται από το επιχείρημα που ο αντίδικος θα προβάλλει σχετικά με το σημείο αυτό. Καθώς οι μάρτυρες – όπως μπορούμε να αντιληφθούμε – δύναται να μαρτυρήσουν κάποια σημεία. Αλλά, το σημαντικότερο είναι ότι, και οι ίδιες οι μαρτυρίες δύναται να προκύπτουν – και προκύπτουν – ως σημεία μεταξύ άλλων σημείων, που δύναται κάποιος ορμώμενος από αυτά να κατασκευάσει επιχείρημα το οποίο πιθανόν να μπορεί να δημιουργεί το πράγμα με το οποίο πιθανόν δύναται να έχουμε να κάνουμε και το οποίο αγνοούμε και προσπαθούμε να μάθουμε.

---

²⁹⁸Τα χτυπήματα δεν ισχυριζόμαστε πως είναι γεγονός αλλά σημείο, όπως και όλα τα άλλα, όχι τόσο επειδή έχουμε αμφιβολίες για το εάν είναι πιθανόν να έγινε ή όχι (τα χτυπήματα), αλλά επειδή κι ένα γεγονός σαν και αυτό των χτυπημάτων, δεν δύναται να μπορεί να διαπιστώνεται ως κάτι πέρα ή παραπάνω από ένα σημείο ανοιχτό προς ερμηνεία: και συνεπώς ανοιχτό στο να δύναται να δημιουργήσει επιχείρημα από όποια πλευρά το επιχειρήσει μέσω του σημείου αυτού να δημιουργήσει. Καθώς μπορούμε να ισχυριστούμε πως το μοναδικό γεγονός που θα δύναται να μπορεί να διαπιστωθεί θα είναι όταν θα μπορούμε να έχουμε κατασκευάσει την υπόθεσή μας, όταν θα δύναται να υποστηρίξουμε γιατί έχουμε να κάνουμε με αυτήν και όχι με κάποια άλλη υπόθεση/περιστατικό. Μετά το πέρασμα δηλαδή της ακρόασης όλων των επιχειρήματα των διαδίκων σχετικά με αυτά που συζητούνται, και χρειάζεται μια προσοχή, καθώς πάλι με ανοιχτό το ενδεχόμενο οποιαδήποτε άλλη στιγμή να διαπιστωθούν νέα σημεία δυνάμενα να κατασκευάσουν διαφορετικά την υπόθεσή μας – δηλαδή το γεγονός-περιστατικό, *το τί δύναται να είναι πιθανό να έγινε*.

²⁹⁹Νέα σημεία που μπόρεσαν να αναδυθούν χάρις στα σημεία που σκέφτηκε και προέβαλλε ο εναγόμενος και χάρις στο ότι σκέφτηκε να τα συνδέσει μεταξύ τους, σημεία, όπως ότι: *δεν πέθανε κατευθείαν ο ηλικιωμένος ή ότι πέθανε ύστερα από μέρες ή ότι τον παρακολούθησε γιατρός*.

Γ. Τί μπορεί να μας προσφέρει η δυνατότητα ύπαρξης δύο λόγων. Τί πράγμα πιθανόν να προέκυπτε εάν είχαμε την ύπαρξη μόνον του ενός εκ των δύο λόγων;

Η πιθανότητα ύπαρξης δύο λόγων, μπορεί να μας προσφέρει τη δυνατότητα να μπορούμε να αντιληφθούμε τη μη φυσικότητα του επιχειρήματος που έχει ακουστεί από τον αντίδικο. Δηλαδή μπορεί να μας κάνει να καταλάβουμε τη μη μοναδικότητα του επιχειρήματος που έχει ακουστεί· ή καλύτερα, η δυνατότητα ύπαρξης δύο λόγων μπορεί να αναδεικνύει την πιθανότητα το επιχείρημα που έχει ακουστεί να μην είναι το μοναδικό επιχείρημα που μπορεί να ακουστεί σχετικά με κάτι. Αλλά ταυτόχρονα αναδεικνύει και τη δυνατότητα διαπίστωσης ενδεχομένως μιας μεθόδου. Η μη φυσικότητα του επιχειρήματος που έχει ακουστεί και ενδεχομένως η πιθανότητα διαπίστωσης μιας μεθόδου³⁰⁰, δύναται να διακρίνεται, καθώς μπορεί και λαμβάνει χώρα ένα ενδιαφέρον πράγμα. Το ενδιαφέρον αυτό πράγμα που γίνεται, έγκειται στο ότι από τη μια πλευρά εντός του λόγου του ο ενάγων θα υποστηρίξει ορμώμενος από ένα σημείο κάποιο επιχείρημα σχετικά με κάτι, και από την άλλη πλευρά, ο εναγόμενος ορμώμενος από το ίδιο σημείο συνδέοντάς το με ένα άλλο σημείο θα υποστηρίξει, θα δύναται δηλαδή να δημιουργήσει και να προβάλλει, ένα διαφορετικό επιχείρημα. Ορμώμενος δηλαδή ο εναγόμενος από ένα άλλο σημείο – ή και από το ίδιο σημείο που ο ενάγων προέβαλλε αλλά συνδέοντάς το με κάποιο άλλο σημείο που θα σκεφτεί –, θα υποστηρίξει κάτι διαφορετικό ή θα ανασκευάσει³⁰¹ αυτό που προηγουμένως ο ενάγων υποστήριξε, με ένα (άλλο) δικό του επιχείρημα. Τα επιχειρήματα αυτά δύνανται να τα δημιουργούν οι αντίδικοι καθώς μπορούν να σκέφτονται σημεία, και κατόπιν ορμώμενοι από τα σημεία αυτά δύναται να διαμορφώνουν και να υποστηρίζουν επιχείρημα· ερμηνεύοντας ένα σημείο, σκεπτόμενοι δηλαδή τί δύναται να είναι πιθανό να μεταφέρει, να παράγει³⁰² ως πληροφορία το σημείο

---

³⁰⁰ Δηλαδή η σκέψη μας πως πιθανόν να μπορούμε να σκεφτούμε πως μπορεί αυτό, το να μπορούμε να καταλαβαίνουμε πως το επιχείρημα δεν υπάρχει από μόνο του άλλα πως μπορούμε (και) εμείς να το παράγουμε, να το διαμορφώνουμε, να γίνεται μέσω μιας μεθόδου.

³⁰¹ *Θα ανασκευάσει*, δηλαδή θα δύναται να αναδείξει τη μη μοναδικότητα του επιχειρήματος που ο ενάγων προέβαλλε ή τη μη αναγκαιότητα αυτών που ο ενάγων προέβαλλε. Καθώς από τα ίδια σημεία που ο ενάγων προέβαλλε, ο εναγόμενος θα σκεφτεί να τα συνδέσει με κάποιο άλλο νέο σημείο που θα βρει και με τον τρόπο αυτό θα δύναται να αναδεικνύει τη μη μοναδικότητα του επιχειρήματος που ο ενάγων προέβαλλε, τη μη αναγκαία πιθανότητα να ισχύουν αυτά που προέβαλλε – με αυτήν την έννοια το χρησιμοποιούμε το *θα ανασκευάσει*. Στην πρώτη τετραλογία, λ.χ., ο εναγόμενος ανασκευάζει το επιχείρημα του ενάγοντα πως δεν είναι εύλογο να ήταν κλέφτες, καθώς σκέφτεται και συνδέει με τα σημεία που ο ενάγων προέβαλλε για να μπορέσει να διαμορφώσει αυτό το επιχείρημα, ένα νέο σημείο που σκέφτεται, *πως πιθανόν να είδαν κάποιον εκείνη τη στιγμή*. Οπότε δύναται με τον τρόπο αυτό και χάρις στο νέο σημείο που σκέφτηκε, να ανασκευάζει – δηλαδή να αναδεικνύει την πιθανότητα να μην ισχύει αναγκαστικά αυτό που ο ενάγων προέβαλλε – το επιχείρημα του ενάγοντα και να μπορεί να υποστηρίξει πως: *δύναται να είναι πιθανόν να ήταν κλέφτες* – σκεπτόμενος και ορμώμενος από τα ίδια σημεία με του ενάγοντα, αλλά ταυτόχρονα συνδέοντάς τα με το νέο σημείο που σκέφτηκε. Ενώ όταν υποστηρίζω κάτι, δύναται να το υποστηρίξω, λ.χ., σκεπτόμενος σημεία και συνδέοντάς τα για να μπορούν να αναδεικνύουν μια σχέση, ένα επιχείρημα· ο ενάγων λ.χ., σκέφτηκε τα σημεία, *νεκροί, μαχαιρωμένοι, ενδύματα* και μπόρεσε να υποστηρίξει πως: *δεν είναι πιθανόν να ήταν κλέφτες-νέο σημείο* που αναδύθηκε. Ο εναγόμενος θα προβάλλει επιπλέον με αυτά τα σημεία ένα νέο σημείο-πιθανόν *να είδαν κάποιον*, και θα μπορεί να ανασκευάζει το επιχείρημα του ενάγοντα υποστηρίζοντας πως: *δύναται να είναι πιθανόν να ήταν κλέφτες-νέο σημείο* που αναδύθηκε.

³⁰² Με τί άλλο πράγμα, με ποιο άλλο σημείο θα μπορεί να συνδεθεί το σημείο αυτό για να μπορεί να υποστηριχθεί και να δειχθεί, εύλογα, μια συνάφεια, μια σχέση που πιθανόν δύναται η σύνδεση κάποιων σημείων να μεταφέρει, λ.χ.: το σημείο *νεκροί* που σκέφτεται ο ενάγων,

αυτό εάν το συνδέσουν με κάποιο άλλο σημείο που θα σκεφτούν, να δύναται να διαμορφώνουν δηλαδή με τον τρόπο αυτό ένα επιχειρήμα. Χρειάζεται όμως να δώσουμε μια προσοχή, καθώς μεταφέρουν κάποια πληροφορία ή πράγμα αντίστοιχο δύναται να δημιουργούν κάποιο επιχειρήμα, με τον τρόπο που είπαμε και με σκοπό να υποστηρίξουν, παραδείγματος χάριν, ο ενάγων ότι ο εναγόμενος δύναται να είναι πιθανό να σκότωσε και ο εναγόμενος ότι δύναται να είναι πιθανό ότι δεν σκότωσε. Δηλαδή να σχηματίζουν οι αντίδικοι επιχειρήματα σχετικά με το ερώτημα: *εάν δύναται να είναι εύλογο, πιθανό και πειστικό να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος και γιατί.*

Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε πως και στις τρεις τετραλογίες μπορούμε να διακρίνουμε ότι έχουμε να κάνουμε με *στοχασμό*³⁰³, δηλαδή με το ζήτημα εάν δύναται να είναι πιθανό να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος και γιατί. Καθώς αυτό είναι που αγνοούμε και προσπαθούμε να μάθουμε. Βέβαια, στοχεύοντας να μάθουμε αυτό το πράγμα, με τη μέθοδο που το επιχειρήμα εκ του εικότος δημιουργεί – ότι δημιουργεί επιχειρήματα με τον τρόπο που έχουμε αναπτύξει και παραπάνω σκεπτόμενοι οι διάδικοι σημεία από τα οποία έπειτα ορμώμενοι δύναται να διαμορφώνουν επιχειρήματα –, διακρίνουμε πως, δεν μαθαίνουμε μόνον αυτό, ως απλή πληροφορία, λ.χ., σκότωσε ή δεν σκότωσε ο εναγόμενος. Αλλά το καίριο σημείο είναι πως, είμαστε σε θέση μετά ο πέρας της δικανικής αυτής διαδικασίας – που δεν είναι άλλο πράγμα από αντιμαχόμενα επιχειρήματα, σημεία που σκέφτονται και δύναται να υποστηρίξουν, να δημιουργούν οι αντίδικοι μέσω και χάρις σε αυτά επιχειρήματα – να μην αγνοούμε και *το γιατί δύναται να είναι πιθανόν να σκότωσε ή να μην σκότωσε ο εναγόμενος*. Να μπορούμε δηλαδή να έχουμε κατανοήσει γιατί δύναται να είναι πιθανό το ένα και γιατί όχι το άλλο, να έχουμε πειστεί εν ολίγοις. Καθώς αυτό το *γιατί* θα περιλαμβάνει όχι μόνο την πίστη μας πως, το πράγμα δύναται να έχει έτσι και όχι αλλιώς. Αλλά το σημαντικότερο, η πίστη μας αυτή θα είναι το αποτέλεσμα της κρίσης μας, δηλαδή των επιχειρημάτων που μας έχουν πείσει, που μας έχουν φανεί πιο εύλογα (πιθανά), και ταυτόχρονα την κρίση μας σχετικά με αυτά τα επιχειρήματα που δεν μας έχουν πείσει, που μας φάνηκαν λιγότερο εύλογα και πιθανά.

και το σημείο μαχαιρωμένοι, και το σημείο ότι φορούσαν τα ενδύματά τους, μπορεί, εφόσον τα σκέφτεται και κατόπιν σκέφτεται να τα συνδέσει, να υποστηρίξει πως, δύναται να δείχνουν, να εκφράζουν τη σχέση-επιχείρημα πως πιθανόν να έχουμε να κάνουμε με φόνο και όχι μη φόνο, και αυτό να δύναται να είναι εύλογο (πιθανό) λόγω της σύνδεσης, δηλαδή της σχέσης-επιχείρημα που τα σημεία αυτά διαμορφώνουν – εφόσον φυσικά σκεφτούμε να τα συνδέσουμε μεταξύ τους για να μπορούν να εκφράζουν κάτι, να μπορούν να δείχνουν μια σχέση, λ.χ., ότι αυτά τα σημεία μπορούν να δείχνουν πως πρόκειται για φόνο και όχι μη φόνο, νέο σημείο που μπόρεσε να δημιουργηθεί χάρις στη σύνδεση αυτών των σημείων που σκέφτηκε ο ενάγων.

³⁰³Βλ. σχετικά Kennedy (1963) σ. 303-321, ειδικότερα σ. 307, και Kennedy (1994), *A New History of Classical Rhetoric*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, σ. 97-101. Επίσης Μπασάκος (1999), σ. 43-74, ειδικότερα σ. 51-56.

Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε πως, πιθανόν να δύναται να διακρίνουμε μια μέθοδο χάρις σε αυτό το πράγμα, δηλαδή χάρις στο επιχείρημα που αναδύεται εκ του πιθανού, του εύλογου. Και πως μπορεί να γεννιέται, να αναδύεται ένα επιχείρημα εκ του εικότος, του πιθανού; Σκεπτόμενοι τί πράγμα δύναται να είναι εύλογο και πιθανό, σκεπτόμενοι ένα ή κάποια σημεία από τα οποία έπειτα πιθανόν να δύναται να παραχθούν και νέα σημεία, καθώς θα μπορούμε ορμώμενοι από αυτά να δημιουργούμε επιχειρήματα. Εν προκειμένω στην πρώτη τετραλογία, στο σημείο όπου ο ενάγων υποστηρίζει πως, οι νεκροί βρέθηκαν με τα ενδύματα τους ανέπαφα, και από την άλλη σκεπτόμενος κι ένα άλλο σημείο, ότι βρέθηκαν μαχαιρωμένοι, δύναται να μπορεί να κατασκευάζει και να προβάλλει εύλογο επιχείρημα πως: πιθανόν να μην ήταν κλέφτες, διότι δεν είναι εύλογο (πιθανό) να εγκατέλειψαν το κέρδος – τα ενδύματα των νεκρών – τόσο εύκολα, ενώ διακινδύνευσαν τόσο πολύ γι' αυτό το κέρδος. Από την άλλη, σκεπτόμενος ο ενάγων και το σημείο ότι, υπάρχει κάποιος που μισούσε πολύ τον αποθανόντα, ένας εχθρός του, και κατόπιν συνδέοντας το σημείο αυτό με τα υπόλοιπα σημεία που σκέφτηκε, δύναται χάρις στα σημεία αυτά να δημιουργεί και να υποστηρίζει το επιχείρημα πως: πιθανόν να έχουμε να κάνουμε με φόνο, κι εφόσον δεν είναι πιθανό να προήλθε από κλέφτες – εφόσον σαν να ισχυρίζεται σας έδειξα με το παραπάνω επιχείρημα πως, δεν δύναται, δεν είναι εύλογο να ήταν κλέφτες –, πιθανόν να ήταν προμελετημένος, και συνδέοντας το επιχείρημα αυτό με το σημείο της έχθρας του εναγόμενου, μπορεί και δημιουργεί εύλογο επιχείρημα πως, δύναται να είναι πιθανόν να τον σκότωσε ο εχθρός του.

Σχετικά με τη δυνατότητα – και «αναγκαιότητα» – ύπαρξης δύο λόγων, θα ήταν καλό και χρήσιμο να αναφέρουμε πως, προϋπόθεση για να μπορεί να υπάρχει η δυνατότητα αυτή, κατά έναν παράδοξο τρόπο δεν είναι μόνον αναγκαίο το να σου επιτρέπει μια αρχή, ένας θεσμός³⁰⁴ να δύναται να υπάρχουν δύο πλευρές, δύο λόγοι· όσο περισσότερο να δύναται να υπάρχει αυτό – η πιθανότητα ύπαρξης δύο λόγων – και στην πρακτική, δηλαδή όντως να γίνεται, με την έννοια να γίνεται, και *όχι απλά να υπάρχει ως επιτρεπόμενο, λ.χ., από έναν θεσμό*. Και αυτό δύναται να είναι εφικτό να γίνεται, μόνον όταν οι λόγοι και τα επιχειρήματα των αντιδίκων, μπορούν να δημιουργούνται χάρις στα επιχειρήματα εκείνα τα οποία διαμορφώνονται και προκύπτουν μέσα από την οδό εκείνη που η σκέψη μας ακολουθεί και έγκειται στο ότι: σκεφτόμαστε κάποια σημεία, και κατόπιν ορμώμενοι από αυτά και συνδέοντάς τα μεταξύ τους ή με καινούρια που θα σκεφτούμε και θα αναδυθούν, θα μπορούμε να διαμορφώνουμε επιχείρημα. Παραδείγματος χάριν, στην πρώτη τετραλογία, ο

---

³⁰⁴Βλ. σχετικά H.Yunis, *Taming Democracy, Models of Political Rhetoric in Classical Athens*, Cornell University Press, Ithaca (New York) and London, 1996.

ενάγων σκεπτόμενος το σημείο ότι οι νεκροί βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα, και σχετίζοντας το σημείο αυτό – των ενδυμάτων – με το σημείο ότι βρέθηκαν μαχαιρωμένοι, δύναται ορμώμενος από τα σημεία αυτά και από τη συσχέτισή τους, τη μεταξύ τους σύνδεση που σκέφτεται και κάνει, να μπορεί να δημιουργεί το επιχείρημα ότι: δύναται να είναι πιθανόν (εύλογα) να μην έχουμε να κάνουμε με κλέφτες οι οποίοι προσπάθησαν να τους κλέψουν, διότι στην περίπτωση αυτή θα τους είχαν πάρει τα ενδύματά τους, και συνήθως – μη φυσική αναγκαιότητα, πιθανόν – οι κλέφτες δεν αφήνουν τόσο εύκολα το έτοιμο κέρδος, για το οποίο μπήκαν σε τόσο μεγάλο κίνδυνο³⁰⁵.

1. Τί αμφιβολία δύναται να διακρίνεται, να παράγεται στις τετραλογίες του Αντιφώντα, ως απόρροια των επιχειρημάτων που αναδύονται εκ του εικότος.

Η αμφιβολία η οποία μπορεί να αναδύεται, να γεννιέται στις τετραλογίες του Αντιφώντα, παρατηρείται στο ότι σχετίζεται με τη δυνατότητα να μπορούν να υπάρχουν δύο λόγοι. Όταν ισχυριζόμαστε ότι, η αμφιβολία³⁰⁶ που γεννιέται στις τετραλογίες του Αντιφώντα πιθανόν να σχετίζεται με τη δυνατότητα ύπαρξης δύο λόγων, δεν εννοούμε ότι απλά – που και αυτό το απλά δεν είναι και τόσο απλό – μπορεί να διαπιστώνεται ότι είναι μια μορφή λόγου, διαφορετικών τρόπων να διαμορφώνεις σκέψη, επιχείρημα, άρα και λόγο· στην οποία θα μπορούσε, παραδείγματος χάριν να λείπει ο ένας εκ των δυο λόγων ή να είναι ένας λόγος ο οποίος να περιλαμβάνει και τους δύο λόγους και να μπορεί να μας μαθαίνει τα ίδια πράγματα, ως εάν να ήταν δύο³⁰⁷.

Η δυνατότητα να μπορούν να υπάρχουν δύο λόγοι, στις τετραλογίες του Αντιφώντα, είναι ένα απαραίτητο στοιχείο³⁰⁸, το οποίο μπορεί να καταστήσει υπαρκτή, να μας προσφέρει τη

---

³⁰⁵ Κλέφτες, έτοιμο κέρδος, τόσο μεγάλος κίνδυνος, νέα σημεία που αναδύθηκαν χάρις στα σημεία που σκέφτηκε ο ενάγων και κατόπιν σκέφτηκε να τα συνδέσει, ότι: οι νεκροί βρέθηκαν με τα ενδύματά τους και ότι είχαν μαχαιρωθεί.

³⁰⁶ Σχετικά με την αμφιβολία, βλ. Μπασάκος (1999) σ. 108-122, όπου γίνεται λόγος για την αμφιβολία στους Στοχασμούς του Ντεκάρτ και στη θεωρία των Στάσεων.

³⁰⁷ Βέβαια αυτό – το να υπάρχει ένας λόγος – θα μπορούσε να συμβεί εάν ο συγγραφέας του λόγου αυτού, παραδείγματος χάριν ήταν ο Αντιφών, αλλά πάλι κάποια στιγμή στην ιστορία θα βρεθεί ένας Κικέρων, με έργα όπως, το *De inventione* και το *Topica*, οπότε πάλι δύο θα γίνουν οι λόγοι.

³⁰⁸ Δηλαδή μέθοδος, καθώς δεν είναι απλά ένα απαραίτητο στοιχείο, αλλά πιθανόν να μπορεί να διακρίνεται ως μέθοδος. Πιθανόν να μπορεί να διακρίνεται ως «θεωρία του επιχειρήματος...» διατυπωμένη μέσα από τις τετραλογίες του Αντιφώντα, η οποία ως «κύριο εργαλείο», ή ως μέθοδος της, να μπορεί να εντοπίζεται πως είναι το επιχείρημα εκ του εικότος, του πιθανού. Αυτό που δημιουργείται σκεπτόμενοι, τί δύναται να είναι εύλογο να έχει συμβεί (παρελθόν), αλλά ίσως και τί δύναται να είναι πιθανό να συμβεί (μέλλον). Καθώς αυτό που ο Αντιφών παρουσιάζει στις τετραλογίες μπορούμε να ισχυριστούμε πως δύναται να είναι μια «θεωρία του επιχειρήματος», καθώς

δυνατότητα να μπορέσουμε να βρεθούμε σε μια θέση, σε έναν τόπο, από τον οποίο θα μπορούμε να γνωρίζουμε, να μαθαίνουμε κάτι το άγνωστο, μόνο με τη δική μας κριτική ικανότητα, χωρίς κάποια έξωθεν βοήθεια. Και του οποίου απαραίτητου στοιχείου³⁰⁹ η έλλειψη, πιθανόν να μας αφαιρεί, ή μάλλον όχι να μας αφαιρεί, διότι για δύναται να αφαιρείται (κάτι) σημαίνει πως προηγουμένως την είχαμε τη δυνατότητα αυτή, αλλά να μην μας προσφέρει τη δυνατότητα, μονάχα με τη δική μας κριτική ικανότητα³¹⁰, να μπορούμε να γνωρίζουμε κάποια πράγματα τα οποία δεν γνωρίζουμε· και όχι δεν γνωρίζουμε με την έννοια πως εμείς δεν τα γνωρίζουμε αλλά κάποιοι άλλοι πιθανόν να τα γνωρίζουν, αλλά δεν τα γνωρίζουμε με την έννοια ότι, είναι πράγματα άγνωστα, τα οποία αγνοούμε.

Να μπορούμε από τον τόπο αυτόν³¹¹ που δημιουργείται, και χάρις στη δυνατότητα να μπορούν να υπάρχουν δύο αντιμαχόμενοι λόγοι, να «δούμε», δηλαδή να μάθουμε μερικά πράγματα, τα οποία δεν θα μπορούσαμε να τα έχουμε *δει* καθώς δεν ήμασταν εκεί όπου τα πράγματα έγιναν. Αλλά κυρίως – και εδώ είναι το σημαντικό – κι εκεί να ήμασταν και να τα βλέπαμε δεν θα μπορούσαμε να τα *δούμε*, να τα *μάθουμε* από τη θέση που τώρα *τα βλέπουμε* και *τα μαθαίνουμε*³¹². *δοσμένης* – αυτό το *δοσμένης* εννοείται να μπορούν, να επιτρέπεται, να υπάρχει θεσμοθετημένη δυνατότητα³¹³ αλλά και όχι μόνο θεσμοθετημένη αλλά και πρακτική δυνατότητα, δηλαδή να γίνεται ως πράξη, να λαμβάνει χώρα ως πρακτική – της δυνατότητας

δύναται να κάνει πράγματα, να μας μαθαίνει πράγματα, και το σημαντικό να μπορεί να μας μαθαίνει και καινούρια πράγματα μέσα από τη μέθοδό του. Τώρα, από την άλλη, παραμένει ακόμα ζητούμενο να αναπτύξουμε παραστατικότερα το επιχειρήμα εκείνο το οποίο θα δύναται να διαπιστώνει πως όταν κάνουμε λόγο για τις τετραλογίες του Αντιφώντα πιθανόν να μπορούμε επίσης να μιλάμε και για μια θεωρία του επιχειρήματος...

³⁰⁹Το στοιχείο αυτό, έγκειται στη δυνατότητα να μπορούν να υπάρχουν δύο λόγοι, και στη (πρακτική) μέθοδο, σε αυτό το πράγμα – σ' αυτήν την πράξη – που γίνεται όταν σκεφτόμαστε και διαμορφώνουμε επιχειρήμα, ορμώμενοι από ένα σημείο και κατόπιν ερμηνευοντάς το, σχετίζοντάς το με ένα άλλο σημείο, μπορούμε να δημιουργούμε *μια σχέση* που δύναται να εκφράζει η σύνδεση αυτών των σημείων, δηλαδή ένα επιχειρήμα-επιχειρήματα που ως τόπο ανάδυσής τους έχουν *το εικόσ*, το πιθανό.

³¹⁰Η οποία κριτική ικανότητα, ενδεχομένως δύναται να γίνεται υπαρκτή, να έγκειται στο ότι μπορούμε να ακολουθήσουμε εκείνη την οδό, εκείνη την πορεία στη σκέψη μας για να μπορεί αυτή να δημιουργείται κατά την οποία μπορούμε να σκεφτόμαστε, τί δύναται να είναι πιθανό σχετικά με αυτά τα πράγματα που συζητιούνται· για να μπορούμε, ενδεχομένως, μόνοι μας να διαμορφώνουμε σχετικά με ένα ζήτημα, επιχειρήμα πιθανό, πειστικό.

³¹¹Επιστημονικός τόπος (...), ή τόπος, χώρος που δύναται να σου προσφέρει μια μέθοδο για να μπορείς με τη δική σου κριτική ικανότητα, να μπορείς να κρίνεις σχετικά με κάποια ζητήματα τα οποία τίθενται ή τα οποία εύλογα όταν προκύβουν ως ζητήματα να προκαλούν μίαν αμηχανία, μίαν απορία ως προς το ποια μπορεί να είναι η απάντηση στο ερώτημα που θέτουν, εν προκειμένω στις τετραλογίες τέτοιου είδους ερωτήματα – ένα από πολλά που μπορεί να προκύπτουν – μπορεί να είναι, εάν δύναται να είναι πιθανό να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος. Αλλά και πολλά άλλα ερωτήματα, όπως, εάν η έχθρα δύναται να οδηγεί ή όχι κάποιον σε μια πράξη φόνου και γιατί, ή εάν αυτός που χτύπησε πρώτος δύναται να είναι πιθανό να φέρει ευθύνη ή όχι για όλα όσα ακολουθούν και γιατί, ή πότε και γιατί δύναται μια πράξη να θεωρείται ή όχι ακούσια, ή πότε και γιατί δύναται να είναι πιθανόν το μέσο που αμύνθηκε να μπορεί να υποδεικνύει και την πρόθεσή σου να αμυνθείς και όχι να σκοτώσεις.

³¹²Να μπορούμε δηλαδή να τα μαθαίνουμε από έναν τόπο ο οποίος θα διακρίνεται από μια μέθοδο. Ας τον πούμε καταχρηστικά επιστημονικό, επειδή μπορείς να δημιουργείς πράγματα και να μαθαίνεις πράγματα από μόνος σου, με τη δική σου κριτική ικανότητα χάρις στη μέθοδο εκείνη που πιθανόν να μπορεί να σου προσφέρει το επιχειρήμα εκ του εικότος, χάριν του επιχειρήματος που διαμορφώνεται σκεπτόμενοι τί δύναται να είναι πιθανό σχετικά με ένα ζήτημα – ακολουθώντας δηλαδή αυτήν την πορεία η σκέψη μας για να διαμορφωθεί.

³¹³Για μια αναλυτική περιγραφή της «θεσμοθετημένης αυτής δυνατότητας», βλ. Yunis (1996), *Taming Democracy...*, ειδικότερα το κεφ. IX.

να μπορούν να υπάρχουν *δύο λόγοι*³¹⁴, οι οποίοι θα μας κάνουν να τα βλέπουμε καλύτερα, με μεγαλύτερη σαφήνεια και από το να ήμασταν εκεί και να τα βλέπαμε.

2. Τί πειθώ³¹⁵ δύναται να παρατηρείται στις τετραλογίες ως απόρροια της αρχικής αμηχανίας, αμφιβολίας· η οποία πιθανόν να γεννιέται ως προσωρινή απάντηση στο επιχείρημα εκ του εικότος που έχει ακουστεί.

Θα ήταν χρήσιμο να δώσουμε μια προσοχή στο σημείο αυτό, καθώς η αμφιβολία πιθανόν να μην είναι μόνον απόρροια του επιχειρήματος εκ του εικότος, αλλά ενδεχομένως να μπορεί να είναι κυρίως *δημιούργημα της δυνατότητας του να μπορούν να υπάρχουν δύο λόγοι*. Το οποίο πράγμα όμως – το να δύναται να υπάρχουν δύο λόγοι – με τη σειρά του, μπορεί να είναι απόρροια, μπορεί να γίνεται εφικτό, μόνον εάν ακολουθήσουμε εκείνη την οδό στη σκέψη μας μέσω και χάρις στην οποία μπορούμε να σκεφτόμαστε, τί δύναται να είναι πιθανό (εύλογο) σχετικά με μιαν υπόθεση, με ένα πράγμα το οποίο αγνοούμε. Δηλαδή μόνον αν ακολουθήσουμε εκείνη την πορεία στη σκέψη μας χάρις στην οποία θα μπορούμε να διαμορφώνουμε επιχείρημα κατ' αυτόν τον τρόπο, σκεπτόμενοι ένα σημείο και ερμηνεύοντάς το, συνδέοντάς το με ένα άλλο σημείο έτσι ώστε να δύναται να διαμορφώνουμε, να κατασκευάζουμε ένα επιχείρημα. Να κατασκευάζουμε δηλαδή επιχείρημα το οποίο θα έχει προκύψει από τη μέθοδο εκείνη η οποία έγκειται στο ότι δύναται να κατασκευάζουμε επιχειρήματα ακολουθώντας αυτήν την οδό, αυτήν την πορεία στη σκέψη μας. Την οδό-μέθοδο εκείνη που ακολουθεί – η σκέψη μας –, ή που γίνεται, που λαμβάνει χώρα, όταν διαμορφώνουμε, όταν κατασκευάζουμε επιχείρημα από το *εικότος*³¹⁶.

---

³¹⁴ Δύο λόγοι αντιμαχόμενοι εννοείται καθώς αυτό το *δύο λόγοι* το τονίζουμε όχι χάριν της ποσότητας των λόγων, αλλά χάριν της διαφορετικής ποιότητας, χάριν της πληροφορίας που δύνανται να μεταφέρουν. Στην ουσία, *χάριν των διαφορετικών επιχειρημάτων* των οποίων μπορούν να δημιουργούν και να παρουσιάζουν *προς επίτευξη της επιδιωκόμενης πληρότητας σχετικά με μιαν υπόθεση, με ένα πράγμα*. Και αυτό πιθανόν να σημαίνει να μην έχεις παραλείψει πράγματα, άρα να μεταφέρεις μια πληροφορία διαφορετική, επιπλέον, ένα επιχείρημα το οποίο ενδέχεται να μην το είχαν σκεφτεί και πιθανόν να μην το σκέφτονταν εάν εσύ – ο αντιδίκος – δεν τη σκεφτόταν να την προβάλλει. Παραδείγματος χάριν, τα επιχειρήματα που δημιουργεί και προβάλλει ο εναγόμενος στην πρώτη τετραλογία: «Μα θα έκανα τα πολιτικά μου δικαιώματα αν προχωρούσα στην πράξη του φόνου» ή «Θα έκανα έρανο έχω πλούσιους φίλους». Ή αντίστοιχα του ενάγοντα: «Μα ακριβώς την περιουσία αυτή φοβόταν μην χάσει» ή «Ο νεκρός είχε ανοίξει αρκετές δίκες εναντίον του»· όλα αυτά τα σημεία-επιχειρήματα που αναδύονται, ενδέχεται να μην είχαν γεννηθεί εάν δεν λάμβανε χώρα μεταξύ των αντιδίκων αυτή η διαμάχη επιχειρημάτων.

³¹⁵ Σχετικά με την πειθώ πριν από το 400 π.Χ., βλ. Kennedy (1994), σ. 11-29. Αναφορά στον Αντιφώντα γίνεται στη σ. 16, όπου χαρακτηρίζεται ως λογογράφος ο οποίος κάνει: «A skilled logographer tried to present the character of the client in the most favorable way and also supply the arguments available to support the case». Επίσης ο Αντιφών και οι *Τετραλογίες*, αναφέρονται στις σ. 23-24, όπου μεταξύ άλλων, περιγράφονται ως: «[...] they remain interesting models of what could be said on two sides of an issue in different kinds of trials and of the relatively low value the Greeks put on direct evidence».

³¹⁶ Σχετικά με το επιχείρημα εκ του εικότος στις τετραλογίες του Αντιφώντα, βλ. Gagarin (2002), σ.112-134 και πιο γενικά σ. 172-178. Επίσης, Tindale, *A Question...* σ. 1-14, και *Reason's Dark Champions...*, ειδικότερα κεφ. 5, σ. 69-82.

Παραδείγματος χάριν, στην τρίτη τετραλογία – όπως και στις υπόλοιπες δύο – μπορούμε να ισχυριστούμε πως γίνεται αυτό το πράγμα. Δηλαδή μπορούμε να παρατηρούμε πως λαμβάνει χώρα η μέθοδος αυτή, καθώς διαμορφώνεται, δηλαδή η πορεία της σκέψης αυτής γίνεται υπαρκτή, στο σημείο όπου ο εναγόμενος σκέφτεται και υποστηρίζει πως: δεν τον σκότωσε, δεν δύναται να μπορεί να θεωρείται ότι τον σκότωσε, διότι αμύνθηκε με το ίδιο μέσο που ο ηλικιωμένος του επιτέθηκε, ή ότι δεν αμύνθηκε στην επίθεση του με άλλο πιο ισχυρό μέσο, ή ότι ο γιατρός πιθανόν να ήταν μοχθηρός, ή ότι δεν πέθανε κατευθείαν αλλά ύστερα από μέρες. Όλα αυτά είναι σημεία που αναδύονται, και τα οποία μπορούν να διαμορφώνουν αυτό που είναι πιθανό να έχει συμβεί, να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος και γιατί.

Αλλά το κρίσιμο και ενδιαφέρον, είναι ότι τα σημεία αυτά, μπορούν να δημιουργηθούν μόνον εφόσον μπορούμε να ακολουθούμε εκείνη την οδό – μέθοδος – στη σκέψη μας που «επιτρέπει» να γίνεται αυτό ή που το κάνει αυτό να γίνεται. Να μπορούν να διαμορφώνονται, να αναδύονται σημεία, και να προκύπτουν επιχειρήματα χάρις σε αυτά. Αυτό το πράγμα δεν μπορεί να είναι άλλο πράγμα από το επιχείρημα που μπορούμε να διαμορφώνουμε σκεπτόμενοι τί δύναται να είναι εύλογο, πιθανό να έχει συμβεί, για να μπορεί με τον τρόπο αυτό να κατασκευάζεται και η υπόθεσή μας ή το πράγμα το οποίο αγνοούμε και προσπαθούμε, επιθυμούμε να μάθουμε, το λεγόμενο επιχείρημα εκ του εικότος, το οποίο δύναται να προκύπτει ως μέθοδος κάποιου πράγματος – εν προκειμένω του επιχειρήματος. Με την έννοια ότι, το επιχείρημα που διαμορφώνεται εκ του εικότος – να μπορούμε δηλαδή να σκεφτόμαστε τί δύναται να είναι εύλογο και πιθανό να υποστηριχθεί – για να μπορεί να υπάρχει, να δημιουργηθεί, και ενδεχομένως να μπορεί μέσω αυτού και χάρις σ' αυτό να γεννιέται η αμφιβολία, είναι απαραίτητο να υπάρχουν δύο λόγοι, δύο αντίδικοι. Διότι, καθώς μπορούμε να διακρίνουμε η αμφιβολία αυτή μπορεί να αναδύεται, μόνον όταν μπορεί κάτι να κάνει αυτά που λέγονται να μην ισχύουν αναγκαστικά ή φυσικά, αλλά να μπορούν να ιδωθούν ως επιχειρήματα που οι αντίδικοι μπορούν και τα δημιουργούν, τα κατασκευάζουν.

Θα προσπαθήσουμε να κάνουμε ένα ερώτημα για να μπορούμε κάπως περισσότερο να σκεφτούμε σχετικά με το επιχείρημα αυτό. Ενδεχομένως στο ερώτημα: «τί δύναται να είναι το εικότος στις τετραλογίες του Αντιφώντα, τί πράγμα είναι αυτό που γίνεται ή τί πράγμα γίνεται όταν δημιουργείται ένα εύλογο, πιθανό επιχείρημα εκ του εικότος στον Αντιφώντα;». Θα μπορούσαμε να διαμορφώσουμε ως πιθανή απάντηση ότι: «το επιχείρημα που δημιουργείται χάρις στη δυνατότητα η οποία μπορεί να γίνει υπαρκτή εάν ακολουθήσουμε την οδό εκείνη (στη σκέψη μας), χάρις στην οποία μπορούμε να σκεφτούμε τί δύναται να είναι πιθανό (και πειστικό), μπορούμε ταυτόχρονα, και χάρις σ' αυτό να σκεφτόμαστε

σημεία τα οποία δύνανται να δημιουργούν, να κατασκευάζουν την υπόθεση με την οποία εύλογα (πιθανόν) δύνανται να έχουμε να κάνουμε». Το γεγονός ότι η υπόθεση κατασκευάζεται, δημιουργείται, και δεν εντοπίζεται, μπορεί ακριβώς να υποδεικνύει ότι η υπόθεση δεν υπάρχει αλλά κατασκευάζεται, δημιουργείται. Και κατασκευάζεται όχι ως αν κάποιος να δύνανται να γνωρίζει από πριν τα πάντα και την κατασκευάζει, αλλά να την κατασκευάζει, ακριβώς, όπως όταν κάποιος γνωρίζει πως, δεν γνωρίζει, ότι αγνοεί με τί υπόθεση δύνανται να έχουμε να κάνουμε και τη δημιουργεί, την κατασκευάζει. Κατασκευάζω κάτι, με την έννοια όχι ότι γνωρίζω από πριν τα πάντα, και κατασκευάζω αυτό το κάτι που θέλω, που επιθυμώ να κατασκευάσω· αλλά με την έννοια ότι, ακριβώς επειδή γνωρίζω πως το αγνοώ, τη δημιουργώ, την κατασκευάζω την υπόθεση για να μπορώ – κατά το δυνατόν – να μην την αγνοώ. Δηλαδή να δύνανται να βρεθώ σε μια θέση – δηλαδή να φτιάξω μια θέση, έναν τόπο – από όπου θα μπορώ να κρίνω, και να μην της προσδίδω, άλλα στοιχεία και χαρακτηριστικά, αυθαίρετα από πριν, πριν μπορέσω να το γνωρίσω, δηλαδή πριν βρεθώ στη θέση εκείνη, στον τόπο εκείνο, από τον οποίο θα μπορώ να κρίνω. Και να μην σκεφτώ και ισχυριστώ, παραδείγματος χάριν από πριν ότι: «Α! Έχουμε να κάνουμε με τη δείνα ή την άλλη υπόθεση ως συνήθως». Να μην το σκεφτώ αυτό πριν τη δημιουργήσω κατ' αυτόν τον τρόπο, και από αυτήν τη θέση, από αυτόν τον τόπο – τον επιστημονικό ενδεχομένως – που δύνανται να έχει μια μέθοδο η οποία μπορεί αυτό το πράγμα να το κάνει – να κατασκευάζει την υπόθεση.

Στις τετραλογίες, μπορούμε να παρατηρήσουμε πως οι αντίδικοι σκέφτονται και κάνουν μια επιλογή σημείων – κάποιων σημείων –, δηλαδή λαμβάνει χώρα μια κρίση από την πλευρά τους, σχετικά με το ποια σημεία θα επιλέξουν και θα προβάλλουν, είτε ως ενάγοντες είτε ως εναγόμενοι, για να μπορούν να υποστηρίξουν ή να μην υποστηρίξουν κάτι. Κατόπιν ερμηνεύουν ένα (κάποιο) σημείο, για να μπορέσουν να το ερμηνεύσουν, συνδέουν ένα σημείο που έχουν σκεφτεί με ένα άλλο σημείο, και έπειτα υποστηρίζουν πως αυτά τα δύο σημεία μπορούν να διαπιστώνουν το τάδε ή το δείνα πράγμα, μπορούν να διαμορφώνουν δηλαδή ένα επιχείρημα. Δημιουργώντας και προβάλλοντας αυτό το επιχείρημα, τα σημεία αυτά τα κάνουν με τον τρόπο αυτό στοιχεία της υπόθεσης³¹⁷. Τα σημεία αυτά από στοιχεία που δημιουργούν την υπόθεσή μας έρχεται ο λόγος του αντιδίκου και τα κάνει πάλι όχι σημεία αυτή τη φορά αλλά δυνάμενα στοιχεία της υπόθεσης ή καλύτερα στοιχεία τα οποία

---

³¹⁷Ορμώμενος από το σημείο το οποίο σκέφτηκα, λόγου χάρη, το μέσο στην τρίτη τετραλογία ή τα ενδύματα στην πρώτη τετραλογία ή οι συμμαθητές στη δεύτερη τετραλογία και συνδέοντας τα με κάποιο άλλο σημείο που θα σκεφτώ, κάνοντάς τα με αυτόν τον τρόπο στοιχεία – δυνάμενα στοιχεία καθώς ακόμα δεν έχει ακουστεί και ο λόγος του αντιδίκου σχετικά με τα σημεία αυτά, στην ουσία δεν έχουν ερμηνευτεί και από τη δική του πλευρά τα σημεία αυτά ακόμη – που μπορούν να κατασκευάζουν υπόθεσή μας.

ενδεχομένως (πιθανόν) να αφορούν, δηλαδή πιθανόν να σχετίζονται με το πράγμα που είναι υπό συζήτηση, και χάριν του οποίου λαμβάνει χώρα μια διαμάχη λόγων για να μπορεί να προσεγγιστεί, να δημιουργηθεί. Έπειτα έρχεται πάλι ο αντίδικος, και στην προσπάθειά του να σκεφτεί και άλλα σημεία για να γίνουν στοιχεία που θα δημιουργούν την υπόθεσή μας, σκέφτεται και προβάλλει επιπλέον σημεία. Δεν μπορούμε σε απόλυτο βαθμό – σχεδόν ποτέ θα μπορούσαμε να προσθέσουμε – να κρίνουμε πόσα και ποια θα είναι τα σημεία που δύναται να σκεφτούν, που θα αναδυθούν για να μπορούν να δημιουργούν ορμώμενοι από αυτά οι αντίδικοι επιχειρήματα και να κατασκευάζουν με τον τρόπο αυτό την υπόθεσή μας. Καθώς η μέθοδος που δημιουργείται και αναδύεται χάρις στο επιχείρημα εκ του εικότος, ενέχει μια *ενδεχομενικότητα*, μια «*ανοιχτότητα*» – άλλωστε η ίδια η δυνατότητα αυτής της «*ανοιχτότητας*» είναι που δύναται να τη συγκροτεί ως μέθοδο, καθώς μπορεί να σου μαθαίνει (καινούρια) πράγματα – ως προς το να ακουστεί κάτι, να σκεφτούν οι αντίδικοι και να αναδείξουν (να δημιουργήσουν) ένα σημείο ή σημεία που μέχρι στιγμής δεν έχουν αναδειχτεί και δεν έχουν ακουστεί³¹⁸.

Πώς δύναται να δημιουργείται ένα σημείο, λόγου χάρη, πώς μπορεί να δημιουργήσει ο ενάγων στην πρώτη τετραλογία ένα σημείο στον λόγο του για να δύναται να υποστηρίξει ότι τον νεκρό τον δολοφόνησαν, ότι πρόκειται για φόνο και όχι ότι πέθανε από ατύχημα; Χρειάζεται μια προσοχή, καθώς και το σημείο του φόνου δεν είναι δοσμένο αλλά είναι ένα σημείο-πράγμα κατασκευασμένο από τον ενάγοντα – όπως έχουμε αναφέρει και παραπάνω – , επίσης θα πρέπει να έχουμε κατά νου πως, αυτό το κατασκευασμένο του πράγματος δεν έχει ούτε θετικό ούτε αρνητικό πρόσημο. Το κατασκευασμένο του πράγματος-σημείου, δύναται να υποδεικνύει μια κατάσταση θα λέγαμε, και όχι μια κρίση αρνητική ή θετική σχετικά με την κατάσταση αυτή. Ο ενάγων επιλέγει ένα πράγμα, ως το πούμε σημείο, το πράγμα-σημείο ότι βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα. Το σημείο αυτό ο ενάγων, σκεπτόμενος να το συνδέσει με το σημείο ότι *βρέθηκαν μαχαιρωμένοι* μπορεί να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα να κατασκευάζεται ένα άλλο εύλογο σημείο, *ότι πιθανόν να μην έχουμε να κάνουμε με φόνο*

---

³¹⁸ Αξίζει να αναφέρουμε και ένα πράγμα που παρατηρούμε να γίνεται κατά τη δικανική πρακτική. Το πράγμα εκείνο που οι δικηγόροι απαιτούν εάν θεωρήσουν πως υπάρχουν, πως βρέθηκαν ή αναδύθηκαν από τη δίκη νέα σημεία-στοιχεία, τη λεγόμενη προθεσμία, δηλαδή χρόνο για να σκεφτούν, να κατασκευάσουν τη θέση τους, δηλαδή τη δυνατότητα να μπορούν να σκεφτούν και να βρουν νέα σημεία εάν γίνεται που να ανασκευάζουν ή να περιορίζουν την ισχύ, δηλαδή τη δυνατότητα να είναι πολύ πιθανό, αυτό που οι αντίδικοι υποστήριξαν- με σκοπό να κατασκευάζεται η υπόθεσή μας με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη πληρότητα, με αυτήν την έννοια. Ή μάλλον, ακριβώς, επειδή η επιδιωκόμενη αυτή πληρότητα δύναται να κατασκευάζεται χάρις στο ότι οι αντίδικοι μπορούν να σκέφτονται σημεία και κατόπιν να κατασκευάζουν επιχειρήματα από τα σημεία αυτά, ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο υπάρχει πάντα το ενδεχόμενο να μπορούν να βρεθούν και νέα σημεία τα οποία θα μπορούν να κατασκευάζουν την επιδιωκόμενη αυτή πληρότητα. Καθώς, η ίδια αυτή επιδιωκόμενη πληρότητα, μπορεί να κατασκευάζεται χάρις στο ότι δύναται να σκέφτονται οι αντίδικοι σημεία και να τα συνδέουν μεταξύ τους. Συνεπώς δεν μπορεί ποτέ να αποκλεισθεί η δυνατότητα-πιθανότητα να σκεφτούν και να αναδείξουν και άλλα σημεία, καινούρια, καθώς αυτά τα σημεία είναι που την κατασκευάζουν, καθώς η επιδιωκόμενη αυτή πληρότητα είναι το σύνολο αυτών των σημείων που μέχρι στιγμής έχουν δημιουργηθεί και αναδειχθεί.

προερχόμενο από κλέφτες (σημείο γίνονται και οι κλέφτες με τον τρόπο αυτό), γιατί στην περίπτωση που πιθανόν να ήταν κλέφτες, τότε εύλογα, πιθανόν (εικός) θα τους είχαν πάρει τα ενδύματά τους. Σημείο γίνονται και οι κλέφτες με τον τρόπο αυτό, και χάρις στη δυνατότητα που προσφέρει στη σκέψη μας ή εγγύτερα χάρις στη δυνατότητα που προσφέρεται, που δημιουργείται εάν ακολουθήσουμε την οδό εκείνη στη σκέψη μας και στοχαστούμε σχετικά με το προφίλ των κλεφτών. Καθώς μπορούμε να αντιληφθούμε την κατασκευή του προφίλ των κλεφτών, δηλαδή την κατασκευή, τη δημιουργία του επιχειρήματος που οι ενάγοντες έφτιαξαν σχετικά με το προφίλ που δύναται να έχουν οι κλέφτες: και μπορούμε να διακρίνουμε τα σημεία που σκέφτηκαν και μπόρεσαν να υποστηρίξουν πως εύλογα, πιθανόν δεν είναι κλέφτες – διότι σκέφτηκαν και προέβαλλαν σημεία που να δημιουργούν πως οι κλέφτες δρουν με τον συγκεκριμένο τρόπο. Έτσι δίνεται η ευκαιρία, η δυνατότητα κατά τον ίδιο τρόπο ορμώμενος και ο εναγόμενος από το σημείο-κλέφτες να σκεφτεί και να το συνδέσει με άλλο σημείο, όπως, λ.χ. ότι, μπορεί εκείνη τη στιγμή να είδαν κάποιον – νέο σημείο που αναδύθηκε –, και να μπορεί με τον τρόπο αυτό να δημιουργεί επιχείρημα που θα δύναται να υποστηρίζει ότι εύλογα, πιθανόν να ήταν κλέφτες³¹⁹. Με αυτόν τον τρόπο δύναται να παρατηρούμε τη μη φυσικότητα, την κατασκευασμένη, τη δημιουργημένη από τους αντιδίκους «φύση» των επιχειρημάτων που δημιουργούν, που κατασκευάζουν και κατόπιν προβάλλουν σχετικά με τα πράγματα αυτά που συζητιούνται και σχετικά με τα ζητήματα που αναδύονται από αυτά που συζητιούνται.

Από την άλλη πλευρά ο εναγόμενος, σκεπτόμενος το σημείο ότι βρέθηκαν με τα ενδύματά τους ανέπαφα, το σημείο ότι βρέθηκαν μαχαιρωμένοι, και το σημείο πως πιθανόν να είδαν κάποιους να πλησιάζουν – άλλο νέο σημείο που αναδύθηκε –, μπορεί και δημιουργεί το επιχείρημα πως, πιθανόν να ήταν κλέφτες αλλά να μην πρόλαβαν λόγω αυτού να τους πάρουν τα φορέματά τους. Σκεπτόμενος ο εναγόμενος αυτά τα σημεία, και συνδέοντάς τα, μπορεί να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα (πιθανότητα) να διαπιστώνεται από τη μια πλευρά, ως μη φυσικό το επιχείρημα των εναγόντων που υποστήριζαν πως εύλογα είναι κλέφτες³²⁰,

---

³¹⁹ Ο εναγόμενος μπορεί και αναδεικνύει – μέσα από τα σημεία που ο ενάγων προέβαλλε και σκεπτόμενος και άλλο ένα νέο σημείο – πως δεν είναι κάτι το φυσικό οι κλέφτες να αντιδρούν έτσι παντού και πάντα, αλλά ενδεχομένως να δρουν και διαφορετικά, ανάλογα με τις συνθήκες του περιστατικού – τις οποίες και αγνοούν οι αντίδικοι και προσπαθούν να βρουν· και υποστηρίζει εύλογα – στην προσπάθεια να βρεθούν οι συνθήκες αυτές του περιστατικού που είναι άγνωστες και θα μπορούσαν να δημιουργηθούν μέσα και χάρις στα σημεία που θα σκεφτούν οι αντίδικοι και στα επιχειρήματα που θα σχηματίσουν από τα σημεία αυτά – πως, ενδέχεται να είδαν κάποιον (νέο σημείο που σκέφτηκε): όποτε και ο τρόπος που πιθανόν δρουν (οι κλέφτες εννοείται) κάτω από αυτές τις συνθήκες να αλλάζει – εύλογα δηλαδή να άφηναν τα ενδύματα των νεκρών.

³²⁰ Καθώς όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε έφτιαξαν ένα συγκεκριμένο προφίλ στους κλέφτες, ως ότι δεν θα εγκατέλειπαν έτοιμο το κέρδος για το οποίο μπήκαν σε τόσο μεγάλο κίνδυνο. Και ο εναγόμενος με τη σειρά του σπάει την τόσο φυσική αυτή ταυτότητα που οι ενάγοντες έφτιαξαν στους κλέφτες, καθώς υποστηρίζει πως: «ναι, αλλά αν είδαν κάποιους να πλησιάζουν – νέο σημείο που βρήκε – πιθανόν τη σωτηρία – άλλο σημείο που αναδύθηκε – να την προτιμούσαν από το κέρδος, εκτός κι αν ήταν τρελοί – άλλο, νέο σημείο».

αλλά ταυτόχρονα από την άλλη, να μπορεί να διαπιστώνεται ως εύλογο και το δικό τους επιχείρημα, πως, πιθανόν να πρόκειται για κλέφτες. Και αυτό το επιχείρημα μπόρεσε να δημιουργηθεί χάρις στο ότι ο εναγόμενος σκέφτηκε σημεία όπως, λ.χ., κλέφτες, ενδύματα, πιθανόν να είδαν να κάποιους να πλησιάζουν· και σκεπτόμενος να τα συνδέσει μπόρεσε να υποστηρίξει το εύλογο επιχείρημα πως, πιθανόν να ήταν κλέφτες, πως, δεν δύναται να είναι σίγουρο ότι δεν ήταν κλέφτες. Αναδεικνύοντας με τον τρόπο αυτό τη μη φυσικότητα του επιχειρήματος των εναγόντων και ταυτόχρονα την ανάγκη προς περαιτέρω υποστήριξη, την ανάγκη να σκεφτούν (*εικός*)³²¹ νέα, παραπάνω σημεία, με αποτέλεσμα – ένα ενδιαφέρον και επιθυμητό αποτέλεσμα – και τη μεγαλύτερη διεύρυνση του λόγου. Καθώς όπως ισχυρίζονται και οι ενάγοντες ύστερα από το επιχείρημα του εναγόμενου: «πιθανόν να είδαν κάποιους να πλησιάζουν και να εγκατέλειψαν τα θύματά τους μαζί με το κέρδος-τα ενδύματά τους, αλλά αυτοί που θα περνούσαν και λόγω των οποίων έφυγαν οι κλέφτες, δεν θα πλησίαζαν (εύλογα πιθανόν) τους μαχαιρωμένους να τους ρωτήσουν ποιοι ήταν οι δράστες;».

Χάρις στον τρόπο αυτόν που οι διάδικοι σκέφτονται και δημιουργούν τα επιχειρήματά τους, δίνεται και σε μας η δυνατότητα να μπορούμε να παρατηρούμε, πώς δημιουργούν τα επιχειρήματά τους αυτά, πώς, με ποιον τρόπο κατασκευάζουν τα επιχειρήματά τους. Μέσω και χάριν εκείνης της οδού που δύναται να καταστήσει υπαρκτή τη δυνατότητα (πιθανότητα) να δημιουργείται και να εκφέρεται επιχείρημα, δηλαδή εκείνης της οδού που πλέον μπορεί να διακρίνεται ως μέθοδος. Η οποία δύναται να σκέφτεται σημεία – κάποιος εννοείται που ακολουθεί αυτήν τη μέθοδο – και κατόπιν να τα συνδέει με άλλα σημεία ή να τα αποσυνδέει από άλλα, για να μπορεί να σχηματίζει *μια σχέση* η οποία θα μπορεί να εκφέρεται με ένα επιχείρημα ή και ένα επιχείρημα να εκφράζει μια τέτοια σχέση. Παραδείγματος χάριν, μια σχέση που δύναται να υπάρχει – δηλαδή να διαμορφωθεί – μεταξύ ενός σημείου με ένα άλλο σημείο, και κατόπιν ο αντίδικος δημιουργεί και άλλα τέτοια σημεία για να δύναται να διαμορφώνουν και να κατασκευάζουν όσες περισσότερες σχέσεις μπορούν. Οι οποίες σχέσεις έγκεινται στο ότι οι αντίδικοι συνδέουν κάποια σημεία με κάποια άλλα σημεία, και από τις οποίες – σχέσεις – μπορούν να προκύπτουν και νέα σημεία από τα οποία με τη σειρά του δύναται να προκύπτουν και νέες σχέσεις-επιχειρήματα και τούμπαλιν.

Κατόπιν, όταν όλες αυτές οι πιθανές σχέσεις ή αρκετές από αυτές ή όσο το δυνατόν πιο πολλές από αυτές τις πιθανές σχέσεις, συνδέσεις σημείων, μπορέσουν να δημιουργηθούν, θα

---

³²¹Το *εικός*, μπορούμε να παρατηρήσουμε πως, διακρίνεται από μian *ευρετική ικανότητα*, καθώς οι διάδικοι σκέφτονται και βρίσκουν συνεχώς νέα σημεία.

δύναται να φτιάχνουν μια εικόνα σχετικά με το πράγμα εκείνο ή την υπόθεση εκείνη, η οποία είναι υπό συζήτηση, και χάριν της οποίας λαμβάνει χώρα μια διαμάχη λόγων-επιχειρημάτων μεταξύ των αντιδίκων για να μπορεί να δημιουργηθεί. Οι αντιμαχόμενοι αυτοί λόγοι μεταξύ των αντιδίκων, μπορούμε να ισχυριστούμε πως, ακριβώς αυτό το έργο επιτελούν, βρίσκουν σημεία, κατόπιν τα συνδέουν με κάποια άλλα σημεία και υποστηρίζουν κάποια σχέση που δύναται τα σημεία αυτά να εκφράζουν. Δηλαδή δημιουργούν με τον τρόπο αυτό ένα επιχείρημα, το οποίο είναι εύλογο ή μη, ανάλογα με το ποια σημεία είναι αυτά που έχουν σκεφτεί, και ανάλογα με το ποια σύνδεση και ποιων μεταξύ τους σύνδεση των σημείων αυτών θα γίνει, για να δώσουν μια σχέση ή να μπορούν να δημιουργήσουν, να κατασκευάσουν ένα επιχείρημα που δύναται να εκφράζει μια σχέση.

Ένα σημείο από μόνο του δεν δύναται να δώσει κάποια πληροφορία, δηλαδή να εκφράζει μια σχέση, ή για να είμαστε πιο ακριβείς, ένα σημείο από μόνο του δεν γίνεται να υπάρχει. Για να δύναται να δώσει κάποια πληροφορία – συνεπώς να μπορεί και να υπάρχει, να δημιουργείται – σχετικά με ένα πράγμα ή να μπορεί να κατασκευάζει την υπόθεση εκείνη που είναι υπό συζήτηση· πρέπει το σημείο αυτό να το σκεφτεί κάποιος και κατόπιν να σκεφτεί να το συνδέσει και με κάποιο άλλο σημείο, για να μπορεί με τον τρόπο αυτό να δημιουργείται κάποια σχέση μεταξύ αυτών των σημείων, και πιθανόν και να αναδύεται και κάποιο άλλο σημείο με τον τρόπο αυτόν. Στην πρώτη τετραλογία, παραδείγματος χάριν, ο ενάγων σκέφτεται ένα σημείο, *ότι ο νεκρός θα άνοιγε δίκη εναντίον του εναγομένου*, κατόπιν σκέφτεται και άλλο σημείο, *ότι από τη δίκη αυτή ο εναγόμενος θα έχανε (πιθανόν να έχανε) μεγάλο μέρος της περιουσίας του*. Έτσι, σκεπτόμενος τα σημεία αυτά και συνδέοντάς τα, δύναται να υποστηρίζει ο ενάγων, πως, μπορούμε λόγω αυτών των σημείων – δηλαδή της σχέσης που δύναται να εκφράζουν, το επιχείρημα που δύναται να δημιουργηθεί – να διαμορφώνουμε ότι: *«ο θα νεκρός κατηγορούσε τον εναγόμενο για κλοπή και λόγω αυτού θα έχανε την περιουσία του»*, κατόπιν χάριν αυτού μπορούμε να δημιουργούμε και ένα άλλο σημείο, αυτό της έχθρας που ενδεχομένως να είχε ο εναγόμενος προς τον νεκρό. Κατόπιν, το σημείο της έχθρας του εναγομένου προς τον νεκρό εάν σκεφτεί να το συνδέσει ο ενάγων με το σημείο του μαχαιρώματος, θα δύναται να δημιουργεί εύλογα το επιχείρημα πως: *μπορεί να είναι πιθανόν να είναι ο δράστης του φόνου*. Με την προϋπόθεση βέβαια πως κανείς δεν αμφισβητεί ότι πρόκειται για φόνο, όχι πως δεν δύναται να το αμφισβητήσει κανείς αυτό – ότι πρόκειται για φόνο –, απλά αυτός που θα το αμφισβητήσει, θα πρέπει να μπορεί να προβάλλει ένα εύλογο επιχείρημα, να σκεφτεί και να βρει σημεία τα οποία θα δύναται να εκφράζουν μη φόνο. Εάν όμως δεν αμφισβητήσουμε το σημείο ότι βρέθηκαν μαχαιρωμένοι,

ένα τέτοιο επιχείρημα για μη φόνο, είναι δύσκολο να δημιουργηθεί· καθώς, αυτός που θα προβάλλει το επιχείρημα αυτό, θα πρέπει να μπορεί να συνδέει το σημείο-μαχαιρωμένοι με ένα σημείο το οποίο θα δύναται να σχηματίζει κάποιο επιχείρημα το οποίο θα μπορεί να υποδεικνύει πως: το σημείο αυτό – μαχαιρωμένοι – δεν μπορεί να εκφράζει φόνο ή βίαιο θάνατο, αλλά λόγου χάρι, αυτοκτονία βίαιη και διπλή αυτοκτονία. Εάν μπορεί να βρεθεί ένα σημείο, λ.χ., ενός χειρόγραφου από τον αποθανόντα, όπου ενδεχομένως δηλώνει ημερομηνία και λόγο αυτοκτονίας – και αν φυσικά σκεφτεί ο εναγόμενος να το προβάλλει.

Ωστόσο ακόμη και η παραπάνω περίπτωση δεν είναι αδύνατη (απίθανη), απλά χρειάζεται για να δύναται να θεωρείται εύλογη, πιθανή, να βρει σημεία – όπως αναφέρουμε και το τονίζουμε και παραπάνω –, τα οποία θα δύνανται να την κάνουν εύλογη, πιθανή. Το να αυτοκτόνησαν, θα μπορούσε να είναι εύλογο, λ.χ., μόνον εάν σκεφτούμε και ψάξουμε να βρούμε, ένα σημείο-γράμμα που ανέφερε ο νεκρός την πρόθεσή του να μαχαιρωθούν και να αυτοκτονήσουν – πράγμα όχι αδύνατο αλλά λιγότερο εύλογο ή μη εύλογο μέχρι να το σκεφτούν οι διάδικοι και να βρουν, να συσχετισθούν τα σημεία αυτά. Ή να σκεφτεί και να βρει ο εναγόμενος, παραδείγματος χάριν, ένα σημείο-γράμμα, και να δύναται να το συνδέει και με ένα άλλο σημείο που ενδεχομένως να σκεφτεί και να βρει, όπως ότι: βρέθηκε κάποιος άλλος δούλος του αποθανόντα ο οποίος μαρτύρησε πως, ο δούλος που πέθανε του είχε πει προ ημερών πως ο κύριός τους σχεδίαζε κάτι τέτοιο. Ενδεχόμενο καθόλου αδύνατο, απίθανο, αλλά λιγότερο πιθανό, μέχρι οι διάδικοι να σκεφτούν και να βρουν τα σημεία αυτά, μέχρι να σκεφτούν να τα συνδέσουν, να τα συσχετίσουν και να τα προβάλλουν για να μπορούν να δημιουργούν εύλογο επιχείρημα. Μέχρι να γίνει αυτό, θα είναι μη εύλογο, μη πιθανό να μπορεί υποστηριχθεί ένα τέτοιο ενδεχόμενο· όχι αδύνατο, αλλά μη πειστικό, μη πιθανό, λόγω του ότι δεν δύναται να υποστηριχθεί με επιχειρήματα – να μπορούν δηλαδή να σκεφτούν και να προβάλλουν αυτά τα σημεία οι διάδικοι –, οπότε η πιθανότητα αυτή θα μπορεί απλά να διαπιστώνεται ως ένας ισχυρισμός, σχεδόν όμοιος, με το να ισχυριζόταν κάποιος ότι τους σκότωσαν ή τους μαχαίρωσαν μυρμήγκια, αξιώνοντας αυτό να μπορεί να είναι πιθανό και πειστικό.

Δ. Ζητήματα-ερωτήσεις που έχουν προκύψει από την εργασία.

Χάρης στον τρόπο με τον οποίο δημιουργούνται οι λόγοι των αντιδίκων στις τετραλογίες, δηλαδή χάρις στα εύλογα επιχειρήματα τα οποία προβάλλουν για οποιαδήποτε αξίωσή τους, είμαστε σε θέση να μπορούμε να παρατηρούμε μια ανυπαρξία της ισχύος του «βλέπω» ως

πράγμα το οποίο δύναται να έχει βάρος, ισχύ σε σχέση ή αντίθεση ή σε διάκριση με το «σκέφτομαι-αντιλαμβάνομαι». Οι μαρτυρίες³²², σχετικά με την ισχύ που αξιώνουν μέσω του «βλέπω» δύναται να κατανοούμε ότι πρόκειται για σημεία μεταξύ άλλων σημείων. Τα οποία χρειάζονται υποστήριξη, επιχειρήματα, δηλαδή ανάπτυξη κάποιας σκέψης ή λόγου για να μπορούν να αξιώνουν κάποια ισχύ, να δύναται κάποιος δηλαδή το σημείο αυτό – ότι ισχυρίζεται πως είδε κάτι – να το συνδέει με κάποιο άλλο σημείο. Στις τετραλογίες του Αντιφώντα, τα πάντα – δηλαδή ότι μπορεί να ειπωθεί, εν προκειμένω ότι μπορεί να αποτυπωθεί από τον Αντιφώντα στους λόγους αυτούς – σαν να αναπαρίστανται μόνο μέσω λόγων, μόνο μέσω των επιχειρημάτων που προβάλλονται για να υποστηρίξουν τις όποιες αξιώσεις των διαδίκων. Κάτι σαν να μπορείς να προσεγγίζεις κάτι, ένα πράγμα ή ένα περιστατικό, μόνο μέσω των λόγων που διαμορφώνονται και προβάλλονται για να προσεγγίζουν αυτό το περιστατικό, αυτό το πράγμα. Και ο λόγος που αυτό το πράγμα γίνεται, είναι γιατί δεν γνωρίζουμε ή καλύτερα αγνοούμε *περί τίνος πρόκειται*, αγνοούμε με *τί πράγμα* προσπαθούμε να έρθουμε αντιμέτωποι, όπως επίσης αγνοούμε και με *τί περιστατικό* δύναται να έχουμε να κάνουμε. Αυτά τα πράγματα είναι ζητούμενα-ερωτήματα, και γίνεται μια προσπάθεια να προσεγγιστούν μέσω των λόγων που δημιουργούν και προβάλλουν οι διάδικοι. Και το σημαντικότερο, σαν ο τρόπος αυτός – το να μπορείς να προσεγγίζεις πράγματα τα οποία δεν γνωρίζεις ή καλύτερα αγνοείς και δεν ξέρεις περί τίνων πρόκειται – να καθίσταται δυνατός μόνο μέσω των λόγων αυτών – δηλαδή των επιχειρημάτων που εντός τους διαμορφώνουν και προβάλλουν – που υποστηρίζουν ή δεν υποστηρίζουν³²³ οι διάδικοι μεταξύ τους σχετικά με τα πράγματα που αγνοούμε. Και τους λόγους αυτούς τους διαμορφώνουν και τους υποστηρίζουν οι διάδικοι, με τί άλλο; Παρά μόνο με επιχειρήματα εύλογα (πιθανά), τα οποία μπορούν να υποστηρίζουν ή να μην υποστηρίζουν τα όσα οι διάδικοι αξιώνουν και χάρις στα οποία δύναται να κατασκευάζονται και να προσεγγίζονται τα πράγματα εκείνα τα οποία αγνοούμε.

Κάτι σαν, να μην μπορεί να υπάρχει άλλος τρόπος να μπορούμε να έχουμε τη δυνατότητα να γνωρίσουμε αυτά τα άγνωστα πράγματα σε μας – αυτό το *μας*, μπορεί να μεταφραστεί σε αντίδικοι, αναγνώστες των λόγων, δικαστές, σε όσους γενικά έρθουν σε επαφή με τους λόγους αυτούς –, παρά μόνο, και το τονίζουμε το μόνο, μέσα από την ακρόαση των λόγων που οι διάδικοι κατασκευάζουν. Οι οποίοι μέσα και χάρις στους λόγους τους – οι οποίοι

---

³²²Βλ. και Kennedy (1963), *The Art of Persuasion...*, σ. 90.

³²³Καθώς οι διάδικοι, ακόμα και όταν δεν υποστηρίζουν κάτι, ένα πράγμα, πάλι δημιουργούν και προβάλλουν κάποιο επιχείρημα που δύναται να αναδεικνύει γιατί δεν το υποστηρίζουν.

λόγοι δημιουργούνται από επιχειρήματα λιγότερο ή περισσότερο εύλογα – μας κάνουν να βλέπουμε τα πράγματα κατανοώντας τα, έχοντας δηλαδή συνείδηση, κρίση (αποκτώντας για την ακρίβεια), του τί πράγματα βλέπουμε μπροστά στα μάτια μας μετά τα πέρασ της ακρόασης των λόγων τους. Χωρίς (καθόλου) ανάγκη, ούτε κάποιος να μας τα έχει πει – είτε θεός, είτε σοφός, είτε προφήτης – ούτε να τα έχουμε δει – να έχουμε προσωπική εμπειρία αυτών που λέγονται ή να είμαστε αυτόπτες μάρτυρες –, αλλά και το σημαντικότερο, ούτε και να πρέπει να τα γνωρίζουμε από πριν.

Όλα αυτά τα παραπάνω πράγματα, φαίνεται να μην χρειάζονται στις τετραλογίες του Αντιφώντα, και εδώ είναι το ενδιαφέρον σε αυτά τα πράγματα. Διότι στις τετραλογίες μαθαίνεις πράγματα που δεν χρειάζεται να τα γνωρίζεις, ή εγγύτερα, μαθαίνεις πράγματα που αγνοείς. Κάτι σαν να μπορείς να μαθαίνεις³²⁴ πράγματα που δεν χρειάζεται, που δεν μαθαίνονται βλέποντάς τα ή κάνοντάς τα, αλλά μαθαίνονται και κατανοούνται ως πράγματα που είναι εύλογο και πιθανό να γίνονται, μέσω και χάρις στην ακρόαση των λόγων των αντιδίκων· δηλαδή χάρις στα επιχειρήματα που διαμορφώνουν και που οι λόγοι τους προβάλλουν σχετικά με εκείνα που υποστηρίζουν ή δεν υποστηρίζουν³²⁵. Και το πράγμα εκείνο, που καθιστά υπαρκτή τη δυνατότητα-πιθανότητα να μπορούν να υπάρχουν λόγοι μεταξύ των αντιδίκων, έγκειται στο ότι μπορούν και αναδύονται, γεννιούνται οι λόγοι αυτοί χάρις στο επιχείρημα εκ του εικότος, του εύλογου, αυτού που μπορεί να υποστηρίζει, αλλά και να μην υποστηρίζει πράγματα, ως εύλογα και λιγότερο εύλογα (πιθανά) σχετικά με ένα περιστατικό, μian υπόθεση, ή ένα πράγμα, ή σχετικά με ένα ζήτημα, όπως λ.χ.: «δύναται να είναι πιθανό να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος και γιατί;». Οι λόγοι των αντιδίκων μπορούν, να φέρνουν τα πράγματα μπροστά στα μάτια μας, με τέτοιο τρόπο που τα βλέπεις κρίνοντάς τα. Ή καλύτερα, με τέτοιο τρόπο, που δεν γίνεται να τα βλέπεις χωρίς να τα κρίνεις, δεν γίνεται να τα βλέπεις παρά μόνον κρίνοντάς τα· καθώς οι λόγοι αυτοί εντός τους – μπορούν και δημιουργούνται ως λόγοι χάρις στα επιχειρήματα που διαμορφώνουν και κάνουν κάτι, εύλογο, πιθανό ή μη, αυτό σημαίνει το εντός τους – προβάλλουν επιχειρήματα. Και μπορείς να τα κρίνεις με μια καθαρότητα και απλότητα η οποία έχει δημιουργηθεί χάρις στη

---

³²⁴ Δηλαδή να κρίνεις, διότι μπορώ να μάθω κάτι, μόνο κρίνοντάς το, ειδάλλως πώς; Και μπορώ να βρεθώ στη θέση εκείνη από την οποία θα δύναται να κρίνω, μόνο μέσω και χάρις στα επιχειρήματα που δημιουργούνται και που προβάλλονται σχετικά με κάτι που είναι υπό συζήτηση. Και δύναται να κρίνω, καθώς στις τετραλογίες μπορούμε να παρατηρούμε, πώς γίνεται, πώς κατασκευάζεται ένα επιχείρημα, πώς, μπορούν και δημιουργούνται, αναδύονται σημεία. Δηλαδή πώς μπορούν οι διάδικοι να σκέφτονται και να επιλέγουν σημεία και συνδέοντάς τα με άλλα σημεία που θα σκεφτούν να δημιουργούν και να προβάλλουν επιχειρήματα, δημιουργώντας ταυτόχρονα το εύλογο, το πιθανό, και το λιγότερο εύλογο και πιθανό σχετικά με αυτά που συζητούνται.

³²⁵ Διότι, και για εκείνα τα πράγματα που δεν υποστηρίζουμε, πάλι, επιχειρήματα πρέπει να σχηματίσουμε και να προβάλλουμε για μπορούμε να κάνουμε εύλογη την αξίωσή μας να μην τα υποστηρίζουμε – όπως αναφέρουμε και παραπάνω.

δυνατότητα ύπαρξης και αντιπαραβολής των λόγων των αντιδίκων· χάρις στο επιχείρημα εκ του εικότος, που δύναται ως μέθοδος, ως πρακτική, να γεννά επιχειρήματα, να δημιουργεί και να κατασκευάζει επιχειρήματα σχετικά με κάτι που είναι υπό συζήτηση και λαμβάνει χώρα μια συζήτηση, μια διαμάχη λόγων μεταξύ των αντιδίκων για να μπορεί το πράγμα αυτό που αγνοούμε, να το κατασκευάζουμε, όπως λ.χ.: εάν δύναται να είναι πιθανό ή όχι να σκότωσε ο εναγόμενος και γιατί.

Οι οποίοι λόγοι χάρις στα επιχειρήματα που διαμορφώνονται και προβάλλονται εντός τους, μπορούν να δημιουργούν – κατά το δυνατόν – αυτήν την *καθαρότητα και απλότητα* σε πράγματα τα οποία χωρίς την ύπαρξη τους³²⁶. αυτή η καθαρότητα και απλότητα δεν μπορεί να υπάρχει σε πράγματα που εύλογα όταν γίνονται, ή θεωρούμε ότι πιθανόν να έχουν γίνει, να μας φέρνουν σε μιαν αμηχανία. Η οποία αμηχανία μας οδηγεί στην απορία του να μην μπορούμε να πούμε – αλλά και να μην μπορούμε καν να τα σκεφτούμε, εδώ είναι και το σημαντικό, όχι μόνον αμηχανία ως προς το πώς θα τα πούμε, αλλά και ως προς το πώς θα τα σκεφτούμε, διότι άπαξ και το σκεφτώ με καθαρότητα, εύλογα (πιθανόν να) μπορώ και να το πω, το δύσκολο έγκειται στο να μπορώ να το σκεφτώ καθαρά για να μπορώ και να το τοποθετώ, να το εκφράσω σωστά το πρόβλημα, τα ζητήματα – τί πράγματα δύναται να είναι αυτά που γίνονται, πώς λέγονται αυτά τα πράγματα που πιθανόν να γίνονται, και αφού γίνουν και λεχθούν πως γίνονται, πώς θα είμαστε σε θέση να μπορούμε να κρίνουμε για αυτά που έγιναν και γίνονται.

Στις τετραλογίες του Αντιφώντα δεν γίνεται να υπάρχει ούτε αμηχανία ούτε απορία³²⁷, γιατί τα πράγματα μέσω των λόγων των αντιδίκων, λέγονται, γίνονται και κρίνονται *ταυτόχρονα*, με μια κίνηση θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε. Με μια κίνηση – λόγω του ότι μπορούν οι διάδικοι και βρίσκουν, σκέφτονται σημεία και ορμώμενοι από τα σημεία αυτά μπορούν να δημιουργούν επιχειρήματα –, κάνοντας τα πράγματα, ταυτόχρονα, να λέγονται, να κρίνονται και να γίνονται. Αυτό που επιθυμώ να σκεφτώ και να τονίσω, είναι πως, δεν φαίνεται να

---

³²⁶Χωρίς την ύπαρξη των λόγων των αντιδίκων εννοούμε, δηλαδή των επιχειρημάτων που δημιουργούν τους λόγους αυτούς, και κατ' επέκταση την καθαρότητα και απλότητα που δύναται να χαρακτηρίζει τους λόγους αυτούς, δηλαδή το εύλογο και μη εύλογο σχετικά με ένα πράγμα ή μιαν υπόθεση. Εκεί έγκειται η καθαρότητα και απλότητα αυτή, στο γεγονός ότι κάτι μπορεί να παρατηρείται χάρις στα επιχειρήματα που διαμορφώνονται και προβάλλονται ως εύλογα ή μη, ως πιθανά και λιγότερο πιθανά με τρόπο κατά το δυνατόν απλό και κατανοητό – με επιχειρήματα.

³²⁷ Δεν γίνεται να υπάρχει για πολύ για να είμαστε ακριβείς και ειλικρινείς με τον εαυτό μας, και για να μην λησμονούμε – κατά το δυνατόν – την πρώτη αίσθηση που σου προκαλείται διαβάζοντας τις τετραλογίες αυτές του Αντιφώντα. Καθώς, και αμηχανία και απορία υπάρχει, και στην πρώτη, και στη δεύτερη, και στην τρίτη ανάγνωση... απλά το σημαντικό και ενδιαφέρον είναι πως, οι τετραλογίες δύναται να σου προσφέρουν και τη δυνατότητα να μπορεί και να λυθεί – κάπως – κάποια στιγμή η αμηχανία αυτή· όχι η απάντηση που θα δοθεί στην απορία και την αμηχανία αυτή, αλλά η δυνατότητα να μπορεί η αμηχανία αυτή να γίνεται δημιουργική, με την έννοια να σε ωθήσει στο να προσπαθήσεις να τη σκεφτείς αυτήν την αμηχανία, να προσπαθήσεις να σκεφτείς πιθανά πράγματα που ενδεχομένως να την γεννάνε ή να γεννά.

μπορεί να χωρά στις τετραλογίες του Αντιφώντα η – ίσως εύλογη σε μας και όχι άδικα – διάκριση του τύπου ότι: «τα πράγματα πρώτα γίνονται μετά λέγονται και κατόπιν κρίνονται». Στον Αντιφώντα δεν δύναται να υπάρχει τέτοια διάκριση, καθώς στις τετραλογίες τα πράγματα, λέγονται, γίνονται και κρίνονται, ταυτόχρονα, με μια κίνηση, που τα περιλαμβάνει και τα τρία αυτά πράγματα. Και αυτό, μπορεί να γίνεται λόγω του ότι δεν υπάρχουν άλλα πράγματα στους λόγους αυτούς των αντιδίκων, πέρα από επιχειρήματα, τα οποία επιχειρήματα αλλά γίνονται, κατασκευάζονται ως εύλογα (πιθανά) και μπορούν να καθιστούν υπαρκτή και εύλογη τη δυνατότητα να μπορούν οι αντίδικοι να υποστηρίζουν τις αξιώσεις που προβάλλουν στους λόγους τους, και άλλα γίνονται, δηλαδή κατασκευάζονται ως λιγότερο εύλογα, χωρίς να μπορούν να κάνουν υπαρκτή τη δυνατότητα οι αντίδικοι να μπορούν χάρις σε αυτά να υποστηρίζουν εύλογα κάποιες αξιώσεις τους που προβάλλουν στον λόγο τους³²⁸.

1. Μερικές σκέψεις ως προς το τί μπορεί να μας προσφέρουν οι τετραλογίες του Αντιφώντα.

Σε καμία από τις τρεις τετραλογίες δεν έχω γεγονότα αμφισβητήσιμα ή μη, καθώς πριν την ακρόαση των λόγων των διαδίκων, είναι, στην καλύτερη των περιπτώσεων, άτοπο και ανώφελο να μιλώ για αμφισβητήσιμα γεγονότα ή μη αμφισβητήσιμα γεγονότα ή για γεγονότα και μη γεγονότα· καθώς μόνο μέσω και χάρις στην ακρόαση των λόγων των διαδίκων μπορώ να έχω – δηλαδή μπορούν να με κάνουν να έχω, να αποκτήσω –, να παρατηρώ σημεία τα οποία δύναται να διαμορφώνουν εύλογα, πιθανά επιχειρήματα, για να μπορούν κατόπιν να διαμορφώνουν με τον τρόπο αυτό και την υπόθεσή μας ή να μπορούν να δημιουργούν το πράγμα χάριν του οποίου γίνεται η ακρόαση των λόγων αυτών των διαδίκων και χάριν του οποίου λαμβάνει χώρα μια διαμάχη λόγων, επιχειρημάτων, για να μπορεί να προσεγγίζεται. Παραδείγματος χάριν στην πρώτη τετραλογία, οι αντίδικοι μέσω εύλογων επιχειρημάτων που δημιουργούν και προβάλλουν προς υποστήριξη των αξιώσεων-ισχυρισμών που υπάρχουν στους λόγους τους, κάνουν υπαρκτή τη δυνατότητα να μπορεί να αναδεικνύεται, να κατασκευάζεται – μέσω εύλογων επιχειρημάτων που διαμορφώνονται και

---

³²⁸ Την αξίωση τη χρησιμοποιούμε με την έννοια πως, μια αξίωση στους λόγους τον αντιδίκων μπορούμε να πούμε πως παρατηρούμε όταν λ.χ.: μπορεί να αξιώνει ο ενάγων μέσα από τα επιχειρήματα που διαμορφώνει πως ο εναγόμενος δύναται να υποδεικνύεται πως, *εύλογα πιθανόν να σκότωσε*, και ο εναγόμενος αντίστοιχα να διαμορφώνει επιχειρήματα που δύναται να υποδεικνύεται και να αξιώνει χάρις σε αυτά τα επιχειρήματα, *πως εύλογα πιθανόν δεν σκότωσε*.

υποστηρίζονται – το περιστατικό, πρωτίστως ως *φόνος* και έπειτα ως *προμελετημένος*. Και οι δύο λόγοι των αντιδίκων διαμορφώνουν, δηλαδή *κάνουν, φτιάχνουν* την υπόθεση-περιστατικό. Καθώς η υπόθεση, γίνεται υπόθεση, χάρις στα επιχειρήματα που διαμορφώνονται και κατασκευάζονται στους λόγους αυτούς. Όπως επίσης και τα *στοιχεία της υπόθεσης*, διαμορφώνονται μέσω και χάρις στο ότι οι αντίδικοι δύνανται να κατασκευάζουν και να προβάλλουν εύλογα επιχειρήματα σχετικά με αυτά που αξιώνουν, καθώς και τα στοιχεία της υπόθεσης (περιστατικού) είναι αυτά τα πράγματα που δημιουργούν την υπόθεσή μας.

Τα οποία επιχειρήματα, όπως έχουμε αναφέρει, μπορούν να διαμορφώνονται, να κατασκευάζονται χάρις στη δυνατότητα που εμπεριέχεται σε εκείνη τη σκέψη, η οποία ακολουθείται – ή σε εκείνη τη σκέψη η οποία γίνεται – όταν διαμορφώνουμε επιχείρημα σκεπτόμενοι τί δύνανται να είναι πιθανό (εύλογο), τί δύνανται να έχει συμβεί· και αυτό το κάνουμε ή μάλλον γίνεται, μέσω του επιχειρήματος εκείνου που διαμορφώνεται σκεπτόμενοι τί μπορεί να είναι πιθανό, κατασκευάζοντας επιχείρημα σκεπτόμενοι εκ του εικότος. Η οποία δυνατότητα – να μπορείς κατασκευάζεις επιχείρημα εκ του εικότος – έγκειται στην πορεία εκείνη όπου η σκέψη μας μπορεί να σκέφτεται ή μάλλον όταν η σκέψη μας θα μπορεί να διαμορφώνεται, σκεπτόμενοι λ.χ. ένα σημείο, κατόπιν ερμηνεύοντάς, δηλαδή συνδέοντάς το με ένα άλλο σημείο που θα σκεφτούμε, θα δύνανται να δημιουργεί επιχείρημα, δηλαδή να εκφράζει κάποια πληροφορία, *μια σχέση*. Την οποία *σχέση* δύνανται ο συσχετισμός αυτών των δύο σημείων να εκφράζει σχετικά με κάποιο ζήτημα το οποίο έχει τεθεί ή προκύπτει από τη συζήτηση. Παραδείγματος χάριν, στην πρώτη τετραλογία το σημείο που σκέφτηκε ο ενάγων ότι, *ο νεκρός είχε ανοίξει πολλές δίκες εναντίον του εναγόμενου*, και το οποίο σκέφτηκε να το συνδέσει με το σημείο ότι πιθανόν να μπορεί να υποδεικνύει *έχθρα*, και συνδέοντάς το με το σημείο ότι βρέθηκαν μαχαιρωμένοι, μπορεί να δημιουργεί το εύλογο επιχείρημα πως: μπορεί να είναι πιθανόν ο εναγόμενος να σκότωσε τον νεκρό. Από τη στιγμή βέβαια που έχει υποστηριχθεί και με άλλα σημεία ότι είναι πιο πιθανό να έχουμε να κάνουμε, πρωτίστως με *φόνο* και ύστερα με *προμελετημένο φόνο*· που και αυτοί οι ισχυρισμοί με τη σειρά τους μπόρεσαν να υποστηριχθούν, ακριβώς όπως και αυτός εδώ, ως σημεία που εάν τα σκεφτείς και κατόπιν σκεφτείς να τα συνδέσεις με άλλα σημεία που θα βρεις, θα μπορούν να κατασκευάζουν – εύλογο – επιχείρημα.

Το σημαντικό είναι πως η διαδικασία-πορεία αυτή που ακολουθεί η σκέψη μας για να δημιουργηθεί, να φτιάχνει επιχείρημα από το εικότος, ή μάλλον, ακριβέστερα, να μπορεί να δημιουργείται επιχείρημα χάρις στο εικότος· μπορεί με τον τρόπο αυτό να γεννά, να

αναδύονται όλο και περισσότερα νέα σημεία και νέες σχέσεις αναφορικά με ένα ζήτημα ή ένα πράγμα το οποίο αγνοούμε και επιθυμούμε να μάθουμε. Παραδείγματος χάριν σχετικά με το ζήτημα εάν δύναται να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος, εάν μπορεί να είναι πιθανό (πειστικό) ή όχι να σκότωσε (και γιατί). Αναδύονται σχέσεις που μπορούν να αναδεικνύουν κατά πόσο είναι πιθανό ή όχι αυτό το πράγμα – το να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος. Σχέσεις-σημεία όπως ότι, ο εναγόμενος είναι πλούσιος και πιθανόν να φοβόταν να χάσει την περιουσία του, ή ότι εάν έκανε και τέτοιο – να σκοτώσει κάποιον – πιθανόν να έχανε τα πολιτικά του δικαιώματα, ή ότι ο νεκρός του είχε ανοίξει δίκες και λόγω αυτού έχασε αρκετό μέρος της περιουσίας του, ή ότι θα άφηνε όνειδος στα παιδιά του εάν έκανε κάτι τέτοιο, ή ότι πιο πιθανόν μπορεί να ήταν να έβαζε κάποιον άλλον εάν είχε αποφασίσει να κάνει μια τέτοια πράξη. Όλες αυτές οι σχέσεις-επιχειρήματα, αναδύονται χάρις στα σημεία που σκέφτονται και προβάλλουν οι αντίδικοι και δύναται με τον τρόπο αυτό να δημιουργούν σχέσεις-επιχειρήματα – και να αναδύονται και νέα σημεία έπειτα χάρις σε αυτά τα επιχειρήματα και τούμπαλιν –, και κατόπιν μια εικόνα ευρύτερη για να μπορούμε να σκεφτούμε κατά πόσο δύναται να είναι πιθανό να προχωρούσε σε μια τέτοια πράξη ο εναγόμενος ή όχι.

Στους λόγους των διαδίκων μπορούμε να παρατηρήσουμε επίσης το εξής σημαντικό, πως μέσα από τους λόγους που διαμορφώνουν, δεν αφήνουν τίποτα απ' έξω, τίποτα χωρίς να το λάβουν υπόψη τους· αλλά απαντάνε στον λόγο του αντιδίκου τους – δηλαδή στα επιχειρήματα που διαμορφώνουν τον λόγο αυτόν – με ακρίβεια στα όσα έχει υποστηρίξει. Δεν αφήνουν θα λέγαμε τίποτα από όσα έχουν ειπωθεί, χωρίς να το αναπτύξουν με επιχειρήματα και από τη δική τους πλευρά, για να μπορούν να ενισχύουν τη δική τους αξίωση σχετικά με το ζήτημα που διακρίνεται να τίθεται, εν προκειμένω, εάν δύναται να είναι πιθανό να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος. Δεν αποφεύγουν να μιλήσουν, να αναπτύξουν λόγο, επιχειρήματα, και για κάτι το οποίο πιθανόν σε μας να μας φαίνονταν ως ότι, θα ήταν προτιμότερο να το αποσιωπούσε ή να μην το δεχόταν ο ένας εκ των δύο. Παραδείγματος χάριν, στην πρώτη τετραλογία ο αντίδικος θα μπορούσε να μην αποδεχτεί την έχθρα που είχε με τον νεκρό. Αλλά η έχθρα αυτή στις τετραλογίες δύναται να διακρίνεται ως σημείο, οπότε δεν τίθεται ζήτημα να το αποκρύψει ή να μην σκεφτεί και να προβάλλει, σημείο που να ενισχύει τη δική του πλευρά. Λόγου χάρις, να βρει και να συνδέσει το σημείο της έχθρας με ένα άλλο σημείο που δύναται να σκεφτεί, όπως, το σημείο του φόβου από τις υποψίες καθώς ήταν ο μεγαλύτερος εχθρός του, ή το σημείο του φόβου ότι αν έκανε – λόγω έχθρας – κάτι τέτοιο θα έχανε τα πολιτικά του δικαιώματα, ή ότι είχε έχθρα απέναντι του νεκρού λόγω των δικών που εκείνος άνοιγε εναντίον του, αλλά ότι έχει και πλούσιους φίλους στους οποίους

μπορούσε να απευθυνθεί για έρανο εάν έχανε την περιουσία του από τη δίκη που θα του άνοιγε ο νεκρός· έτσι, μπορεί και ο εναγόμενος με τον τρόπο αυτό, να διαμορφώνει εύλογο επιχείρημα πως: δεν δύναται να είναι πιθανό να έκανε τον φόνο – λόγω της έχθρας εννοείται στο σημείο αυτό.

Οι τετραλογίες είναι γραμμένες με τέτοιον τρόπο – συνεπώς τις έχουν σκεφτεί και με τέτοιον τρόπο –, ώστε αυτά τα πράγματα που διατυπώνουν, που πραγματεύονται, μέσω και χάριν του τρόπου που είναι γραμμένες³²⁹, να μας δίνουν τη δυνατότητα να μην μας απασχολούν, ζητήματα όπως: *τί προθέσεις έχουν οι αντίδικοι ή εάν ο ένας έχει καλές ή κακές προθέσεις*. Το πράγμα εκείνο το οποίο πιστεύω μπορούν να μας δείχνουν, να μας μαθαίνουν και να μας διδάσκουν οι τετραλογίες, είναι πως, έγνοια των δικαστών – συνεπώς και των ακροατών των λόγων αυτών – δεν είναι, δεν μπορεί να είναι ή δεν πρέπει να είναι, να μείνουν στις καλές ή τις κακές προθέσεις τις οποίες δηλώνουν ή αξιώνουν οι αντίδικοι. Αλλά έγνοιά τους, παρατηρείται πως μπορεί να είναι, πως πρέπει να είναι, να προσπαθούν να αντιληφθούν μέσω και χάριν του εικότος, του πιθανού – δηλαδή μέσω των επιχειρημάτων που προβάλλονται, που μπορούν και δημιουργούνται εάν η σκέψη μας ακολουθήσει την πορεία εκείνη που ακολουθεί μια σκέψη, η οποία μπορεί να διαμορφώνεται σκεπτόμενοι τί δύναται να είναι πιθανό (εύλογο) σχετικά με το ζήτημα που είναι υπό συζήτηση, ή τί δύναται να είναι πιθανό σχετικά με τα πράγματα αυτά που προκύπτουν, που συζητούνται από τους αντιδίκους – με τί πράγμα δύναται να είναι πιθανό να έχουν να κάνουν, δηλαδή εάν δύναται να είναι πιθανό να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος μέσα από αυτά που οι αντίδικοι προβάλλουν.

Ενδεχομένως να είναι χρήσιμο, να επισημάνουμε κάτι το οποίο μπορεί να γίνεται αντιληπτό μέσα από τις τετραλογίες. Οι τετραλογίες πιθανόν να σου προσφέρουν τη δυνατότητα να μπορείς να κρίνεις και όχι την κρίση την ίδια. Βέβαια από την άλλη, όταν κάτι σου προσφέρει τη δυνατότητα να μπορείς να κρίνεις, τί πράγμα δύναται να σημαίνει αυτό, παρά, ότι μπορεί να σου προσφέρει την κρίση³³⁰. Ειδάλλως τί θα μπορούσε να είναι εκείνο το άλλο πράγμα που θα σου προσέφερε την κρίση και όχι αυτό που μπορεί να σου προσφέρει τη δυνατότητα να κρίνεις; Αλλά ίσως αυτό που προσπαθώ να σκεφτώ και να εκφράσω, όταν ισχυρίζομαι πως οι τετραλογίες σου προσφέρουν τη δυνατότητα να μπορείς να κρίνεις, και όχι την ίδια την κρίση, να έχει να κάνει με αυτό που θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε πως

---

³²⁹Χάρη στα επιχειρήματα που διαμορφώνουν και προβάλλουν προς υποστήριξη εκείνου που αξιώνουν: λ.χ., ο ενάγων αξιώνει να δείχνεται ως ότι, δύναται να είναι πιθανόν ο εναγόμενος να σκότωσε, ενώ ο εναγόμενος αξιώνει να δείχνεται ως ότι, δύναται να είναι πιθανόν να μην σκότωσε.

³³⁰Σχετικά με την έννοια της κρίσης, βλ. Μπασάκος (1999), *Επιχείρημα και κρίση*, σ. 99-128.

έγκειται στο ότι δύναται να σου προσφέρουν τη μέθοδό τους. Καθώς δύναται να σου προσφέρουν «εργαλεία» για να μπορείς να κρίνεις συνεχώς και σχετικά με διάφορα πράγματα, ζητήματα. Δηλαδή μη προσφέροντάς σου μια συγκεκριμένη κρίση – εξού ενδεχομένως και η μη ετυμηγορία – δύναται να σου προσφέρουν με τον τρόπο αυτό – ακριβώς με το να μην σου δίνουν μια κρίση, μιαν ετυμηγορία –, τη δυνατότητα να μπορείς να κρίνεις, δηλαδή τη μέθοδό τους· για να μπορείς τη μέθοδο αυτή να την προσαρμόζεις, να δύναται να τη χρησιμοποιήσεις, ανάλογα με τις πιθανές συνθήκες του περιστατικού, του εκάστοτε μελλοντικού περιστατικού ή του εκάστοτε μελλοντικού πράγματος που πιθανόν προκύψει ως κάτι που αγνοούμε και επιθυμούμε να μάθουμε. Προσφέροντάς σου τη δυνατότητα να μπορείς να κρίνεις, δηλαδή τη μέθοδό τους, και όχι την ίδια την κρίση – δηλαδή μια κρίση-ετυμηγορία δοσμένη, έτοιμη και κατασκευασμένη από πριν και από κάποιον άλλον... –, μπορούν να γίνουν οι τετραλογίες μια «θεωρία της κρίσης», μια θεωρία του επιχειρήματος, που δύναται να σου μαθαίνει πράγματα που αγνοείς, αλλά όχι απλά πράγματα που αγνοείς, αλλά κυρίως να μπορεί να σου μαθαίνει πράγματα μέσω της μεθόδου της (εικός). Καθώς μπορεί και σου προσφέρει, σου μαθαίνει, αργά και σε αργές στροφές – για να μπορεί, να υπάρχει η δυνατότητα να γίνεται αντιληπτό – πώς δύναται να μπορούν να δημιουργούνται επιχειρήματα, ποια η προϋπόθεση να μπορούν να υπάρχουν επιχειρήματα (εικός).

2. Ερωτήματα ανοιχτά.

Στις τετραλογίες του Αντιφώντα, μπορούμε να διακρίνουμε παντού επιχειρήματα, άλλα εύλογα και πιθανά, με δυνατότητα να καθιστούν υπαρκτή την πιθανότητα να αξιώνουν οι αντίδικοι μέσω αυτών πράγματα, και άλλα επιχειρήματα λιγότερο εύλογα και πιθανά, τα οποία δεν μπορούν να καταστήσουν υπαρκτή τη δυνατότητα κάποιες από τις αξιώσεις των διαδίκων να φέρουν ισχύ. Το επιχείρημα εκ του εικότος, είναι, δύναται να είναι, η μέθοδος εκείνη που μπορεί να καθιστά υπαρκτή τη δυνατότητα να μπορούμε να έχουμε αξιώσεις για μια θεωρία του επιχειρήματος. Το επιχείρημα εκ του εικότος, του εύλογου, του πιθανού, αυτού που δύναται να, ενδεχομένως να μην είναι ένα επιχείρημα μεταξύ άλλων, ή ένα είδος επιχειρήματος μεταξύ άλλων. Όταν κάνουμε λόγο σχετικά με το επιχείρημα που αναδύεται εάν ακολουθήσουμε την οδό εκείνη στη σκέψη μας, η οποία σκέφτεται τί δύναται να είναι εύλογο, τί μπορεί να είναι πιθανόν να έχει συμβεί· θα πρέπει ταυτόχρονα να έχουμε κατά νου πως, πιθανόν να μιλάμε για τη μέθοδο εκείνη που κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα, την

πιθανότητα να μπορούμε να μιλάμε για μια «θεωρία του επιχειρήματος» στην πιο «καθαρή» της έννοια. Με την έννοια ότι, όπου μπορεί να παρατηρείται συστηματικότητα και μέθοδος³³¹, να γίνεται υπαρκτή και η δυνατότητα να μπορεί να διακρίνεται μια θεωρία κάποιου πράγματος, εν προκειμένω, του επιχειρήματος. Καθώς στις τετραλογίες δεν υπάρχει άλλο πράγμα πιο έντονα αισθητό και διάχυτο, από την ίδια τη μέθοδο εκείνη που μπορεί να χαρίζεται – αυτό το να χαρίζεται το χρησιμοποιούμε με την έννοια να μπορεί να κατασκευάζει, να δημιουργεί επιχείρημα πιθανό και πειστικό – στο επιχείρημα τη δική του θεωρία, δηλαδή τη δική του μέθοδο³³², και κατά συνέπεια – μια ενδιαφέρουσα και σημαντική πιθανή συνέπεια – μια δυνατότητα να μπορεί ενδεχομένως να διαμορφώνεται ως θεωρία, ως θεωρία του επιχειρήματος³³³.

Όταν περιγράφουν τη ρητορική³³⁴ ως *ρητορεία* – υπακοή, κολακεία, δόλος – και μόνον ως τέτοια, και όχι και³³⁵ ως θεωρία του επιχειρήματος, ενδεχομένως, ακριβώς αυτήν τη μεθοδικότητα³³⁶ να αποσπών από εκείνη, ως μη δυνάμενη να μπορεί να παρατηρηθεί, ως μη υπαρκτή. Και αυτό το πράγμα – το να αποσπών ή καλύτερα να αγνοούν τη μεθοδικότητά της, να την προσπερνούν και να μην την αναδεικνύουν – πιθανόν να αφήνει ανοιχτό το

---

³³¹Και ίσως το πιο σημαντικό, ταυτόχρονα η συστηματικότητα, η μέθοδος αυτή να κάνει πράγματα, δηλαδή να γίνονται πράγματα, να σου μαθαίνει, να δύναται να σου διδάσκει πράγματα που αγνοούμε, καθώς παράγει πράγματα, με αυτήν την έννοια συστηματικότητα και μέθοδος.

³³²Τη δική του μέθοδο – δηλαδή του επιχειρήματος – κι ενδεχομένως τη δική του *πειστικότητα*, τη δική του δυνατότητα να μπορεί να πείθει για αυτό που κάνει, να δύναται να κάνει αυτό το πράγμα που κάνει πολύ πιθανό να ισχύει, καθώς μπορεί και παράγει, δημιουργεί πράγματα, με αυτήν την έννοια.

³³³Σχετικά με τη «θεωρία του επιχειρήματος», και με την ανάδειξη των πιο καίριων αλλαγών ως προς το περιεχόμενό της, μέσα από τη διαδρομή της στον χρόνο από τον Αριστοτέλη μέχρι και τον 20^ο αιώνα, βλ. Μπασάκος (1999).

³³⁴Σχετικά με τη ρητορική από τον Κόρακα έως τον Αριστοτέλη, βλ. Kennedy (1994), κεφ. 3, *Greek Rhetorical Theory from Corax to Aristotle*, σ. 30-64. Βλ. και H.Yunis (1996), σ. 136-210. Επίσης Th. Cole (1991), *The Origins of Rhetoric in Ancient Greece*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London 1991, κεφ. 5 (σ. 71-93), αναφορά στον Αντιφώντα και στις τετραλογίες γίνεται σ. 71-78.

³³⁵Αυτό το και το τοποθετώ, καθώς, μπορούμε να παρατηρούμε και το ένα, και το άλλο, και τη ρητορική ως θεωρία του επιχειρήματος – πιθανόν, διότι για να μπορέσουμε να συνδέσουμε και αυτά τα δύο χρειάζεται έρευνα η οποία προφανώς και δεν έχει γίνει από την πλευρά μου, αλλά το αναφέρουμε ως σκέψη και ανοιχτό ερώτημα – και τη ρητορική ως ρητορεία, αυτό δεν δύναται να σημαίνει πως, μπορεί να είναι μόνο το ένα ή μόνο το άλλο. Ειδικά στην ίδια πορεία της σκέψης που αναγκαστικά έπρεπε να την τοποθετεί, να τη διακρίνει ως δυνάμενη να υπάρχει μόνον ως το ένα ή το άλλο, εύλογα θα μπορούσε στην πορεία της σκέψης αυτής να της γίνει, να της τεθεί το ερώτημα: εάν ενδεχομένως ελαφρά τη καρδία θα έκανε το ίδιο πράγμα, λ.χ., με την ιατρική, λόγω του ότι πιθανόν να υπάρχουν και μερικοί ή και αρκετοί γιατροί, οι οποίοι ετούτοι εδώ, ελαφρά τη συνειδήσει δίνουν τα ίδια φάρμακα σε όλες τις διαφορετικές περιπτώσεις που πιθανόν τους τυχαίνουν.

³³⁶Η μεθοδικότητα αυτή πιθανόν να μπορεί να παρατηρείται, να έγκειται στο επιχείρημα εκ του εικότος, του πιθανού, χάρις στο οποίο δημιουργείται η δυνατότητα να μπορεί, *πρωτίστως να υπάρχει επιχείρημα*, κι ύστερα ένα επιχείρημα που μπορεί ενδεχομένως και αντικρούει ένα επιχείρημα που έχει ακουστεί με κάτι πιο εύλογο από αυτό που έχει ακουστεί, προσθέτοντας κάτι καινούριο. Ανοίγοντας ενδεχομένως μια προοπτική που δεν υπήρχε πριν ακουστεί το επιχείρημα αυτό, παραδείγματος χάριν στην πρώτη τετραλογία, προτού το υποστηρίξει ως εύλογο, ως πιθανό επιχείρημα ο εναγόμενος, ενδεχομένως να μην μπορούσαμε να σκεφτούμε ότι: εάν έχουμε μια υπόθεση στην οποία ο εναγόμενος πιθανόν να ισχυρίζεται πως βρισκόταν σε άμυνα, μπορούμε να κοιτάξουμε τί μέσο χρησιμοποίησε για να αμυνθεί, για να μπορούμε να διαπιστώσουμε εάν πράγματι – δηλαδή εάν είναι εύλογο, πιθανόν, με αυτήν την έννοια *εάν πράγματι* – δύναται να πρόκειται για άμυνα. Ή κάπως πιο γενικά διατιπώμενο: εάν ενδεχομένως επιθυμούμε να δύναται να διαπιστώσουμε την (πιθανή) πρόθεση κάποιου ο οποίος ισχυρίζεται πως βρισκόταν σε άμυνα, μπορούμε να κοιτάξουμε τί μέσο επέλεξε ή δεν επέλεξε για να αμυνθεί.

ενδεχόμενο να μπορεί αβίαστα να υποστηρίζεται πως: δεν μπορεί να υπάρχει ρητορική ως θεωρία του επιχειρήματος, η οποία όμως δύναται να παράγει και να δημιουργεί πράγματα και ταυτόχρονα μπορεί και να σου μαθαίνει τα πράγματα αυτά. Καθώς, πιθανόν η ρητορική μπορεί να παρατηρείται στις τετραλογίες του Αντιφώντα ως θεωρία του επιχειρήματος – χάρις στο σημαντικό και ευρηματικό κομμάτι του επιχειρήματος εκ του εικότος, του πιθανού, χάρις στο οποίο πιθανόν η ρητορική μπορεί και γίνεται θεωρία του επιχειρήματος, δηλαδή μπορεί και αποκτά μέθοδο, τη δική της μέθοδο, καθώς μπορεί και παράγει, δημιουργεί πράγματα μέσω της μεθόδου της –, η οποία και μέθοδο έχει, αλλά το σημαντικότερο, η μέθοδος αυτή κάνει πράγματα, παράγει πράγματα τα οποία καθώς τα παράγει με τον τρόπο που τα παράγει μπορεί ταυτόχρονα να μας μαθαίνει τα πράγματα αυτά, να μας μαθαίνει τον τρόπο πως να τα μαθαίνουμε.

Ένα πράγμα αρκετά ενδιαφέρον, που είμαστε σε θέση να μπορούμε να αντιληφθούμε μέσα από τις τετραλογίες του Αντιφώντα, είναι ότι, όλα αυτά τα εύλογα επιχειρήματα που σχηματίζονται και προβάλλονται στις τετραλογίες, προσπαθούν να κάνουν υπαρκτή και τη δυνατότητα να παρατηρείται και κάποιο *πάθος*, χάριν και μέσω των επιχειρημάτων αυτών. Καθώς όπως μπορούμε να διακρίνουμε, λόγου χάρις στην πρώτη τετραλογία, τα επιχειρήματα που διαμορφώνονται και προβάλλονται, και δύναται να δημιουργούν τα στοιχεία της υπόθεσης: δημιουργούν από την άλλη και διάφορα πάθη, τα οποία εύλογα και αυτά, εάν δύναται να διαπιστωθούν ότι υπάρχουν, να γίνονται σημεία που μπορούν να κατασκευάζουν την υπόθεση με την οποία πιθανόν να έχουμε να κάνουμε. Ο ενάγων στον λόγο του, αξιώνει – δηλαδή κατασκευάζει επιχείρημα για να μπορεί να διαπιστώνεται – *έχθρα* στον εναγόμενο λόγω του φόβου που πιθανόν να αισθανόταν απέναντι στον νεκρό για να μην χάσει εξαιτίας του την περιουσία του, *φόβος* να μην χάσει τα πλούτη του. Από την άλλη, ο εναγόμενος αξιώνει – δηλαδή κατασκευάζει και προβάλλει επιχείρημα που μπορεί να δείχνει – *φόβο* να μην εξοριστεί, ο φόβος που πιθανόν θα είχε για τη ζωή του, και *ντροπή* για το όνειδος που θα άφηνε στα παιδιά του. Αλλά και *ελπίδα* ότι, σε περίπτωση που έχανε τη δίκη που ο νεκρός θα άνοιγε εναντίον του και έχανε την περιουσία του, να έκανε έρανο καθώς έχει πλούσιους φίλους. Ενώ ο ενάγων από την άλλη πλευρά, κατασκευάζει και προβάλλει επιχειρήματα που μπορούν να δείχνουν στον εναγόμενο *ντροπή*, και *επιθυμία εκδίκησης*· ή ότι θα αισθανόταν *άνανδρος* εάν δεν αντιδρούσε στην *έχθρα* που ο νεκρός – όπως ισχυρίζεται – είχε απέναντι του. Ο εναγόμενος, δημιουργεί και προβάλλει επιχειρήματα για να δύναται να αναδεικνύεται *συμφέρον* στους ενάγοντες· ως ότι από συμφέρον τον κατηγορούν και όχι χάριν του νεκρού.

Στη δεύτερη τετραλογία, μπορούμε να παρατηρήσουμε πως, ο ενάγων διαμορφώνει και προβάλλει επιχείρημα από το οποίο μπορεί να διαπιστώνεται πως: ο εναγόμενος πιθανόν να έπραξε από *απειθαρχία* και *ανυπακοή*, και ότι η βολή του, ήταν μια *εχθρική βολή*. Ενώ από την άλλη, ο εναγόμενος κατασκευάζει και προβάλλει επιχειρήματα τα οποία δύναται να υποδεικνύουν στον ενάγοντα, *απροσεξία*. Αντίστοιχα, στην τρίτη τετραλογία, οι ενάγοντες δημιουργούν και προβάλλουν το επιχείρημα ότι: από *υπεροψία* και *αχαλίνωτο πάθος* χτύπησε ο νέος τον ηλικιωμένο. Ενώ ο εναγόμενος, διαμορφώνει και προβάλλει επιχειρήματα τα οποία μπορούν να κάνουν υπαρκτή τη δυνατότητα να διακρίνονται αυτά τα χαρακτηριστικά στον ηλικιωμένο. Ο ενάγων και ο εναγόμενος δημιουργούν και προβάλλουν, έκαστος για τον άλλον, πως, η πράξη του είχε – πιθανόν να είχε εννοείται χάρις στα επιχειρήματα που δημιουργούν – αιτία την *παραφορά* του.

Ωστόσο, αξίζει να προσέξουμε κάτι, το πάθος ή τα εκάστοτε πάθη, στις τετραλογίες είναι συνοδευόμενα με επιχειρήματα. Δηλαδή προβάλλονται επιχειρήματα από κάποιον σχετικά με την αξίωσή του να μπορεί να υποδεικνύεται σε κάποιον άλλον κάποιο πάθος· και αυτό γίνεται, διότι δεν μπορούμε να διαπιστώνουμε διαφορετικά τα πάθη ή την πρόθεση κάποιου, παρά μόνον από τα όσα επιχειρήματα θα δημιουργήσει και θα προβάλλει, και μέσα από το οποία θα μπορεί να αναδειχθεί, τί δύναται να είναι εύλογο να έγινε από επιλογή και τί από ανάγκη. Λόγου χάρη στην τρίτη τετραλογία, ο νέος φαίνεται (πιθανόν) από ανάγκη να αμύνθηκε, ή στην πρώτη τετραλογία μπορεί και αναδεικνύεται πως, ο εναγόμενος, τελικά είχε εναλλακτικές οι οποίες αποδυναμώνουν αυτό που επιθυμούν οι ενάγοντες: να μπορεί να διαπιστώνεται ως ότι αναγκαία έκανε ο εναγόμενος τον φόνο, διότι, δεν είχε επιλογή καθώς πιθανόν αισθανόταν *φόβο*, *έχθρα* και *επιθυμία εκδίκησης*. Τα πάθη, εν ολίγοις, γίνονται σημεία τα οποία μπορούν να κατασκευάζουν επιχείρημα. Και το σημαντικότερο, πως: μπορούν να κατασκευάζονται ως τέτοια – ως πάθη –, καθώς ως σημεία που μπορούν να αναδεικνύονται ότι είναι (και γίνονται), μπορούν να συνδεθούν με κάποιο άλλο σημείο και μπορούν να δημιουργούν ή να αναδεικνύουν ενδεχομένως και κάποιο άλλο σημείο, που πιθανόν να είναι (και) κάποιο πάθος. Συνεπώς, ως σημεία, δύνανται να είναι κατασκευάσιμα³³⁷, είτε από τον ενάγοντα είτε από τον εναγόμενο.

---

³³⁷Κατασκευάσιμα, και όχι λόγου χάρη, κάτι σαν φυσικό και αναγκαίο χαρακτηριστικό κάποιου. Κατασκευάσιμα, και όχι κάτι σαν αυτό το πράγμα που καθορίζει κάποιον, που εάν μπορεί να διαπιστωθεί σε κάποιον, έχει τον τελευταίο λόγο σχετικά με τον χαρακτήρα κάποιου. Αλλά κατασκευάσιμα, δηλαδή σημεία από τα οποία δύναται να διαμορφωθεί και να υποστηριχθεί κάποιο επιχείρημα· ούτε το τελευταίο ούτε και το μοναδικό, αλλά κάποιο επιχείρημα, και ούτε μόνον από τον ενάγοντα αλλά ούτε και μόνον από τον εναγόμενο, αλλά, από οποιονδήποτε μπορεί να κατασκευάσει από τα σημεία αυτά ή σκεπτόμενος τα σημεία αυτά κάποιο επιχείρημα.

Εύλογα όμως, μπορεί να προκύπτει το εξής ερώτημα: ποια δύναται να είναι η συνθήκη εκείνη η οποία μπορεί να δημιουργεί, να κάνει υπαρκτή τη δυνατότητα (πιθανότητα) να μπορούν να υπάρχουν επιχειρήματα; Ποια δηλαδή η προϋπόθεση να μπορούν να υπάρχουν επιχειρήματα; Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε πως, πιθανόν να είναι η σκέψη, εύλογα δηλαδή αυτό που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ως η *δημιουργική φύση του ατόμου* (...). Και πώς θα μπορεί να γίνει και να γίνεται αυτό – η σκέψη – , δηλαδή πώς μπορεί να γίνει και να γίνεται υπαρκτή η δυνατότητα να μπορούμε να σκεφτόμαστε συνεχώς; Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε μέσω και χάριν του επιχειρήματος εκ του πιθανού, του εικότος. Κάτι σαν *το εικότος*, να δύναται να είναι – δηλαδή να γίνεται – η επινόηση³³⁸, η δημιουργικότητα του ατόμου, η οποία έγκειται στη δυνατότητα να μπορεί κάποιος να σκέφτεται. Και αυτό με τη σειρά του – το να μπορεί, να δύναται κάποιος να σκέφτεται –, να γίνεται μέσω και χάρις στην εύρεση. Στη δυνατότητα δηλαδή του ατόμου να μπορεί να συνδέει και να αποσυνδέει πράγματα, να σχετίζει και να αποσυσχετίζει πράγματα, να μπορεί να βρίσκει, να επινοεί πράγματα. Παραδείγματος χάριν, τη δυνατότητα να μπορεί να γίνεται αντιληπτό πως, η έχθρα γίνεται – είναι – σημείο, ή ότι ένα σημείο δύναται να είναι και τα πολιτικά δικαιώματα, ή ότι ένα άλλο σημείο γίνεται και είναι και το τρέξιμο, ή το ακόντιο, ή η συμβουλή των συγγενών, ή η παραφορά, ή το μέσο που ο νέος χρησιμοποίησε (ή και το μέσο που δεν χρησιμοποίησε). Να είναι η δυνατότητα εκείνη κατά την οποία μπορείς να σκεφτείς κάτι, και κατόπιν να μπορείς και να το δημιουργείς. Να είναι ότι είναι για τον ζωγράφο ο πίνακάς του, κάτι σαν μια προσπάθεια επικοινωνίας, η προσπάθεια να μεταφέρεις κάτι δημιουργώντας το. Όπως κάνουν οι αντίδικοι παραδείγματος χάριν στις τετραλογίες, οι οποίοι βρίσκουν, σκέφτονται και δημιουργούν σημεία για να μπορούν να μεταφέρουν κάτι, ένα επιχείρημα εν προκειμένω· για να δύναται να κατασκευάζουν την υπόθεσή μας, για να μπορούν και οι ίδιοι να μην αγνοούν μετά το πέρας της ακρόασης των επιχειρημάτων τους, με τί πράγμα και γιατί δύναται να έχουμε να κάνουμε.

Αλλά η δημιουργικότητα αυτή του ατόμου, πάει χέρι-χέρι με τη δυνατότητα, κάτι, να μπορεί να κάνει αυτά που ακούγονται να μην ισχύουν με μια φυσική ισχύ, με μια φυσική ορμή, με μιαν αναγκαιότητα. Διότι, εάν ισχύουν έτσι, δεν μπορείς παρά μόνον ή να τα αποδεχτείς ή να τους αντιπαρατεθείς, να δημιουργείς κάτι – ένα επιχείρημα – μόνον ως επιχείρημα που εναντιώνεται σ' αυτό που προβάλλεται ως φυσικό και αναγκαίο. Αλλά με αυτόν τον τρόπο,

---

³³⁸Χάρις στην ευρηκτική ικανότητα που δύναται να χαρακτηρίζει το επιχείρημα που δημιουργείται εκ του εικότος, καθώς αυτό μπορεί να βρίσκει και να δημιουργεί πράγματα.

πάλι, αυτό δύναται να σε προσδιορίζει, καθώς δημιουργείς κάτι, μόνο για να εναντιωθείς σε κάτι· ενώ το άλλο, το να μπορείς να σκέφτεσαι τί δύναται να είναι πιθανό, εύλογο, σου δίνει μια ελευθερία να πεις εσύ κάτι. Να πεις εσύ κάτι, όχι ενάντια μόνο σ' αυτό που ακούστηκε ή μόνον ως αντιπαράθεση σ' αυτό που ο άλλος υποστήριξε· αλλά, μπορεί να σου δίνει, να σου προσφέρει τη δυνατότητα να πεις κάτι που σκέφτηκες και δημιούργησες εσύ, και χάριν του οποίου δύναται κι ο άλλος, ενδεχομένως, να μάθει και κάτι παραπάνω – ή κάτι διαφορετικό – σχετικά με αυτό/κάτι που και ο ίδιος υποστήριξε αλλά αγνοούσε.

Παραδοξολογώντας, ας επιχειρήσουμε μια προσωρινή τελική κρίση, σχετικά με τα όσα επιχειρήσαμε να σκεφτούμε στην εργασία αυτή. Όταν ένα επιχείρημα δημιουργείται εκ του εικότος, του πιθανού³³⁹, προβάλλει όχι μόνον ένα εύλογο (πιθανό) επιχείρημα, αλλά κυρίως προβάλλει το εύλογο – δηλαδή ενέχει την υποστήριξή του μαζί – που χαρακτηρίζει τη σχέση αυτή που το επιχείρημα αυτό μεταφέρει. Παραδείγματος χάριν, το εύλογο αυτό δύναται να αναδεικνύεται από τη σύνδεση ενός σημείου με ένα άλλο σημείο και έπειτα με ένα καινούριο. Οι συνδέσεις και οι αποσυνδέσεις αυτές, γεννάνε συνεχώς νέα σημεία, και δύναται να παρατηρείται πως, το πράγμα αυτό διακρίνεται από μια ανοιχτότητα³⁴⁰, από ένα πιθανόν να (εικός), το οποίο ενδεχομένως ακόμα δεν έχει ακουστεί· και για τον λόγο αυτόν δεν μπορεί η διαδικασία-μέθοδος αυτή να κλείσει, αλλά είναι και παραμένει ανοιχτή. Δύναται χάρις σ' αυτήν τη μέθοδο, να προκύπτουν, να παράγονται σημεία χάρις στα οποία μέσα από τη σύνδεσή τους και την αποσύνδεσή τους μπορούν να γεννιούνται όλο και πιο πολλά καινούρια σημεία· τα οποία μπορούν να μας μαθαίνουν καινούρια πράγματα για την υπόθεσή μας, καθώς αυτή η μέθοδος είναι που μπορεί να κατασκευάζει, να δημιουργεί την υπόθεσή μας.

Οι τετραλογίες του Αντιφώντα μπορούμε να παρατηρήσουμε πως, είναι κάτι σαν «στοχασμοί», διότι παραδόξως δεν αναζητούμε εάν σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος, αλλά κυρίως, αναζητούμε πώς θα δύναται να μπορούμε να μαθαίνουμε εάν είναι πιθανόν να

---

³³⁹ Όταν κάποιος σκέφτεται και δημιουργεί σημεία και τα συνδέει μεταξύ τους για να ερμηνεύει, να υποστηρίζει πως, μπορούν να εκφράζουν μια σχέση, ένα επιχείρημα.

³⁴⁰ Η ανοιχτότητα αυτή σημαίνει κάτι πολύ συγκεκριμένο που έχουμε περιγράψει και στην εργασία αυτή, είναι η μέθοδος εκ του εικότος. Δεν σημαίνει η ανοιχτότητα αυτή πως δεν μπορεί να κάνει πράγματα η μέθοδος αυτή, αλλά σημαίνει πως, ακριβώς επειδή η ανοιχτότητα της σημαίνει, ή μάλλον κάνει αυτό το συγκεκριμένο πράγμα – να μπορούν οι αντιδικοί να σκέφτονται να βρίσκουν σημεία και να δημιουργούν επιχειρήματα και κατόπιν να δύναται να παράγονται και νέα σημεία. Τότε, η ανοιχτότητα αυτή είναι και έγκειται στο ότι μπορεί και κάνει πράγματα, παράγει πράγματα καινούρια, και όχι που καταστρέφει: λ.χ., να μπορεί κάποιος να ισχυρίζεται το οτιδήποτε και να αξιώνει αυτό να φέρει ισχύ (όμοια με το παράδειγμα που είπαμε παραπάνω, λ.χ., να ισχυριστεί κάποιος πως, πιθανόν τον σκότωσαν μυρμήγκια και να αξιώνει αυτό να φέρει ισχύ· αλλά το να ισχυριστεί κάποιος πως πιθανόν να τους σκότωσαν κλέφτες και να μην πρόλαβαν να τους πάρουν τα ρούχα, είναι ένα εύλογος ισχυρισμός/επιχείρημα που δύναται να μπορεί να ισχύει), καθώς η ανοιχτότητα (εικός) αυτή μπορεί και διαμορφώνει, βρίσκει νέα σημεία χάρις στα οποία μπορεί και δημιουργείται η υπόθεσή μας.

σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος. Κάτι σαν ο στοχασμός, όπου δύναται να παρατηρείται ως το εικότος, να μπορεί να είναι η μέθοδος εκείνη η οποία μπορεί να σου μαθαίνει, πώς θα μπορείς να μαθαίνεις πράγματα. Η μέθοδος εκείνη η οποία θα μπορεί να σε κάνει να μαθαίνεις πώς να μπορείς από την αμηχανία, την απορία, να περάσεις μέσω του επιχειρήματος που αναδύεται εκ του πιθανού, του εικότος, σε έναν τόπο όπου, κάπως – δηλαδή χάρις σ' αυτήν τη μέθοδο –, θα μπορείς να μαθαίνεις πράγματα. Η κάθε τετραλογία δύναται να είναι στοχασμός – στοχασμοί –, διότι ο Αντιφών πιθανόν να εκθέτει, να παρουσιάζει μια μέθοδο χάρις σε αυτό που κάνει το επιχείρημα εκ του εικότος, και όχι επιμέρους περιπτώσεις, ή μάλλον χάρις στο επιμέρους αυτό – αυτό που συζητά η κάθε τετραλογία – μπορεί και δείχνει, μπορεί και αναπτύσσει τη μέθοδό του. Καθώς η μέθοδος αυτή μπορεί ταυτόχρονα να ψάχνει για το επιμέρους – εάν δύναται ή όχι να σκότωσε ο εναγόμενος και γιατί – και να κάνει κάτι το γενικό: *να σου μαθαίνει πώς να μπορείς να μαθαίνεις πράγματα που αγνοείς και επιθυμείς να μάθεις, πώς θα μπορείς να τα μαθαίνεις.*

Το επιχείρημα που δημιουργείται επειδή μπορούμε να σκεφτόμαστε τί δύναται να είναι πιθανό σχετικά με κάτι – δηλαδή να σκεφτόμαστε σημεία και κατόπιν να μπορούμε να τα συνδέουμε με άλλα σημεία και να μπορούμε να δημιουργούμε επιχείρημα-επιχειρήματα και να δύναται με τον τρόπο αυτό να αναδύονται και νέα σημεία –, είναι, ή μάλλον έγκειται στο ότι η μέθοδος αυτή μπορεί και κατασκευάζει το πράγμα κατ' αυτόν τον τρόπο. Και καθώς το κατασκευάζει, ταυτόχρονα ακριβώς επειδή το κατασκευάζει, και δεν το *από-καλύπτει*, ταυτόχρονα μπορεί και δημιουργεί και μέθοδο πώς θα μπορούμε να μαθαίνουμε το πράγμα αυτό. Η μέθοδος – πλέον – εκ του εικότος, μπορεί να αναδεικνύεται στο ότι κατασκευάζει το πράγμα, ή καλύτερα, κατασκευάζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο, και όχι άλλον, το πράγμα – το πράγμα αυτό έγκειται σε κάτι που επιθυμούμε να μάθουμε –, ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο, κατασκευάζει ταυτόχρονα και τον τρόπο που εμείς θα μπορούμε να μαθαίνουμε το πράγμα. Ας επιχειρήσουμε να κάνουμε μια τελευταία διάκριση. Τα σημεία δεν δημιουργούν επιχειρήματα – δεν πρόκειται για ασυνέπεια με τον εαυτό μου ως προς αυτά που λέω παραπάνω... – αλλά πρωτίστως *το εικότος, το πιθανό*, δύναται να δημιουργεί σημεία από τα οποία μπορούν να δημιουργηθούν επιχειρήματα που με τη σειρά τους μπορούν να δημιουργούν νέα σημεία – και τούμπαλιν. Κλείνοντας, το ζήτημα μπορεί να είναι, εάν είναι πιθανόν να σκότωσε ή όχι ο εναγόμενος. Αλλά το ζητούμενο όμως είναι, πώς δύναται να το μαθαίνουμε αυτό. Αυτή η έγνοια, κυρίως, θεωρώ πως μπορεί να διαγράφεται στις τετραλογίες του Αντιφώντα.

Βιβλιογραφικές αναφορές:

Αντιφώντος λόγοι, εισ.- μτφρ. Νίκη Δενδρινού, Ιωάννου και Π. Ζαχαρόπουλου, Αθήνα – Στοά Αρσακείου 1939.

Minor Attic orators, in two volumes, I *Antiphon, Andocides*, with an english translation by K. J. Maidment, Loeb Classical Library, Harvard University Press, Cambridge Mass. 1960.

Burns, Robert P., *Rhetoric in the law*, ed. by Walter Jost and Wendy Olmsted, 2004 by Blackwell publishing σ. 442-456.

Cole, Thomas, (1991), *The Origins of Rhetoric in Ancient Greece*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London 1991, κεφ. 5, σ.71-93.

Gagarin, Michael, *Antiphon the Athenian, Oratory, Law, and Justice in the Age of the Sophists*, University of Texas Press, Austin 2002.

Θουκυδ. Ιστορ. Η. 68, μετάφραση Ελ. Βενιζέλου.

Kennedy, A. George, *The Art of Persuasion in Greece*, Princeton University Press, Princeton New Jersey 1963.

– A New History of Classical Rhetoric, Princeton University Press, Princeton, New Jersey 1994, σ. 30-64 και 97-101.

Μπασάκος, Παντελής, *Επιχείρημα και κρίση*, Νήσος, Αθήνα 1999.

Σκουτερόπουλος, Νικόλαος Μ., *Η αρχαία σοφιστική, Τα σωζόμενα αποσπάσματα*, Γνώση, Αθήνα, 1991, σ. 403-474.

Tindale, Christopher, *A Question of Appearance: Weak and Strong Arguments at Rhet. 140A23*, σ. 1-14.

– *Reason's Dark Champions, Constructive Strategies, of Sophistic Arguments*, University of South Carolina Press, 2010 σ. 69-82.

Yunis, Harvey, *Taming Democracy, Models of Political Rhetoric in Classical Athens*, Cornell University Press, Ithaca (New York) and London, 1996.

